

Gwasanaeth Democraidd
Democratic Service
Swyddfa'r Cyngor
CAERNARFON
Gwynedd
LL55 1SH

Cyfarfod / Meeting

PWYLLGOR ARCHWILIO
AUDIT COMMITTEE

Dyddiad ac Amser / Date and Time

10.30am DYDD IAU, 18 GORFFENAF 2013

10.30am THURSDAY, 18 JULY 2013

Lleoliad / Location

SIAMBR ARFON/CHAMBER,
SWYDDFEYDD Y CYNGOR/COUNCIL OFFICES,
PENRALLT,
CAERNARFON

Pwynt Cyswllt / Contact Point

GWYN PARRY WILLIAMS

01286 679665

gwynparrywilliams@gwynedd.gov.uk

Dosbarthwyd/Distributed: 10-07-13

**PWYLLGOR ARCHWILIO
AUDIT COMMITTEE**

AELODAETH/MEMBERSHIP (19)

Plaid Cymru (9)

Y Cynghorwyr/Councillors

Edward Dogan
Chris Hughes
Dilwyn Morgan

Huw Edwards
Charles W Jones
Michael Sol Owen

Aled Ll. Evans
Dafydd Meurig
Gethin G. Williams

Annibynnol/Independent (4)

Y Cynghorwyr/Councillors

Trevor Edwards

Tom Ellis

John Pughe Roberts

Angela Russell

Llais Gwynedd (4)

Y Cynghorwyr/Councillors

Anwen Davies

John Brynmor Hughes Aeron M. Jones

R.J. Wright

Llafur/Labour (1)

Y Cynghorydd/Councillor

Sion W. Jones

Aelod Lleyg/Lay Member

Mr John Pollard

Aelod Ex-officio/Ex-officio Member

Is-Gadeirydd y Cyngor /Vice-Chairman of the Council

RHAGLEN

1. CADEIRYDD

I ethol Cadeirydd am 2013/14

2. IS-GADEIRYDD

I ethol Is-gadeirydd am 2013/14

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyn unrhyw ymddiheuriadau am absenoldeb.

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Derbyn unrhyw ddatganiad o fuddiant personol

5. MATERION BRYD

Ystyried unrhyw fater arall sydd yn teilyngu sylw brys ym marn y Cadeirydd.

6. COFNODION

Bydd y Cadeirydd yn cynnig y dylid llofnodi cofnodion cyfarfod o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 18 Ebrill 2013, fel rhai cywir.
(copi yma- papur **gwyn**)

7. DATGANIAD CYFRIFON 2012/13

Cyflwyno, er cymeradwyaeth, y datganiadau ariannol statudol (yn amodol ar archwiliad) ar gyfer 2012/13 (copi yma – papur **aur**)

8. DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL CYNGOR GWYNEDD 2012/13

Cyflwyno, er cymeradwyaeth, Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2012/13 (copi yma – papur **gwyrdd**)

9. COFRESTR O ADRODDIADAU ARCHWILIO ALLANOL

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Strategol a Gwella (copi yma – papur **gwyn**)

10. ADRODDIAD GWELLA BLYNYDDOL

Cyflwyniad gan yr archwiliwr allanol

11. TREFNIADAU LLYWODRAETHU – ADOLYGIAD O HUNAN-ASESIAD BLYNYDDOL Y CYNGOR

Cyflwyniad gan yr archwiliwr allanol

12. ADOLYGIAD SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU O WASANAETH ARCHWILIO MEWNOL CYNGOR GWYNEDD

Cyflwyno adroddiad yr archwiliwr allanol (copi yma – papur **pinc**)

13. ADRODDIAD Y GWEITHGOR GWELLA RHEOLAETHAU

Cyflwyno adroddiad Cadeirydd y Pwyllgor yn cyflwyno adborth o gyfarfod y Panel ar 28 Mehefin 2013 (copi yma – papur **llwyd**)

14. CYNNYRCH YR ADAIN ARCHWILIO MEWNOL

Cyflwyno adroddiad yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn amlinellu gwaith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod rhwng 1 Ebrill a 30 Mehefin 2013 (copi yma – papur **melyn**)

15. CYNLLUN ARCHWILIO MEWNOL 2013/14

Cyflwyno adroddiad yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg (copi yma – papur **glas**)

16. SIARTER ARCHWILIO MEWNOL

Cyflwyno adroddiad yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg (copi yma – papur **gwyn**)

PWYLLGOR ARCHWILIO 18-04-13

Yn bresennol: Y Cynghorydd Trevor Edwards (Cadeirydd)
Y Cynghorydd John Pughe Roberts (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Anwen Davies, Eddie Dogan, Huw Edwards, Aled Ll. Evans, Chris Hughes, John B. Hughes, Aeron Jones, Charles W. Jones, Sion W. Jones, Dafydd Meurig, Dilwyn Morgan, Michael Sol Owen, Angela Russell, Gethin G. Williams, R.J. Wright

Aelod Lleyg: Mr John Pollard

Hefyd yn Bresennol: Dafydd Edwards (Pennaeth Cyllid), Dewi Morgan (Uwch Reolwr Archwilio a Risg), Amanda Hughes (Rheolwr Lleol Swyddfa Archwilio Cymru), Derwyn Owen (Arweinydd Ymgysylltu Swyddfa Archwilio Cymru) a Gwyn Parry Williams (Swyddog Cefnogi Aelodau a Chraffu).

Ymddiheuriadau: Y Cynghorydd Tom Ellis

1. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

2. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 29 Ionawr a 14 Chwefror 2013, fel rhai cywir.

3. CYNNYRCH YR ADAIN ARCHWILIO MEWNOL

Gwaith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod hyd at 31 Mawrth 2013

Cyflwynwyd adroddiad yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn amlinellu gwaith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod rhwng 1 Ionawr a 31 Mawrth 2013. Wrth gyflwyno'r wybodaeth am y gwaith a gwblhawyd yn ystod y cyfnod cyfeiriodd y swyddog at -

- 31 o adroddiadau am archwiliadau o'r cynllun gweithredol gyda'r categori barn berthnasol yn cael ei ddangos.
- 3 o adroddiadau eraill (memoranda a.y.)
- 6 o archwiliadau dilyniant

Adroddwyd ar waith pellach sydd ar y gweill gan Archwilio Mewnol. 'Roedd hyn yn cynnwys pedwar adroddiad drafft sydd wedi eu rhyddhau a 15 o archwiliadau sy'n mynd rhagddynt.

Rhodddwyd ystyriaeth i'r adroddiadau yn unigol ac yn ystod y drafodaeth cyfeiriwyd at y materion canlynol –

Llwyddo'n Lleol

Gofynnodd aelod os yw'r adroddiad yn cynnwys faint o gwmnïau sy'n wedi derbyn arian gan y Cyngor ac hefyd y rhai sydd wedi bod yn aflwyddiannus.

Mewn ymateb, hysbysodd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg nad yw hyn yn ran o'r archwiliad penodol hwn ond gellir rhoddi ystyriaeth i'r mater yn ystod y flwyddyn.

Ansawdd Gohebiaeth

Gofynnodd aelod a fyddai'n bosibl i swyddogion y Cyngor pan yn ymateb i ohebiaethau, nodi eu cyfeirnod ar lythyrau o hyn ymlaen.

Mewn ymateb, hysbysodd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg y byddai'n cyfleu'r neges i'r swyddogion perthnasol.

Gwiriadau DBS Staff a Telerau Contractau – Gwiriadau DBS

Nododd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg mai DBS yw'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd sydd bellach wedi disodli'r CRB.

Cyfeiriodd aelod at amheuon sydd wedi codi am gyfreithlondeb rhai agweddau o'r drefn o gynnal gwiriadau DBS, ac y dylai'r Cyngor roddi sylw priodol i'r mater.

Mewn perthynas â'r ddau archwiliad uchod a dderbyniodd categori barn C, hysbysodd yr Uwch Archwilio a Risg bod un archwiliad yn ymwneud â gwiriadau staff a'r llall yn ymwneud â gwiriadau ar ddarparwyr mae'r Cyngor yn contractio â hwy. Nododd y comisiynwyd Archwilio Mewnol i wneud gwaith ar drefniadau diogelu plant, pobl ifanc ac oedolion bregus yn sgîl yr adolygiad beirniadol a wnaed o Gyngor Sir Penfro. 'Roedd y ddau archwiliad hwn yn ran o raglen waith llawer ehangach sydd ar waith o fewn y Cyngor ac wedi gwneud llawer o gynnydd yn y misoedd diwethaf.

Budd-daliadau Tai Dewisol

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod parthed ceisiadau am fudd-dâl tai, hysbysodd y Pennaeth Cyllid mai'r Cyngor sy'n gweinyddu'r budd-daliadau ar ran Adran Waith a Phensiynau Llywodraeth San Steffan. Cyfeiriodd at y newid a ddaeth i rym ar 1 Ebrill 2013 a'r cwtogi o 14% neu 25% mewn budd-dâl taladwy oherwydd "tanfeddiannu" cartrefi 1,400 o deuluoedd yng Ngwynedd. O'r 1,400, mae tros 400 ohonynt wedi ysgrifennu i'r Cyngor yn gwneud cais am daliad tai dewisol gan y Cyngor er mwyn ail-gyflenwi eu budd-dâl. Cadarnhaodd bod y swyddogion perthnasol yn ymdrin â'r ceisiadau yn unol â'r ffactorau y cytunwyd gan Cabinet y Cyngor ar 9 Ebrill 2013, pryd ystyriwyd adroddiad ar ddiwygio lles a phenderfynwyd ychwanegu £150,000 at y gronfa Taliadau Tai Dewisol ar gyfer cefnogi teuluoedd yn 2013/14. Eglurodd y Pennaeth Cyllid sut y rhoddir blaenoriaeth i gynorthwyo achosion eithriadol.

System Treth Cyngor – Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod parthed trethu tai gwag, hysbysodd y Pennaeth Cyllid y newidiwyd y ddeddfwriaeth yn ystod y blynyddoedd

diwethaf. Nododd y cyflwynwyd adroddiad ar eiddo gwag i'r Cyngor llawn yn Rhagfyr 2012 pryd y penderfynwyd codi treth llawn ar eiddo gwag er mwyn annog y perchenogion i gael yr eiddo yn ôl i ddefnydd cyn gynted â phosibl.

Cyfeiriodd aelod bod rhai eiddo sy'n cael eu gosod yn talu treth busnes a gofynnodd a fyddai'n bosibl cael rhestr o'r eiddo hyn.

Mewn ymateb, hysbysodd y Pennaeth Cyllid nad yw'n briodol i rannu gwybodaeth am gyfrifon unigol pobl ond bod y rhestr Treth Cyngor/Treth Annomestig ar gael drwy'r Swyddfa Priso. Nododd yr ysgrifenydd at Lywodraeth Cymru sawl gwaith ynglyn â hyn er mwyn galluogi'r Cyngor i reoli tai domestig sy'n cael eu troi'n dai gwyliau a disgwylir ateb i'r llythyr diwethaf anfonwyd ar 25 Chwefror 2013.

Gofynnodd aelod a fyddai'n bosibl i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau drafod tai gwag. Awgrymwyd i'r aelod dynnu sylw Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Craffu Cymunedau at y mater.

Cleient Tenau

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod parthed y term "cleient tenau", hysbysodd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg mai "Cleient Tenau" yw'r enw a roddir ar system gyfrifiadurol lle nad oes gyriant caled ("hard drive") ar y peiriant ar ben desg, a bod y meddalwedd angenrheidiol yn eistedd ar weinyddwr.

Rheoli Newid Systemau Technoleg Gwybodaeth

Datganodd aelod bryder bod yr archwiliad hwn wedi derbyn categori barn C.

Mewn ymateb, hysbysodd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg y gosodir trefn gan Uwch Reolwyr o fewn y Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth ond nad oedd yn cael ei weithredu gan staff o fewn y gwasanaeth. 'Roedd angen anogaeth i geisio gwella'r sefyllfa.

Prosesu Data Cyflenwyr Ynni

Tynnwyd sylw gan aelod bod yr archwiliad hwn wedi derbyn categori barn C.

Mewn ymateb, hysbysodd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg y bydd yn ofynnol maes o law i osod "Automatic Meter Readers" ym mhob adeilad. Nododd bod llawer o ddefnydd o amcangyfrifon ar hyn o bryd, a bod angen pwysu ar reolwyr safle i ddarparu darlleniadau i'r cyflenwyr ynni yn gofnodol i sicrhau cywirdeb data ac i alluogi swyddogion cadwraeth ynni i adnabod eithriadau'n gynharach. Mewn perthynas â'r gweithdrefnau, nododd bod llawer o amser yn cael ei dreulio i fewnbynnu'r data i'r system ac oherwydd hynny nid oes amser yn weddill i gynnal ymarferion adnabod ac ymchwilio eithriadau digonol. Cyfeiriodd at yr angen i'r Uned Eiddo werthuso'r costau a'r buddiannau o archebu modiwl i'r system "Stark" sy'n galluogi mewnbynnu data a dderbyniwyd gan gyflenwyr ynni yn awtomatig i'r system.

Nododd y swyddog, mewn ymateb i gwestiwn pellach gan yr aelod, bod yna Swyddogion Ynni o fewn yr Uned Eiddo sy'n ystyried contractau a chostau ynni. Byddai'n bosibl ystyried hyn fel rhan o'r gwaith dilyniant.

Cyfarpar gan Gyn-Aelodau

'Roedd aelod o'r farn y dylid cynnig eitemau o gyfarpar technoleg gwybodaeth megis cliniaduron a ffonau symudol i gyn-aelodau yn hytrach na mynd i'r gost o geisio eu casglu ac yna eu dinistrio ar ôl cyfnod o amser.

Mewn ymateb, hysbysodd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg bod hyn yn opsiwn ond 'roedd yna risgiau ynghlwm â hynny fyddai angen ystyriaeth. Nododd na chanfuwyd unrhyw golledion/twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth gan bod gwerth y cyfarpar wedi dibrisio. I'r dyfodol, 'roedd angen gwell trefniadau cofnodi mewn lle.

Cyflogau a Threuliau Aelodau

Gofynnodd aelod a fyddai'n bosibl iddynt gyflwyno eu ceisiadau am dreuliau a.y ar lein.

Nododd aelod nad yw darlleniadau cloc yn cael ei gynnwys ar y ffurflen costau teithio erbyn hyn

Mewn ymateb, hysbysodd y Pennaeth Cyllid bod y drefn hawlio costau teithio a.y. ar gyfer aelodau a swyddogion yn fater y gellir ei ddiweddarau. Rhoddir ystyriaeth maes o law i gael trefn hunanwasanaeth ar-lein ar gyfer hawlio treuliau fel rhan o system adnoddau dynol a chyflogau newydd.

Cyffredinol

Awgrymodd aelod y dylid sefydlu Gweithgor i ystyried yr archwiliadau sy'n derbyn categori barn C.

PENDERFYNWYD

a) Derbyn yr adroddiadau ar waith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod o 1 Ionawr i 31 Mawrth 2013 a chefnogi'r argymhellion a gyflwynwyd eisoes i reolwyr y gwasanaethau perthnasol er gweithrediad.

b) Sefydlu'r Gweithgor canlynol i ystyried yr archwiliadau dderbyniodd categori barn C –

Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Archwilio a'r Cynghorwyr Aled LI. Evans, Sion W. Jones ac Angela Russell, ond bod holl aelodau'r pwyllgor i gael cyfle i wasanaethu ar y Gweithgor i'r dyfodol ac i'w dewis ar drefn rota.

4 . ADRODDIAD BLYNYDDOL PENNAETH ARCHWILIO MEWNOL 2012/13

Cyflwynodd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yr adroddiad blynyddol ar gyfer 2012/13. Eglurodd bod dyletswydd arno fel Pennaeth Archwilio Mewnol y Cyngor i ddarparu sicrwydd i'r awdurdod ar y system gyflawn o reolaeth fewnol yr awdurdod. Ychwanegodd nad oes modd iddo gadarnhau sicrwydd llwyr wrth leisio barn, ac mai'r mwyaf y gallai'r gwasanaeth archwilio mewnol ei ddarparu i'r Cyngor yw sicrwydd rhesymol nad oes gwendidau mawr yn y system gyfan o reolaeth fewnol. Ar sail y gwaith a gwblhawyd yn ystod 2012/13, 'roedd y swyddog yn fodlon bod gan Gyngor Gwynedd **“fframwaith gadarn o reolaeth fewnol. Mae hyn yn cynorthwyo i roddi hyder yn y trefniadau i sicrhau cyflawniad effeithiol ac effeithlon o amcanion y Cyngor, gan fod y camau a gymerwyd gan y Cyngor yn ystod y**

flwyddyn ariannol i sefydlu a chryfhau rheolaethau mewnol ac i sicrhau bod argymhellion i gywiro gwendidau a adnabuwyd gan Archwilio Mewnol wedi bod yn foddhaol. Er hyn, mae angen datblygu ymhellach y prosesau ffurfiol o safbwynt cofnodi risgiau yn unedau busnes y Cyngor". Bwriedir paratoi cynllun gweithredu er mwyn gwella'r trefniadau rheoli risg yma a'i gyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio ar 18 Gorffennaf 2013.

Er mwyn rhoddi barn ar ddigonolrwydd y systemau rheolaeth mewnol, hysbysodd y swyddog iddo ystyried y canlynol –

- a) Yn gyffredinol, canfuwyd rheolaeth fewnol dda o fewn pob un o wasanaethau'r Cyngor yn unigol.
- b) Lle canfuwyd gwendidau arwyddocaol mewn rheolaeth fewnol, cafodd y materion hyn eu cywiro gan swyddogion y Cyngor, neu derbyniasant sylw gan y Pwyllgor Archwilio.
- c) Nid yw Archwilio Mewnol wedi dibynnu ar unrhyw waith gan gyrff archwilio allanol er mwyn dod i'r farn yn yr adroddiad blynyddol.

Mewn perthynas â'r gwaith archwilio, hysbysodd y cynhwyswyd 100 darn o waith yng nghynllun archwilio addasiedig terfynol 2012/13. Cwblhawyd 95 o'r aseiniadau hyn, sy'n cynrychioli 95% o'r cynllun ('roedd y perfformiad cyfatebol yn 2011/12 yn 99.12%) yn erbyn targed o 95%. Rhoddodd fanylion am yr archwiliadau o gynllun 2012/13 lle na gafodd yr adroddiad ei ryddhau'n derfynol erbyn 31 Mawrth 2013.

Tynnodd y swyddog sylw at y modd y caiff adroddiadau archwiliad mewnol eu categorio. O'r adroddiadau perthnasol i gynllun 2012/13, derbyniodd 82.9% farn "A" neu "B" sydd ychydig yn uwch na'r ffigur cyfatebol o 81.5% yn 2011/12. Ni dderbyniodd unrhyw archwiliad farn "CH".

Nododd y swyddog y rhyddhawyd memorandwm terfynol ar gyfer 9 o archwiliadau dilyniant yn ystod y cyfnod o 1 Ebrill 2012 i 31 Mawrth 2013 a derbyniodd pob un o'r archwiliadau hyn farn "derbyniol" neu "rhagorol" ar wahân i un archwiliad a dderbyniodd farn "anfoddhaol". 'Roedd hyn yn awgrymu bod trefniadau cadarn o fewn yr awdurdod i weithredu argymhellion archwilio er mwyn cryfhau rheolaethau mewnol a rheoli risg.

Cyfeiriodd y swyddog at y dadansoddiad o'r defnydd o adnoddau Archwilio Mewnol yn ystod 2012/13. Nododd y gwelwyd lleihad yn nghyfanswm nifer y dyddiau a dreulwyd ar waith cynhyrchiol i'r Cyngor o 1,821 diwrnod rhwng 1 Ebrill 2011 a 31 Mawrth 2012 i 1,571 diwrnod am yr un cyfnod yn 2012/13 ond 'roedd hyn wedi ei gynllunio ar ei gyfer. Bu lleihad sylweddol yn nifer y dyddiau y bu'n rhaid eu defnyddio i gyflawni archwiliadau arbennig neu ymatebol – i lawr o 133 yn 2011/12 i 39 yn 2012/13. Cafwyd lleihad bychan yn y nifer o ddyddiau a gollwyd oherwydd salwch, o 62 yn 2011/12 i 55 yn 2012/13.

Cyflwynwyd canlyniadau dangosyddion perfformiad 2012/13 gan nodi y llwyddwyd i gyfarfod â'r cyfan o'r targedau.

O ystyried cydymffurfiaeth â'r côd ymarfer, nododd Swyddfa Archwilio Cymru yng Ngorffennaf 2012 bod gan y Cyngor wasanaeth Archwilio Mewnol effeithiol sy'n cydymffurfio ar y cyfan â safonau'r Côd Ymarfer. 'Roedd Archwilio Mewnol yn rhannol yn cyrraedd y safon Annibyniaeth oherwydd cyfrifoldebau eraill yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn ychwanegol i Archwilio Mewnol. Adroddwyd ar hyn i'r Pwyllgor Archwilio ers sawl blwyddyn.

Nododd y swyddog y cyflwynwyd cynllun archwilio mewnol drafft ar gyfer 2013/14 i'r pwyllgor hwn ar 14 Chwefror 2013 ac 'roedd bron yn derfynol erbyn hyn. Tynnodd sylw y daeth Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus i rym ar 1 Ebrill 2013, gan ddisodli'r Côt Ymarfer ar gyfer Archwilio Mewnol mewn Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig. Nid oes disgwyl newidiadau arwyddocaol i ymarfer gwaith Archwilio Mewnol yn sgîl hyn, ond bydd y gwasanaeth yn parhau i asesu ei gydymffurfiaeth â'r safonau newydd yn ystod y flwyddyn ac 'roedd holl staff Archwilio Mewnol wedi cymryd rhan mewn diwrnod hunanasesu yn erbyn y safonau newydd y ddiweddar. Rhoddodd fanylion am fesuryddion perfformiad Archwilio Mewnol ar gyfer 2012/13.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad fel adroddiad blynyddol ffurfiol yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn unol â gofynion y Côt Ymarfer ar gyfer Archwilio Mewnol mewn Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig am 2012/13 a llongyfarch yr Adain Archwilio Mewnol am eu gwaith.

5. AMLINELLIAD O'R ARCHWILIAD ARIANNOL BLYNYDDOL 2012/13 O GYNGOR GWYNEDD

Cyflwynwyd adroddiad yr Arweinydd Ymgysylltu. Paratowyd yr amlinelliad o'r Archwiliad Ariannol Blynyddol i fodloni gofynion y safonau archwilio ac arferion archwilio priodol. Nododd ei bod yn ofynnol i'r Archwilydd Penodedig archwilio ac ardystio cyfrifon y Cyngor, gan fodloni ei hun –

a) Bod y cyfrifon yn rhoddi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol y Cyngor.

b) Bod y cyfrifon wedi eu paratoi yn unol â rheoliadau dan Adran 39 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 (Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005).

c) Bod y cyfrifon yn cydymffurfio â gofynion yr holl ddarpariaethau statudol eraill sy'n berthnasol iddynt.

ch) Bod arferion priodol wedi eu dilyn wrth lunio'r cyfrifon.

d) Bod y Cyngor wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau.

At hynny, mae'n ofynnol i'r Archwilydd Penodedig ardystio bod yr archwiliad wedi ei gwblhau yn unol â Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Nodwyd, wrth gynllunio eu gwaith, mae'n rhaid i archwilwyr nodi risgiau sylweddol sy'n ymwneud â chywirdeb a dibynadwyedd y datganiadau ariannol a chyflwyno adroddiadau arnynt. Rhoddwyd manylion am y risgiau a'r camau arfaethedig i fynd i'r afael â hwy.

Tynnodd sylw at y ffi archwilio ariannol o £168,036 ynghyd â TAW ar gyfer 2012/13 gan nodi bod y ffi hwn ar yr un lefel ag yn 2011/12.

Diolchodd y Pennaeth Cyllid i'r Arweinydd Ymgysylltu am yr adroddiad. Nododd bod y risgiau adroddwyd arnynt yn yr archwiliad o gyfrifon 2011/12, megis cysoni banc ar gyfer incwm, wedi derbyn sylw priodol yn ystod 2012/13. Cadarnhaodd bod yr Adran Gyllid yn cydweithio â Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfrifon y Cyngor ac fe'i cyflwynir mewn ffurf drafft i'r pwyllgor hwn ar 18 Gorffennaf 2013.

Tynnodd aelod sylw at y posibilrwydd o ostwng y ffi archwilio ar gyfer y flwyddyn nesaf.

Gofynnodd aelod am wybodaeth ynglyn â nifer yr oriau a dreulir gan staff Swyddfa Archwilio Cymru ar yr archwiliad.

Mewn ymateb, hysbysodd yr Arweinydd Ymgysylltu na ddatgelir nifer yr oriau a dreulir ar yr archwiliad ond yn hytrach fe osodir y ffi ar gyfer rhoddi barn ar y cyfrifon. Nododd bod y ffi a bennwyd ar sail risg, ac oherwydd y risg isel bod y ffi ar gyfer y Cyngor hwn yn un o'r rhai isaf yng Nghymru.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

6. AMLINELLIAD O'R ARCHWILIAD ARIANNOL BLYNYDDOL 2012/13 O GRONFA BENSIWN GWYNEDD

Cyflwynwyd adroddiad yr Archwiliwr Allanol yn amlinellu ei archwiliad ariannol blynyddol o'r Cyngor fel awdurdod gweinyddu'r Gronfa Bensiwn. Nododd ei bod yn ofynnol i'r Archwilydd Penodedig ystyried ac ardystio cyfrifon y Gronfa Bensiwn gan fodloni ei hun –

- a) Bod y cyfrifon yn rhoddi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol y Gronfa Bensiwn.
- b) Bod y cyfrifon wedi eu paratoi yn unol â rheoliadau dan Adran 39 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 (Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005).
- c) Bod y cyfrifon yn cydymffurfio â gofynion yr holl ddarpariaethau statudol eraill sy'n berthnasol iddynt.
- ch) Bod arferion priodol wedi eu dilyn wrth lunio'r cyfrifon.

At hynny, mae'n ofynnol i'r Archwilydd Penodedig ardystio bod yr archwiliad wedi ei gwblhau yn unol â Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Er mwyn cyhoeddi'r adroddiad archwilio ar gyfrifon y Gronfa Bensiwn, mae'n ofynnol sicrhau y nodir pob risg weithredol ac ariannol sylweddol a allai effeithio ar yr archwiliad a'r camau arfaethedig i fynd i'r afael â hwy.

Tynnodd sylw at y ffi archwilio ariannol o £25,095 ynghyd a TAW ar gyfer 2012/13 gan nodi bod y ffi hwn ar yr un lefel ag yn 2011/12.

Diolchodd y Pennaeth Cyllid i'r Archwiliwr Allanol am yr adroddiad. Nododd bod y risgiau adroddodd Swyddfa Archwilio Cymru arnynt yn yr archwiliad o gyfrifon y Gronfa Bensiwn am 2011/12, megis egluro'r newid yng ngwerth buddsoddiadau, wedi derbyn sylw priodol yn ystod 2012/13. Mewn ymateb i sylw gan aelod am y ffi archwilio, cadarnhaodd y Pennaeth Cyllid bod gwerth Cronfa Bensiwn Gwynedd tros £1 biliwn.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30am a daeth i ben am 12.00

CYFARFOD:	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD:	18 Gorffennaf 2013
TEITL:	DATGANIAD O GYFRIFON 2012/13
PWRPAS / ARGYMHELLIAD:	Derbyn y Datganiad o Gyfrifon statudol (drafft cyn archwiliad) er gwybodaeth
AWDUR:	Dafydd L Edwards, Pennaeth Cyllid
AELOD CABINET:	Cynghorydd Peredur Jenkins

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r Datganiad o Gyfrifon statudol ar gyfer blwyddyn ariannol 2012/13, sy'n rhoi manylion am weithgareddau ariannol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ddaru ddiweddu ar 31 Mawrth 2013.
- 1.2 Y Datganiad o Gyfrifon drafft ar ei ffurf safonol yw'r ddogfen ddilydol, 125 tudalen o hyd mewn un iaith. Mae linc i'r Datganiad eisoes wedi'i anfon at holl aelodau etholedig a phrif swyddogion y Cyngor ar 1 Gorffennaf 2013.
- 1.3 Nid yw'r cyfrifon drafft a gyflwynir yma wedi'u harchwilio eto, felly efallai bydd angen rhai newidiadau iddynt cyn cyflwynir fersiwn terfynol er cymeradwyaeth yng nghyfarfod 26 Medi 2013 o'r Pwyllgor Archwilio.
- 1.4 Mae ffurf a chynnwys sylfaenol y Datganiadau yma wedi'i orfodi o dan reoliad 7 o Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005 ac adolygiadau i'r rheiny, yn ogystal â rheoliadau a safonau eraill. Mae nifer o ofynion o dan y SAARh (Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol) sydd yn seiliedig ar God Ymarfer Cyfrifwaith Awdurdodau Lleol yn Natganiad o'r Cyfrifon ar gyfer 2012/13. Gan fod y rheoliadau yn mynnu datganiadau ar ffurf safonol, mae cymariaethau gyda chyfrifon cyrff eraill wedi'u hwyluso, ond erbyn hyn mae'r datganiadau yn dechnegol gymhleth ac yn fwy anodd i'w ddeall.
- 1.5 Cyflwynwyd adroddiadau syml a chryno ynglŷn â chyfrifon 2012/13 i gyfarfod 11 Mehefin 2013 o'r Cabinet. Roedd yr adroddiad hwnnw yn fwy defnyddiol i bwrpasau mewnol / rheoli, tra mae'r Datganiad o Gyfrifon yn fwy addas ar gyfer pwrpasau allanol / llywodraethu.

2. GWEITHREDIAD ANGENRHEIDIOL

- 2.1 Y Pwyllgor Archwilio yw'r "rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu" ar ran y Cyngor, a cyn 2009/10 bu'r pwyllgor yn cymeradwyo'r datganiad drafft (amodol ar archwiliad) o'r cyfrifon. Fodd bynnag, ddaru'r addasiadau 2010 i'r Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio roi'r cyfrifoldeb am gymeradwyo ac ardystio'r cyfrifon drafft cyn 30 Mehefin i'r Swyddog Cyllid Statudol (y Pennaeth Cyllid yn Cyngor Gwynedd).
- 2.2 Erbyn hyn, nid oes raid i aelodau etholedig gymeradwyo'r fersiwn ddrafft o Ddatganiad o Gyfrifon y Cyngor, ond fel "arfer dda" y'i cyflwynir i'r Pwyllgor Archwilio ER GWYBODAETH.
- 2.3 Diau y bydd aelodau'r pwyllgor awydd ystyried a deall y cynnwys fel paratoad ar gyfer cymeradwyo'r fersiwn terfynol ym Medi, ac i arfogi ei hunain gyda'r wybodaeth ar gyfer ystyried materion a archwilir yn eu cyd-destun.

3. CAMAU DILYNOL

- 3.1 Ymhellach i ardystiad gan y Pennaeth Cyllid ac ystyriaeth gan y Pwyllgor Archwilio, bydd y Datganiad o Gyfrifon 2012/13, ynghyd â phob datganiad ariannol perthnasol arall, yn destun y broses archwilio blynyddol gan Swyddfa Archwilio Cymru.
- 3.2 Yn unol â rheoliadau 13 a 15 o Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005, bydd y Cyngor hefyd yn hysbysu'r cyhoedd, drwy'r wasg leol, bod y cyfrifon ar gael i'w harolygu am gyfnod o 20 diwrnod. Fel rhan o'r broses archwilio, yn ystod y cyfnod o 02/08/13 tan 30/08/13, bydd gan etholwyr llywodraeth leol gyfle i holi'r archwiliwr allanol ynghylch cyfrifon y Cyngor.
- 3.3 Fel nodwyd ym mharagraff 1.3 (uchod), cyflwynir y fersiwn terfynol (wedi'i archwilio) o Ddatganiad o Gyfrifon 2012/13 y Cyngor i gyfarfod 26 Medi 2013 o'r Pwyllgor Archwilio AM GYMERADWYAETH, ynghyd ag adroddiad yr Archwilydd sydd wedi'i benodi gan Swyddfa Archwilio Cymru (Anthony Barrett).
- 3.4 Wedi hynny, bwriad yr Adran Cyllid yw i ddarparu linc i'r Datganiad terfynol i holl aelodau etholedig a phrif swyddogion y Cyngor, yn ogystal ag eraill sydd â diddordeb.

4. ARGYMHELLIAD

- 4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio dderbyn a nodi Datganiad o Gyfrifon y Cyngor (yn amodol ar archwiliad) 2012/13.

**DATGANIAD O'R
CYFRIFON
2012/13
(amodol ar archwiliad)**

MYNEGAI

	Tudalen
Rhagymadrodd Eglurhaol	2 - 7
Datganiad Cyfrifoldebau	8
Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau	9
Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	10
Y Fantolen	11
Datganiad Llif Arian	12
Nodiadau i'r Cyfrifon	13 - 89
Cyfrifon Cronfa Bensiwn Gwynedd a'r Nodiadau	90 - 120
Atodiad A - Dadansoddiad Cyfrif Incwm a Gwariant	121 - 122
Atodiad B - Y Gronfa Degwm	123
Atodiad C - Cronfa Ymddiriedolaeth FMG Morgan	124

RHAGYMDRODD EGLURHAOL

Rhagarweiniad

Mae cyfrifon Cyngor Gwynedd am 2012/13 wedi'u cyflwyno yma ar dudalennau 9 i 120.

Mae'r Cyfrifon yn cynnwys:-

- **Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau** - Dengys y datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol reserfau a ddelir gan yr Awdurdod, wedi eu dadansoddi yn 'reserfau defnyddiadwy' a 'reserfau na ellir eu defnyddio'. Mae sefyllfa trethiant yn cael ei adlewyrchu yn y Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau.
- **Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr** - Hwn yw prif gyfrif refeniw y Cyngor. Dengys y datganiad hwn y gost gyfrifyddol yn y flwyddyn o ddarparu gwasanaethau yn unol â pholisiau cyfrifeg cyffredinol dderbyniol, yn hytrach na'r swm i'w ariannu o drethiant. Mae Awdurdodau yn codi trethiant i gyflenwi gwariant yn unol â rheoliadau; gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Dengys y sefyllfa trethiant yn y Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau.
- **Y Fantolen** – sydd yn gosod allan sefyllfa ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2013.
- **Y Datganiad Llif Arian** - Mae'r datganiad yma'n crynhoi llif yr arian i mewn ac allan o'r Cyngor yn ystod 2012/13 at ddibenion refeniw a chyfalaf.
- **Cyfrifon Cronfa'r Degwm a Chronfa Ymddiriedolaeth FMG Morgan.**
- **Cyfrifon a Mantolen Cronfa Bensiwn Gwynedd.**

Cefnogir y cyfrifon hyn gan y Rhagymadrodd yma, y Polisiau Cyfrifo ac amrywiol nodiadau i'r cyfrifon.

GWARIANT REFENIW YN 2012/13

- Dengys y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar dudalen 10 fod gwariant refeniw gros y Cyngor ar lefel 'Cost Gwasanaethau' yn £349m yn ystod 2012/13, gyda'r sefyllfa net yn £212m.
- Adroddwyd sefyllfa alldro ariannol 2012/13 i'r Cabinet yn ei gyfarfod ar 11 Mehefin 2013. Cymeradwyodd aelodau'r Cabinet danwariant net gwasanaethau o £64k i'w cario drosodd am y flwyddyn, trosglwyddiad net o £178k i reserfau penodol ac nid oedd unrhyw symudiad yn y Balansau Cyffredinol.

TABL 1 - Crynodeb o'r Gymhariaeth rhwng y Gyllideb a'r Gwir Sefyllfa (Net)

Mae Tabl 1 yn cynnwys cymhariaeth perfformiad cyllidebol ar lefel crynhoad, ceir gwybodaeth bellach yn Nhabl 2.

	Cyllideb £'000	Gwir £'000	Gwahaniaeth £'000
Gwariant Net ar Weithgareddau	231,493	231,377	(116)
Swm Aderannol i'w gario ymlaen ar ddiwedd blwyddyn	0	64	64
	231,493	231,441	(52)
Ariannwyd gan:-			
Incwm y Dreth Cyngor	(63,426)	(63,374)	52
Cyfran o'r Trethi Annomestig Cenedlaethol	(32,801)	(32,801)	0
Grantiau Llywodraeth Cyffredinol	(135,266)	(135,266)	0
	0	0	0

- Mae'r Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau a'r Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar dudalen 9 a 10 yn darparu dadansoddiad o'r symudiadau yn y flwyddyn.

TABL 2 – Symudiad Trawsddodiad rhwng ‘Crynodeb o'r Gymhariaeth rhwng y Gyllideb a'r Gwir Sefyllfa (Net)’ (Tabl 1) i'r fformat Incwm a Gwariant sydd yn adlewyrchu y Strwythur Rheolaethol Adrannol.

Adran	Adroddiad Perfformiad £'000	Addasiad Trawsddodiad £'000	Datganiad Incwm a Gwariant £'000
Adnoddau Dynol	182	(1)	181
Cyllid	1,244	(1)	1,243
Democratiaeth a Chyfreithiol	873	0	873
Gofal Cwsmer	2,457	(1)	2,456
Strategol a Gwella	666	0	666
Addysg	87,389	1,328	88,717
Economi a Chymuned	6,150	287	6,437
Priffyrdd a Bwrdeistrefol	26,747	(88)	26,659
Rheoleiddio (Cynllunio, Trafnidiaeth a Gwarchod y Cyhoedd)	11,301	(189)	11,112
Ymgynghoriaeth Gwynedd	1,432	(140)	1,292
Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd Cymru	(70)	(22)	(92)
Darparu a Hamdden	5,778	(105)	5,673
Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol	62,607	(55)	62,552
Tim Rheoli Corfforaethol	52	0	52
Corfforaethol	4,180	(185)	3,995
Cronfeydd	513	0	513
Cost Gwasanaethau	211,501	828	212,329
Eraill (Yn cynnwys addasiad Canolog a Chorfforaethol)	19,940	(828)	19,112
Cyfanswm	231,441	0	231,441

* Mae'r addasiadau yn y golofn trawsddodiad yn cyfeirio at y cyfraniad net i ag o reserfau a'r addasiadau angenrheidiol yn ymwneud ag yswiriant.

- Gweler dadansoddiad fformat safonol llawn Incwm a Gwariant ar dudalen 10.
- Gweler dadansoddiad llawn o symiau adroddwyd ar gyfer penderfyniadau dyrannu adnoddau yn Nodyn 30, tudalen 67.
- Gweler dadansoddiad ar sail Côt Ymarfer Adrodd ar Wasanaeth (SeRCOP) yn Atodiad A.
- **Eitemau Materol o Incwm a Gwariant**

Mae eitemau perthnasol yn cynnwys symudiadau penodol o fewn Darpariaethau (Nodyn 24), cynnydd a gostyngiad mewn grantiau penodol (Nodyn 35) gan gynnwys Grant Cynnal Refeniw, Llwybrau 14-19, Ysgolion 21^{ain} Ganrif, a Grant Cefnogi Pobl. Oblygiadau refeniw amhariad technegol (£2m) cysylltiedig â gwariant cyfalaf sy'n gynnwysiedig dan 'Priffyrdd, Ffyrdd a Thrafnidiaeth' yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yn ogystal â hyn, gostyngiad yn yr Enillion a Ddisgwyliar ar Asedau'r Cynllun Pensiwn (Nodyn 12 a 42) o ganlyniad i newid i IAS19 sydd yn defnyddio cyfradd ddisgowntio is na'r rhagolygon mewn blynyddoedd blaenorol.

Eitem eithriadol (Darpariaeth i adfer safleoedd tirlenwi)

Mae pob awdurdod lleol sydd yn, neu wedi bod yn, gweithredu safleoedd tirlenwi gydag ymrwymiad cyfreithiol parthed adferiad, ôl-ofalaeth a monitro eu safleoedd am o leiaf 30 mlynedd ar ôl cau a chapio'r safle. Yn dilyn cyhoeddi cyfarwyddiadau technegol yn y maes o'r gofyniad i awdurdodau yma adnabod darpariaeth lawn ar gyfer y gwaith gan sicrhau cysondeb yn y sail cyfrifo, roedd angen ail-ddatgan ffigyrau 2011/12 yng nghyfrifon 2012/13 i adlewyrchu'r holl newidiadau, gan drin y ffigyrau fel 'Eitem Eithriadol' yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr oherwydd natur unwaith ac am byth yr addasiad i ffigyrau 2011/12 (gweler Nodyn 3 Addasiadau Cyfnod Blaenorol am fwy o wybodaeth).

Mae'r eitem eithriadol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (2011/12) yn cydnabod yr amhariad sydd yn berthnasol i'r ymrwymiad uchod, ar y sail na fydd unrhyw fudd economaidd / gwasanaeth dichonol yn cronni i'r awdurdod gan fod mwyafrif y safleoedd tirlenwi bellach wedi cau. Fodd bynnag mae effaith ar ofynion treth o'r amhariad yma yn niwtral.

- **Effaith yr Hinsawdd Economaidd Cyfredol**

Ers 2008/09 bu problemau digynsail yn y sefyllfa ariannol byd-eang. Oherwydd y sefyllfa gyffredinol yma, mae'r Awdurdod wedi addasu ei holl gynlluniau ariannol yn briodol, a chadw lefel darbodus o falansau a reserfau.

GWARIANT CYFALAF YN 2012/13

Yn 2012/13 gwariodd y Cyngor £40m ar gynlluniau cyfalaf. Dengys y tabl canlynol fanylion y gwariant yma ynghyd â sut y'i arianwyd.

CRYNODEB O WARIANT CYFALAF A'I ARIANNU		
2011/12		2012/13
£'000		£'000
259	Adnoddau Dynol	74
8,422	Addysg	6,275
215	Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru	0
0	Cyllid	16
378	Darparu a Hamdden	276
3,206	Economi a Chymuned	5,502
0	Democratiaeth a Chyfreithiol	0
4,345	Gofal Cwsmer	6,966
2,955	Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol	3,802
6,544	Priffyrdd a Bwrdeistrefol	6,753
8,284	Rheoleiddio	10,611
80	Strategol a Gwella	4
21	Tai Cyngor	24
392	Ymgynghoriaeth Gwynedd	28
1	Corfforaethol	0
35,102		40,331
	ARIANNWYD GAN -	
8,707	Benthyca	10,914
16,108	Grantiau a Chyfraniadau	21,148
2,789	Derbyniadau Cyfalaf	2,344
7,498	Refeniw a Chronfeydd Eraill	5,925
35,102		40,331

- Cynhwysir Gwariant Refeniw wedi ei Ariannu o Gyfalaf drwy Statud o £8,429,940 yn y tabl uchod. Ad-dalwyd y gwariant yma i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ystod y flwyddyn. Cyfanswm gwariant ar Asedau Anghyfredol oedd £31,900,950 fel a ddangosir yn Nodyn 15 a 22 ar dudalennau 44 i 46 a 59.
- Roedd Dyled Benthyciadau'r Cyngor ar 31 Mawrth 2013 yn £95.8m – gostyngiad o £17.2m (o £113.0m) yn ystod y flwyddyn. Gwnaethpwyd ad-daliadau o £1.1m yn unol â thelerau'r benthyciadau unigol.

Darpariaethau ac Arian wrth Gefn

Yn ychwanegol at y Balans Cyffredinol o £8.0m roedd gan y Cyngor ddarpariaethau (fel a ddiffinir) o £13.1m, reserfau eraill a glustnodwyd o £49.9m a balansau ysgolion o £3.8m, sef cyfanswm o £74.8m. Ceir manylion yn y Fantolen, Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau a Nodyn 10 a 24.

Cronfa Bensiwn

Mae gan y Cyngor (fel cyflogwr) ymrwymiad net yn deillio o'u cyfran o asedau ac ymrwymadau y Gronfa Bensiwn Gwynedd, sydd wedi ei gyfrifo yn unol â Safonau Cyfrifo Rhyngwladol 19. Mae'r Fantolen yn cynnwys asesiad gan Actiwari y Gronfa, Hymans, o gyfran y Cyngor o ymrwymiad y Gronfa Bensiwn. Mae'r ymrwymiad net yma wedi cynyddu o £40,026,000 i £168,179,000 yn 2012/13. Gweler Nodyn 42 am wybodaeth pellach.

Sefyllfa ar un pwynt mewn amser yw'r ymrwymiad pensiwn net. Gall prisiau y farchnad gynyddu neu lleihau yn sylweddol yn y tymor byr ac felly nid oes modd meintoli yr effaith tymor hir bydd symudiad o'r fath yma ym mhrisiau y farchnad yn cael ar y Gronfa Bensiwn.

Cronfa Bensiwn Gwynedd

Dengys cyfrifon Cronfa Bensiwn Gwynedd (tudalennau 90 i 120) gynydd yn ystod y flwyddyn o £143.9m yn asedau net y Gronfa, ar werth y farchnad, i £1,193.6m. Roedd gwerth llyfr yr Asedau net ar 31 Mawrth 2013 yn £940.3m (2012: £890.1m).

Polisiau Cyfrifo

Mae'r egwyddorion cyfrifo a fabwysiadwyd gan y Cyngor yn cydymffurfio â holl ymarferion cyfrifeg cymeradwy perthnasol ac maent wedi'u egluro yn llawn yn y Polisiau Cyfrifo yn Nodyn 1 o'r Cyfrifon ar dudalen 13.

Newidiadau mewn Polisiau Cyfrifeg ac i'r Datganiad o'r Cyfrifon

Ni gyflwynwyd unrhyw bolisiau newydd yn y *Côd Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig* ar gyfer 2012/13.

GWYBODAETH BELLACH

Mae Datganiad o'r Cyfrifon ar gael ar wefan Cyngor Gwynedd sef www.gwynedd.gov.uk.

Ceir gwybodaeth bellach am y cyfrifon gan:

William E Jones
Uwch Reolwr Cyllid
01286 679406

neu

Ffion Madog Evans
Rheolwr Cyllid - Adnoddau a Chorfforaethol
01286 679133

Adran Cyllid
Cyngor Gwynedd
Swyddfa'r Cyngor
Caernarfon
Gwynedd
LL55 1SH

Mae hyn yn rhan o bolisi'r Cyngor i ddarparu gwybodaeth lawn am weithgareddau'r Cyngor. Yn ychwanegol, mae gan aelodau'r cyhoedd sydd yn dymuno, hawl statudol i arolygu'r cyfrifon cyn cwblheir yr archwiliad. Hysbysir argaeledd y cyfrifon i'w harolygu yn y wasg leol ar yr adeg briodol.

CYNGOR GWYNEDD

DATGANIAD O'R CYFRIFON

DATGANIAD O GYFRIFOLDEBAU AM Y DATGANIAD O'R CYFRIFON

CYFRIFOLDEB YR AWDURDOD

Mae'n ofynnol ar Gyngor Gwynedd i wneud trefniadau ar gyfer iawn weinyddiad ei faterion ariannol ac i sicrhau y rhoddir cyfrifoldeb am weinyddu'r materion hynny i un o'i swyddogion. Yng Nghyngor Gwynedd, y Pennaeth Cyllid yw'r swyddog hwnnw. Cyfrifoldeb yr awdurdod hefyd yw rheoli ei weithgareddau er mwyn sicrhau defnydd effeithiol, effeithlon ac economaidd o'i adnoddau, gwarchod ei asedau, a chymeradwyo'r Datganiad o'r Cyfrifon.

CYFRIFOLDEB PENNAETH CYLLID CYNGOR GWYNEDD

Y Pennaeth Cyllid sy'n gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon y Cyngor yn unol â'r ymarfer priodol fel a osodir yn y *Côd Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig* (y "Côd").

Wrth baratoi'r datganiad o'r cyfrifon, mae'r Pennaeth Cyllid wedi dewis polisiâu cyfrifo priodol gan eu defnyddio'n gyson; wedi ffurfio barnau a gwneud amcangyfrifon a oedd yn rhesymol a darbodus ac wedi cydymffurfio â'r Côd Ymarfer.

Hefyd, mae'r Pennaeth Cyllid wedi cadw cofnodion cyfrifo priodol ac amserol ac fe gymerwyd camau rhesymol i ddarganfod a gwarchod rhag twyll ac unrhyw afreoleidd-dra arall.

TYSTYSGRIF Y SWYDDOG CYLLIDOL CYFRIFOL

Tystiaf fod y Datganiad o'r Cyfrifon wedi ei baratoi yn unol â'r trefniadau uchod. Mae'r Datganiad yn cyflwyno darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Gwynedd ar 31 Mawrth 2013 a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny.

Dafydd L. Edwards B.A., C.P.F.A., I.R.R.V.
Pennaeth Cyllid, Cyngor Gwynedd

27 Mehefin 2013

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN RESERFAU

Dengys y datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol reserfau a ddelir gan yr Awdurdod, wedi eu dadansoddi'n 'reserfau defnyddiadwy' (h.y. y rhai hynny sy'n gymwysedig i ariannu gwariant neu leihau trethiant lleol) a 'reserfau na ellir eu defnyddio'. Mae'r Gwarged neu (Ddiffyg) ar Ddarparu Gwasanaethau yn dangos y gwir gost economaidd o ddarparu gwasanaethau'r Awdurdod, gyda manylion pellach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae'r rhain yn wahanol i'r symiau statudol sy'n ofynnol eu codi ar Falans y Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai i bwrsas gosod treth y cyngor a rhenti. Mae'r Cynnydd/Gostyngiad Net cyn Trosglwyddiadau i Reserfau a Glustnodwyd yn dangos balans statudol y Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai cyn unrhyw drosglwyddiadau dewisol i neu o reserfau a glustnodwyd a gyflawnir gan y Cyngor.

Nodyn	Balans Cronfa Gyffredinol £'000	Reserfau Cronfa Gyffredinol a Glustnodwyd £'000	Cyfanswm Balansau Ysgollon £'000	Cyfrif Refeniw Tai £'000	Reserf Derbyniadau Cyfalaf £'000	Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio £'000	Cyfanswm Reserfau Defnyddiadwy £'000	Reserfau na ellir eu defnyddio £'000	Cyfanswm Reserfau'r Awdurdod £'000
Balans 31 Mawrth 2011 a ddygwyd ymlaen	(8,194)	(50,789)	(4,486)	(1,727)	(5,198)	(1,217)	(71,611)	(111,662)	(183,273)
<u>Symudiad mewn reserfau yn 2011/12</u>									
(Gwarged)/Diffyg ar ddarparu gwasanaethau	(4,567)	0	0	0	0	0	(4,567)	0	(4,567)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall	0	0	0	0	0	0	0	46,762	46,762
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(4,567)	0	0	0	0	0	(4,567)	46,762	42,195
Addasiadau rhwng sail cyfrifo a sail ariannu dan y rheoliadau	9 4,494	0	0	0	1,547	(1,211)	4,830	(4,830)	0
(Cynnydd)/Gostyngiad Net cyn Trosglwyddiadau i Reserfau a Glustnodwyd	(73)	0	0	0	1,547	(1,211)	263	41,932	42,195
Trosglwyddiadau i/o Reserfau a Glustnodwyd	216	(264)	48	0	0	0	0	0	0
(Cynnydd)/Gostyngiad yn 2011/12	143	(264)	48	0	1,547	(1,211)	263	41,932	42,195
Balans 31 Mawrth 2012 a ddygwyd ymlaen	(8,051)	(51,053)	(4,438)	(1,727)	(3,651)	(2,428)	(71,348)	(69,730)	(141,078)
<u>Symudiad mewn reserfau yn 2012/13</u>									
(Gwarged)/Diffyg ar ddarparu gwasanaethau	(8,185)	0	0	0	0	0	(8,185)	0	(8,185)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall	0	0	0	0	0	0	0	46,412	46,412
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(8,185)	0	0	0	0	0	(8,185)	46,412	38,227
Addasiadau rhwng sail cyfrifo a sail ariannu dan y rheoliadau	9 9,969	0	0	0	1,411	538	11,918	(11,918)	0
(Cynnydd)/Gostyngiad Net cyn Trosglwyddiadau i Reserfau a Glustnodwyd	1,784	0	0	0	1,411	538	3,733	34,494	38,227
Trosglwyddiadau i/o Reserfau a Glustnodwyd	10 (1,784)	1,159	625	0	0	0	0	0	0
(Cynnydd)/Gostyngiad yn 2012/13	0	1,159	625	0	1,411	538	3,733	34,494	38,227
Balans 31 Mawrth 2013 a ddygwyd ymlaen	(8,051)	(49,894)	(3,813)	(1,727)	(2,240)	(1,890)	(67,615)	(35,236)	(102,851)

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR – 2012/13

Dengys y datganiad hwn y gost gyfrifyddol yn y flwyddyn o ddarparu gwasanaethau yn unol â pholisiau cyfrifeg cyffredinol dderbyniol, yn hytrach na'r swm i'w ariannu o drethiant. Mae Awdurdodau yn codi trethiant i gyflenwi gwariant yn unol â rheoliadau; gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Dengys y sefyllfa trethiant yn y Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau.

2011-12			2012-13			
Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net	Nodyn	Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net
£'000	£'000	£'000		£'000	£'000	£'000
17,342	(7,588)	9,754		16,454	(7,117)	9,337
29,114	(9,954)	19,160		27,911	(9,668)	18,243
10,011	0	10,011		0	0	0
10,911	(6,313)	4,598		14,164	(8,908)	5,256
109,916	(20,321)	89,595		116,792	(26,539)	90,253
18,826	(3,225)	15,601		18,062	(2,432)	15,630
30,368	(12,960)	17,408		32,257	(14,054)	18,203
39,131	(35,031)	4,100		43,205	(37,537)	5,668
55,481	(14,883)	40,598		58,472	(15,348)	43,124
11,841	(10,536)	1,305		12,215	(10,655)	1,560
9,990	(5,158)	4,832		8,974	(4,114)	4,860
228	0	228		195	0	195
343,159	(125,969)	217,190		348,701	(136,372)	212,329
18,588	(401)	18,187	11	18,882	(42)	18,840
6,529	(901)	5,628	12	9,857	(682)	9,175
0	(245,572)	(245,572)	13	0	(248,529)	(248,529)
368,276	(372,843)	(4,567)		377,440	(385,625)	(8,185)
		4,862	26			5,461
		0				0
		41,900	42			40,951
		46,762				46,412
		42,195				38,227

* Mae'n ofynnol ar yr Awdurdod ddarparu ar gyfer y gost o adfer ei safleoedd tirlenwi, oedd yn golygu fod rhaid gwneud addasiad ôl-weithredol yng nghyfrifon 2011/12 ac nid yn 2012/13, fel cydnabyddiaeth o'r amhariad sydd yn berthnasol i'r ymrwymiad. (Gweler hefyd Nodyn 3 Addasiadau Cyfnod Blaenorol am fwy o wybodaeth).

** Adlewyrchu yr addasiad perthnasol i Enillion a Ddisgwyliar ar Asedau'r fel y manylir yn Nodyn 12.

Y FANTOLEN – 31 MAWRTH 2013

Dengys y Fantolen werth asedau ac ymrwymiadau'r Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net yr Awdurdod (asedau llai ymrwymiadau) yn cyfateb i'r reserfau a ddelir gan yr awdurdod. Adroddir ar y reserfau mewn dau gategori. Y categori cyntaf o reserfau yw reserfau defnyddiadwy, h.y. y reserfau hynny y gall yr Awdurdod eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gadw lefel ddoeth o reserfau ac unrhyw gyfyngiad statudol o'u defnydd (er enghraifft, y Reserf Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddir i gyllido gwariant cyfalaf neu ad-dalu dyled yn unig). Yr ail gategori o reserfau yw'r rhai hynny na all yr Awdurdod eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae'r categori yma o reserfau yn cynnwys reserfau gydag elw a cholledion heb eu gwireddu (er enghraifft, y Reserf Ailbrisio), ble nad yw'r symiau ar gael i'w ddefnyddio i ddarparu gwasanaethau dim ond pan werthir yr asedau yn unig; a reserfau gyda gwahaniaethau amseriad fel a ddengys ar linell 'Addasiadau rhwng sail cyfrifeg a sail ariannu yn unol â rheoliadau' o'r Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau.

31 Mawrth 2012		Nodyn	31 Mawrth 2013
£'000			£'000
363,633	Eiddo, Offer a Chyfarpar	15	368,877
93	Asedau Treftadaeth	16	93
298	Eiddo Buddsoddi	17	824
84	Asedau Gweddilliol	15	734
296	Buddsoddiadau Tymor Hir	18	77
3,898	Dyledwyr Tymor Hir	18	4,191
368,302	Asedau Tymor Hir		374,796
35,883	Buddsoddiadau Tymor Byr	18	35,629
1,607	Asedau ar gael i'w Gwerthu	22	2,905
1,380	Stoc	19	1,257
28,699	Dyledwyr Tymor Byr	20	44,872
17,687	Arian a Chywerthydd Arian	21	13,091
85,256	Asedau Cyfredol		97,754
(6,904)	Gorddrafft Banc	21	(11,787)
(2,050)	Benthyciadau Tymor Byr	18	(18,131)
(43,041)	Credydwyr Tymor Byr	23	(58,777)
(34)	Darpariaethau Tymor Byr	24	(27)
(3,629)	Derbyniadau Grantiau Cyfalaf a Refeniw o flaen llaw	35	(2,523)
(55,658)	Ymrwymiadau Cyfredol		(91,245)
(202)	Credydwyr Tymor Hir	18	(151)
(15,140)	Darpariaethau Tymor Hir	24	(13,059)
(113,000)	Benthyciadau Tymor Hir	18	(95,811)
(128,153)	Ymrwymiad Pensiwn	42	(168,179)
(29)	Ymrwymiadau Prydlesau Cyllidol	38	(15)
(298)	Derbyniadau Grantiau Cyfalaf a Refeniw o flaen llaw	35	(1,239)
(256,822)	Ymrwymiadau Tymor Hir		(278,454)
141,078	Asedau Net		102,851
(71,348)	Reserfau Defnyddiadwy	25	(67,615)
(69,730)	Reserfau na ellir eu defnyddio	26	(35,236)
(141,078)	Cyfanswm Reserfau		(102,851)

DATGANIAD LLIF ARIAN – 2012/13

Dengys y Datganiad Llif Arian newidiadau mewn arian a chywerthoedd arian yr Awdurdod yn ystod y cyfnod adrodd. Trwy rannu'r llif arian yn weithgareddau gweithredu, buddsoddi ac ariannu, dengys y datganiad sut mae'r Awdurdod yn cynhyrchu a defnyddio arian a chywerthoedd arian. Mae cyfanswm y llif arian net o weithgareddau gweithredu yn ddangosydd allweddol o faint o weithgareddau'r Awdurdod a ariennir trwy incwm grant a threthiant neu gan dderbynyddion y gwasanaethau a ddarperir gan yr Awdurdod. Mae'r Gweithgareddau Buddsoddi yn cynrychioli'r all-lif arian a wnaed am adnoddau y bwriedir eu defnyddio i gyfrannu tuag at ddarpariad gwasanaethau'r Awdurdod yn y dyfodol. Mae'r llif arian a gyfyd o weithgareddau ariannu yn ddefnyddiol i ragweld yr hawl sydd gan ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthyciadau) ar lif arian yr Awdurdod yn y dyfodol.

2011-12 £'000		Nodyn	2012-13 £'000
(4,567)	(Gwarged) neu Ddiffyg Net ar Ddarparu Gwasanaethau		(8,185)
(28,421)	Addasiadau i'r gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau am symudiadau anariannol	27a	(23,593)
(4,123)	Addasiadau am eitemau cynwysedig yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sydd yn weithgareddau buddsoddi neu ariannu	27b	(4,341)
(37,111)	Llif Arian Net o Weithgareddau Gweithredu	27c	(36,119)
19,273	Gweithgareddau Buddsoddi	28	38,479
10,673	Gweithgareddau Ariannu	29	7,119
(7,165)	Cynnydd net mewn arian a chywerthoedd arian		9,479
3,618	Arian a chywerthoedd arian ar ddechrau'r cyfnod adrodd	21	10,783
10,783	Arian a chywerthoedd arian ar ddiwedd y cyfnod adrodd	21	1,304

NODIADAU I'R CYFRIFON

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO

I.1 Egwyddorion Cyffredinol

Mae'r Datganiad o'r Cyfrifon yn crynhoi trafodion yr Awdurdod yn y flwyddyn ariannol 2012/13 a'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn honno, sef 31 Mawrth 2013. Mae'r Rheoliadau Cyfrifo ac Archwilio (Cymru) 2005 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod baratoi Datganiad o'r Cyfrifon yn flynyddol, a hynny yn unol ag arferion cyfrifo cywir. Mae'r arferion hyn wedi eu cynnwys yn bennaf yn y *Côd Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2012/13* a'r *Côd Ymarfer Adrodd ar Wasanaeth 2012/13*, ac yn cael eu cefnogi gan Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh) a chyfarwyddiadau statudol a gyhoeddir yn unol â Deddf 2005.

Confensiwn cost hanesyddol yw'r egwyddor cyfrifo sydd wedi ei fabwysiadu'n bennaf yn y Datganiad o'r Cyfrifon, wedi'i addasu gan ailbrisiad rhai categorïau o asedau anghyfredol ac offerynnau ariannol.

Mewn perthynas â pholisi yn ymwneud a chyfalafu gwariant, ein hymarferiad yw gweithredu ar sail natur y gwariant yn hytrach na lefel penodol o wariant.

I.2 Croniadau Incwm a Gwariant

Cyfrifir am weithgareddau yn y flwyddyn maent yn cymeryd lle, nid pan wneir neu dderbynnir taliadau arian parod.

- Bydd y referniw o werthu nwyddau yn cael ei adnabod pan fydd yr Awdurdod yn trosglwyddo'r risgiau arwyddocaol a buddion perchnogaeth i'r prynwr, a pan mae'n debygol y bydd buddiant economaidd neu'r gwasanaeth potensial cysylltiol gyda'r trafodyn hefyd yn trosglwyddo i'r Awdurdod.
- Bydd referniw o ddarparu gwasanaeth yn cael ei adnabod pan fydd yr Awdurdod yn gallu mesur yn ddibynadwy'r canran sydd wedi ei gwblhau o'r trafodyn ynghyd â'r tebygolrwydd y bydd buddiant economaidd neu'r gwasanaeth potensial cysylltiol gyda'r trafodyn hefyd yn trosglwyddo i'r Awdurdod.
- Bydd cyflenwadau yn cael eu trin fel gwariant fel maent yn cael eu treulio – pan fydd bwlch rhwng y dyddiad mae'r cyflenwadau wedi eu derbyn a'u treulio, byddant yn cael eu dal fel stoc ar y Fantolen pan fod balansau o'r fath yn cael eu cysidro yn faterol berthnasol.
- Bydd treuliau, mewn cysylltiad â'r gwasanaeth a roddwyd (gan gynnwys gwasanaeth gan weithwyr cyflogedig) yn cael eu cofnodi fel gwariant pan fydd y gwasanaeth wedi ei dderbyn yn hytrach na pryd fydd taliadau wedi eu gwneud.
- Bydd llog sy'n cael ei dderbyn o fuddsoddiadau yn ogystal â llog fydd yn daladwy ar fenthyciadau yn cael ei gyfrifo yn ôl eu trefn fel incwm a gwariant ar sail gyfradd llog effeithiol i'r erfyn cyllidol perthnasol yn hytrach nac i'r llif arian sydd wedi eu sefydlogi neu wedi'i bennu gan y cytundeb.
- Ble mae referniw a gwariant wedi eu hadnabod ond nid yw'r arian wedi ei dderbyn neu dalu allan, bydd rhaid creu dyledwr neu gredydwr am y symiau perthnasol ar y Fantolen. Ble mae tebygolrwydd o beidio casglu'r ddyled, bydd rhaid ysgrifennu'r dyledion lawr a chodi tal allan o gyfrif referniw am yr incwm fydd yn debygol o beidio cael ei gasglu.

I.3 Arian a Chywerthoedd Arian

Caiff unrhyw fuddsoddiadau tymor byr sydd gan yr Awdurdod, y mae modd eu troi'n arian yn rhwydd, gyda risg isel o newid yn eu gwerth, eu categorioedd fel cywerthyddoedd arian a'u cynnwys fel Arian a Chywerthoedd Arian ar y Fantolen. Adnau tymor byr gyda sefydliadau ariannol sydd ar gael ar unwaith ar ddyddiad y fantolen yw'r buddsoddiadau a gynhwysir yn y diffiniad hwn.

I.4 Asedau Dibynnol

Mae ased dibynnol yn codi pan mae digwyddiad ble mae posibilrwydd caiff yr Awdurdod ased ble bydd ei fodolaeth yn cael ei gadarnhau gan ddigwyddiad neu fel arall digwyddiad ansicr sydd ddim yn gyfan gwbl o fewn rheolaeth yr Awdurdod.

Nid yw asedau dibynnol yn cael eu datgan ar y Fantolen, ond yn hytrach mewn nodyn i'r cyfrifon os yw'n debygol bydd mewnllif o fuddion economaidd neu botensial gwasanaeth. Nid oes gan Gyngor Gwynedd asedau dibynnol.

1.5 Ymrwymiadau Dibynnol

Ceir ymrwymiad dibynnol pan fod digwyddiad sy'n arwain at rwymedigaeth posib ar ran yr Awdurdod ble bydd ei fodolaeth yn cael ei gadarnhau gan ddigwyddiad neu fel arall digwyddiad ansicr sydd ddim yn gyfan gwbl o fewn rheolaeth yr Awdurdod. Ceir ymrwymiad dibynnol yn ogystal pan bod amgylchiadau y gwneir darpariaeth amdanynt fel arfer, ond unai, nid yw'n debygol y bydd angen all-lif o adnoddau, neu, ni ellir mesur maint y rhwymedigaeth yn ddibynadwy.

Nid yw ymrwymiadau dibynnol yn cael eu datgan ar y Fantolen, ond yn hytrach mewn nodyn i'r cyfrifon.

1.6 Corfforaethol a Democrataidd Craidd

Mae'r pennawd Corfforaethol a Democrataidd Craidd yn cynnwys eitemau sydd yn berthnasol i'r Cynrychiolaeth Democrataidd a Rheolaeth a Rheolaeth Corfforaethol. Mae'r Cynrychiolaeth Democrataidd a Rheolaeth yn cynnwys ffurfio polisau corfforaethol a gweithgareddau aelodau tra mae Rheolaeth Corfforaethol yn cynnwys costau sydd yn gysylltiedig â rhedeg yr Awdurdod.

1.7 Buddiannau Gweithwyr

1.7.1 Buddion sy'n Daladwy yn ystod Cyflogaeth

Buddion tymor byr yw'r rhai hynny sydd yn ddyledus o fewn 12 mis i ddiwedd y flwyddyn. Maent yn cynnwys buddion megis cyflogau, tâl gwyliau a thâl salwch i weithwyr cyfredol ac maent yn cael eu hadnabod fel cost am wasanaethau yn y flwyddyn y mae'r gweithiwr yn gwasanaethu'r Awdurdod. Gwneir darpariaeth ar gyfer cost hawl gwyliau (neu unrhyw amser i ffwrdd o'r gwaith e.e. amser wedi ei gronni) sydd yn ddyledus i'r gweithwyr ond sydd heb eu cymered cyn diwedd y flwyddyn ac yn cael eu cario drosodd i'r flwyddyn ariannol nesaf. Mae'r ddarpariaeth yn seiliedig ar raddfeydd cyflog sydd yn berthnasol i'r flwyddyn ariannol ddilynol, sef y flwyddyn mae'r gweithiwr yn derbyn y budd o'r gwyliau. Mae cost y ddarpariaeth yn mynd yn erbyn Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau ond mae wedyn yn cael ei wrth-droi drwy'r Datganiad Symudiadau mewn Darpariaethau fel bod cost y gwyliau yn mynd yn erbyn y flwyddyn y cymerir y gwyliau.

1.7.2 Buddion Terfynu Cyflogaeth

Mae'r rhain yn daladwy o ganlyniad i benderfyniad yr Awdurdod i derfynu cyflogaeth swyddog cyn y dyddiad ymdeol arferol neu o ganlyniad i benderfyniad y swyddog i dderbyn tâl diswyddo gwirfoddol ac fe'u codir ar sail addasiad cronïad yn erbyn y llinell Costau Heb eu Dosrannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr os yw'r Awdurdod yn amlwg yn ymrwymedig i derfynu cyflogaeth swyddog neu ddsbarth o swyddogion neu yn gwneud cynigion i annog diswyddo gwirfoddol.

Pan fo buddion terfynu cyflogaeth yn cynnwys ychwanegiadau i bensiynau mae'r ddarpariaeth statudol yn golygu y dylai Cronfa'r Cyngor dderbyn y gost sydd yn daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu i'r pensiynwr yn hytrach na'r swm wedi ei gyfrifo yn unol â'r safonau cyfrifeg perthnasol. Yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau mae angen neilltuo symiau i ac o'r Gronfa Bensiwn er mwyn diddymu'r credydau a'r debydau damcaniaethol am fuddion pensiynau ychwanegol terfynu a rhoi yn eu lle y debydau am yr arian a dalwyd i'r Gronfa Bensiwn a'r pensiynwyr ac unrhyw symiau taladwy ond sydd heb eu talu at ddiwedd y flwyddyn.

1.7.3 Buddion Ol-gyflogaeth

Mae gweithwyr yr awdurdod yn aelodau o ddau gynllun pensiwn ar wahân:

- Y Cynllun Pensiwn Athrawon a weinyddir gan Capita Teachers' Pensions ar rhan Adran Addysg Llywodraeth San Steffan.
- Y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a weinyddir gan Gronfa Bensiwn Gwynedd yng Nghyngor Gwynedd.

Mae'r ddau gynllun yn darparu buddion diffiniedig i'w haelodau (pensiynau a lym-symiau) sydd wedi eu hennill yn ystod eu hamser gyda'r Awdurdod.

Fodd bynnag, mae'r trefniadau ar gyfer y cynllun athrawon yn golygu nad yw ymrwymiadau'r buddion yn cael eu hadnabod i'r Awdurdod. Mae'r Cynllun felly yn cael ei gyfrifo fel petai yn gynllun cyfraniadau diffiniedig ac nid yw ymrwymiadau ar gyfer taliadau yn y dyfodol yn cael eu hadnabod yn y Fantolen. Mae'r llinell Gwasanaethau Plant ac Addysg yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn cynnwys cost cyfraniadau'r cyflogwr sy'n daladwy i'r Cynllun Pensiwn Athrawon yn y flwyddyn.

1.7.4 Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Mae gan bob aelod arall o'r staff, yn amodol ar rai meini prawf, yr hawl i fod yn aelod o'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol. Mae'r costau pensiwn a godir ar gyfrifon yr Awdurdod ar gyfer y dosbarth yma o weithwyr yn cael eu pennu gan weinyddwyr y Gronfa ac yn cynrychioli cyfran sefydlog o gyfraniad y gweithwyr i'r cynllun.

Mae'r Cynllun Llywodraeth Leol yn cael ei drin fel cynllun budd diffiniedig:

Mae ymrwymiadau'r gronfa sydd i'w priodoli i'r Awdurdod yn cael eu cynnwys yn y Fantolen ar sail actiwariad drwy'r dull rhagamcanu unedau h.y. asesiad o daliadau fydd yn cael eu gwneud yn y dyfodol mewn perthynas â buddion ymddeol a enillwyd hyd yn hyn gan y gweithwyr, yn seiliedig ar gyfradd marwolaeth, cyfradd trosiant gweithwyr a.y.y.b. yn ogystal â thafuniad enillion ar gyfer gweithwyr cyfredol.

Gostyngir yr ymrwymiadau i'w gwerth ar sail prisiau cyfredol gan ddefnyddio graddfa ddisgownt o 4.5% wedi ei gyfrifo fel cyfartaledd cymhwysol 'spot yields' ar fondiau corfforaethol o werth AA.

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd sydd i'w priodoli i'r Awdurdod yn cael eu cynnwys yn y Fantolen ar sail gwerth teg a benderfynir gan actiwari'r Gronfa.

Dadansoddir y newid yn ymrwymiad net pensiynau i saith cydran:

- Cost gwasanaeth cyfredol – y cynnydd mewn ymrwymiadau o ganlyniad i flynyddoedd o wasanaeth a enillwyd eleni - dyrennir yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gwasanaethau lle mae'r gweithwyr yn gweithio.
- Cost gwasanaeth y gorffennol – mae'r cynnydd mewn ymrwymiadau yn deillio o benderfyniadau yn y flwyddyn gyfredol ble mae eu heffaith yn gysylltiedig â'r blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd yn y blynyddoedd cynt - y debyd yn mynd i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o Gostau heb eu Dosrannu.
- Cost Llog – y cynnydd disgwylidig yng ngwerth presennol yr ymrwymiadau yn ystod y flwyddyn fel y maent yn symud flwyddyn yn agosach at amser talu - y debyd yn mynd i linell Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.
- Enillion disgwylidig ar asedion - enillion blynyddol buddsoddiadau ar asedion y gronfa a briodolir i'r Awdurdod, yn seiliedig ar gyfradd disgownt yn unol a'r fersiwn diweddaraf IAS19 – gyda'r credyd yn mynd i linell Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.
- Enillion a cholledion ar setliadau a chwtogiadau - canlyniad o weithredu i ryddhau'r Awdurdod o'r ymrwymiadau neu ddigwyddiadau sydd yn gostwng gwasanaeth disgwylidig y gweithwyr yn y dyfodol neu ostwng cronid buddion y gweithwyr- yn cael eu debydu neu eu credydu i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau fel rhan o'r Costau heb eu Dosrannu.
- Enillion a cholledion actiwaraidd - newidiadau i'r ymrwymiad pensiwn net oherwydd nad yw'r digwyddiadau yn cyd-fynd â'r rhagdybiaethau a wnaethpwyd yn y prisiad actiwaraidd diwethaf neu am nad yw'r actiwari wedi diweddarau ei ragdybiaethau - yn cael eu debydu i'r Reserf Pensiwn.
- Cyfraniadau a delir i'r Gronfa Bensiwn - arian a delir fel cyfraniadau'r cyflogwr i'r Gronfa Bensiwn ar gyfer setliad ymrwymiadau; sydd ddim yn cael eu cyfrifo fel traul.

Gyda buddion ymddeol, mae'n ofynnol, yn unol â darpariaethau statudol, i Gronfa'r Cyngor dderbyn cost y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r Gronfa Bensiwn neu'n uniongyrchol i'r pensiynwyr yn ystod y flwyddyn yn hytrach na'r swm a gyfrifir yn ôl y safonau cyfrifeg berthnasol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Reserfau, golygir hyn bod angen neilltuo arian i neu allan o'r Reserf Pensiwn er mwyn diddymu'r credydu a'r debydu damcaniaethol ar gyfer buddion ymddeol a rhoi yn eu lle'r debydu am arian a dalwyd i'r Gronfa Bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu at ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol sydd yn deillio o hyn yn y Gronfa Bensiwn yn

fesur o effaith buddiol i Gronfa'r Cyngor o orfod trin buddion ymddeol ar sail llif arian yn hytrach na thros y cyfnod y mae'r gweithwyr yn derbyn y budd.

1.7.5 Buddion Dewisol

Mae gan yr Awdurdod hefyd bwerau cyfyngedig i wneud dyfarniadau dewisol mewn achosion o ymddeoliadau cynnar. Bydd unrhyw ymrwymiadau sydd yn deillio o ddyfarniad o'r fath i unrhyw aelod o'r staff (yn cynnwys athrawon) yn cael eu cronni yn y flwyddyn y cymerwyd y penderfyniad i wneud y dyfarniad gan ddefnyddio'r un polisiau a'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

1.8 Digwyddiadau Ôl-fantolen

Digwyddiadau ôl-fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol ag anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y cyfnod adrodd a'r dyddiad pan awdurdodir cyhoeddiad y Datganiad o'r Cyfrifon. Gellir adnabod dau fath o ddigwyddiad:

- y rhai hynny sy'n darparu tystiolaeth o amgylchiadau a oedd yn bodoli ar ddiwedd y cyfnod adrodd – caiff y Datganiad o'r Cyfrifon ei addasu i adlewyrchu digwyddiadau o'r fath.
- y rhai hynny sy'n dynodi amgylchiadau a gododd ar ôl y cyfnod adrodd – ni chaiff y Datganiad o'r Cyfrifon ei addasu i adlewyrchu digwyddiadau o'r fath, ond os ystyrir y byddai'n cael effaith faterol, yna byddai natur y digwyddiadau ynghyd â amcangyfrif o'r effaith ariannol (lle gellid amcangyfrif y gost) yn cael ei ddatgelu yn y nodiadau.

Nid yw unrhyw ddigwyddiadau sy'n digwydd wedi'r dyddiad awdurdodi cyhoeddiad yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad o'r Cyfrifon.

1.9 Eitemau Eithriadol ac Addasiadau Cyfnod Blaenorol

Pan fo eitemau o incwm a gwariant yn faterol, yna caiff eu natur a'u gwerth eu datgelu ar wahân, unai ar wyneb y Datganiad o Incwm a Gwariant Cynhwysfawr neu yn y nodiadau i'r cyfrifon, yn ddibynnol ar pha mor arwyddocaol yw'r eitemau i ddealltwriaeth o berfformiad ariannol yr Awdurdod.

Gall yr angen i wneud addasiadau blwyddyn blaenorol godi o ganlyniad i newid mewn polisiau cyfrifo neu i gywiro gwall sylweddol. Cyfrifir am newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifeg yn rhagolygol, h.y. yn y flwyddyn gyfredol a'r blynyddoedd i ddod a effeithir gan y newid, ac felly ni wneir addasiad blwyddyn blaenorol.

Yr unig dro y gwneir newidiadau i bolisiau cyfrifo yw pan yn ofynnol gan ymarferion cyfrifo priodol neu fod y newid yn darparu gwybodaeth mwy dibynadwy neu berthnasol am effaith trafodion, digwyddiadau eraill ac amodau ar sefyllfa ariannol neu berfformiad ariannol yr Awdurdod. Pan wneir newid, cyfrifir amdano yn ôl-weithredol (oni bai y nodir yn wahanol) trwy addasu balans agoriadol a ffigyrau cymharol y cyfnod blaenorol fel pe bai'r polisi wedi bodoli erioed.

Caiff gwallau materol a ddarganfyddir mewn ffigyrau cyfnodau blaenorol eu cywiro'n ôl-weithredol trwy addasu balans agoriadol a ffigyrau cymharol y cyfnod blaenorol.

1.10 Offerynnau Ariannol

Offeryn Ariannol yw unrhyw gytundeb sydd yn creu ased ariannol mewn un endid ac ymrwymiad ariannol neu offeryn ecwiti mewn endid arall. Felly, mae'r term offeryn ariannol yn cynnwys asedau ariannol ac ymrwymiadau ariannol.

Mewn cydymffurfriad gyda'r gofynion adolygwyd asedau ac ymrwymiadau ariannol y Cyngor er mwyn eu categoreiddio a phenderfynu ar y driniaeth gywir. Adnabuwyd yr offerynnau canlynol wrth wneud yr adolygiad hwn:

Ymrwymiadau ariannol

- Credydwyr masnachol a chredydwyr eraill.
- Benthyciadau tymor hir gan gynnwys premiwm a disgownts ar setliad cynnar benthyciadau sydd wedi eu gohirio.
- Gwarantau ariannol.

Asedau ariannol

- Adnau banc
- Dyledwyr masnachol
- Benthyciadau derbyniadwy

- Buddsoddiadau

Mae'r Cyngor yn prisio ei ymrwymadau ariannol ar gost wedi ei amorteiddio gan ddefnyddio'r dull cyfradd llog effeithiol. Cyfrifir llog i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr gan ddefnyddio'r dull cyfradd llog effeithiol. Oherwydd bod benthyciadau tymor hir y Cyngor i gyd ar gyfraddau sefydlog, telir y llog cronodig am y flwyddyn.

Mae enillion neu golledion sydd yn codi ar ad-daliad cynnar yn cael eu trin fel eu bod yn diddymu'r ymrwymiad ariannol oni bai eu bod yn cwrdd ag amodau caeth lle bo modd trin y trafodyn fel addasiad o amodau'r benthyciad presennol ac addasu gwerth y benthyciad newydd gydag unrhyw enillion neu golledion.

Dosbarthir mwyafrif asedau ariannol y Cyngor fel benthyciadau neu ddyledwyr ac felly eu prisio ar sail cost wedi ei amorteiddio gan ddefnyddio'r dull cyfradd llog effeithiol.

Caiff unrhyw fuddsoddiadau tymor byr sydd gan yr Awdurdod y mae modd eu troi'n arian yn rhwydd gyda risg isel o newid yn eu gwerth, eu categorio fel cywerthyddion arian a'u cynnwys fel Arian a Chywerthydd Arian ar y Fantolen. Adnau tymor byr gyda sefydliadau ariannol sydd ar gael ar unwaith ar ddyddiad y fantolen yw'r buddsoddiadau a gynhwysir yn y diffiniad hwn.

Mesurir Credydwyr a Dyledwyr tymor byr sydd heb gyfradd llog datganedig ar sail swm yr anfoneb wreiddiol. Mae hyn yn cynnwys yr holl ddyledwyr a chredydwyr masnachol.

Mae Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Ariannu a Chyfrifo am Gyfalaf) (Cymru) (Diwygiedig) 2007 yn caniatáu i effaith ailddatgan offerynnau ariannol gael ei addasu trwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau. Caiff yr addasiadau canlyniadol eu dangos yn y Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol a'r Reserf Offerynnau Ariannol ar gael i'w gwerthu ar y Fantolen.

Cyn y gofynion newydd yma, lle roedd ail-brynu benthyciadau yn gysylltiedig gydag ail-ariannu neu ail-strwythuro benthyciadau gyda'r un effaith economaidd yn gyffredinol pan welir yn ei gyfanrwydd, polisi y Cyngor oedd adnabod enillion neu golledion dros oes y benthyciad olynol neu gyfnod o 10 mlynedd, pa bynnag sydd fyraf. Mae'r addasiad a ganiateir o dan statud yn golygu bod yr effaith net ar falansau'r Cyngor yn gyfatebol i'r trosglwyddiad o dan y polisi yma.

1.11 Trosiad Arian Tramor

Caiff trafodion mewn arian parod eu trosglwyddo i sterling ar y gyfradd a oedd yn bodoli ar y dyddiad hwnnw. Caiff gwahaniaethau cyfnewid eu cymeryd i ystyriaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Caiff unrhyw falans a ddelir mewn arian tramor ei drosi ar y raddfa ar 31 Mawrth.

1.12 Grantiau'r Llywodraeth a Chyfraniadau Eraill

Mae grantiau a chyfraniadau sy'n ymwneud â gwariant cyfalaf a refeniw yn cael eu cyfrifo ar sail cronodol, ac yn cael eu cydnabod ar unwaith fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, oni bai bod amod ynghlwm wrth y grant neu gyfraniad nad yw'r awdurdod wedi ei fodloni.

Oherwydd y gofyn i ariannu gwariant cyfalaf fel rhan o'r Gofyn Cyllido Cyfalaf, nid yw'r grantiau a chyfraniadau sy'n ariannu gwariant cyfalaf sydd wedi eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wir incwm. Felly, mae'r awdurdod yn cyfrifo'r symiau hyn fel a ganlyn:

- Os yw grant neu gyfraniad cyfalaf wedi ei dderbyn, a bod amodau'n parhau heb eu bodloni ar ddyddiad y Fantolen, yna caiff y grant ei gydnabod fel Derbyniadau Grantiau Cyfalaf ymlaen llaw ar y Fantolen. Unwaith mae'r amod wedi ei fodloni, yna caiff y grant neu gyfraniad ei drosglwyddo i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.
- Os yw grant neu gyfraniad cyfalaf wedi ei adnabod fel incwm yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a bod y gwariant sydd i'w ariannu o'r grant neu gyfraniad hwnnw wedi ei wneud ar ddyddiad y fantolen, yna caiff y grant neu gyfraniad ei drosglwyddo o'r Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf, i adlewyrchu dyrannu adnoddau cyfalaf i ariannu gwariant. Adroddir y trosglwyddiad hwn yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau.

1.13 Asedau Treftadaeth

Cyflwynodd y *Côd Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2011/12* newid i'r polisi cyfrifeg sy'n ymwneud â thriniaeth o'r asedau treftadaeth sy'n berchen i'r Cyngor. Asedau diriaethol yw asedau treftadaeth gyda rhinweddau hanesyddol, artistig, gwyddonol, technegol, geoffisegol neu amgylcheddol, ac a ddelir gan y Cyngor yn bennaf er diben gwybodaeth addysgol neu gyfraniad i ddiwylliant. Dyma'r categorïau o asedau treftadaeth sydd wedi eu hadnabod gan y Cyngor:

- Llundiau a Phaentiadau
- Teyrnydlysau Dinesig
- Casgliadau Llyfrgell/Archifau
- Casgliadau Amgueddfeydd ac Oriolau
- Adeiladau Hanesyddol a Henebion Cofrestredig
- Parciau a Gwarchodfeydd Natur Leol

Cyflogodd y Cyngor brisiwr allanol (cwmni Bonhams) ym mis Mawrth 2012 i ddarparu amcangyfrifon o brisiadau o'i deyrnydlysau dinesig a'i lluniau a phaentiadau. Mae unrhyw eitem dros y trothwy de-minimus o £10,000 yn cael ei ddangos ar wahân yn y cyfrifon gyda'r eitemau eraill wedi eu cyfod o fewn teyrnydlysau dinesig a lluniau a phaentiadau. Er mwyn cysondeb, mae'r Cyngor wedi gweithredu ar sail yr un trothwy de-minimus i ddibenion prisio Asedau Treftadaeth ag i weddill ei asedau tymor hir - gweler polisi 1.19.

Nid oes polisi corfforaethol penodol ynghylch caffaeliad, cadwraeth, rheolaeth a gwarediad lluniau a phaentiadau ymhellach na'r anghenion cyffredinol oddi fewn y Rheolau Gweithredu Ariannol yng Nghyfansoddiad y Cyngor.

Mae'r Cyngor yn ystyried bod gan yr asedau treftadaeth hyn oes amhenderfynadwy a gwerth gweddilliol uchel; ac o'r herwydd, nid yw'r Cyngor yn ei ystyried yn briodol i ddibrisio'r asedau. Bydd yr asedau treftadaeth a gynhwysir yn y cyfrifon yn cael eu hasesu'n flynyddol am unrhyw amhariad.

Mae Archifau, Llyfrgelloedd ac Amgueddfeydd Gwynedd yn cadw arteffactau treftadaeth a chofnodion archif yn ei gasgliadau a'i archifau. Mae gan Gwasanaeth Amgueddfa Gwynedd bolisi caffael a gwaredu, a chadwraeth mewn perthynas ag arteffactau treftadaeth a chofnodion archifol.

Nid yw cost neu brisiad pendant bob tro yn hawdd i'w gael am y rhan helaethaf o'r eitemau yn y casgliad arteffactau ac archifau, a hyd yn oed pe byddai modd eu prisio, byddai'r gost yn uchel o'i gymharu â'r budd ychwanegol a fyddai'n tarddu ohono, oherwydd y nifer o asedau a ddelir a'r diffyg yng ngwerthoedd cymharol ar y farchnad. Mae ymgeisio i brisio asedau treftadaeth sydd wedi eu caffael yn hanesyddol yn codi nifer o bryderon cysyniadol. Mae prisio asedau treftadaeth yn cael ei gymhlethu ymhellach gan natur nifer o'r asedau. Anaml maent yn cael eu gwerthu, ac o'r herwydd maent yn aml yn cael eu prisio yn llawer uwch o ganlyniad, er enghraifft -

- i'w cysylltiad â pherson, digwyddiad neu gasgliad;
- y nifer cyfyngedig o brynwyr;
- nid oes llawer o asedau o'r unffurf ar y farchnad;
- gwybodaeth anghyflawn am yr eitemau a werthir.

Yn wahanol i nifer o asedau masnachol felly, anaml y ceir marchnad sy'n galluogi cael prisiad cymharol o wrthrychau cyffelyb. O ganlyniad, mae cael prisiadau cywir ar gyfer nifer o asedau treftadaeth bron yn amhosibl. Tra byddai'n bosib rhoi cost ar gyfer eitemau a bwrcaswyd o fewn y flwyddyn ariannol, mae'r gost hanesyddol yn prysur golli ystyr a gwerth, nid yn unig o ganlyniad i symudiad prisiau cyffredinol ble nad oes marchnad am eitemau cyffelyb, ond hefyd o ganlyniad i newid barn ar briodoliad.

Mae'r Cyngor yn berchen ar nifer o adeiladau rhestredig sydd o fewn y categori Tir ac Adeiladau. Gan fod y rhain yn asedau gweithredol i'r Cyngor, penderfynwyd peidio eu hail-gategoreiddio fel Asedau Treftadaeth. Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gynnal a chadw henebion ac adeiledd. Mae rhai o'r henebion wedi eu prisio ond mae eu gwerth yn is na'r trothwy de-minimus, ac felly, heb eu cydnabod yn y cyfrifon, tra bod henebion ac adeiledd eraill heb eu prisio gan fod y Cyngor o'r farn nad oes gwir werth y farchnad i'r ased. Byddai'r gost o feddiannu'r wybodaeth yn anghymesur o'i gymharu â'r budd i ddefnyddwyr y Datganiad o'r Cyfrifon y Cyngor – mae'r *Côd Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig* presennol yn caniatáu eithriad o'r math yma.

Mae rhai Parciau a Gwarchodfeydd Natur Leol, ynghyd â Gwarchodfeydd Adar, Fforestydd ac Arfordiroedd eisoes wedi eu cynnwys yn y cyfrifon fel Asedau Cymunedol. Ond mae gwerth y mwyafrif ohonynt o dan y trothwy de-minimus, a gwnaed y penderfyniad i gadw categori'r asedau hyn fel Asedau Cymunedol. Diffinnir Asedau Cymunedol fel asedau y mae'r Cyngor yn bwriadu eu cadw yn fythol barhaus a cheir cyfyngiadau ar eu gwarediad.

1.14 Stoc a Chontractau Tymor Hir

Dylai stociau a gwaith mewn llaw ymddangos ar y fantolen ar sail yr isaf o gost hanesyddol neu wir werth, yn unol â darpariaethau'r Côt Ymarfer. Oherwydd ymarferoldeb prif systemau stoc y Cyngor, mae mwyafrif y stoc yn ymddangos yn y cyfrifon ar sail cost cyfartalog. Nid yw'r gwahaniaeth o'r sail prisio yn faterol.

1.15 Eiddo Buddsoddi

Eiddo buddsoddi yw'r rhai hynny a ddefnyddir ar gyfer ennill rhent ac/neu adbrisiant cyfalaf yn unig. Nid yw'n cwrdd â'r diffiniad os defnyddir yr eiddo mewn unrhyw ffordd i hwyluso darpariaeth gwasanaethau neu gynhyrchu nwyddau neu os yw ar gael i'w werthu.

1.16 Prydlesau

Caiff prydlesau eu dosbarthu'n brydlesi cyllidol pan fo'r holl risgiau a buddion sy'n deillio o berchnogaeth o'r eiddo, offer neu gyfarpar yn cael eu trosglwyddo i'r prydlesai. Caiff bob prydles arall eu dosbarthu'n brydlesi gweithredol.

Yr Awdurdod fel Prydlesai:

Caiff symiau a ddelir dan brydlesi cyllidol eu hadnabod yn wreiddiol, ar ddechrau'r brydles, ar werth teg (neu, os yn is, gwerth presennol y lleiafswm taliadau prydles), gydag ymrwymiad cyfatebol am rwymedigaeth y brydles i'r prydleswr. Caiff taliadau'r brydles eu dosrannu rhwng cost ariannol (i'w gynnwys yn llinell Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi o'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr) a chost a roir yn erbyn ymrwymiad y brydles i'w leihau. Caiff yr ased perthnasol ei drin yn unol â'r polisiau arferol, a caiff ei ddibrisio fel sy'n briodol.

Caiff taliadau prydlesau gweithredol eu dangos yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel cost i'r gwasanaeth perthnasol ar sail dibrisiad llinol dros gyfnod y brydles.

Yr Awdurdod fel Prydleswr:

Ar hyn o bryd, nid oes gan yr Awdurdod unrhyw Brydlesi Cyllidol ble mae'r Awdurdod yn brydleswr.

Caiff incwm rhent o eiddo sydd wedi ei ganiatáu trwy brydles gweithredol ei gydnabod ar sail llinol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a caiff yr ased ei ddangos ar y Fantolen.

1.17 Asedau Gweddilliol

Caiff Asedau Gweddilliol yr Awdurdod eu dangos ar wahan ar y Fantolen. Gwerth teg yr asedau hyn sy'n cael ei ddangos, sy'n seiliedig ar eu gwerth defnydd presennol.

1.18 Gorbenion a Chostau Gwasanaethau Cefnogol

Mae'r taliadau am wasanaethau a ddarperir gan Adrannau Canolog Cefnogol yn seiliedig ar gyfuniad o brisiau a bennir ymlaen llaw, amser y staff a gofnodir, cofnodi trafodion a fformiwlâu penodedig.

Yr unig gostau a adewir heb eu dyrannu yw costau rheolaeth corfforaethol a chostau cefnogol nad oes rhaid eu dosrannu yn ôl darpariaethau'r Côt Ymarfer. Mae'r dosraniad yn cydymffurfio gyda'r Côt Ymarfer Adrodd ar Wasanaeth (SeRCOP) 2012-13.

1.19 Asedau Tymor Hir

Adolygir gwerth asedau'r Cyngor a gofnodir ar fasdata'r Gwasanaeth Eiddo o leiaf bob 5 mlynedd. Mae hyn yn unol â'r Côt a'r Datganiadau Egwyddorion Prisio Asedau a Nodiadau Arweiniad a gyhoeddwyd gan Sefydliad Brenhinol y Syrffewyr Siartredig. Mae'r gwerthusiad cyflawn diwethaf yn effeithiol o'r 1af Ebrill 2010.

Dangosir Tir ac Adeiladau ar sail gwerth teg neu gost ail-adeiladu dibrisiedig (DRC) ar gyfer eiddo arbenigol.

Dangosir Eiddo Buddsoddi ar sail gwerth teg.

Defnyddir cost hanesyddol (a ddibrisiwyd) ar gyfer Cerbydau, Offer, Dodrefn a Chyfarpar.

Mae Asedau is adeiladwaith a chymunedol yn ymddangos ar bris hanesyddol.

Cynhwysir Asedau heb eu cwblhau ar sail cost hanesyddol tan gwblheir y gwaith, pan eu prisir yn unol â'r polisiau cyfrifo a'u trosglwyddo i'r categori asedau perthnasol.

Defnyddir isafswm at ddibenion prisio o £20,000 ar gyfer tir ac adeiladau gweithredol y Cyngor a £5,000 ar gyfer eitemau unigol o Gerbydau, Offer, Dodrefn a Chyfarpar.

Fe ychwanegir gwariant ar asedau newydd a chyfredol yn flynyddol, gan wedyn ystyried os ydy'r gwariant yma wedi cynhyrchu cynnydd mewn gwerth i'r ased. Os oes cynnydd mae hyn yn cael ei adlewyrchu drwy'r Reserf Ail Brisio; os nad oes cynnydd mae'n dilyn fod amhariad i werth yr ased (gweler isod ar gyfer dull cyfrifo am amhariad). Yn benodol ar gyfer Asedau o'r math Tir ac Adeiladau ac Asedau Cymunedol ble ceir gwariant yn y flwyddyn o dros £100,000 ar ased unigol, mae Rheolwr Eiddo Corfforaethol (M.R.I.C.S) y Cyngor yn adolygu'r asedau ac yn ail brisio unrhyw un sydd ei angen.

Amhariad a Dibrisiant

Amhariad

Amhariad yw treuliant budd economaidd sydd yn benodol i ased. Yn unol â Safon Adrodd Rhyngwladol 36 mae'r Cyngor yn adolygu eu hasedau bob blwyddyn i adnabod unrhyw amhariad neu leihad mewn gwerth oherwydd treuliant buddiannau economaidd. Yn ogystal, caiff gwerth gweddilliol ac oes fuddiol yr asedau eu hadolygu'n flynyddol, a'u haddasu ble'n briodol.

Pan mae colledion amhariad yn cael eu adnabod, maent yn cael ei gyfrifo fel a ganlyn:

- Ble mae balans o gynnydd positif ar gyfer pris ased o fewn y Reserf Ailbrisio, bydd gwerth yr ased yn cael ei ysgrifennu ffwrdd yn erbyn y balans (hyd at swm y cynnydd cronedig)
- Pan nad oes balans ar y Reserf Ailbrisio neu balans annigonol, bydd gwerth yr ased yn cael ei ysgrifennu ffwrdd yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Dibrisiant

Prif elfen IAS 16 yw y dylid dibrisio adeiladau oni bai eu bod yn cael eu prisio bob blwyddyn. Yn ogystal, dylid dibrisio bob rhan o eiddo, offer a chyfarpar ar wahân os yw eu cost yn arwyddocaol o ystyried cyfanswm cost yr eitem. Dylid sefydlu trothwy isafswm, yn seiliedig ar yr effaith sylweddol tebygol ar y datganiadau ariannol, fel bod bob ased o dan y trothwy yn cael eu diystyru i bwrsap cydrannu. (£1.63m yw'r trothwy ar gyfer 2012/13, sef 1% o werth yr holl adeiladau). Y dosraniad sydd yn cael ei ystyried ar gyfer yr elfen sydd ddim yn dir, dros y trothwy de- minimus ydi:

- a) offer a chyfarpar a gwasanaethau peirianeg, ac
- b) adeiledd

Mae'r mwyafrif o adeiladau'r Cyngor (dros 75%) yn cael eu prisio ar sail Cost Ail-adeiladu Dibrisiedig (DRC), a ddatblygir ar y dull cydrannol, ac adlewyrchir y gwahanol elfennau ym manylion y cyfrifiadau. Fodd bynnag, yn gynwysedig yn yr uchod mae adeiladau gydag eitemau sylweddol o offer a chyfarpar sydd ag oes fuddiol byr e.e. boileri ac offer gwresogi pyllau nofio a chanolfannau hamdden. Adnabyddir yr elfennau hyn drwy addasu oes fuddiol yr adeilad i gymeryd oes fyrrach yr elfennau i ystyriaeth.

Yn seiliedig ar adolygiad o natur a'r math o adeiladau sy'n eiddo i'r Cyngor, daethpwyd i'r canlyniad nad oes gan weddill yr adeiladau eitemau sylweddol o offer a chyfarpar na gwasanaethau peirianeg sydd angen eu cydrannu ar wahan.

Dibrisir Asedau ar sail eu gwerth ar y fantolen i'w ysgrifennu i ffwrdd fel a ganlyn:

- (i) Dibrisir Cerbydau, Offer, Dodrefn a Chyfarpar dros eu bywyd amcangyfrifedig (3 – 10 mlynedd)
- (ii) Dibrisir Is-adeiladwaith dros 40 mlynedd
- (iii) Ysgrifennir Gwariant Refeniw i'w ariannu o Gyfalaf drwy Statud i lawr yn y cyfnod yr ymddangosant
- (iv) Ni ddibrisir Tir
- (v) Dibrisir Adeiladau dros eu bywyd amcangyfrifedig (amrywiol)
- (vi) Ni ddibrisir Eiddo Buddsoddi, Asedau heb eu Cwblhau nac Asedau Sydd Ar Gael i'w Gwerthu

Ni ddibrisir ym mlwyddyn y caffaeliad.

Mae Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyllid Cyfalaf a Chyfrifeg)(Cymru)(fel y'i diwygiwyd) 2008 [OS 2008/588 (W.59)] yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i wneud darpariaethau darbodus ar gyfer adbrynu dyledion. Mae'r Gweinidogion Cymreig wedi cyhoeddi Canllawiau ar Ddarpariaeth Lleiafswm Refeniw (MRP) ac mae gofyn i awdurdodau lleol roi ystyriaeth i Ganllawiau o'r fath yn unol ag adran 21 (1B) Deddf Llywodraeth Leol 2003.

Dyma'r pedwar opsiwn MRP sydd ar gael:

- Opsiwn 1: Y Dull Rheoleiddio
- Opsiwn 2: Y Dull CFR
- Opsiwn 3: Y Dull Oes Asedau
- Opsiwn 4: Y Dull Dibrisiad

D.S.: Nid yw hyn yn cau allan dulliau darbodus eraill.

MRP yn 2012/13: Gellir defnyddio opsiynau 1 a 2 dim ond ar gyfer gwariant cyfalaf wedi'i gefnogi nad yw o'r Cyfrif Refeniw Tai (Non-HRA) a ariennir o fenthyciad (ystyr 'wedi'i gefnogi' yma yw costau cyllido a gaiff eu cefnogi drwy Grant Cefnogi Refeniw y Llywodraeth Ganolog). Mae'r dulliau o wneud darpariaeth ddarbodus ar gyfer gwariant cyfalaf Non-HRA heb ei gefnogi yn cynnwys Opsiynau 3 a 4 (gellir defnyddio 3 a 4 ar gyfer gwariant cyfalaf Non-HRA wedi'i gefnogi yn ogystal, os yw'r Cyngor yn penderfynu gwneud hynny).

Cyflwynir y Datganiad MRP i'r Cyngor cyn dechrau blwyddyn ariannol 2012/13. Pe bai cynnig i ddiwygio telerau'r Datganiad MRP gwreiddiol yn ystod y flwyddyn, dylid cyflwyno datganiad diwygiedig i'r Cyngor ar yr adeg honno.

Bydd y Cyngor yn defnyddio Opsiwn 1 yng nghyswllt gwariant cyfalaf wedi'i gefnogi a ariennir o fenthyciad, ac Opsiwn 3 yng nghyswllt gwariant cyfalaf heb ei gefnogi a ariennir o fenthyciad.

Bydd yr MRP yng nghyswllt lesau a chynlluniau PFI a brynwyd ar y Fantolen dan y Côd Ymarfer Cyfrifeg sy'n seiliedig ar yr IFRS yn cyd-fynd â'r ad-daliad prifswm blynyddol ar gyfer yr ymrwymiad gohiriedig cysylltiedig.

Bydd yr Awdurdod yn adolygu'r polisi yma yn flynyddol yng ngoleuni'r Cynllun Rheoli Asedau.

Yn unol â'r Cod Ymarfer, telir am wariant cyfalaf ar gyfer Gwasanaethau Cronfa'r Cyngor sydd i'w gyllido o refeniw drwy ei ddosbarthu i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf.

1.20 Costau heb eu Dosrannu

Mae'r mwyafrif o'r gwasanaethau cefnogol canolog yn cael eu dyrannu i'r rhaniad gwasanaeth yn unol â Côt Ymarfer Adrodd ar Wasanaeth (SeRCOP) 2012-13. Mae'r eitemau sydd yn cael eu heithrio o'r driniaeth yma yn cael eu diffinio fel Costau heb eu dosrannu, a'r ddau brif maes yw:-

- Costau Budd-dal Ymddeol (costau cyn wasanaeth, setliad a chwtogiad)
- Costau o elfennau o gyfleusterau TG ac asedau eraill nad ydynt yn cael eu defnyddio.

1.21 Darpariaethau

Mae'r Cyngor yn gosod o'r neilltu ddarpariaethau ar gyfer ymrwymadau penodol sy'n debygol neu'n sicr o godi ond ni ellir ar hyn o bryd eu pennu'n gywir. Gwneir darpariaethau hefyd ar gyfer dyledion sydd yn annhebyg o gael eu talu. Ysgrifennir dyledion drwg i ffwrdd yn erbyn y gwasanaeth perthnasol. Mae'r Cyngor yn dosbarthu'r darpariaethau hyn fel ymrwymadau tymor hir neu dymor byr fel sy'n briodol yn ddibynnol ar natur bob darpariaeth.

1.22 Reserfau

Yn unol â darpariaeth Deddf Llywodraeth Leol 1988, mae'r Cyngor yn cynnal un Gronfa Gyffredinol sydd yn cynrychioli arian wrth gefn yr Awdurdod. Fodd bynnag, ceir hefyd nifer o Reserfau Penodol cyfalaf a refeniw a glustnodwyd

Cedwir rhai reserfau i reoli'r prosesau cyfrifo ar gyfer asedau anghyfredol, offerynnau ariannol a buddion gweithwyr. Nid yw'r rhain yn cynrychioli adnoddau defnyddiadwy yr Awdurdod.

1.23 Gwariant Refeniw wedi ei Ariannu o Gyfalaf Drwy Statud

Mae Deddfwriaeth yn caniatáu peth gwariant i gael ei gategoreiddio fel cyfalaf i bwrpas ariannu er nad yw yn creu ased sydd yn cael ei gario ar y Fantolen. Bwriad hyn yw galluogi'r gwariant i gael ei ariannu o adnoddau cyfalaf yn hytrach nag ei roi yn erbyn y Gronfa Gyffredinol a fyddai'n cael effaith ar y Dreth Cyngor am y flwyddyn. Defnyddir cost hanesyddol fel sail prisio ar gyfer y fantolen ac ysgrifennir hwn i lawr o fewn blwyddyn.

1.24 Treth ar Werth

Dim ond mewn sefyllfa ble nad oes modd adennill TAW, y cynhwysir TAW neu'n ei dderbyn fel cost 'TAW anadferadwy' mewn gwariant cyfalaf a refeniw.

1.25 Dyledwyr a Chredydwyr

Cedwir cyfrifon y Cyngor ar sail cronni yn unol â'r Côt Ymarfer Cyfrifwaith. Mae'r cyfrifon yn adlewyrchu gwir wariant ac incwm yn berthnasol i'r flwyddyn dan sylw, p'run a'u os yw'r taliadau a'r derbyniadau wedi eu talu neu eu derbyn a'i peidio yn y flwyddyn.

Eithriad i'r arfer yma yw taliadau chwarterol megis trydan, a gyfrifir yn ôl dyddiad darllen y mesurydd yn hytrach na rhannu'r gost rhwng gwahanol flynyddoedd ariannol. Trwy weithredu'r polisi'n gyson ymhob blwyddyn ni chaiff effaith o bwys ar gyfrifon y flwyddyn.

1.26 Pensiynau

Mae'r Safon Adrodd Rhyngwladol (IAS) 19 yn rheoli sut y dylid trin a datgelu'r ymrwymadau tymor hir sy'n bodoli mewn perthynas â chostau pensiwn. Mae'n ofynnol i gynghorau lleol yng Nghymru a Lloegr baratoi eu datganiadau ariannol yn unol â gofynion IAS19.

1.27 Dyrannu Llog Derbyniadwy

Mae'r Awdurdod yn buddsoddi arian dros ben am gyfnodau o dros nos hyd at ddwy flynedd a thelir y llog i Gronfa Gyffredinol y Sir, Cronfa Bensiwn Gwynedd, Cronfa'r Degwm ac ymddiriedolaethau eraill ar sail eu balansau dyddiol a'r gyfradd llog a enillir.

1.28 Costau Benthycia

Nid yw'r Awdurdod yn cyfalafu costau benthycia sy'n perthyn i gaffaeliad, gwneuthuriad na chynhyrchiad ased cymwysedig fel a ganiateir yn y Côt.

Cyfrifir am log sydd yn daladwy ar fenthyciadau allanol yn y cyfnod y maent yn perthyn iddo ar sail sy'n adlewyrchu effaith economaidd gyflawn y benthyciad.

1.29 Buddiannau mewn Cwmnïau ac Endidau Eraill

Yng nghyfrifon yr Awdurdod, caiff buddiannau mewn cwmnïau ac endidau eraill eu hadrodd fel asedau ariannol ar gost gwreiddiol, llai unrhyw ddarpariaeth am gollledion.

1.30 Asedau Cyfredol ar gael i'w gwerthu

Er mwyn i ased gael ei gydnabod fel Ased ar gael i'w werthu, mae'n ofynnol i'r ased fod ar gael i'w werthu yn syth yn ei gyflwr presennol, mae'n rhaid i'r gwerthiant fod yn hynod o debygol, rhaid i'r ased gael ei farchnata a'r gwerthiant gael ei gwblhau o fewn blwyddyn i ddyddiad y dosbarthiad. Caiff yr ased ei gydnabod ar yr isaf o'i werth i'w gario neu werth teg (gwerth y farchnad) llai costau gwerthu wrth aildosbarthu.

1.31 Gwaredu Asedau

Pan mae ased yn cael ei waredu, mae gwerth yr ased yn y Fantolen yn cael ei ysgrifennu ffwrdd i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r elw a cholled wrth waredu. Mae derbyniadau (os oes rhai) yn cael ei gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r elw neu gollod wrth waredu (e.e. cael ei glustnodi yn erbyn gwerth yr ased

ar adeg y gwaredu). Mae unrhyw gynnydd wedi eu recordio ar gyfer yr ased yn y Reserf Ailbriso yn cael ei drosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

1.32 Derbyniadau Cyfalaf

Pan werthir Asedau gan yr Awdurdod mae'r ddeddfwriaeth yn nodi'r defnydd y gellir ei wneud o'r derbyniadau cyfalaf.

Gellir defnyddio 100% o'r holl dderbyniadau cyfalaf sydd yn perthyn i Gronfa'r Cyngor ac nid yw'n anghenrheidiol bellach i roi canran o'r derbyniad o'r neilltu. Cedwir y derbyniadau yn y Reserf Derbyniadau Cyfalaf Defnyddiadwy hyd nes defnyddir yr adnoddau i gyllido gwariant cyfalaf.

1.33 Cyfrifo am gostau'r Cynllun Ymrwymiad i Ostwng Carbon

Mae'r awdurdod yn rhan o'r Cynllun Effeithlonrwydd Ynni Ymrwymiad i Ostwng Carbon (CRC). Mae'n ofynnol i awdurdodau sy'n rhan o'r cynllun bwrcasu ac ildio lwfansau, wedi'r digwyddiad ar hyn o bryd, ar sail allyriadau h.y. cynhyrchiad carbon deuocsid wrth ddefnyddio ynni. Roedd Cyngor Gwynedd yn is na'r trothwy perthnasol yn 2012/13.

1.34 Costau'n ymwneud â Hawliadau Cyflogau Anghyfartal

Mae darpariaeth wedi ei gynnwys yng Nghyfrifon yr Awdurdod yn ymwneud â chostau Hawlio Tâl Cyfartal ac yn adlewyrchu'r amcangyfrif gorau o'r gost debygol ar 31 Mawrth 2013.

1.35 Cynllun Lwfans Tirlenwi

Mae'r Cynllun Lwfansau Tirlenwi yn gweithredu o dan Rheoliadau Cynllun Lwfansau Tirlenwi (Cymru) 2004. Clustnodir targed blynyddol i Awdurdodau Lleol o'r uchafswm o wastraff prydadwy bwrdeistrefol y gellir ei anfon i'w tirlenwi. Am bob tunnell o wastraff prydadwy bwrdeistrefol a anfonir i'w tirlenwi sy'n uwch na'r targed, gall yr Awdurdod Lleol fod yn agored i ddirwy o £200 y dunnell. Nid yw'n gynllun "cap and trade" gan nad yw'r lwfansau tirlenwi yn fasnachadwy yng Nghymru. Am y rheswm yma, nid yw lwfansau tirlenwi yn cael eu cydnabod fel ased ar y Fantolen. Roedd Cyngor Gwynedd o fewn ei lwfans tirlenwi yn 2012-13.

1.36 Cynlluniau PFI

Mae Cynlluniau PFI yn gytundebau i dderbyn gwasanaethau, ble mae'r eiddo, offer a chyfarpar er mwyn darparu'r gwasanaeth dan gyfrifoldeb y contractwr PFI. Mae Prosiect GwyrAD yn gynllun PFI a dechreuwyd ar y dasg o'i adeiladau yn 2012-13 gyda'r gwaith yn dod yn weithredol ar 1af Hydref 2013. Gwaith trin ydyw ar gyfer gwastraff bwyd a ddiolir yn y tarddle drwy ddefnyddio technoleg Treulio Anaerobig (Anaerobic Digestion). Bydd hyn yn gymorth i'r Awdurdod gyrraedd ei dargedau ailgylchu a gweithio o fewn ei lwfansau tirlenwi o Wastraff Dinesig Bioddiraddadwy (GDB).

1.37 Gweithrediadau wedi eu Cyd-reoli ac Asedau wedi eu Cyd-reoli

Gweithrediadau a reolir ar y cyd yw gweithgareddau y mae'r Awdurdod wedi ymgymryd â hwy ar y cyd â mentrwyr eraill sy'n cynnwys defnyddio asedau ac adnoddau'r mentrwyr yn hytrach na sefydlu endid ar wahan. Mae'r Awdurdod yn cydnabod yr asedau mae'n ei reoli ynghyd â'r ymrwymadau ar ei Fantolen, gan ddebydu a chredydu'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr gyda'r gwariant a ddioddefir a'r cyfran incwm a enillir o weithgaredd y gweithrediad.

Mae asedau wedi eu cyd-reoli yn eitemau o eiddo, offer a chyfarpar a reolir ar y cyd gan yr Awdurdod a mentrwyr eraill. Nid yw'r fenter ar y cyd yn golygu sefydlu endid ar wahan. Mae'r Awdurdod yn cyfrifo am ei gyfran ef yn unig o'r asedau a gyd-reolir, yr ymrwymadau a'r costau a gyfyd ar ei ran ei hun neu ar y cyd ag eraill mewn perthynas â buddiannau yn y fenter ar y cyd a'r incwm a enillir o'r fenter.

1.38 Cydnabod Refeniw o Drafodion Digyfnewid

Caiff asedau a refeniw sy'n deillio o drafodion digyfnewid eu cydnabod, yn unol â gofynion IAS 20 Cyfrifo Grantiau'r Llywodraeth a Datgelu Cymorth y Llywodraeth, ag eithrio lle dehonglir neu addasir i gyd-fynd â'r sector cyhoeddus, yn y Côt a / neu IPSAS 23, "Refeniw o Drafodion Digyfnewid (Trethi a Throsglwyddiadau).

Trafodion Trethi

Caiff asedau a refeniw sy'n deillio o drafodion trethi eu cydnabod yng nghyfnod y digwyddiad trethadwy, cyn belled â bod yr asedau yn bodloni'r diffiniad o ased ac yn cwrdd â'r meini prawf ar gyfer cael eu cydnabod fel ased.

Trafodion Anhrethadwy

Caiff asedau a refeniw sy'n deillio o drafodion trosglwyddo eu cydnabod yn y cyfnod pan fydd y trefniant trosglwyddo'n orfodol. Nid yw gwasanaethau mewn nwyddau'n cael eu cydnabod. Pan fo trosglwyddiad yn ddarostyngedig i amodau sydd, os na chant eu gwireddu, yn gofyn am ddychweliad yr adnoddau a drosglwyddwyd, mae'r Awdurdod yn cydnabod yr ymrwymiad hyd nes gwireddir yr amod.

Sail Mesur Dosbarthiadau Mawr o Refeniw o Drafodion Digyfnwid

Mesurir Refeniw Trethiant ar y gwerth enwol o arian a chywerthoedd arian.

Caiff asedau a refeniw sy'n deillio o ganlyniad i drosglwyddiad eu mesur ar werth teg yr asedau a gydnabyddir ar ddyddiad y gydnabyddiaeth:

- Caiff asedau ariannol eu mesur yn ôl eu gwerth enwol oni bai bod gwerth amser arian yn sylweddol, yn yr achos hynny, defnyddir gwerth presennol, wedi ei gyfrifo'n defnyddio cyfradd disgownt sy'n adlewyrchu'r risg annatod o ddal yr ased;
- Caiff asedau anariannol eu mesur yn ôl eu gwerth teg, sy'n cael ei bennu drwy gyfeirio at werthoedd marchnad gweladwy neu gan werthusiad annibynnol gan aelod o'r proffesiwn prisio. Caiff derbyniadau eu cydnabod pan fydd trefniant trosglwyddo gorfodol mewn lle, ond nad oes arian nac asedau eraill wedi eu derbyn.

NODYN 2 – NEWID MEWN POLISI CYFRIFO

Ni gyflwynwyd unrhyw bolisiau newydd yn y *Côd Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig* ar gyfer 2012/13.

NODYN 3 – ADDASIAD CYFNOD BLAENOROL

Oherwydd amgylchiadau penodol mae'n ofynnol i addasu a / neu ail-ddatgan rhai ffigyrau o fewn ein cyfrifon am gyfnod blaenorol i sefyllfa 2012/13. Fe welir isod y ddau fater sydd yn perthyn i gyfrifon 2011/12 sydd angen addasiad fel a ganlyn:

(a) **Darpariaeth ar gyfer ôl-ofalaeth Safleoedd Tirlenwi**

Yn dilyn ymgynghoriad â Swyddfa Archwilio Cymru, derbyniwyd gyfarwyddwyd i gydnabod y sefyllfa ar gyfer ôl-ofalaeth Safleoedd Tirlenwi yn y dull canlynol. Mae'n ofynnol ar Awdurdodau Lleol yng Nghymru i adnabod darpariaethau sydd yn berthnasol i adfer, ôl-ofalaeth a monitro o safleoedd tirlenwi ar sail gyson. Mae Mantolen 31 Mawrth 2012 wedi ei ailddatgan i adlewyrchu'r newid, ynghyd â'r Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr 2011/12. Mae gan yr awdurdod yma 3 safle tirlenwi, sydd i gyd yn rhan o'r gofyniad yma - sef Safle Cilgwyn yng Ngharmel, Safle Ffridd Rasmus yn Harlech a Safle Llwyn Isaf yng Nghlynnog.

Mae'r tablau isod yn adlewyrchu'r addasiadau cyfnod blaenorol sydd yn berthnasol i'r prif Ddatganiadau o'r Cyfrifon 2011/12 ac hefyd i'r Nodiadau i'r Cyfrifon perthnasol.

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar Ddatganiad Symudiad mewn Reserfau 2011/12

Fel ddatganwyd yn flaenorol 2011-12					Wedi ailddatgan 2011-12			
Balans Cronfa Gyffredinol	Cyfanswm Reserfau Defnyddiawy	Reserfau na ellir eu defnyddio	Cyfanswm Reserfau'r Awdurdod		Balans Cronfa Gyffredinol	Cyfanswm Reserfau Defnyddiawy	Reserfau na ellir eu defnyddio	Cyfanswm Reserfau'r Awdurdod
£'000	£'000	£'000	£'000		£'000	£'000	£'000	£'000
(8,194)	(71,611)	(111,662)	(183,273)	Balans 31 March 2011 a ddygwyd ymlaen	(8,194)	(71,611)	(111,662)	(183,273)
(14,409)	(14,409)	0	(14,409)	(Gwarged)/Diffyg ar ddarparu gwasanaethau	(4,567)	(4,567)	0	(4,567)
(14,409)	(14,409)	46,762	32,353	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(4,567)	(4,567)	46,762	42,195
14,336	14,672	(14,672)	0	Addasiadau rhwng sail cyfrifo a sail ariannu dan y rheoliadau	4,494	4,830	(4,830)	0
(73)	263	32,090	32,353	(Cynnydd)/Gostyngiad Net cyn Trosglwyddiadau i Reserfau a Glustnodwyd	(73)	263	41,932	42,195
143	263	32,090	32,353	(Cynnydd)/Gostyngiad yn 2011/12	143	263	41,932	42,195
(8,051)	(71,348)	(79,572)	(150,920)	Balans 31 March 2012 a ddygwyd ymlaen	(8,051)	(71,348)	(69,730)	(141,078)

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr 2011/12

Mae'r addasiad i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel a ganlyn:

	Addasiad ailddatgan 2011-12		
	Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net
	£'000	£'000	£'000
Gwasanaethau Amgylcheddol a Rheoleiddio	(169)	0	(169)
Gwasanaethau Amgylcheddol a Rheoleiddio - Eitem Eithriadol	10,011		10,011
Cost Gwasanaethau	9,842	0	9,842
(Gweddill)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	9,842	0	9,842
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr			9,842

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar y Fantolen 31 Mawrth 2012

	Fel ddatganwyd yn flaenorol 31 Mawrth 2012 £'000	Ail-ddatganiad 2012			Wedi ailddatgan 31 Mawrth 2012 £'000
		a	b	c	
		£'000	£'000	£'000	
Eiddo, Offer a Chyfarpar	362,284	11,840	(10,011)	(480)	363,633
Asedau Tymor Hir	366,953				368,302
Darpariaethau Tymor Hir	(3,949)	(11,840)	0	649	(15,140)
Ymrwymadau Tymor hir	(245,631)				(256,822)
Asedau Net	150,920	0	(10,011)	169	141,078
Reserfau na ellir eu Defnyddio	(79,572)	0	10,011	(169)	(69,730)
Cyfanswm Reserfau	(150,920)	0	10,011	(169)	(141,078)

- a** Mae'r £11.84miliwn uchod yn cynrychioli'r cyfalafu ychwanegol o'r ddarpariaeth sydd yn berthnasol i'r costau adfer a monitro o'r safleoedd tirlenwi am y 30 mlynedd nesaf.
- b** Mae'r £10.01miliwn yn cynrychioli'r amhariad o fwyafrif y costau a gyfalafwyd yn (a) uchod ar y sail na fydd unrhyw fudd economaidd / gwasanaeth dichonol yn cronni i'r awdurdod gan fod mwyafrif y safleoedd tirlenwi bellach wedi cau. Fodd bynnag mi fydd yr effaith ar ofynion treth o'r amhariad yma yn niwtral.
- c** Mae'r £169k yn berthnasol i wrthdroi ac ailddatgan y trafodion blyneddol 2011/12 sydd yn ymwneud â'r gwir wariant cyfalaf a referniw ar gostau adfer a monitro.

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar y Llif Ariannol 31 Mawrth 2012

	Fel ddatganwyd yn flaenorol 31 Mawrth 2012 £'000 (14,409)	Ail-ddatganiad 2012 £'000 9,842	Wedi ailddatgan 31 Mawrth 2012 £'000 (4,567)
(Gwarged) neu Ddiffyg Net ar Ddarparu Gwasanaeth			
Amhariad ac ailbriso i lawr (Nodyn 27a)	(5,937)	(9,882)	(15,819)
Eitemau ariannol eraill sydd wedi eu cynwys yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau (Nodyn 27a)	(5,667)	40	(5,627)
Addasiadau i'r gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau am symudiadau anariannol	(18,579)	(9,842)	(28,421)

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar Nodyn 9 – addasiadau Rhwng Sail Cyfrifo a Sail Ariannu dan y Rheoliadau

Balans Cronfa Gyffredinol £'000	Symudiadau mewn Reserfau na ellir eu defnyddio £'000		Balans Cronfa Gyffredinol £'000	Symudiadau mewn Reserfau na ellir eu defnyddio £'000
(17,133)	17,133	Dibrisiant ac amhariad asedau tymor hir	(27,016)	27,016
631	(631)	Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	1,347	(1,347)
8,172	(8,172)	Gwariant cyfalaf wedi ei godi yn erbyn y Gronfa Gyffredinol	7,497	(7,497)
14,336	(14,672)	Cyfanswm Addasiadau	4,494	(4,830)

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar Nodyn 15 – Eiddo, Offer a Chyfarpar

2011/12			2011/12		
Fel ddatganwyd yn flaenorol			Wedi ailddatgan		
£'000	£'000		£'000	£'000	
Tir ac Adeiladau	Asedau Heb eu Cwblhau		Tir ac Adeiladau	Asedau Heb eu Cwblhau	
0	0	Gwerth: Addasiad i Balans Agoriadol	11,840	0	
6,220	10,015	Gwerth: Ychwanegiad	5,835	9,535	
13,521	(13,603)	Gwerth: Trosglwyddo	11,692	(11,774)	
202	283	Gwerth: Ailbriso	459	283	
234,399	8,455	Gwerth: Balans ar 31.03.12	244,282	9,804	
0	0	Amhariad: Addasiad i Balans Agoriadol	10,011	0	
5,799	0	Amhariad yn y flwyddyn – i'r Gwasanaethau	5,414	0	
(119)	0	Amhariad: Ailbriso	138	0	
23,342	0	Amhariad: Balans ar 31.03.12	33,225	0	
203,145	8,453	Gwerth Net 31 March 2012	203,145	9,802	

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar Nodyn 24 – Darpariaethau

2011/12 Fel ddatganwyd yn flaenorol £'000	Darpariaethau Tymor Hir	2011/12 Wedi ailddatgan £'000
(800)	Darpariaeth Safle Gwastraff	(11,991)
(3,983)	Cyfanswm	(15,174)

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar Nodyn 26 – Reserfau Na Ellir eu Defnyddio

2011/12 Fel ddatganwyd yn flaenorol £'000	Cyfrif Addasiadau Cyfalaf	2011/12 Wedi ailddatgan £'000
149,676	Balans 1 Ebrill	149,676
(17,133)	Dibrisiant ac amhariad asedau anghyfredol	(27,016)
8,172	Gwariant Cyfalaf wedi ei gyfeirio yn y flwyddyn i'r Gronfa Gyffredinol	7,497
631	Derbyniadau Cyfalaf a neilltuwyd/ Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	1,347
161,996	Balans 31 Mawrth	152,154

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi ar Nodyn 37 – Gwariant Cyfalaf ac Ariannu Cyfalaf

2011/12 Fel ddatganwyd yn flaenorol £'000		2011/12 Wedi ailddatgan £'000
364,366	Asedau Anghyfredol	365,715
(161,996)	Cyfrif Addasiadau Cyfalaf	(152,154)
152,241	Gofyn Cyllido cyfalaf 31 Mawrth	163,432
150,473	Gofyn Cyllido Cyfalaf 1 Ebrill	150,473
0	Addasiad i'r Balans Agoriadol: Cyfalafu'r cyfraniad i'r ddarpariaeth ôl ofalaeth tirlenwi	11,840
6,220	Buddsoddiad Cyfalaf yn y flwyddyn – Tir ac Adeiladau	5,835
10,015	Buddsoddiad Cyfalaf yn y flwyddyn – Asedau heb eu Cwblhau	9,535
0	Cyfalafu'r cyfraniad i'r ddarpariaeth ôl- ofalaeth tirlenwi	257
(8,172)	Gwariant cyfalaf yn erbyn refeniw	(7,498)
(631)	Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	(1,346)
152,241	Gofyn Cyllido Cyfalaf 31 Mawrth	163,432

(b) Gweithrediadau Masnachol

Yn dilyn adolygiad ac ailystyried 'Gweithgareddau Masnachol', fel a ddiffinwyd o fewn y gofynion perthnasol i'r cyfrifon, yn dilyn o hyn ni ystyriwyd fod 'Gweithgareddau Masnachol' fel a ddiffinwyd, yn bodoli o fewn ein gwasanaethau, sydd felly wedi arwain at addasiad cyfnod blaenorol.

Yn wreiddiol yn 2011/12 roedd 'Gweithgareddau Masnachol' yn ymddangos yn Nodyn 12 (Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi) dan 'Gwarged/Colledion Gwasanaethau Masnachol', ond sydd bellach wedi eu cynnwys dan y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, gan na ystyrir nhw yn wir weithrediadau masnachol. Nid yw ein cyfrifon bellach felly yn cynnwys nodyn Gweithrediadau Masnachol.

Effaith yr addasiadau gweithrediadau masnachol ar Nodyn 12 – Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi

2011-12 Fel ddatganwyd yn flaenorol £'000		2011-12 Wedi ailldatgan £'000
(14)	(Gwarged)/Colledion Gwasanaethau Masnachol	0
5,614	Cyfanswm	5,628

Effaith yr addasiadau gweithrediadau masnachol ar y Nodyn Gweithrediadau Masnachol

2011/12 (Gwarged) / Diffyg fel ddatganwyd yn flaenorol £'000		2011/12 (Gwarged) / Diffyg Wedi ailldatgan £'000
	Gwasanaethau Darparu	
21	<i>Arlwyo - Allanol</i>	0
42	<i>Glanhau Adeiladau - Allanol</i>	0
(5)	<i>Gofal Cartref - Allanol</i>	0
15	Hyfforddiant Gwynedd	0
48	Uned Argraffu	0
(135)	Unedau Diwydiannol	0
(14)		0

Effaith yr addasiadau gweithrediadau masnachol ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr 2011/12

Mae'r addasiad i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel a ganlyn:

	Addasiad ailddatgan 2011-12		
	Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net
	£'000	£'000	£'000
Diwylliant a Gwasanaethau Cysylltiedig	72	(52)	20
Gwasanaethau Amgylcheddol a Rheoleiddio	275	(225)	50
Gwasanaethau Cynllunio	312	(438)	(126)
Gwasanaethau Plant ac Addysg - Addysg	154	(128)	26
Gwasanaethau Plant ac Addysg - Gofal Cymdeithasol Plant	22	(20)	2
Priffyrdd, Ffyrdd a Thrafnidiaeth	62	(55)	7
Gwasanaethau Tai (Cronfa Gyffredinol)	132	(138)	(6)
Gofal Cymdeithasol Oedolion	295	(292)	3
Gwasanaethau Canolog i'r Cyhoedd	20	(19)	1
Costau Corfforaethol a Democrataidd Craidd	93	(84)	9
Cost Gwasanaethau	1,437	(1,451)	(14)
Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi	(2,289)	2,303	14
(Gweddill)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	(852)	852	0

Effaith yr addasiadau gweithrediadau masnachol ar Nodyn 30 - Symiau Adroddwyd ar gyfer Penderfyniadau Dyrannu Adnoddau 2011/12

Mae'r Nodyn Symiau Adroddwyd ar gyfer Penderfyniadau Dyrannu Adnoddau yn cyd-fynd â'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr uchod, gan ddangos y wybodaeth am incwm a gwariant mewn ffurf sydd yn adlewyrchu y Strwythur Rheolaethol Adrannol. Mae'r tabl canlynol yn cynnwys yr addasiad am y ddarpariaeth ôl-ofalaeth Safleoedd Tirlenwi ac effaith ail-ddatgan gweithrediadau masnachol fel a ganlyn:

Fel ddatganwyd yn flaenorol 2011-12

Gwariant		Cyfanswm		Incwm		Cyfanswm	Gwariant	
Gweithwyr	Erail	Cefnogaeth Ganolog	Gwariant	Ffioedd ac Erail	Grantiau Llywodraeth	Incwm	Net	
£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	
3,265	917	2	4,184	(853)	(99)	(952)	3,232	Democratiaeth a Chyfreithiol
4,881	5,917	15	10,813	(3,715)	(3,061)	(6,776)	4,037	Economi a Chymuned
16,382	19,689	51	36,122	(8,947)	(4,756)	(13,703)	22,419	Priifyrdd a Bwrdeistrefol
25,075	(6,332)	1	18,744	(2,600)	(817)	(3,417)	15,327	Darparu a Hamdden
160,123	112,714	(418)	272,419	(49,573)	(35,384)	(84,957)	187,462	Cyfanswm Eitemau o Dan Reolaeth Adrannol
1,686	(19,785)	59,747	41,648	(3,300)	(37,926)	(41,226)	422	Corfforaethol
Cyfanswm eitemau o dan Reolaeth Adrannol a Gwasanaethau								
162,454	93,168	59,329	314,951	(52,905)	(73,345)	(126,250)	188,701	Cefnogol Canolog
Eitemau o fewn Cost net gwasanaethau dim o dan rheolaeth adrannol								
0	19,804	0	19,804	0	0	0	19,804	Costau Cyfalaf
Eitemau o dan rheolaeth adrannol dim yn cost net gwasanaethau								
(325)	(2,550)	0	(2,875)	0	0	0	(2,875)	Cyfraniadau i Gronfeydd
162,129	110,422	59,329	331,880	(51,173)	(73,345)	(124,518)	207,362	Cost Net Gwasanaethau
Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi								
0	0	0	0	(901)	0	(901)	(901)	Cost Llog Pensiynau ac Enillion a Ddisgwyllir ar Asedau
0	0	(218)	(218)	0	0	0	(218)	Llog ac incwm ar fuddsoddiadau
1,688	437	164	2,289	(2,303)	0	(2,303)	(14)	Cyfanswm Gwarged/Colledion Gwasanaethau Masnachol
Treth ac Incwm Grant Amhenodol								
0	0	0	0	0	(28,327)	(28,327)	(28,327)	Incwm Net y Dreth Ddi-Annedd
163,817	136,194	59,275	359,286	(116,923)	(256,772)	(373,695)	(14,409)	(Gweddill)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau

Effaith addasiad ailddatgan 2011-12

Gwariant		Cyfanswm		Incwm		Cyfanswm	Gwariant	
Gweithwyr	Erail	Cefnogaeth Ganolog	Gwariant	Ffioedd ac Erail	Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	Incwm	Net	
£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	
3,426	1,156	2	4,584	(1,260)	(99)	(1,359)	3,225	
4,981	5,877	15	10,873	(4,079)	(3,061)	(7,140)	3,733	
16,377	19,398	51	35,826	(8,947)	(4,756)	(13,703)	22,123	
26,507	(7,052)	1	19,456	(3,280)	(817)	(4,097)	15,359	
161,811	111,902	(418)	273,295	(51,024)	(35,384)	(86,408)	186,887	
1,684	(19,770)	59,911	41,825	(3,300)	(37,926)	(41,226)	599	
164,140	92,371	59,493	316,004	(54,356)	(73,345)	(127,701)	188,303	
0	30,034	0	30,034	0	0	0	30,034	
(329)	(2,550)	0	(2,879)	0	0	0	(2,879)	
163,811	119,855	59,493	343,159	(52,624)	(73,345)	(125,969)	217,190	
0	0	(218)	(218)	0	0	0	(218)	
0	0	0	0	(901)	0	(901)	(901)	
0	0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	(28,327)	0	(28,327)	(28,327)	
163,811	145,190	59,275	368,276	(144,398)	(228,445)	(372,843)	(4,567)	

Effaith yr addasiadau safleoedd tirlenwi a'r addasiadau gweithrediadau masnachol ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr 2011/12

Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr diwygiedig ar gyfer 2011/12 yn dilyn yr addasiad am y ddarpariaeth ôl-ofalaeth Safleoedd Tirlenwi ac effaith ail-ddatgan gweithrediadau masnachol fel a ganlyn:

Fel ddatganwyd yn flaenorol 2011-12			Wedi ailddatgan 2011-12			
Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net		Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net
£'000	£'000	£'000		£'000	£'000	£'000
17,270	(7,536)	9,734	Diwylliant a Gwasanaethau Cysylltiedig	17,342	(7,588)	9,754
29,008	(9,729)	19,279	Gwasanaethau Amgylcheddol a Rheoleiddio	29,114	(9,954)	19,160
0	0	0	Gwasanaethau Amgylcheddol a Rheoleiddio - Eitem Eithriadol	10,011	0	10,011
10,599	(5,875)	4,724	Gwasanaethau Cynllunio	10,911	(6,313)	4,598
109,762	(20,193)	89,569	Gwasanaethau Plant ac Addysg - Addysg	109,916	(20,321)	89,595
18,804	(3,205)	15,599	Gwasanaethau Plant ac Addysg - Gofal Cymdeithasol Plant	18,826	(3,225)	15,601
30,306	(12,905)	17,401	Prifffyrdd, Ffyrdd a Thrafnidiaeth	30,368	(12,960)	17,408
38,999	(34,893)	4,106	Gwasanaethau Tai (Cronfa Gyffredinol)	39,131	(35,031)	4,100
55,186	(14,591)	40,595	Gofal Cymdeithasol Oedolion	55,481	(14,883)	40,598
11,821	(10,517)	1,304	Gwasanaethau Canolog i'r Cyhoedd	11,841	(10,536)	1,305
9,897	(5,074)	4,823	Costau Corfforaethol a Democrataidd Craidd	9,990	(5,158)	4,832
331,880	(124,518)	207,362	Cost Gwasanaethau	343,159	(125,969)	217,190
8,818	(3,204)	5,614	Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi	6,529	(901)	5,628
359,286	(373,695)	(14,409)	(Gweddill)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	368,276	(372,843)	(4,567)
		32,353	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr			42,195

NODYN 4 - SAFONAU CYFRIFEG SYDD WEDI EU CYHOEDDI OND HEB EU MABWYSIADU ETO

Mae Côt Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig CIPFA 2012/13 (Y Côt) wedi cyflwyno nifer o newidiadau i bolisiau cyfrifeg a fydd yn weithredol o 1 Ebrill 2013. Mae'r newidiadau fel a ganlyn:

IAS 1 – Cyflwyniad y Datganiadau Ariannol - Incwm Cynhwysfawr Arall

Mae'r newidiadau yn gofyn i'r Awdurdodau i ddatgelu ar wahân yr enillion neu golledion gan eu hailddosbarthu i Weddill neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau. Mater gosodiad yn unig ydyw ac nid yw am effeithio y symiau a adroddir yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

IAS 12 – Trethi Gohiriedig: Adfer Asedau Gwaelodol

Mae'r newid yn y polisi cyfrifo yn effeithio'n benodol ar eiddo buddsoddi. Ni chredir y bydd y newid yn effeithio ar y Datganiad o'r Cyfrifon.

IAS 19 – Buddion Gweithwyr

Mae'r newid yn y polisi cyfrifo yn cyflwyno dosbarthiad cydrannol newydd ar gyfer cost buddion diffiniedig sydd i'w cydnabod yn y datganiadau ariannol (h.y. llog net ar ymrwymiad diffiniedig net (asedau) ac ailfesur ymrwymiad diffiniedig net (asedau)), a diffiniad newydd neu meini prawf adnabod newydd ar gyfer cost gwasanaeth, a meini prawf adnabod newydd ar gyfer taliadau diswyddo. Effaith y newid ar gyfer 2012/13 fyddai cynnydd o £2.9m yn y gwariant a adroddir yn y 'Gweddill neu Ddiffyg ar ddarpariaeth gwasanaethau' yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

IFRS 7 – Datguddio Offerynnau Ariannol – Gwrthbwysio Asedau ac Ymrwymladau Cyllidol

Mae'r newid yn y polisi cyfrifo yn gysylltiedig â gwrthbwysio asedau ac ymrwymladau cyllidol. Nid yw'n debygol y bydd y newid yma yn cael effaith materol ar y Datganiad o'r Cyfrifon.

NODYN 5 - BARN ALLWEDDOL WRTH DDEFNYDDIO'R POLISIÂU CYFRIFO

Wrth weithredu'r polisiâu cyfrifo a restrir yn Nodyn 1, mae'r Awdurdod wedi gorfod gwneud penderfyniadau, amcangyfrifon a thybiaethau ynghylch gwerth i'w gario yr asedau ac ymrwymladau, nad yw'n amlwg o ffynonellau eraill.

Mae'r penderfyniadau, amcangyfrifon a thybiaethau cysylltiol a wnaed wedi eu selio ar brofiad hanesyddol a ffactorau eraill, y ffactorau eraill hynny yn dybiaethau a thafluniadau hanesyddol, cyfredol a dyfodol ac sy'n cael eu hystyried yn berthnasol.

Gwneir pob ymdrech i ddod o hyd i ac i ddefnyddio'r holl wybodaeth berthnasol wrth asesu a phennu'r sefyllfa, sy'n hynod allweddol wrth ystyried reserfau a glustnodwyd, darpariaethau ac ymrwymladau dibynnol. Gall y gwir ganlyniadau amrywio o'r canlyniadau a amcangyfrifon. Mae'r amcangyfrifon a thybiaethau gwaelodol wastad yn cael eu hadolygu.

NODYN 6 - TYBIAETHAU WEDI EU GWNEUD AM Y DYFODOL A FFYNONELLAU ERAILL O AMCANGYFRIF ANSICR

Mae'r Datganiad o'r Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau wedi eu hamcangyfrif yn seiliedig ar dybiaethau wedi eu gwneud gan yr Awdurdod am y dyfodol neu sydd yn ansicr fel arall. Mae'r amcangyfrifon wedi eu seilio ar brofiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu rhai balansau yn bendant, gall y canlyniadau terfynol fod yn wahanol i'r tybiaethau ac amcangyfrifon.

Mae'r eitemau canlynol ar Fantolen y Cyngor ar 31 Mawrth 2013 yn rhai a ystyrir gyda risg sylweddol a allai arwain at gywiriadau arwyddocaol yn y flwyddyn ariannol sydd i ddod:

- **Eiddo, Offer a Chyfarpar** - Mae asedau yn cael eu dibrisio dros eu oes fuddiol yn unol ag arferion safonol cyfrifeg. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng y dibrisiant a gwir ddirywiad yr ased ei adlewyrchu ym mhatrymau gwariant y dyfodol. Mae gwybodaeth ynglŷn ag Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi ei gynnwys yn Nodyn 15.
- **Darpariaethau** – Mae nifer o ddarpariaethau gwahanol, ble mae'r sail unigol wedi cael eu hasesu, wedi eu cynnwys yn y cyfrifon, gweler Nodyn 24 am y manylion, maent yn cynnwys Adolygiad Tâl, Safleodd Tirlenwi ac ein ymrwymiad yswiriant.
- **Ymrwymiad Pensiwn** - Mae sefyllfa'r Ymrwymiad Pensiwn a adlewyrchir yn y cyfrifon yn seiliedig ar nifer o asesiadau a dyfarniadau cymhleth yn unol â'r wybodaeth a ddarparwyd gan Actwari'r Cyngor. Mae gwybodaeth bellach ar gael yn Nodyn 41 a 42.
- **Amhariad Dyledion Drwg** - Mae lefel o amhariad o ddyledion drwg wedi ei gynnwys yn y cyfrifon sydd yn seiliedig ar bolisi penodol. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng lefel yr amhariad a ddefnyddiwyd a'r gwir sefyllfa ôl-ddyledion ei adlewyrchu ym mhatrwm gwariant y dyfodol. Mae'r ffigwr amhariad dyledion drwg wedi ei gynnwys yn y ffigyrau Dyledwyr Tymor Byr yn Nodyn 20.

NODYN 7 – EITEMAU MATEROL O INCWM A GWARIANT

(Nad ydynt wedi eu datgelu ar wyneb y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr)

Mae eitemau perthnasol yn cynnwys symudiadau penodol o fewn Darpariaethau (Nodyn 24), cynnydd a gostyngiad mewn grantiau penodol (Nodyn 35) gan gynnwys Grant Cynnal Refeniw, Llwybrau 14-19, Ysgolion 2^{ain} Ganrif, a Grant Cefnogi Pobl. Oblygiadau refeniw amhariad technegol (£2m) cysylltiedig â gwariant cyfalaf sy'n gynwysiedig dan 'Priffyrdd, Ffyrdd a Thrafnidiaeth' yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yn ogystal â hyn, gostyngiad yn yr Enillion a Ddisgwyllir ar Asedau'r Cynllun (Nodyn 12 a 42) o ganlyniad i newid i IAS19 sydd yn defnyddio cyfradd ddisgowntio is na'r rhagolygon mewn blynyddoedd blaenorol.

NODYN 8 – DIGWYDDIADAU ÔL-FANTOLEN

Nid ydym yn ymwybodol o unrhyw ddigwyddiadau ôl-fantolen.

NODYN 9 – ADDASIADAU RHWNG SAIL CYFRIFO A SAIL ARIANNU DAN Y RHEOLIADAU

Mae'r nodyn hwn yn manylu ar yr addasiadau a wneir i gyfanswm yr incwm a gwariant cynhwysfawr a gydnabyddir gan yr Awdurdod yn ystod y flwyddyn yn unol ag ymarferion cyfrifo priodol i'r adnoddau hynny a benodir gan ddarpariaethau statudol yn rhai sydd ar gael i'r Awdurdod i gwrdd â gwariant cyfalaf a refeniw yn y dyfodol.

2012-13	Reserfau Defnyddiadwy				
	Balans Cronfa Gyffredinol	Cyfrif Refeniw Tai	Reserf Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio	Symudiad mewn Reserfau na ellir eu defnyddio
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Addasiadau yn bennaf ymwneud â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
<u>Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:</u>					
Dibrisiant ac amhariad asedau tymor hir	(18,167)	0	0	0	18,167
Grantiau cyfalaf a chyfraniadau wedi eu defnyddio	20,610	0	0	538	(21,148)
Gwariant refeniw wedi'w ariannu o gyfalaf drwy statud	(8,430)	0	0	0	8,430
Swm yr asedau tymor hir wedi eu hysgrifennu i ffwrdd wrth waredu neu gwerthu fel rhan o'r cynnydd/ golled wrth werthu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	42	0	0	0	(42)
<u>Ychwanegu eitemau sydd heb eu debydu na chredydu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr</u>					
Darpariaeth statudol ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf	5,692	0	0	0	(5,692)
Darpariaeth wirfoddol ar gyfer ariannu buddsoddi cyfalaf	730	0	0	0	(730)
Gwariant cyfalaf wedi ei godi yn erbyn y Gronfa Gyffredinol a balansau'r CRT	7,574	0	0	0	(7,574)
Addasiadau yn ymwneud â'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf:					
Trosglwyddo arian o waredu asedau wedi eu credydu fel rhan o elw/colled wrth waredu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	78	0	(932)	0	854
Defnyddio'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf newydd	0	0	0	0	0
Defnyddio'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf i ariannu ad-dalu dyled	0	0	2,345	0	(2,345)
Cyfraniad o'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf tuag at gostau gweinyddol gwaredu asedau tymor hir	0	0	0	0	0
Ad-dalu dyled Prifswm	0	0	(2)	0	2
Addasiadau yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:					
Swm ble mae'r costau ariannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau ariannu priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	56	0	0	0	(56)
Addasiadau yn ymwneud â'r Gronfa Bensiwn:					
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â budd-dal ymdeol wedi eu debydu/ credydu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Nodyn 42)	(17,214)	0	0	0	17,214
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiwnwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	18,139	0	0	0	(18,139)
Addasiadau yn bennaf ymwneud â'r Cyfrif Absenoldeb Cronedig					
Gwahaniaeth rhwng taliadau swyddogion sydd wedi ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail cronniadau a'r taliadau swyddogion yn y flwyddyn yn unol â gofynion statudol	859	0	0	0	(859)
Cyfanswm Addasiadau	9,969	0	1,411	538	(11,918)

2011-12	Reserfau Defnyddiadwy				
	Balans Cronfa Gyffredinol	Cyfrif Refeniw Tai	Reserf Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio	Symudiad mewn Reserfau na ellir eu defnyddio
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Addasiadau yn bennaf ymwneud â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
<u>Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:</u>					
Dibrisiant ac amhariad asedau tymor hir	(27,016)	0	0	0	27,016
Grantiau cyfalaf a chyfraniadau wedi eu defnyddio	17,319	0	0	(1,211)	(16,108)
Gwariant refeniw wedi'w ariannu o gyfalaf drwy statud	(4,680)	0	0	0	4,680
Swm yr asedau tymor hir wedi eu hysgrifennu i ffwrdd wrth waredu neu gwerthu fel rhan o'r cynnydd/ golled wrth werthu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	401	0	0	0	(401)
<u>Ychwanegu eitemau sydd heb eu debydu na chredydu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr</u>					
Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf gyda chefnogaeth	5,797	0	0	0	(5,797)
Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	1,347	0	0	0	(1,347)
Gwariant cyfalaf wedi ei godi yn erbyn y Gronfa Gyffredinol	7,497	0	0	0	(7,497)
Addasiadau yn ymwneud â'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf:					
Trosglwyddo arian o waredu asedau wedi eu credydu fel rhan o elw/colled wrth waredu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	63	0	(1,330)	0	1,267
Defnyddio'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf newydd	0	0	0	0	0
Defnyddio'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf i ariannu ad-dalu dyled	0	0	3,489	0	(3,489)
Cyfraniad o'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf tuag at gostau gweinyddol gwaredu asedau tymor hir	0	0	0	0	0
Ad-dalu dyled Prifswm	0	0	(612)	0	612
Addasiadau yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:					
Swm ble mae'r costau ariannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau ariannu priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	(21)	0	0	0	21
Addasiadau yn ymwneud â'r Gronfa Bensiwn:					
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â budd-dal ymddeol wedi eu debydu/ credydu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Nodyn 42)	(13,445)	0	0	0	13,445
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiwnwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	17,613	0	0	0	(17,613)
Addasiadau yn bennaf ymwneud â'r Cyfrif Absenoldeb Cronedig					
Gwahaniaeth rhwng taliadau swyddogion sydd wedi ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail cronniadau a'r taliadau swyddogion yn y flwyddyn yn unol â gofynion statudol	(381)	0	0	0	381
Cyfanswm Addasiadau	4,494	0	1,547	(1,211)	(4,830)

NODYN 10 – TROGLWYDDIAD I/O RESERFAU A GLUSTNODWYD

Balansau Ysgolion

Cynrychiolai'r swm yma yr elfen o falansau a ryddhawyd o dan ddatganoli cyllideb yn uniongyrchol i'r ysgolion ond sydd heb eu gwario ar ddiwedd y flwyddyn ariannol:

2012-13	Balans	Trosglwyddiadau		Balans	
	31 Mawrth 2012 £'000	rhwng cronfeydd £'000	mewn £'000	allan £'000	31 Mawrth 2013 £'000
Balansau Ysgolion	4,438	(112)	637	(1,150)	3,813
Cyfanswm	4,438	(112)	637	(1,150)	3,813

Mae'r nodyn isod yn amlygu'r symiau a neilltuwyd o'r Gronfa Gyffredinol mewn reserfau a glustnodwyd er mwyn darparu cyllid ar gyfer cynlluniau gwario'r dyfodol, a'r symiau hynny a drosglwyddwyd nôl o'r reserfau a glustnodwyd i gwrdd â gwariant y Gronfa Gyffredinol yn 2012/13.

Reserfau a Glustnodwyd

2012-13	Balans	Trosglwyddiadau			Balans
	31	rhwng cronfeydd	mewn	allan	31
	Mawrth				Mawrth
	2012	2013			
£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	
Reserfau Adnewyddu	1,564	0	2,508	(2,356)	1,716
Reserfau Cyfalaf	15,148	(155)	2,717	(3,424)	14,286
Reserfau Yswiriant	3,497	0	508	(561)	3,444
Cronfa Gwasanaethau	6,627	(585)	918	(1,873)	5,087
Cronfa Amcan I	273	(273)	0	0	0
Cronfa Rhaglen Cydgyfeiriant	1,515	273	0	(186)	1,602
Reserf Datblygiadau	312	(100)	0	0	212
Cronfa Costau Diswyddo i Wireddu Arbedion	2,107	0	0	(172)	1,935
Hyfforddiant Canolog	493	0	0	(157)	336
Reserf Canolfan Gyswilt	524	0	0	(246)	278
Reserfau Gwasanaethau Ysgolion	944	517	353	(610)	1,204
Reserfau Economi a Chymuned	285	0	27	(199)	113
Reserfau Priffyrdd a Bwrdeistrefol	2,239	0	0	(453)	1,786
Reserf Datblygiadau Gwastraff	566	0	0	(140)	426
Reserfau Ymgynghoriaeth Gwynedd	185	0	105	0	290
Reserfau Rheoleiddio	804	0	22	(35)	791
Cronfa Gweithiau Cynnal Mawr ar Ffyrdd Sirol	261	0	0	(261)	0
Reserfau Eraill Gofal	103	0	27	(3)	127
Cronfa Trawsnewid Busnes	244	0	0	0	244
Cronfa Buddsoddi i Arbed	1,485	14	130	(132)	1,497
Cronfa Buddsoddi i Arbed - Prosiect Rheoli Carbon	2,098	0	0	(577)	1,521
Cronfa Trawsffurfio	4,992	(96)	3,285	(1,076)	7,105
Cronfa Grantiau Refeniw wedi eu ymrwymo	214	0	4	(50)	168
Cronfa Cyfalaf i Wireddu Arbedion	209	0	0	0	209
Reserf Tendro Contractau	295	0	141	(33)	403
Cronfa Gwasanaethau Dwr a Charthffosiaeth Tai	1,458	0	0	(121)	1,337
Gwarant Amgylcheddol Tai	480	0	0	0	480
Cronfa Rhaglen Arbedion	918	0	14	0	932
Reserfau Technoleg Gwybodaeth	374	0	0	(1)	373
Cronfa Adfer	0	367	133	0	500
Cronfa Rhagbaratoi Cynlluniau Grantiau Ewrop	0	150	0	0	150
Amrywiol Reserfau Eraill	839	0	516	(13)	1,342
Cyfanswm	51,053	112	11,408	(12,679)	49,894

Nodir isod fanylion o brif reserfau penodol y Cyngor.

- (i) Mae'r Reserf Adnewyddu yn cael ei ddefnyddio gan yr Adran Darparu a Hamdden, Priffyrdd a Bwrdeistrefol, Economi a Chymuned a'r Argraffdy i adnewyddu cerbydau ac offer.
- (ii) Mae'r Reserf Cyfalaf yn cynrychioli adnoddau a ymrwymwyd eisoes ar gyfer Rhaglen Gyfalaf y Cyngor.
- (iii) Nid yw Cyngor Gwynedd yn yswirio pob risg gydag Yswirwyr allanol ond yn hytrach fe sefydlwyd cronfa er mwyn cwrdd â'r gofynion yma'n fewnol. Mae'r balans ar y Reserf Yswiriant hefyd yn cynnwys elfen ar gyfer gofynion yswiriant perthnasol i'r cyn Cyngor Sir Gwynedd (hyd at 1996).

- (iv) Mae'r Gronfa Gwasanaethau yn gronfa sy'n dal llithriadau a thanwariant y mae hawl i wasanaethau ei gario drosodd o flwyddyn i flwyddyn, cyllidebau penodol a pherthnasol eraill a chyllidebau unwaith ac am byth sy'n ymestyn dros fwy nag un flwyddyn.
- (v) Amcan I - Cronfa a sefydlwyd ar gyfer costau ychwanegol cyfalaf neu refeniw sy'n codi o'r anghenion datblygu cynlluniau ar gyfer Amcan I.
- (vi) Cronfa Rhaglen Cydgyfeiriant – symiau a neilltuwyd ar gyfer cyfraniad cyfatebol gan y Cyngor mewn perthynas â chynlluniau refeniw a chyfalaf o dan y Rhaglen Cydgyfeiriant.
- (vii) Mae'r Reserf Datblygiadau ar gyfer prosiectau penodol a bennwyd eisoes gan y Cyngor fel Tai Fforddiadwy ac E-Lywodraeth.
- (viii) Cronfa Costau Diswyddo i Wireddu Arbedion – darpariaeth ar gyfer ariannu costau diswyddo i wireddu arbedion cyllidol.
- (ix) Hyfforddiant Canolog – perthnasol i ofynion cynlluniau rhaglen hyfforddi rheolwyr.
- (x) Reserf y Ganolfan Gyswllt – symiau a roddwyd o'r neilltu ar gyfer datblygu y Ganolfan Gyswllt.
- (xi) Reserfau Gwasanaeth Ysgolion – yn cynnwys symiau a roddwyd o'r neilltu i allu ymateb yn bennaf i'r problemau ariannol perthnasol hefo gofynion 'Integreiddio', gofynion newidiol 'Anghenion Addysg Arbennig All Sirol', 'Cefnogi Ysgolion' a'r 'Cynllun Benthyciadau i Ysgolion'.
- (xii) Mae'r Reserfau Economi a Chymuned, yn cynnwys amrywiol falansau sy'n perthyn i gynlluniau a weithredir ar sail partneriaeth yn bennaf a ble mae'n rhaid cyfrifo balansau'r cynlluniau yn arwahan.
- (xiii) Mae'r Reserfau Priffyrdd a Bwrdeistrefol yn cynnwys yn bennaf symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod rhwng sefyllfaoedd anwastad – 'equalisation accounts' a gofynion tebygol contractau.
- (xiv) Cronfa ar gyfer datblygiadau ac ymrwymadau perthnasol i'r maes gwastraff yw'r Reserf Datblygiadau Gwastraff gan gynnwys ein hymrwymiad i'r Partneriaeth Gwastraff Gogledd Cymru.
- (xv) Reserfau Ymgynghoriaeth Gwynedd – cynhwysir symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod sefyllfaoedd anwastad efo gweithiau amddiffyn yr arfordir ynghyd â gofynion cyflogaeth posib yn dilyn o newidiadau yn rhaglen waith y Gwasanaeth Ymgynghoriaeth.
- (xvi) Reserfau Rheoleiddio – yn cynnwys amrywiol falansau sy'n perthyn i gynlluniau a weithredir ar sail partneriaeth yn bennaf a ble mae'n rhaid cyfrifo balansau'r cynlluniau ar wahan, ynghyd a gofynion yn ymwneud â'r Cynllun Datblygu Unedol.
- (xvii) Cronfa Gweithiau Cynnal Mawr ar Ffyrdd Sirol – i gynorthwyo tuag at gost gweithiau cynnal mawr ar ffyrdd sirol.
- (xviii) Reserfau Eraill Gofal – cynnwys symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod rhag sefyllfaoedd anwastad posib efo gofynion contractau.
- (xix) Cronfa Trawsnewid Busnes – Cronfa unwaith ac am byth i gynorthwyo'r broses trawsnewid busnes i wireddu arbedion i'r Cyngor.
- (xx) Cronfa Buddsoddi i Arbed – Darpariaeth ar gyfer buddsoddi mewn gwahanol gynlluniau i wireddu arbedion cyllidol parhaol a bellach yn cynnwys gofynion ac adnoddau Cronfa Gwella'r Cyngor.
- (xxi) Cronfa Buddsoddi i Arbed – Prosiect Rheoli Carbon – Rhannol ariannu rhaglen waith y Prosiect Rheoli Carbon i gyflawni gostyngiad mewn allyriadau carbon ynghyd a chynhyrchu arbedion refeniw ariannol.

- (xxii) Cronfa Trawsfurfio – Darpariaeth ar gyfer newid trefniadau mewnol y Cyngor i fod yn fwy effeithiol ac yn fwy effeithlon.
- (xxiii) Cronfa Grantiau Refeniw wedi eu ymrwymo – cynnwys grantiau refeniw a dderbyniwyd ac a ymrwymwyd ar gyfer defnydd yn y dyfodol.
- (xxiv) Cronfa Cyfalaf i wireddu arbedion – Darpariaeth ar gyfer cefnogi cynlluniau cyfalaf fyddai'n gwireddu arbedion cyllidol refeniw parhaol.
- (xxv) Reserf Tendro Contractau – ar gyfer ymateb i sefyllfaoedd gwariant anwastad o ganlyniad i'r broses tendro am gontractau cludiant.
- (xxvi) Cronfa Gwasanaethau Dwr a Charthffosiaeth Tai – swm a neilltuwyd ar gyfer rhai gofynion yn ymwneud a threfniadau carthffosiaeth, pibellau dwr a gweithfeydd trin carthion ar stadau cyn dai Cyngor, na fabwysiadwyd gan Dwr Cymru.
- (xxvii) Gwarant Amgylcheddol Tai – neilltuwyd ar gyfer ymhygiadau posib o ganlyniad i roddi gwarant amgylcheddol i Gartrefi Cymunedol Gwynedd, mewn perthynas ag amgylchiadau arbennig o phenodol yn ymwneud a chynlluniau amgylcheddol ar dir stadau cyn dai Cyngor.
- (xxviii) Cronfa Rhaglen Arbedion – darpariaeth ariannu strategol i gynorthwyo ac i roddi rhywfaint o hyblygrwydd i'r Cyngor wrth ystyried y rhaglen arbedion angenrheidiol i'r dyfodol.
- (xxix) Reserfau Technoleg Gwybodaeth – cronfa adnewyddu perthnasol i alluogi ymateb i batrymau gwariant anwastad yn y dyfodol.
- (xxx) Cronfa Adfer – darpariaeth tuag at gost y gwaith adfer difrod llifogydd Tachwedd 2012, i ffyrdd, pontydd, a.y.b.
- (xxxi) Cronfa Rhagbaratoi Cynlluniau Grantiau Ewrop – darpariaeth tuag at gost rhagbaratoi achosion busnes i ddenu ffynonellau ariannu a grantiau Ewrop.
- (xxxii) Amrywiol Reserfau Eraill – yn cynnwys symiau a neilltuwyd ar gyfer amrywiol ymrwymadau dibynnol eraill.

NODYN 11 – GWARIANT GWEITHREDOL ARALL

2011-12		2012-13
£'000		£'000
1,441	Praeseptau Cyngorau Cymuned Lefiau	1,479
10,380	Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru	10,652
5,589	Awdurdod Tân Gogledd Cymru	5,526
1,110	Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri	1,157
68	Byrddau Traenio Lleol	68
17,147		17,403
(401)	Gwarged/colledion ar waredu asedau anghyfredol	(42)
18,187	Cyfanswm	18,840

NODYN 12 – GWARIANT AC INCWM ARIANNU A BUDDSODDI

2011-12		2012-13
£'000		£'000
6,747	Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	6,746
(218)	Cost Llog Pensiynau ac Enillion a Ddisgwylir ar Asedau *	3,111
(901)	Llog derbyniadwy ac incwm tebyg	(682)
5,628	Cyfanswm	9,175

* gostyngiad yn yr Enillion a Ddisgwylir ar Asedau'r Cynllun Pensiwn o ganlyniad i newid i IAS19 sydd yn defnyddio cyfradd ddisgowntio is na'r rhagolygon mewn blynyddoedd blaenorol.

NODYN 13 – TRETH AC INCWM GRANT AMHENODOL

2011-12		Nodyn	2012-13
£'000			£'000
(61,353)	Incwm Y Dreth Cyngor	13a	(63,374)
(28,327)	Y Dreth Ddi-Annedd	13b	(32,801)
(141,003)	Grantiau'r Llywodraeth heb eu clustnodi		(136,566)
(14,889)	Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf		(15,788)
(245,572)	Cyfanswm		(248,529)

NODYN 13a - Y DRETH CYNGOR

Mae'r Cyngor yn penderfynu ar ei anghenion gwariant am y flwyddyn ac yn ei drosi i Dreth Cyngor Band D drwy ei rannu gyda chyfrifiad o'r nifer eiddo sydd ym mhob band Treth Cyngor yn ei ardal a'u datgan yn nhermau nifer cyfatebol ym Mand D (Sylfaen y Dreth Cyngor). Yna, ychwanegir gofynion yr Awdurdod Heddlu at y swm yma i sefydlu'r Dreth Cyngor ar gyfer y Sir.

Cyfrifwyd sylfaen y Dreth Cyngor ar gyfer 2012/13 fel a ganlyn:-

CYFRIFIAD SYLFAEN Y DRETH CYNGOR AR GYFER 2012/13			
Band Prisio	Nifer Eiddo Cyfatebol yn dilyn gostyngiadau	Lluosogydd Statudol	Nifer cyfatebol Eiddo Band D
A*	11	5/9	6.11
A	7,274	6/9	4,849.49
B	13,280	7/9	10,329.15
C	10,582	8/9	9,405.81
D	9,236	1	9,235.82
E	7,251	11/9	8,861.84
F	3,540	13/9	5,112.61
G	1,136	15/9	1,892.50
H	164	18/9	328.50
I	53	21/9	123.08
		Cyfanswm	50,144.91
	Sylfaen y Dreth Gyngor ar ôl lwfans colledion casglu		49,643.46

Rhoddir dadansoddiad o'r Incwm net, sy'n deillio i'r Cyngor, isod:-

2011/12 £'000		2012/13 £'000
61,756	Treth Cyngor a godwyd	63,706
(404)	Llai Darpariaeth dyledion drwg	(332)
1	Rhyddhad Trosiannol	0
61,353		63,374

NODYN 13b - TRETHI ANNOMESTIG CENEDLAETHOL

Fe reolir Trethi Annomestig Cenedlaethol ("Treth Busnes") gan y Llywodraeth ond cynghorau lleol sy'n gyfrifol am ei gasglu a'i dalu i gronfa ganolog a weinyddir gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Maent hwythau wedyn yn dosrannu symiau o'r gronfa yma i Awdurdodau Lleol ar sail poblogaeth.

Mae'r Llywodraeth yn pennu swm y Dreth am y flwyddyn (45.2c yn 2012/13) a luosir gyda gwerth trethiannol yr eiddo. Yn amodol ar effaith trefniadau dros dro a rhai gostyngiadau eraill, dyma fydd y swm a delir gan y trethdalwr.

Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol 2012/13 roedd yna 7,068 eiddo ar y rhestr brisio leol yng Ngwynedd, yn cynrychioli gwerth trethiannol o £98,779,891.

Rhoddir isod ddadansoddiad o'r incwm net cronedig i'r Cyngor o'r Trethi Annomestig:-

2011/12		2012/13
£'000		£'000
(32,314)	Trethi Annomestig a godwyd	(33,982)
363	Lwfans Costau Casglu	361
225	Darpariaeth Dyledion Drwg	551
<u>31,726</u>	Swm a dalwyd i'r Gronfa Genedlaethol	<u>33,070</u>
0		0
<u>(28,327)</u>	Derbyniadau o'r Gronfa Genedlaethol	<u>(32,801)</u>
(28,327)	Incwm net o'r Trethi Annomestig	(32,801)

NODYN 14 – Y CYFRIF INCWM A GWARIANT RHEOLAETH ADEILADAU

Mae'r gwariant ac incwm ar y cyfrif yma yn perthyn i'r gwaith rheoliadau adeiladau ar wirio a goruchwylio ac yn cynnwys ystyried unrhyw achos gorfodaeth ond nid y gwaith o roi rhybuddion statudol o dan y Ddeddf Adeiladu 1984.

Disgwylir i'r cyfrif adennill y costau dros raglen dreigl tair blynedd, ac mae'r gofynion yn cael eu hadolygu yn flynyddol. Mae'r gwasanaeth wedi gwneud elw yn 2012-13 ac felly wedi llwyddo i leihau'r diffyg cronedig dros gyfnod o 3 blynedd.

2012/13	£'000
Cyfanswm incwm ffioedd a dderbyniwyd (ag eithrio TAW)	(467)
Cyfanswm gwariant	<u>456</u>
(Gweddill) / Diffyg ar gyfer 2012/13	(11)
(Gweddill) / Diffyg ar gyfer 2011/12	4
(Gweddill) / Diffyg ar gyfer 2010/11	<u>25</u>
(Gweddill) / Diffyg ar gyfer y tair mlynedd diwethaf	18

NODYN 15 – EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

Symudiadau ar Falansau

Symudiadau yn 2012/13:

	Tir ac Adeiladau	Isadeiladwaith	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Asedau Gweddilliol	Asedau heb eu cwblhau	Cyfanswm Eiddo, Offer a Chyfarpar
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth							
Balans ar 1.04.12	244,282	152,443	31,223	971	150	9,804	438,873
Addasiad i falans agoriadol	763	0	0	0	0	(763)	0
Ychwanegiadau	9,817	13,737	3,402	20	0	4,923	31,899
Ychwanegiadau - Ôl-ofalaeth tirlenwi	257	0	0	0	0	0	257
Gwerthiannau	(616)	0	(542)	0	0	0	(1,158)
Trosglwyddiadau	(1,056)	87	0	0	669	(1,807)	(2,107)
Ailbriso	753	0	(6)	0	0	0	747
Balans ar 31.03.13	254,200	166,267	34,077	991	819	12,157	468,511
Dibrisiant							
Balans ar 1.04.12	7,912	16,108	17,477	5	3	2	41,507
Dibrisiant yn y flwyddyn	4,005	4,225	3,198	1	1	0	11,430
Gwerthiannau	(40)	0	(541)	0	0	0	(581)
Trosglwyddiadau	(54)	0	0	0	23	0	(31)
Ailbriso	(166)	0	(6)	0	0	0	(172)
Balans ar 31.03.13	11,657	20,333	20,128	6	27	2	52,153
Amhariad							
Balans ar 1.04.12	33,225	63	68	230	63	0	33,649
Amhariad yn y flwyddyn - i'r Reserf Ailbriso	6,443	0	0	0	0	0	6,443
Amhariad yn y flwyddyn - i'r Gwasanaethau	6,603	0	132	0	0	0	6,735
Gwerthiannau	(10)	0	0	0	0	0	(10)
Trosglwyddiadau	(3)	0	0	0	(5)	0	(8)
Ailbriso	(62)	0	0	0	0	0	(62)
Balans ar 31.03.13	46,196	63	200	230	58	0	46,747
Gwerth Net	196,347	145,871	13,749	755	734	12,155	369,611
31 Mawrth 2013							
Gwerth Net	203,145	136,272	13,678	736	84	9,802	363,717
31 Mawrth 2012							

Symudiadau Cymharol yn 2011/12:

	Tir ac Adeiladau	Isadeiladwaith	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Asedau Gweddilliol	Asedau heb eu cwblhau	Cyfanswm Eiddo, Offer a Chyfarpar
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth							
Balans ar 1.04.11	214,874	142,658	26,131	892	150	11,760	396,465
Addasiad i falans agoriadol	11,840	0	0	0	0	0	11,840
Ychwanegiadau	5,835	9,767	5,246	15	0	9,535	30,398
Gwerthiannau	(418)	0	(154)	0	0	0	(572)
Trosglwyddiadau	11,692	18	0	64	0	(11,774)	0
Ailbriso	459	0	0	0	0	283	742
Balans ar 31.03.12	244,282	152,443	31,223	971	150	9,804	438,873
Dibrisiant							
Balans ar 1.04.11	4,062	12,130	14,277	0	2	69	30,540
Dibrisiant yn y flwyddyn	3,896	3,978	3,320	0	1	0	11,195
Gwerthiannau	(23)	0	(120)	0	0	0	(143)
Trosglwyddiadau	62	0	0	5	0	(67)	0
Ailbriso	(85)	0	0	0	0	0	(85)
Balans ar 31.03.12	7,912	16,108	17,477	5	3	2	41,507
Amhariad							
Balans ar 1.04.11	12,141	11	5	229	41	0	12,427
Addasiad i falans agoriadol	10,011	0	0	0	0	0	10,011
Amhariad yn y flwyddyn - i'r Reserf Ailbriso	5,529	0	0	0	22	0	5,551
Amhariad yn y flwyddyn - i'r Gwasanaethau	5,414	52	63	0	0	0	5,529
Gwerthiannau	(7)	0	0	0	0	0	(7)
Trosglwyddiadau	(1)	0	0	1	0	0	0
Ailbriso	138	0	0	0	0	0	138
Balans ar 31.03.12	33,225	63	68	230	63	0	33,649
Gwerth Net	203,145	136,272	13,678	736	84	9,802	363,717
31 Mawrth 2012							
Gwerth Net	198,671	130,517	11,849	663	107	11,691	353,498
31 Mawrth 2011							

Prisiwyd eiddo gweithredol y Cyngor gan Reolwr Eiddo Corfforaethol (M.R.I.C.S) Cyngor Gwynedd ar 1 Ebrill 2010 yn unol â'r polisiâu a nodwyd yn rhan 1.19 o Nodyn 1 o'r Polisiâu Cyfrifo. Gweler y nodyn hwn hefyd ar gyfer sail dibrisio'r gwahanol gategorïau o asedau.

Defnyddir 14 Ysgol Eglwysig gan y gwasanaeth addysg sydd heb eu cynnwys yn y tabl uchod oherwydd nad ydynt yn eiddo i'r Cyngor. Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gynnal a chadw'r adeiladau yma ond nid yw'r symiau yn sylweddol. Er gwybodaeth, mae Ysgol Cae Top ym Mangor ar hyn o bryd yn destun adolygiad parthed statws cyfreithiol yr ased a all effeithio'r driniaeth yn y cyfrifon yn y dyfodol.

Dangosir y ffyrdd o gyllido'r asedau a brynwyd yn ystod y flwyddyn gyda'r wybodaeth ar wariant cyfalaf yn y rhagymadrodd eglurhaol.

Ymrwymadau Cyfalaf

Roedd yr ymrwymadau o sylwedd ar gytundebau cyfalaf ar 31 Mawrth 2013 fel a ganlyn:

	Swm y Cytundeb £'000	Taliadau hyd yma £'000	Swm heb ei dalau £'000
Pont Briwet	13,357	1,503	11,854
Ysgol Ardal Bro Dysynni	4,000	2,223	1,777
Academi Hwyllo Genedlaethol Cymru – Gwaith morol	2,238	584	1,653
Estyniad newydd ac uwchraddio Ysgol Penbryn	1,601	75	1,526
Uwchraddio Ysgol O. M. Edwards Llanuwchllyn	1,014	261	752
Gwaith Trin Trwytholchi, Faengoch	965	343	621
Adnewyddu Siambr ac Ystafelloedd Hyfforddi y Cyngor	899	459	440
Estyniad i Lôn Las Ogwen (Tregarth i Fethesda)	560	200	360
A496 Pont Tŷ Gwyn Gamlas	412	211	200

Mae gan yr Awdurdod un ymrwymiad o sylwedd o dan gytundeb fframwaith cyfalaf ar 31 Mawrth 2013, ond oherwydd natur y math hwn o gytundeb, nid yw cyfanswm y gost yn ddiffiniedig o flaen llaw.

NODYN 16 – ASEDAU TREFTADAETH

	Paentiadau Penodol	Casgliadau Arlunio Cyffredinol	Teyrndlysau Dinesig	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth				
Balans ar 1.04.11	62	14	17	93
Addasu Balans				
Agoriadol	0	0	0	0
Ychwanegiadau	0	0	0	0
Gwerthiannau	0	0	0	0
Ailbriso	0	0	0	0
Dibrisiant	0	0	0	0
Amhariad	0	0	0	0
Balans ar 31.03.12	62	14	17	93
Balans ar 1.04.12	62	14	17	93
Addasu Balans				
Agoriadol	0	0	0	0
Ychwanegiadau	0	0	0	0
Gwerthiannau	0	0	0	0
Ailbriso	0	0	0	0
Dibrisiant	0	0	0	0
Amhariad	0	0	0	0
Balans ar 31.03.13	62	14	17	93

Cyflogodd y Cyngor brisiwr allanol (Bonhams) ym mis Mawrth 2012 i ddarparu amcangyfrifon o'i deyrndlysau dinesig a'i luniau a pheintiadau, a rhoddwyd gwerth o £93,065 arnynt. Mae'r Cyngor yn berchen ar ddau beintiad sydd wedi eu priso uwchben y trothwy de-minimus o £10,000. Cedwir y mwyafrif o'r lluniau a phaentiadau yn orielau'r Cyngor, gyda'r gweddill yn adeiladau amrywiol y Cyngor.

Tair amgueddfa sydd yn eiddo i'r Cyngor – Amgueddfa Gwynedd ym Mangor, Amgueddfa Lloyd George yn Llanystumdwy a Chanolfan Treftadaeth y Crynwyr yn Nolgellau. Mae'r Cyngor yn berchen dau archifdy, Archifdy Caernarfon ac Archifdy Meirionnydd ynghyd â 17 llyfrgell. Yr arteffactau arwyddocaol diwethaf i'r Cyngor eu prynu oedd casgliad 'Archif Newborough 12^{fed} i'r 20^{fed} Ganrif' yn 2002 a waled yn perthyn i David Lloyd George yn 1999.

Nid yw'n ymarferol i ddarparu prisiadau cyn 1 Ebrill 2010, oherwydd ni chredir fod gwerth yr asedau yn deilwng o'r gost ychwanegol. Mae'r prisiadau yn seiliedig ar bris y farchnad cyfredol, a bwriedir adolygu'r rhain yn flynyddol. Mae'r Cyngor yn ystyried bod gan yr asedau treftadaeth hyn oes amhenderfynadwy a gwerth gweddilliol uchel; ac o'r herwydd, nid yw'r Cyngor yn ei ystyried yn briodol i ddibrisio'r asedau. Cafwyd asesiad blynyddol (Chwefror 2013) gan y priswyr allanol i gadarnhau nad oes unrhyw amhariad neu newid sylweddol yn y farchnad.

Am fwy o wybodaeth, gweler hefyd polisi 1.13 sydd yn nodi ein triniaeth o asedau treftadaeth eraill sydd heb eu cydnabod ar y Fantolen, sef casgliadau llyfrgell ac archifau, a henebion cofrestredig. Mae ein polisi hefyd yn datgan fod gennym rhai asedau a all gael eu categoreiddio fel Asedau Treftadaeth, megis Adeiladau Hanesyddol neu Parciau a Gwarchodfeydd Natur Leol, ond ein bod wedi penderfynu cadw'r rhain yn eu categorïau gwreiddiol (Tir ac Adeiladau neu Asedau Cymunedol).

NODYN 17 – EIDDO BUDDSODDI

Mae'r eitemau canlynol o incwm a chostau wedi eu cymeryd i ystyriaeth yn y llinell Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:

	2011/12 £'000	2012/13 £'000
Incwm rhent o eiddo buddsoddi	8	44
Costau gweithredol uniongyrchol yn deillio o eiddo buddsoddi	0	0
Elw / (colled) net	8	44

Nid oes cyfyngiadau ar allu'r Awdurdod i adnabod gwerth ei eiddo buddsoddi, nac ychwaith ar hawl yr Awdurdod i'r incwm a'r elw sy'n deillio o'r gwerthiant. Nid oes gan yr Awdurdod unrhyw ymrwymiad contract i brynu, adeiladu na datblygu eiddo buddsoddi na'i atgyweirio, cynnal na gwella.

Mae'r tabl isod yn crynhoi y symudiad yng ngwerth teg yr eiddo buddsoddi yn ystod y flwyddyn:

	2011/12 £'000	2012/13 £'000
Balans 1 Ebrill	298	298
<u>Ychwanegiadau:</u>		
Pryniannau	0	0
Adeiladwaith	0	0
Gwariant dilynol	0	0
Gwarediadau	0	0
Elw / colled net o addasiadau gwerth teg	0	0
<u>Trosglwyddiadau:</u>		
i/o Asedau ar gael i'w gwerthu	0	20
i/o Eiddo, Offer a Chyfarpar	0	506
Newidiadau Eraill	0	0
Balans 31 Mawrth	298	824

NODYN 18 – OFFERYNNAU ARIANNOL

(a) Offerynnau Ariannol - Dosbarthiadau

Diffinnir offeryn ariannol fel unrhyw gytundeb sydd yn creu ased ariannol mewn un endid ac ymrwymiad ariannol neu offeryn ecwiti mewn endid arall. Nid yw trafodion nad ydynt yn cael eu cyfnewid, megis rhai sy'n ymwneud â threthi a grantiau'r llywodraeth, yn arwain at offerynnau ariannol.

Rhwymedigaethau Ariannol

Mae Rhwymedigaeth Ariannol yn golygu dyletswydd i drosglwyddo buddion economaidd a reolir gan y Cyngor, a gellir ei chynrychioli drwy ddyletswydd gytundebol i gyflwyno arian parod neu asedau ariannol, neu ddyletswydd i gyfnewid rhwymedigaethau ac asedau ariannol gydag endid arall sydd o bosib yn anffafriol i'r Cyngor.

Mae rhwymedigaethau ariannol y Cyngor nad ydynt yn ddeilliannol yn ystod y flwyddyn yn cael eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio, ac maent yn cynnwys:

- benthyciadau tymor hir gan y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB) a benthycwyr masnachol
- gorddrafft gyda Barclays Bank plc
- taliadau masnach am gynnyrch a gwasanaethau a dderbyniwyd

Asedau Ariannol

Mae Ased Ariannol yn golygu hawl i fuddion economaidd yn y dyfodol a reolir gan y Cyngor. Fe'i cynrychiolir gan arian parod neu offerynnau eraill neu hawl cytundebol i dderbyn arian parod neu ased ariannol arall. Mae'r asedau ariannol a ddaliwyd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn yn cael eu rhannu i'r pedwar dosbarth a ganlyn.

Benthyciadau a derbyniadau (asedau ariannol â thaliadau sefydlog neu benodedig, sydd heb eu rhestru mewn marchnad weithredol) yn cynnwys:

- arian parod
- cyfrifon banc
- adneuon cyfnod penodol gyda banciau a chymdeithasau adeiladu
- benthyciadau i awdurdodau lleol eraill
- buddsoddiadau wedi'u hamharu ym manciau Gwlad yr Iâ
- derbyniadau masnach am gynnyrch a gwasanaethau a gyflenwyd

Asedau ariannol sydd ar gael i'w gwerthu (sydd wedi'u rhestru ar farchnad weithredol), sy'n cynnwys:

- cronfeydd marchnadoedd ariannol a chynlluniau buddsoddi cyfunol eraill
- tystysgrifau adneuon a ddyroddir gan fanciau a chymdeithasau adeiladu
- biliau a giltiau'r trysorlys a ddyroddir gan Lywodraeth y DU

Asedau a ddelir ar werth teg drwy elw a cholled, yn cynnwys:

- biliau a giltiau'r trysorlys a ddyroddir gan Lywodraeth y DU
- buddsoddiad ecwiti mewn cwmni gwastraff lleol

(b) Offerynnau Ariannol – Balansau

Mae'r rhwymedigaethau a ddatguddir yn y Fantolen yn cael eu dadansoddi yn unol â'r categorïau a ganlyn:

Rhwymedigaethau Ariannol	Tymor Hir		Tymor Byr	
	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
Benthyciadau ar gost wedi'i amortieiddio:				
Prifswm a fenthycwyd*	113,000	95,811	1,341	17,437
Llog a gronwyd	0	0	709	694
Gwarantau ariannol ar gost wedi'i amortieiddio				
Cyfanswm Benthyciadau	113,000	95,811	2,050	18,131
Benthyciadau ar gost wedi'i amortieiddio				
Gorddrafft banc	0	0	6,904	11,787
Cyfanswm Arian a ordynnwyd	0	0	6,904	11,787
Rhwymedigaethau ar gost wedi'i amortieiddio:				
Dyledion masnachol	202	151	0	0
Prydlesau cyllidol	29	15	0	0
Cyfanswm Rhwymedigaethau tymor hir	231	166	0	0
Rhwymedigaethau ar gost wedi'i amortieiddio:				
Dyledion masnachol	0	0	40,394	56,913
Prydlesau cyllidol	0	0	20	14
Cynhwyswyd mewn Credydwy'r**	0	0	40,414	56,927
Cyfanswm y Rhwymedigaethau Ariannol	113,231	95,977	49,368	86,845

* Mae'r benthyciadau tymor byr ar 31 March 2013 yn cynnwys benthyciad o £16,200,000 sydd yn gallu cael ei alw ar gyfer ad-daliad ym mis Gorffennaf 2013. Er hynny, oherwydd y cyfraddau llog isel cyfredol maen annhebyg i ddigwydd.

** Mae llinell credydwy'r tymor byr ar y Fantolen yn cynnwys £1,850,000 (£2,627,000 ar 31 Mawrth 2012) o gredydwy'r nad ydynt yn cyfateb i'r diffiniad o rwymedigaeth ariannol. Gweler nodyn 23 am wybodaeth bellach.

Mae'r asedau ariannol a ddatguddir yn y Fantolen yn cael eu dadansoddi yn unol â'r categorïau a ganlyn:

Aседau Ariannol	Tymor Hir		Tymor Byr	
	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
Benthyciadau a Derbyniadau: Prifswm ar gost wedi'i amorteiddio	17	17	35,000	35,000
Llog cronnus	0	0	324	214
Buddsoddiadau wedi'i amharu	219	0	559	415
Buddsoddiadau ar gael i'w gwerthu: Prifswm ar gost wedi'i amorteiddio	60	60	0	0
Cyfanswm Buddsoddiadau	296	77	35,883	35,629
Benthyciadau a Derbyniadau: Arian	0	0	57	61
Cywerthydd Arian ar gost wedi'i amorteiddio	0	0	17,630	13,030
Cyfanswm Arian a Chywerthoedd Arian	0	0	17,687	13,091
Benthyciadau a Derbyniadau: Derbyniadau Masnach	3,898	4,191	10,814	12,520
Cynhwyswyd mewn Dyledwyr*	3,898	4,191	10,814	12,520
Cyfanswm Asedau Ariannol	4,194	4,268	64,384	61,240

* Mae llinell tymor byr dyledwyr ar y Fantolen yn cynnwys £32,352,000 (£17,885,000 ar 31 Mawrth 2012) o ddyledwyr nad ydynt yn cwrdd â'r diffiniad o ased ariannol. Gweler nodyn 20 am wybodaeth bellach.

Benthyciadau Meddal - Balansau

Mae gan Awdurdodau Lleol yr hawl i roi benthyciadau am resymau polisi yn hytrach na fel offerynnau ariannol, ac fe all y benthyciadau yma fod yn ddi-log neu ar gyfraddau is na chyfraddau cyffredinol y farchnad. Pan mae benthyciadau yn cael eu dyroddi ar gyfradd is na chyfradd y farchnad maent yn cael eu hadnabod fel "Benthyciadau Meddal".

Mae gwerth teg y benthyciadau meddal yma yn llai na chyfanswm yr arian a fenthyciwyd. Mae gwerth teg benthyciad, sy'n cael ei roi yn ddi-log neu ar gyfradd is na chyfradd gyffredinol y farchnad, yn cael ei amcangyfrif fel gwerth presennol yr holl dderbyniadau arian a dderbynnir yn y dyfodol wedi ei ddisgowntio yn defnyddio cyfradd marchnad gyffredinol ar gyfer offeryn cyffelyb. Mae'r gwahaniaeth rhwng y swm a fenthycir a gwerth teg y benthyciad yn cael ei gynnwys yn y Cyfrif Incwm a Gwariant. Mae Cod Ymarfer 2012/13 yn gosod gofynion cyfrifeg a datgeliad penodol ar gyfer benthyciadau meddal. Yn ystod 2012/13 fe adnabu Cyngor Gwynedd y 'benthyciadau meddal' canlynol:

- Taliadau Gohiriedig am dderbyniad taliadau sy'n ddyledus gan bobl mewn gofal (cyfanswm yn ddyledus ar 31.03.13 = £2,533,622)
- Benthyciadau Ceir a Beic i weithwyr (cyfanswm yn ddyledus ar 31.03.13 = £905,408)

Daethpwyd i benderfyniad nad yw'r ychydig o fenthyciadau "meddal" sydd gan y Cyngor yn ymofyn datgeliad ar wahân gan eu bod yn de minimus.

(c) Offerynnau Ariannol – Enillion a Cholledion

Mae'r enillion a'r colledion a nodir yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr mewn perthynas â'r offerynnau ariannol yn cynnwys yr eitemau a ganlyn:

	Rhwymedigaethau Ariannol	Asedau Ariannol	Cyfanswm 2012/13
	Costau'r rhwymedigaethau wedi'u hamorteiddio	Benthyciadau a Derbyniadau	
	£'000	£'000	£'000
Costau Llog	6,746	0	6,746
Colledion Amhariad	0	16	16
Llog taladwy a ffioedd tebyg	6,746	16	6,762
Incwm y llog	0	(682)	(682)
Incwm y llog a'r buddsoddiad (Enillion) / colledion net y flwyddyn	0	(682)	(682)
	6,746	(666)	6,080

(d) Offerynnau Ariannol – Gwerthoedd Teg

Mae asedau ariannol a ddynodir fel benthyciadau a dyledwyr a'r holl rwymedigaethau ariannol nad ydynt yn ddeilliannol yn cael eu prasio yn y fantolen ar sail cost wedi'u hamorteiddio. Amcangyfrifwyd eu gwerthoedd teg drwy gyfrifo gwerth net presennol y llif arian oedd yn weddill o dan y contract ar 31 Mawrth 2013, gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau a ganlyn:

- mae benthyciadau'r PWLB wedi'u disgowntio ar y cyfraddau llog a gyhoeddwyd ar gyfer benthyciadau newydd cyfradd sicrwydd a drefnwyd ar 31 Mawrth.
- mae benthyciadau a buddsoddiadau tymor hir eraill wedi'u disgowntio ar gyfraddau'r farchnad ar gyfer offerynnau cyffelyb ar 31 Mawrth.
- ni chydnyddir ad-daliadau cynnar nac amhariadau.
- rhagdybir bod gwerth teg offerynnau tymor byr, gan gynnwys dyledion masnach a derbyniadau yn cyfateb yn agos i'r swm cario.

- yn achos rhwymedigaethau wedi'u gohirio (megis pryddlesau ariannol) mae'r awdurdod yn tybio bod y swm cario yn amcangyfrif rhesymol o'r gwerth teg.

	Gwerth i'w gario	Gwerth teg	Gwerth i'w gario	Gwerth teg
	31 Mawrth	31 Mawrth	31 Mawrth	31 Mawrth
	2012	2012	2013	2013
	£'000	£'000	£'000	£'000
Rhwymedigaethau Ariannol:				
Benthyciadau	(115,050)	(165,565)	(113,942)	(170,997)
Lesau cyllidol	(49)	(49)	(29)	(29)
Dyledion masnachol	(40,596)	(40,596)	(57,064)	(57,064)
Cyfanswm Rhwymedigaethau Ariannol	(155,695)	(206,210)	(171,035)	(228,090)
Asedau Ariannol:				
Buddsoddiadau tymor hir	296	296	77	77
Buddsoddiadau tymor byr	35,559	35,883	35,415	35,629
Derbyniadau masnachol	14,712	14,712	16,711	16,711
Cyfanswm Asedau Ariannol	50,567	50,891	52,203	52,417

Mae gwerth teg y rhwymedigaethau tymor hir yn uwch na'r swm cario gan fod portffolio benthyciadau'r awdurdod yn cynnwys nifer o fenthyciadau sydd â chyfradd llog taladwy sy'n uwch na'r cyfraddau llog sydd ar gael ar gyfer benthyciadau cyffelyb ar ddyddiad y Fantolen.

Roedd portffolio buddsoddi'r Cyngor ar ddyddiad y Fantolen yn cynnwys bron iawn ond adneon cyfnod penodol gyda Banciau a Chymdeithasau Adeiladu, adneon cyfrifon ar alw / ar rybudd a buddsoddiadau Cronfeydd Marchnad Arian. Roedd dyddiad aeddfedu'r buddsoddiadau hyn oll o fewn cyfnod o 12 mis i ddyddiad y Fantolen. Mae gwerth un o'r buddsoddiadau hyn wedi cael ei amharu.

Yn ystod 2008/09, roedd y Cyngor wedi adneuo £4m gyda Heritable Bank, banc wedi'i gofrestru yn y DU dan Gyfraith yr Alban. Rhoddwyd y cwmni yn nwylo'r gweinyddwyr ar 7 Hydref 2008. Amlinellwyd yn yr adroddiad cynnydd credydwy'r a gyhoeddwyd gan y gweinyddwyr Ernst and Young, dyddiedig 17 Ebrill 2009, y byddai credydwy'r yn adennill 80c yn y £ erbyn diwedd 2013, gyda'r taliad difidend cyntaf o 15c yn y £ yn cael ei dalu yn ystod haf 2009. Dyma oedd y sail ar gyfer cau cyfrifon 2008/09. Hyd 31 Mawrth 2013, mae'r Cyngor wedi adennill £3,105,729 gan y gweinyddwyr a bellach mae'r gweinyddwyr yn disgwyl adennill 88c yn y £ erbyn dechrau 2014. Yn seiliedig ar y wybodaeth hon, mae'r gostyngiad yng ngwerth y cyfrifon yn seiliedig ar adennill 88c yn y £.

Mae'r canrannau a dderbyniwyd hyd yn hyn fel a ganlyn:

Dyddiad	%
Gorffennaf 2009	16.13
Rhagfyr 2009	12.66
Mawrth 2010	6.19
Gorffennaf 2010	6.27
Hydref 2010	4.14
Ionawr 2011	4.71
Ebrill 2011	6.25
Gorffennaf 2011	4.05
Hydref 2011	4.18
Ionawr 2012	3.32
Ebrill 2012	3.79
Awst 2012	2.85
Ionawr 2013	2.71
Cyfanswm 31 Mawrth 2013	77.25

Rhagwelir y bydd mwy o ad-daliadau ac y bydd gwerthiant terfynol o'r asedau yn digwydd ar ôl i'r sefyllfa cael ei derfynu yn nechrau 2014. Felly, wrth gyfrifo'r amhariad, mae'r Cyngor wedi gwneud y tybiaethau canlynol ynghylch amseriad yr adenillion dilynol:

Dyddiad	%
Gorffennaf 2013	2.00
Ionawr 2014	8.80
Cyfanswm	10.80

Myneir yr adenillion fel canran o gais yr Awdurdod i'r gweinyddiaeth, sy'n cynnwys y llog a gronwyd hyd at 6 Hydref 2008.

Mae gwerth teg y rhan berthnasol o'r swm a adnewwyd yn unol â'r dyddiad disgwylir ad-daliad wedi'i gynnwys dan y buddsoddiadau tymor byr a thymor hir yn y tablau uchod. Canlyniad cyfrifo'r gwerth teg oedd cynnydd o £19,272 yn yr amhariad o £1,135,535 a gyfrifwyd erbyn 31 Mawrth 2012. Cyfrifwyd cynnydd o £35,535 yn y llog damcaniaethol. Mae cyfran berthnasol o gynnydd yn yr amhariad £2,723 a'r llog damcaniaethol (£4,597) wedi'i ddynodi i'r Gronfa Bensiwn. Mae'r ddau addasiad wedi'u cynnwys o fewn Incwm Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Wrth gwrs, gallai'r gwir golled erbyn dechrau 2014 fod yn fwy neu'n llai na'r golled bosib a amcangyfrifir uchod, ac efallai yn sylweddol llai gan gofio fod amcangyfrifon swyddogol y gweinyddwyr o gwmnïau sydd mewn trafferthion yn hynod geidwadol. Fodd bynnag, amcangyfrifir yr amhariad yn unol â'r dehongliad cytunedig o'r sefyllfa ar 31 Mawrth 2013.

(e) Offerynnau Ariannol - Risgiau

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Cod Ymarfer Rheoli Trysorlys (ac addasiadau dilynol) CIPFA ac yn cydymffurfio â'r *Prudential Code for Capital Finance in Local Authorities* (diwygwyd y ddau yn Nhachwedd 2011).

Fel rhan o fabwysiadu'r Cod Rheoli Trysorlys, mae'r Cyngor yn cymeradwyo Strategaeth Rheoli Trysorlys cyn i bob blwyddyn ariannol newydd gychwyn. Mae'r Strategaeth yn amlinellu'r paramedrau ar gyfer rheoli'r risgiau sy'n gysylltiedig i Offerynnau Ariannol. Mae'r Cyngor hefyd yn cynhyrchu Ymarferion Rheoli Trysorlys sy'n manylu ar y trefniadau ymarferol i'w dilyn i reoli'r risgiau hynny.

Mae'r Strategaeth Rheoli Trysorlys yn cynnwys Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol yn unol ag Arweiniad Buddsoddi Llywodraeth Cymru ar gyfer awdurdodau lleol. Pwysleisia'r Arweiniad hwn y dylid rhoi blaenoriaeth i sicrwydd a hylifedd, yn hytrach na chynnyrch. Mae Strategaeth Trysorlys y Cyngor, ynghyd â'i Arferion Rheoli Trysorlys yn seiliedig ar chwilio am y raddfa uchaf posib o adenillion yn seiliedig ar y lefelau cymesuredd o sicrwydd a hylifedd.

Mae hyn yn cynnwys y prif risgiau a ganlyn:

- *Risg Credyd:* Y posibilrwydd y bydd un parti mewn offeryn ariannol yn methu â chyflawni rhwymedigaethau ei gontract, gan beri colled i'r parti arall.
- *Risg Hylifedd:* Y posibilrwydd na fydd y Cyngor yn gallu codi digon o arian i ddiwallu'r ymrwymiad ariannol sydd ynghlwm ag Offerynnau Ariannol.
- *Risg y Farchnad:* Y posibilrwydd y bydd gwerth offeryn yn anwadal oherwydd newidiadau i'r cyfraddau llog, prisiau'r farchnad ac ati.

Risg Credyd: Buddsoddiadau

Mae'r Cyngor yn rheoli risg credyd drwy sicrhau bod ei holl fuddsoddiadau'n cael eu gwneud gyda sefydliadau sydd ag ansawdd credyd uchel, fel y nodir yn Strategaeth Rheolaeth y Trysorlys. Mae'r rhain yn cynnwys endidau masnachol gydag isafswm statws credyd o A-, ac awdurdodau lleol eraill heb statws credyd. Gan gydnabod nad yw statwsau credyd bob amser yn medru rhagweld diffyg dalu, mae'r Cyngor hefyd yn ystyried mesurau eraill gan gynnwys cyfnewid diffyg dalu credyd a phrisiau ecwiti wrth ddewis sefydliadau masnachol ar gyfer buddsoddi.

Bydd uchafswm o £20m o'r holl bortffolio yn cael ei osod ar y swm o arian y gellir ei fuddsoddi gydag un gwrthbarti unigol. Mae'r Cyngor hefyd yn gosod uchafswm cyfanswm buddsoddiad grŵp ar gyfer sefydliadau sy'n rhan o'r un grŵp bancio. Ni ellir buddsoddi mwy na chyfanswm o £40m am gyfnod hwy nag un flwyddyn.

Ni ellir cynnig asesiad cyffredinol o ba mor agored yw'r Cyngor i risg credyd mewn perthynas â'i uchafswm o £35.4m gan fod y risg o fethu talu'r llog neu ad-dalu'r prif swm yn neilltuol i bob sefydliad unigol. Dengys profiad diweddar mai prin iawn yw'r achosion pan fo endidau o'r fath yn methu cyflawni'u hymrwymadau. Mae'r risg o fethu adfer arian yn perthyn i holl adneuon y Cyngor, ond ar 31 Mawrth 2013 nid oedd unrhyw dystiolaeth y byddai'r risg yn debygol o gael ei wireddu.

Nid yw'r Cyngor yn dal gwarant gyfochrog yn erbyn unrhyw fuddsoddiadau.

Yn y tabl isod ceir crynodeb o werth risg credyd portffolio buddsoddi'r Cyngor fesul cyfradd credyd:

Cyfradd Credyd	Tymor Byr	
	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
AAA	5,000	5,000
AA+	0	0
AA	0	0
AA-	47,630	10,000
A+	0	5,000
A	0	28,030
A-	0	0
Cyfanswm Buddsoddiadau	52,630	48,030

Nid yw'r dadansoddiad uchod yn cynnwys gwerth cario (ar ôl amhariad) buddsoddiad y Cyngor yn Heritable Bank (amcangyfrifir i fod yn £415,528 ac sydd wedi ei drin yn rhan (d) uchod).

Derbyniadau Masnachol

Mae gan y Cyngor nifer o ddyledwyr tymor hir gan gynnwys benthyciadau ceir a beiciau i weithwyr a morgeisi i aelodau'r cyhoedd. Ystyrir y benthyciadau ceir fel risg isel oherwydd y gallu i ddiddymu'r ad-daliadau o gyflogau'r gweithwyr, trefniadau trosglwyddo cytbwys gydag awdurdodau lleol eraill, trefniadau penodol ar gyfer methdalwyr a threfniadau adennill dyled arferol ar gyfer unrhyw weithwyr sydd yn gadael cyflogaeth Llywodraeth leol. Mae'r morgeisi yn risg isel oherwydd bod y Cyngor yn dal arwystl cyntaf dros yr eiddo a forgeisiwyd.

Etifeddwyd nifer fach a gwerth bach o fenthyciadau tymor hir i gwmnïau a sefydliadau lleol gan y cyn-cynghorau. Dim ond un o'r benthyciadau hyn sy'n parhau'n ddyledus ac mae'r hanes ad-dalu yn ardderchog.

Mae'r Cyngor wedi lansio Cronfa Benthyciadau Busnes i fusnesau bychan a chanolig o ran maint yng Ngwynedd. Mae'r cyfraddau llog a gyfyd ar fenthyciadau o'r fath yn gyfesur â'r risg credyd uwch sy'n ymglymedig â'r math yma o fenthyciadau.

Risg Hylifedd

Mae gan y Cyngor fynediad parod i fenthyciadau ar gyfraddau ffafriol o'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus ac awdurdodau lleol eraill, ac ar gyfraddau uwch gan fanciau a chymdeithasau adeiladu. Nid oes unrhyw risg ymddangosiadol y bydd y Cyngor yn methu codi cyllid i gwrdd â'i ymrwymïadau. Er hyn, mae risg y bydd yn rhaid i'r Cyngor adnewyddu cyfran sylweddol o'i fenthyciadau ar adeg lle mae'r cyfraddau llog yn anffafriol. Rheolir y risg hwn drwy gynnal amrediad o fenthyciadau gyda chyfraddau sefydlog a sicrhau nad yw mwy na 25% o fenthyciadau'r Cyngor yn aeddfedu mewn unrhyw un flwyddyn ariannol.

Mae'r tabl a ganlyn yn rhoi dadansoddiad o aeddfedrwydd gwerth enwol dyled y Cyngor:

Amser tan aeddfedrwydd (blynnyddoedd)	31 Mawrth 2012	31 Mawrth 2013
Llai na flwyddyn	1,341	1,237
Dros 1 ond llai na 2	1,203	1,123
Dros 2 ond llai na 5	3,020	4,490
Dros 5 ond llai na 10	6,970	5,904
Dros 10 ond llai na 20	23,661	25,572
Dros 20 ond llai na 30	34,594	31,369
Dros 30 ond llai na 40	0	0
Dros 40	27,352	27,353
Dyddiad ansicr*	16,200	16,200
Cyfanswm	114,341	113,248

* Mae gan y Cyngor £16.2m o fenthyciadau "Lender's option, borrower's option" (LOBO) lle bo'r opsiwn gan y benthyciwr i gynnig codiad yn y gyfradd; bydd gan y Cyngor hawl wedyn i dderbyn y gyfradd newydd neu ad-dalu'r benthyciad heb gosb. Oherwydd y cyfraddau llog isel cyfredol, nad yw'n debyg i'r benthyciwr ymarfer ei opsiwn, ond os yw hyn yn digwydd bydd y Cyngor yn debyg i ad-dalu'r benthyciad. Mae'r dyddiad aeddfedrwydd felly yn ansicr.

Risg y Farchnad : Risg Cyfraddau Llog

Mae'r Cyngor yn agored i risgiau sy'n codi o symudiadau yn y cyfraddau llog ar ei benthyciadau a buddsoddiadau. Mae symudiadau mewn cyfraddau llog yn cael effeithiau cymhleth ar y Cyngor. Er enghraifft, byddai cynnydd yn y cyfraddau llog yn arwain at yr effeithiau a ganlyn:

- benthyciadau ar gyfraddau cyfnewidiol - byddai'r gwariant llog yn cynyddu.
- benthyciadau ar gyfraddau sefydlog – byddai gwerth teg yr ymrwymïadau benthycy yn disgyn.
- benthyciadau ar gyfraddau cyfnewidiol - byddai'r incwm llog sydd yn cael ei gredu yn cynyddu.
- benthyciadau ar gyfraddau sefydlog – byddai gwerth teg yr asedau yn disgyn.

Nid yw buddsoddiadau a nodir fel “benthyciadau a derbyniadau” a benthyciadau a ddelir yn cael eu cario ar werth teg, ac felly ni fydd newidiadau i’w gwerth teg yn effeithio ar yr Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Fodd bynnag, mae’r newidiadau yn y llog sy’n daladwy ac yn ddyledus ar fenthyciadau a buddsoddiadau cyfraddau cyfnewidiol yn cael eu nodi ar y Gwarged neu’r Diffyg ar y Ddarpariaeth Gwasanaethau. Caiff symudiadau yng ngwerth teg buddsoddiadau cyfradd sefydlog a ddynodir fel “ar gael i’w gwerthu” eu hadlewyrchu yn yr Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.

Mae Strategaeth Rheolaeth y Trysorlys yn ceisio lleihau’r risgiau hyn drwy osod uchafswm ar y symiau net sy’n agored i gyfraddau llog sefydlog a chyfnewidiol. Ar 31 Mawrth 2013 roedd 100% o’r prif symiau net a fenthycwyd (h.y. dyled net o fuddsoddiad) yn agored i gyfraddau sefydlog a 0% i gyfraddau cyfnewidiol.

Petai’r holl gyfraddau llog wedi bod 1% yn uwch neu lai (gyda’r elfennau newidiol eraill oll yn ddisymud), yr effaith ariannol fyddai:

	1% yn uwch £'000	1% yn llai £'000
Cynnydd yn y llog sy'n daladwy ar fenthyciadau cyfradd newidiol	0	0
Cynnydd yn y llog sy'n daladwy ar fuddsoddiadau cyfradd newidiol	257	(144)
Effaith ar y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	257	(144)
Lleihad yng ngwerth teg yr asedau buddsoddiad cyfradd sefydlog	0	0
Effaith ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall	0	0
Lleihad yng ngwerth teg benthyciadau / rhwymedigaethau cyfradd sefydlog*	(22,090)	22,090

*Dim effaith ar y Gwarged na’r Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau nag ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.

Risg y Farchnad : Risg Pris

Mae prisiau marchnad buddsoddiadau’r Cyngor mewn bondiau cyfradd sefydlog a’i unedau mewn cynlluniau buddsoddi cyfunol yn cael eu llywodraethu gan y cyfraddau llog cyffredinol a rheolir y risg marchnad sy’n gysylltiedig â’r offerynnau hyn ar y cyd â’r risg cyfraddau llog.

Nid yw’r Cyngor yn buddsoddi mewn cyfranddaliadau ecwiti ac felly nid yw’n agored i risg pris. Mae’r Cyngor yn berchennog cyfranddaliadau mewn Cwmni Gwaredu Gwastraff Awdurdod Lleol (LAWDC). Mae’r gweithgareddau perthnasol wedi eu mewnnoli, a’r cwmni yn cael ei ddirwyn i ben ac felly wedi cael ei ddynodi fel ased sydd ar gael i’w gwerthu a’i ddatgan ar werth teg ar Y Fantolen. Derbyniwyd setliad rhannol am werth teg y cyfranddaliadau yn ystod 2008/09 a 2009/10 ac mae’r balans yn parhau’n ddyledus. Ni all y broses yma cael ei gwblhau yn derfynol nes mae materion treth benodol a perthnasol wedi eu datrys gyda Chyllid a Thollau Ei Mawrhydi.

Risg y Farchnad : Risg y Gyfnewidfa Dramor

Nid oes gan y Cyngor unrhyw asedau na rhwymedigaethau ariannol mewn arian tramor. Felly nid yw’n agored i golledion o ganlyniad i symudiadau niweidiol mewn cyfraddau cyfnewid.

NODYN 19 – STOC

2011-12 £'000		2012-13 £'000
1,380	Stoc a Gwaith mewn llaw	1,257
1,380		1,257

NODYN 20 – DYLEDWYR TYMOR BYR

	Dyledwyr NET o amhariad	
	31 Mawrth	31 Mawrth
	2012	2013
	£'000	£'000
Llywodraeth Cymru	10,186	22,584
Cyrff Llywodraeth Ganolog Eraill	4,534	6,276
Awdurdodau Lleol Eraill	2,530	3,875
Gwasanaeth Iechyd Cenedlaethol	2,190	2,315
Corfforaethau a Masnachu Cyhoeddus	15	32
Treth Cyngor	1,892	1,773
Endidau Eraill ac Unigolion	7,352	8,017
Cyfanswm	28,699	44,872

NODYN 21 – ARIAN A CHYWERTHOEDD ARIAN

Mae arian yn cynnwys arian parod ac arian ar adnau yn ôl y galw. Bydd arian parod hefyd yn cynnwys gorddrafft gan fanciau y mae'n rhaid eu had-dalu yn ôl y galw, sy'n greiddiol i reolaeth arian yr awdurdod.

Mae balansau a ddisgrifir fel 'Chywerthydd Arian' yn cael eu diffinio fel buddsoddiadau byrdymor, hylifol iawn, y gellir eu troi yn symiau arian parod, ac nad oes llawer o risg iddynt newid yn eu gwerth.

Mae balans net yr Arian a Chywerthydd Arian yn cynnwys yr elfennau a ganlyn ar ddyddiad y Fantolen:

	31 Mawrth	31 Mawrth
	2012	2013
	£'000	£'000
Arian mewn llaw	15	14
Cyfrif Banc Cyfredol	42	47
Cyfrif Galw	17,630	13,030
	17,687	13,091
Gorddrafft Banc	(6,904)	(11,787)
	10,783	1,304

Er mwyn uchafu'r adenillion o Fuddsoddiadau Tymor Byr ac Adneuron Banc, mae'r Cyngor yn buddsoddi unrhyw arian sydd dros ben yn eu cyfrifon banc yn y tymor byr ynghyd âg unrhyw arian sydd dros ben yng nghyfrifon banc Gronfa Bensiwn Gwynedd. Telir rhaniad priodol o'r llog a enillir i'r Gronfa Bensiwn a rhennir unrhyw gollodion ar fuddsoddiadau gyda'r Gronfa Bensiwn yn yr un modd. Oherwydd natur y trefniadau banc nid yw'r arian sydd dros ben yng nghyfrifon banc y Gronfa Bensiwn yn cael ei drosglwyddo i gyfrifon banc y Cyngor ac felly mae rhan o'r Buddsoddiadau Tymor Byr (Nodyn 18) a'r Cyfrif Galw a Chronfeydd Marchnad Arian a ddangosir uchod yn cynrychioli arian sydd wedi ei fuddsoddi ar ran y Gronfa Bensiwn ar ddyddiad y fantolen. Oherwydd y ffaith fod y buddsoddiadau yn enw Cyngor Gwynedd maent yn ymddangos yn eu cyfanrwydd ar y Fantolen. £7.4m (£3.4m ar 31 Mawrth 2012) oedd elfen Buddsoddiadau Tymor Byr ac Adneuron Banc y Gronfa Bensiwn.

NODYN 22 – ASED AU AR GAEL I'W GWERTHU

	Cyfredol 2011/12 £'000	Cyfredol 2012/13 £'000
Balans 1 Ebrill	2,052	1,607
<u>Asedau newydd eu dosbarthu fel rhai ar gael i'w gwerthu:</u>		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	0	1,602
Gwariant yn y flwyddyn	23	2
Colledion ailbriso	0	0
Enillion ailbriso	0	0
Colledion Amharu	(23)	(2)
<u>Asedau wedi eu tynnu allan o'r dosbarth sydd ar gael i'w gwerthu:</u>		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	0	(60)
Asedau wedi eu gwerthu	(445)	(244)
Trosglwyddo o anghyfredol i cyfredol	0	0
Balans 31 Mawrth	1,607	2,905

NODYN 23 – CREDYDWYR TYMOR BYR

	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
Llywodraeth Cymru	1,992	560
Cyrff Llywodraeth Ganolog Eraill	6,865	4,757
Awdurdodau Lleol Eraill	6,956	19,787
Gwasanaeth Iechyd Genedlaethol	646	847
Corfforaethau a Masnachu Cyhoeddus	212	192
Treth Cyngor	1,031	905
Endidau Eraill ac Unigolion	25,339	31,729
Cyfanswm	43,041	58,777

NODYN 24 – DARPARIAETHAU

Mae'r Cyngor yn gosod o'r neilltu ddarpariaethau ar gyfer ymrwymadau penodol na ellir ar hyn o bryd eu pennu'n sicr o ran maint neu amser. Ni chaniateir, yn unol ag egwyddorion cyfrifeg, i wneud darpariaethau ar gyfer gwariant anwastad. Fodd bynnag, gellir sefydlu reserfau wedi eu clustnodi a dangosir rheiny yn Nodyn 10.

Mae'r manylion isod wedi eu rhannu'n ddarpariaethau tymor byr (o fewn 12 mis) a darpariaethau tymor hir (dros 12 mis). Fodd bynnag, cynhelir adolygiad cyfnodol ar lefel darpariaeth yr eitemau perthnasol.

	Balans ar 31 Mawrth 2012 £'000	(Ychwanegiad) / Gostyngiad / Trosglwyddiad £'000	Defnydd yn y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2013 £'000
<u>Darpariaethau Tymor Byr</u>				
Eraill	(34)	(20)	27	(27)
	(34)	(20)	27	(27)
<u>Darpariaethau Tymor Hir</u>				
Ad-daliad Trosglwyddiadau Treth y Cyngor	(250)	0	0	(250)
Adolygiad Tâl	(2,188)	0	0	(2,188)
Darpariaeth Safle Gwastraff	(11,991)	(257)	2,383	(9,865)
Darpariaeth Achosion Trydydd Parti	(535)	0	90	(445)
Darpariaeth Yswiriant MMI	0	(198)	0	(198)
Eraill	(176)	0	63	(113)
	(15,140)	(455)	2,536	(13,059)
Cyfanswm	(15,174)	(475)	2,563	(13,086)

Darpariaeth Ad-daliad Trosglwyddiadau Treth y Cyngor - Darpariaeth cysylltiedig â'r colledion yn deillio o drosglwyddiadau eiddo o Dreth y Cyngor i Drethi Annomestig Cenedlaethol.

Darpariaeth Adolygiad Tâl – darpariaeth mewn perthynas ag achosion a hawliadau cyflog cyfartal yn erbyn y Cyngor.

Darpariaeth Safleoedd Tirlenwi – ar gyfer gofynion gwaith capio ac ôl-ofal holl safleoedd gwaredu gwastraff y Cyngor.

Darpariaeth Achosion Trydydd Parti – mewn perthynas ag achosion a hawliadau trydydd parti yn erbyn y Cyngor.

Darpariaeth M.M.I. (Yswiriant Municipal Mutual) – darpariaeth gan fod yr Awdurdod yn agored i ymrwymiad yswiriant yn ymwneud â threfniadau yswiriant ei Awdurdodau blaenorol ac Yswiriant Municipal Mutual.

Darpariaethau Eraill – Mân faterion yw'r darpariaethau unigol eraill.

NODYN 25 – RESERFAU DEFNYDDIADWY

Mae'r Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau yn manylu ar y symudiad yn reserfau defnyddiadwy'r Awdurdod.

NODYN 26 – RESERFAU NA ELLIR EU DEFNYDDIO

1 Ebrill 2011 £'000	31 Mawrth 2012 £'000		31 Mawrth 2013 £'000
56,977	50,736	Reserf Ailbrisia	44,043
60	60	Reserf Offerynnau Ariannol ar Gael i'w Gwerthu	60
149,676	152,154	Cyfrif Addasu Cyfalaf	163,466
(993)	(1,015)	Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	(959)
42	8	Derbyniadau Cyfalaf Gohiriedig	6
(90,421)	(128,153)	Reserf Pensiynau	(168,179)
(3,679)	(4,060)	Cyfrif Absenoldeb Cronedig	(3,201)
111,662	69,730	Cyfanswm Reserfau na ellir eu defnyddio	35,236

Reserf Ailbrisia

Mae'r Reserf Ailbrisia yn cynnwys enillion wnaed gan yr Awdurdod yn deillio o gynnydd yng ngwerth ei Eiddo, Offer a Chyfarpar. Gostyngir y balans pan gaiff asedau gydag enillion cronedig eu:

- ailbrisia i lawr neu eu amharu a bod yr enillion yn cael eu colli.
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau a bod yr enillion yn cael eu treulio trwy ddibrisiant, neu
- gwaredu a'r enillion yn cael eu cyflawni.

Dim ond enillion ailbrisia sydd wedi eu cronni ers 1 Ebrill 2007, sef dyddiad creu y Reserf, sy'n cael eu cynnwys yn y Reserf. Caiff unrhyw enillion sydd wedi eu cronni cyn y dyddiad yma eu cynnwys ym malans y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

2011/12 £'000		2012/13 £'000
56,977	Balans 1 Ebrill	50,736
689	Ailbrisia asedau i fyny	1,057
(5,551)	Ailbrisia asedau i lawr a cholledion amharu	(6,518)
(4,862)	Gwarged neu ddiffyg wrth ailbrisia asedion	(5,461)
(1,062)	Gwahaniaeth rhwng dibrisiant gwerth teg a dibrisiant hanesyddol	(911)
(317)	Elw cronedig ar asedion a werthwyd	(321)
(1,379)	Swm i'w sgwennu i ffwrdd i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf	(1,232)
50,736	Balans 31 Mawrth	44,043

Reserf Offerynnau Ariannol ar gael i'w Gwerthu

Mae'r Reserf Offerynnau Ariannol ar gael i'w Gwerthu yn cynnwys yr enillion wnaed gan yr Awdurdod o ganlyniad i gynnydd yng ngwerth ei fuddsoddiadau sydd unai â phris marchnad a ddyfynnwyd, neu sydd heb daliadau penodol neu sefydlog. Gostyngir y balans pan mae buddsoddiadau gydag elw cronedig yn cael eu:

- ailbrisia i lawr neu eu amharu a'r elw'n cael ei golli
- gwerthu a'r elw'n cael ei gyflawni.

2011/12 £000	2012/13 £000
60	60
0	0
0	0
0	0
60	60

Cyfrif Addasiadau Cyfalaf

Mae'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf yn amsugno y gwahaniaethau amser sy'n codi oherwydd y gwahaniaethau mewn trefniadau cyfrifeg am ddefnyddio asedau tymor hir a chyllido y prynu, adeiladu a gwella yr asedau o dan ddarpariaethau statudol. Mae'r Cyfrif yn cael ei ddebydu gyda'r gost o brynu, adeiladu a gwella gan bod dibrisiant, colledion amhariad ac amorteiddio yn cael ei gyfrifo i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gyda thrafodion cysoni yn y Reserf Ailbrizio i drawsnewid y ffigyrau gwerth teg i sail cost hanesyddol). Mae'r Cyfrif yn cael ei gredydu gyda'r swm wedi ei neilltuo gan yr Awdurdod fel cyllid i brynu, adeiladu a gwella asedau.

Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronodig ar Eiddo Buddsoddi ac enillion wedi eu hadnabod ar asedau rhoddi sydd heb eu treulio eto gan yr Awdurdod.

Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion ailbrizio wedi cronni ar Eiddo, Offer a Chyfarpar cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y creuwyd y Reserf Ailbrizio i gofnodi enillion o'r fath.

Mae Nodyn 9 yn dangos manylion yr holl drafodion o fewn y Cyfrif, ond am y rhai sydd yn cael eu cynnwys yn y Reserf Ailbrizio.

2011/12 £'000		2012/13 £'000
149,676	Balans 1 Ebrill	152,154
	<u>Gwrthdroi eitemau sydd yn berthnasol i wariant cyfalaf sydd wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:</u>	
(27,016)	Dibrisiant ac amhariad asedau anghyfredol	(18,167)
(4,679)	Gwariant Refeniw wedi'w ariannu o Gyfalaf drwy Statud	(8,430)
(549)	Addasiad i falansau asedau anghyfredol wrth werthu	(490)
1,062	Trosglwyddo o'r Reserf Ailbriso Cyfalaf	911
	<u>Ariannu Cyfalaf a gyfeiriwyd yn y flwyddyn:</u>	
3,489	Derbyniadau Cyfalaf	2,345
0	Amorteiddiad Grantiau Llywodraeth Gohiriedig	0
16,108	Grantiau a Chyfraniadau a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i ariannu cyfalaf	21,148
5,797	Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf gyda chefnogaeth	5,692
7,497	Gwariant Cyfalaf wedi ei gyfeirio yn y flwyddyn i'r Gronfa Gyffredinol	7,574
1,347	Derbyniadau cyfalaf a neilltuwyd / Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	729
(578)	Eraill - ad-daliad benthyciadau i drydydd parti	0
152,154	Balans 31 Mawrth	163,466

Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol

Sefydlwyd y Cyfrif Addasiadau i Offerynnau Ariannol (FIAA) ar 1 Ebrill 2007 pan fabwysiadwyd Safonau Adrodd Ariannol 25, 26 a 29 gan y Datganiad o Ymarfer a Argymhellir (SORP 2007). Mae'r balans yn y cyfrif FIAA ar ddiwedd y flwyddyn ariannol yn cynrychioli'r swm y dylai fod wedi'i godi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn unol ag arferion cyfrifo cywir o dan y Cod Ymarfer, ond y mae Darpariaethau Statudol yn caniatáu neu'n gorfodi iddynt gael eu gohirio dros flynyddoedd dilynol.

Mae'n ofynnol i bob premiwm a disgownt o ganlyniad i ddiddymu benthyciadau o 1 Ebrill 2006 ymlaen gael eu codi'n llawn ar Incwm a Gwariant. Lle bo'r trafodion yn cwrdd â'r diffiniad o gyfaddasiad mae unrhyw breimiwm neu ddisgownt yn cael ei ychwanegu at werth cario'r benthyciad, ac yn cael ei amorteiddio i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr dros oes y benthyciad newydd. Mae cyfaddasiad yn digwydd pan nad yw telerau'r ddyled newydd yn "sylweddol wahanol" i rai'r hen ddyled.

Caiff premiymau a disgowntiau sy'n berthnasol i drafodion a ddigwyddodd cyn 1 Ebrill 2006 eu dosbarthu'n rhai sydd yn grog a rhai nad ydynt yn grog. Mae premiymau a disgowntiau crog yn rhai na ellir eu cysylltu gyda benthyciad sy'n parhau. Caiff y rhain eu dileu'n llawn fel addasiad i Falansau'r Gronfa Gyffredinol a Ddygir Ymlaen ar 1 Ebrill 2007.

Yn achos premiymau neu ddisgowntiau crog, neu'r rhai sy'n perthyn i ddyledion sydd wedi'u dileu, mae Darpariaethau Statudol yn bodoli sy'n anwybyddu darpariaethau'r Cod Ymarfer. Caiff y taliadau a godir eu gwrthdroi yn y Datganiad o'r Symudiad yn y Reserfau a chaiff premiymau a disgowntiau eu hamorteiddio i Refeniw dros gyfnod o flynyddoedd. Lle nad yw premiymau a disgowntiau yn grog, neu lle maent yn gysylltiedig â thrafodion sy'n cwrdd â meini prawf cyfaddasu benthyciad, nid yw'r darpariaethau statudol yn ymwneud â'r Gronfa Gyffredinol yn gymwys.

Gall premiymau sydd wedi'u hamorteiddio o dan ddarpariaethau statudol gael eu codi ar y Gronfa Gyffredinol, naill ai dros weddill oes y benthyciad gwreiddiol neu dros oes y benthyciad newydd, p'run

bynag yw'r cyfnod hwyaf. Rhaid i ddisgownt gael ei gredydu i'r Gronfa Gyffredinol naill ai dros 10 mlynedd neu dros oes y benthyciad gwreiddiol, p'un bynnag yw'r cyfnod byrraf.

Mae'r trafodion a adlewyrchir yn yr FIAA ar gyfer 2012/13 fel a ganlyn:

2011/12 £000		2012/13 £000
(993)	Balans 1 Ebrill	(1,015)
45	Cyfran o bremymau sy'n berthnasol i flynyddoedd blaenorol sydd yn gynwysiedig ym malansau'r Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai yn unol â gofynion statudol	10
(67)	Credyd gohiriedig am dderbyniad taliadau sy'n ddyledus gan bobl mewn gofal	46
(1,015)	Balans 31 Mawrth	(959)

Reserf Derbyniadau Cyfalaf Gohiriedig

Mae'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf Gohiriedig yn dal yr enillion cydnabyddedig sy'n deillio o werthu asedau anghyfredol, nad oes taliad ariannol wedi ei wneud amdanynt eto. Yn unol â threfniadau statudol, nid yw'r Awdurdod yn trin yr enillion hyn fel rhai y gellir eu defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf newydd hyd nes y derbynnir yr arian amdanynt. Unwaith mae'r setliad ariannol yn digwydd, mae'r symiau yn cael eu trosglwyddo i'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf.

2011/12 £000		2012/13 £000
42	Balans 1 Ebrill	8
(26)	Addasu Balans Agoriadol	0
(8)	Ad-dalu Prifswm Morgeisi Hawl i Brynu	(2)
8	Balans 31 Mawrth	6

Reserf Pensiynau

Mae'r Reserf Pensiynau yn amsugno'r gwahaniaethau amser sydd yn deillio o wahanol drefniadau cyfrifo ariannu buddion ymddeol yn unol â darpariaethau statudol. Mae'r Awdurdod yn cyfrifo buddion ymddeol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel mae'r buddion yn cronni blynyddoedd o wasanaeth, gyda'r rhwymedigaeth yn diweddar i adlewyrchu chwyddiant, newid tybiaethau ac enillion buddsoddiadau gan unrhyw adnoddau wedi ei neilltuo i gwrdd â'r gost. Fodd bynnag, mae anghenion statudol yn gofyn i fuddion wedi ei hennill cael eu ariannu fel y mae'r Awdurdod yn cyfrannu dros y gweithwyr i'r gronfa bensiwn neu yn y diwedd talu pensiwn ble mae'n bennaf gyfrifol. Mae balans debyd y Reserf Pensiynau felly yn dangos diffyg sylweddol yn y buddion enilledig gan gyn weithwyr a gweithwyr presennol ble mae'r Awdurdod wedi neilltuo i'w cyfarfod. Mae'r trefniadau statudol yn sicrhau bydd arian wedi ei neilltuo erbyn bydd y buddion angen eu talu.

2011/12 £000		2012/13 £000
(90,421)	Balans 1 Ebrill	(128,153)
(41,900)	Enillion/Colledion Actiwaraid ar Asedau ac Ymrwymadau Pensiwn	(40,951)
(13,445)	Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â budd-dal ymddeol sydd wedi eu debydu neu gredydu i'r Gweddill neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(17,214)
17,613	Cyfraniadau pensiwn y cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sy'n daladwy yn y flwyddyn	18,139
(128,153)	Balans 31 Mawrth	(168,179)

Cyfrif Absenoldeb Cronedig

Mae'r Cyfrif Absenoldeb Cronedig yn amsugno'r gwahaniaethau fyddai fel arall yn ymddangos ar Falans y Gronfa Gyffredinol trwy Gronni absenoldebau cyfadfer enilledig ond heb eu cymeryd yn y flwyddyn, e.e. hawl gwyliau blynyddol a ddygir ymlaen ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol gael ei niwtraleiddio gan drosglwyddiadau i neu o'r Cyfrif.

2011/12 £000		2012/13 £000
(3,679)	Balans 1 Ebrill	(4,060)
(381)	Gwahaniaeth rhwng taliadau swyddogion sydd wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail croniadau a'r taliadau swyddogion yn y flwyddyn yn unol â gofynion statudol	859
(4,060)	Balans 31 Mawrth	(3,201)

NODYN 27a – DATGANIAD LLIF ARIAN : ADDASIADAU I'R GWARGED NEU DDIFFYG NET AR DDARPARU GWASANAETHAU AM SYMUDIADAU ANARIANNOL

2011-12 £'000		2012-13 £'000
(11,195)	Dibrisiant	(11,430)
(15,819)	Amhariad ac ailbriso i lawr	(6,735)
(1,700)	(Cynnydd)/Gostyngiad mewn Credydwy'r	(15,958)
2,490	Cynnydd/(Gostyngiad) mewn Dyledwy'r	16,063
129	Cynnydd/(Gostyngiad) mewn Stoc	(123)
4,168	Ymrwymiad pensiwn	925
(867)	Gwerth i'w gwario ar asedau anghyfredol a werthwyd	(813)
(5,627)	Eitemau anariannol eraill sydd wedi eu cynnwys yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau	(5,522)
(28,421)		(23,593)

NODYN 27b – DATGANIAD LLIF ARIAN : ADDASIADAU AM EITEMAU CYNWYSEDIG YN Y GWARGED NEU DDIFFYG NET AR DDARPARU GWASANAETHAU SYDD YN WEITHGAREDDAU BUDDSODDI NEU ARIANNU

2011-12 £'000		2012-13 £'000
1,267	Elw o werthiant eiddo, offer a chyfarpar, eiddo buddsoddi ac asedau anniriaethol	856
(5,390)	Llog a dderbyniwyd a talwyd	(5,197)
(4,123)		(4,341)

NODYN 27c – DATGANIAD LLIF ARIAN : GWEITHGAREDDAU GWEITHREDU

Mae'r llif arian o weithgareddau gweithredu yn cynnwys yr eitemau canlynol:

2011-12 £'000		2012-13 £'000
(859)	Llog dderbyniwyd	(792)
6,249	Llog a dalwyd	5,989

NODYN 28 – DATGANIAD LLIF ARIAN – GWEITHGAREDDAU BUDDSODDI

2011-12 £'000		2012-13 £'000
31,838	Prynu eiddo, offer a chyfarpar, eiddo buddsoddi ac asedau anniriaethol	31,733
4,774	Taliadau eraill am weithgareddau buddsoddi	8,616
(1,917)	Derbyniadau o werthu eiddo, offer a chyfarpar, eiddo buddsoddi ac asedau anniriaethol	(934)
(14,563)	Derbyniadau o fuddsoddiadau tymor byr a thymor hir	(144)
(859)	Derbyniadau eraill o weithgareddau buddsoddi	(792)
19,273	Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	38,479

NODYN 29 – DATGANIAD LLIF ARIAN – GWEITHGAREDDAU ARIANNU

2011-12 £'000		2012-13 £'000
88	Taliadau ariannol i leihau'r ymrwymiad sy'n ddyledus yn ymwneud â Phrydlesau Cyllidol	20
4,336	Ad-daliadau benthyciadau tymor byr a thymor hir	1,110
6,249	Taliadau eraill am weithgareddau ariannu	5,989
10,673	Llif arian net o weithgareddau ariannu	7,119

NODYN 30 – SYMIAU ADRODDWYD AR GYFER PENDERFYNIADAU DYRANNU ADNODDAU

Mae'r dadansoddiad o incwm a gwariant fesul gwasanaeth a ddengys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn unol â'r hyn sydd wedi ei bennu gan y Côt Ymarfer Adrodd ar Wasanaeth. Fodd bynnag, caiff y penderfyniadau ynghylch dyraniad adnoddau eu gwneud gan Fwrdd y Cyngor ar sail adroddiadau cyllideb sydd wedi eu dadansoddi ar draws adrannau. Caiff yr adroddiadau hyn eu paratoi ar sail wahanol i'r polisiâu cyfrifo ddefnyddiwyd yn y datganiadau ariannol. Yn benodol:

- nid oes costau'n berthnasol i wariant cyfalaf (gan bod dibrisiant, ail-brisiad a cholledion amhariad sy'n uwch na'r balans ar y Reserf Ailbrisio ac amorteiddiadau yn cael eu rhoi'n erbyn y gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr)
- mae costau buddion ymddeol yn seiliedig ar lif arian (taliad cyfraniadau pensiwn y cyflogwr) yn hytrach na chost buddion gwasanaeth cyfredol wedi eu cronni'n y flwyddyn
- cyllidebir am wariant ar rai gwasanaethau cefnogol yn ganolog, ac ni chaiff ei rannu allan i'r Adrannau.

Dengys y cysoniad hwn y berthynas rhwng y ffigyrau yn y dadansoddiad o wariant ac incwm Adrannol a'r ffigyrau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ogystal â dangos y berthynas rhwng y dadansoddiad o wariant ac incwm Adrannol a'r dadansoddiad goddrychol o'r Gweddill neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau sy'n gynwysiedig yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

2012/13	Gwariant			Cyfanswm	Incwm		Cyfanswm	Gwariant
	Gweithwyr	Eraill	Cefnogaeth Ganolog		Ffioedd ac Eraill	Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth		
SYMAU ADRODDWYD AR GYFER PENDERFYNIADAU DYRANNU ADNODDAU	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Adnoddau Dynol	2,938	390	1	3,329	(71)	(40)	(111)	3,218
Cyllid	5,191	1,103	1	6,295	(1,638)	(1,066)	(2,704)	3,591
Democratiaeth a Chyfreithiol	2,180	930	6	3,116	(631)	(316)	(947)	2,169
Gofal Cwsmer	5,000	3,031	8	8,039	(1,096)	(63)	(1,159)	6,880
Strategol a Gwella	3,434	3,118	7	6,559	(22)	(2,391)	(2,413)	4,146
Addysg	73,114	34,891	189	108,194	(7,103)	(21,299)	(28,402)	79,792
Economi a Chymuned	4,748	8,092	15	12,855	(4,024)	(5,600)	(9,624)	3,231
Prifffyrdd a Bwrdeistrefol	16,365	18,982	5	35,352	(8,966)	(4,311)	(13,277)	22,075
Rheoleiddio	5,923	8,610	0	14,533	(3,901)	(4,077)	(7,978)	6,555
Ymgynghoriaeth	2,875	826	(433)	3,268	(2,491)	(204)	(2,695)	573
Asiantaeth Cefnffyrdd Canolbarth a Gogledd Cymru	0	0	(85)	(85)	(145)	0	(145)	(230)
Darparu a Hamdden	25,392	(5,945)	1	19,448	(3,706)	(774)	(4,480)	14,968
Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol	14,508	48,787	5	63,300	(11,015)	(10,816)	(21,831)	41,469
Cyfanswm eitemau o dan Reolaeth Adrannol	161,668	122,815	(280)	284,203	(44,809)	(50,957)	(95,766)	188,437
Corfforaethol	482	15,858	24,591	40,931	(354)	(43,038)	(43,392)	(2,461)
Tim Rheoli Corfforaethol	607	190	0	797	0	(38)	(38)	759
Cyfanswm eitemau o dan Reolaeth Adrannol a Gwasanaethau Cefnogol Canolog	162,757	138,863	24,311	325,931	(45,163)	(94,033)	(139,196)	186,735
Eitemau o fewn cost net gwasanaethau, dim o dan reolaeth adrannol:								
Costau Cyfalaf	0	24,766	0	24,766	0	0	0	24,766
Eitemau o dan reolaeth adrannol, dim yn cost net gwasanaethau:								
Cyfraniadau i Gronfeydd	(329)	(1,667)	0	(1,996)	0	0	0	(1,996)
Defnydd o Gronfeydd	0	0	0	0	2,824	0	2,824	2,824
Cost Net Gwasanaethau	162,428	161,962	24,311	348,701	(42,339)	(94,033)	(136,372)	212,329
Gwariant Gweithredol Arall								
Praeseptau a Lefiau	0	18,882	0	18,882	0	0	0	18,882
(Gwarged)/Colledion ar waredu Asedau Anghyfredol	0	0	0	0	(42)	0	(42)	(42)
Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi								
Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	0	6,746	0	6,746	0	0	0	6,746
Cost Llog Pensiynau ac Enillion a Ddisgwyllir ar Asedau	0	0	3,111	3,111	0	0	0	3,111
Llog ac Incwm ar Fuddsoddiadau	0	0	0	0	(682)	0	(682)	(682)
Treth ac Incwm Grant Amhenodol								
Y Dreth Cyngor	0	0	0	0	(63,374)	0	(63,374)	(63,374)
Incwm Net y Dreth Ddi-Annedd	0	0	0	0	(32,801)	0	(32,801)	(32,801)
Grantiau Llywodraeth - Refeniw	0	0	0	0	0	(136,566)	(136,566)	(136,566)
Grantiau a Chyfraniadau - Cyfalaf	0	0	0	0	(504)	(15,284)	(15,788)	(15,788)
(Gweddill)/ Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	162,428	187,590	27,422	377,440	(139,742)	(245,883)	(385,625)	(8,185)

2011/12	Gwariant			Cyfanswm	Incwm		Cyfanswm	Gwariant
SYMAU ADRODDWYD AR GYFER PENDERFYNIADAU DYRANNU ADNODDAU	Gweithwyr	Eraill	Cefnogaeth Ganolog	Gwariant	Ffioedd ac Eraill	Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	Incwm	Net
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Adnoddau Dynol	3,187	315	1	3,503	(101)	0	(101)	3,402
Cyllid	5,162	1,151	1	6,314	(1,703)	(988)	(2,691)	3,623
Democratiaeth a Chyfreithiol	3,426	1,156	2	4,584	(1,260)	(99)	(1,359)	3,225
Gofal Cwsmer	4,783	3,054	1	7,838	(1,358)	(8)	(1,366)	6,472
Strategol a Gwellu	2,666	3,768	2	6,436	(909)	(2,952)	(3,861)	2,575
Addysg	71,818	28,375	89	100,282	(7,567)	(13,386)	(20,953)	79,329
Economi a Chymuned	4,981	5,877	15	10,873	(4,079)	(3,061)	(7,140)	3,733
Prifffyrdd a Bwrdeistrefol	16,377	19,398	51	35,826	(8,947)	(4,756)	(13,703)	22,123
Rheoleiddio	6,365	8,483	217	15,065	(4,532)	(3,484)	(8,016)	7,049
Ymgynghoriaeth	2,842	1,072	(379)	3,535	(3,258)	0	(3,258)	277
Asiantaeth Cefnffyrdd Canolbarth a Gogledd Cymru	0	0	(424)	(424)	0	0	0	(424)
Darparu a Hamdden	26,507	(7,052)	1	19,456	(3,280)	(817)	(4,097)	15,359
Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol	13,697	46,305	5	60,007	(14,030)	(5,833)	(19,863)	40,144
Cyfanswm eitemau o dan Reolaeth Adrannol	161,811	111,902	(418)	273,295	(51,024)	(35,384)	(86,408)	186,887
Corfforaethol	1,684	(19,770)	59,911	41,825	(3,300)	(37,926)	(41,226)	599
Tim Rheoli Corfforaethol	645	239	0	884	(32)	(35)	(67)	817
Cyfanswm eitemau o dan Reolaeth Adrannol a Gwasanaethau Cefnogol Canolog	164,140	92,371	59,493	316,004	(54,356)	(73,345)	(127,701)	188,303
Eitemau o fewn cost net gwasanaethau, dim o dan reolaeth adrannol:								
Costau Cyfalaf	0	30,034	0	30,034	0	0	0	30,034
Eitemau o dan reolaeth adrannol, dim yn cost net gwasanaethau:								
Cyfraniadau i Gronfeydd	(329)	(2,550)	0	(2,879)	0	0	0	(2,879)
Defnydd o Gronfeydd	0	0	0	0	1,732	0	1,732	1,732
Cost Net Gwasanaethau	163,811	119,855	59,493	343,159	(52,624)	(73,345)	(125,969)	217,190
Gwariant Gweithredol Arall								
Praeseptau a Lefiau	0	18,588	0	18,588	0	0	0	18,588
(Gwarged)/Colledion ar waredu Asedau Anghyfredol	0	0	0	0	(401)	0	(401)	(401)
Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi								
Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	0	6,747	0	6,747	0	0	0	6,747
Cost Llog Pensiynau ac Enillion a Ddisgwyllir ar Asedau	0	0	(218)	(218)	0	0	0	(218)
Llog ac Incwm ar Fuddsoddiadau	0	0	0	0	(901)	0	(901)	(901)
Treth ac Incwm Grant Amhenodol								
Y Dreth Cyngor	0	0	0	0	(61,353)	0	(61,353)	(61,353)
Incwm Net y Dreth Ddi-Annedd	0	0	0	0	(28,327)	0	(28,327)	(28,327)
Grantiau Llywodraeth - Refeniw	0	0	0	0	0	(141,003)	(141,003)	(141,003)
Grantiau a Chyfraniadau - Cyfalaf	0	0	0	0	(792)	(14,097)	(14,889)	(14,889)
(Gweddill)/ Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	163,811	145,190	59,275	368,276	(144,398)	(228,445)	(372,843)	(4,567)

NODYN 31 – GWASANAETHAU ASIANTAETH

Mae'r Cyngor yn gweithredu ar sail asiant i ddarparu rhai gwasanaethau, ac hefyd yn gweinyddu Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru.

O ran yr Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru, y prif weithgareddau yw cynnal a rheoli'r rhwydwaith cefnffyrdd sydd yn ymestyn i 1,174 cilomedr yn ardal Partneriaeth Cyngorau Gogledd a Chanolbarth Cymru ar ran Cynulliad Cymru. Bu cynnydd yn nhrefodion incwm a adennillir yn ystod y flwyddyn i £51.26m yn 2012/13 (£36.37m yn 2011/12), o ganlyniad i uniad Asiantaeth y Gogledd gydag Asiantaeth y Canolbarth.

Yn ystod 2012/13 bu i Gyngor Gwynedd weithredu fel asiant fel rhan o gynllun newydd Llywodraeth Cymru, sef 'Troï Tai'n Gartrefi', sef rhoi benthyciadau di-log i berchnogion adeiladau gwag er mwyn defnyddio'r adeiladau eto, i'w gwerthu neu eu rhoi ar rent. Yn ystod 2012/13 rhoddwyd benthyciadau gwerth £50,000 ar gyfer tai yng Ngwynedd.

NODYN 32 – LWFANSAU AELODAU

Talwyd y lwfansau a threuliau canlynol i aelodau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn:

2011-12		2012-13
£'000		£'000
1,131	Lwfansau	1,215
58	Treuliau	64
1,189		1,279

NODYN 33 – TALIADAU I SWYDDOGION

Mae 7A (1) (b) o Reoliadau Cyfrifo ac Archwilio (Cymru) (Newidiad) 2010, yn gosod dyletswydd ar y Cyngor i ddatgan y wybodaeth ganlynol ar gyfer rhai sydd wedi eu dynodi fel Uwch Swyddogion, sydd gyda cyflog o rhwng £60,000 a £150,000. Yn unol â'r gofynion diffiniedig, cynhwysir isod y cyflog pensiynadwy ac hefyd gyfraniadau pensiwn y cyflogwr ond ni chynhwysir cyfraniadau yswiriant gwladol y cyflogwr. Gwnaed y taliadau canlynol i uwch swyddogion yr Awdurdod:

Taliadau		2011-12 Cyfraniadau		Uwch Swyddogion		2012-13 Taliadau		2012-13 Cyfraniadau	
Cyflog	Eraill	Pensiwn Cyflogwr	Cyfanswm			Cyflog	Eraill	Pensiwn Cyflogwr	Cyfanswm
108,264	173	23,169	131,606	Prif Weithredwr		108,264	0	23,710	131,974
83,121	658	17,788	101,567	Cyfarwyddwr Corfforaethol		86,040	0	18,843	104,883
83,121	311	17,788	101,220	Cyfarwyddwr Corfforaethol		86,040	0	18,843	104,883
83,121	0	17,788	100,909	Cyfarwyddwr Corfforaethol		86,040	0	18,843	104,883
72,200	13	15,451	87,664	Pennaeth Addysg		73,856	0	16,174	90,030
65,169	21	13,946	79,136	Cyf Statudol/Pennaeth Gwas Cym,Tai a Hamdden		71,002	0	15,549	86,551
68,452	76	14,649	83,177	Pennaeth Priffyrdd a Bwrdeisdrefol		70,970	0	15,542	86,513
65,169	99	13,946	79,214	Pennaeth Adnoddau Dynol		67,716	0	14,830	82,546
65,169	153	13,946	79,268	Pennaeth Cyllid		67,716	0	14,830	82,546
65,169	88	13,946	79,203	Pennaeth Economi a Chymuned		67,716	0	14,830	82,546
65,169	122	13,946	79,237	Pennaeth Gofal Cwsmer		67,716	0	14,830	82,546
64,919	48	13,893	78,860	Pennaeth Rheoleiddio		67,716	0	14,830	82,546
65,169	120	13,946	79,235	Pennaeth Strategol a Gwella		67,716	0	14,830	82,546
60,111	252	12,864	73,227	Pennaeth Ymgynghoriaeth Gwynedd		60,332	0	13,213	73,545
52,135	32	11,157	63,324	Pennaeth Democratiaeth a Chyfreithiol *		54,173	0	11,864	66,037
71,923	66	15,392	87,381	Pennaeth Gwasanaethau Cymdeithasol **		29,307	0	2,110	31,417

* Nid yw'r taliad i Bennaeth Democratiaeth a Chyfreithiol uchod yn cynnwys £7,043 a dalwyd mewn perthynas â'i rôl fel Swyddog Etholiadol yr Awdurdod.

** Adlewyrchu'r sefyllfa hyd at 31 Awst 2012.

Talwyd y symiau canlynol i weithwyr eraill y Cyngor a dderbyniodd mwy na £60,000 o dâl am yr flwyddyn (ag eithrio cyfraniadau pensiwn ac yswiriant gwladol y cyflogwr) ond sydd yn cynnwys costau diswyddo a dalwyd mewn 2 achos yn 2012/13 a 4 achos yn 2011/12. Ni fyddai'r swyddi yma'n ymddangos isod heblaw'r costau diswyddo dalwyd yn y flwyddyn unigol.

Nifer gweithwyr eraill a dderbyniodd mwy na £60,000 sydd yn cynnwys cyflogau a chostau diswyddo:						
Nifer yn 2011-12			Nifer yn 2012-13			
Ysgolion	Eraill	Cyfanswm		Ysgolion	Eraill	Cyfanswm
6	1	7	£60,000 - 64,999	8	2	10
5	0	5	£65,000 - 69,999	5	0	5
0	0	0	£70,000 - 74,999	1	1	2
2	2	4	£75,000 - 79,999	2	0	2
0	0	0	£80,000 - 84,999	0	0	0
0	1	1	£85,000 - 89,999	0	0	0
1	1	2	£90,000 - 94,999	1	0	1

Yn cynnwys 2 swyddog Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru.

NODYN 34 – COSTAU ARCHWILIO ALLANOL

Mae'r Awdurdod wedi derbyn y costau isod ar gyfer archwilio allanol.

2011-12		2012-13
£'000		£'000
314	Ffioedd ar gyfer Gwasanaeth Archwilio Allanol	310
111	Ffioedd ar gyfer hawliadau a dychweliadau grant	115
425		425

NODYN 35 – INCWM GRANT

Mae'r Cyngor wedi credydu'r grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn 2012/13:

	Nodyn	2011/12 £'000	2012/13 £'000
Wedi eu Credydu i Dreth ac Incwm Amhenodol			
Grant Cytundebau Canlyniadau (Grantiau'r Llywodraeth heb eu Clustnodi)	13	1,303	1,300
Grant Cynnal Refeniw (Grantiau'r Llywodraeth heb eu Clustnodi)	13	139,700	135,266
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf gan y Llywodraeth			
Grant Cyfalaf Cyffredinol		2,447	2,461
Adfywio Ffisegol Gogledd Cymru		2,224	2,998
Ysgolion 2 Iain Ganrif		0	3,213
ERDF - Cydgyfeiriant		1,113	2,393
Arall		8,313	4,219
	13	14,097	15,284
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf arall	13	792	504
Cyfanswm		155,892	152,354
Grantiau a Chyfraniadau wedi eu Credydu i Wasanaethau			
Llywodraeth Cymru -			
Grant Rheolaeth Gwastraff Cynaliadwy		4,020	3,920
Grant Cefnogi Pobl (SPG & SPRG)*		3,344	5,334
Grant Ôl 16 (Addysg)		4,075	4,295
Llwybrau 14-19 (Addysg)**		986	4,212
Grant Cyfnod Sylfaen (Addysg)		3,693	3,881
Grant Tocynnau Teithio Rhad		2,187	2,040
Arall		15,499	20,739
		33,804	44,421
Grantiau a Chyfraniadau gan Lywodraeth arall			
Adran Gwaith a Phensiynau		37,075	38,363
Arall		8,707	11,249
		45,782	49,612
Grantiau a Chyfraniadau eraill		2,125	2,147
		81,711	96,180

* Grant Cefnogi Pobl – bu trosglwyddiad cyfrifoldebau gan Lywodraeth Cymru i Gyngor Gwynedd o 1 Awst 2012.

** Grant cynlluniau ar gyfer hyrwyddo partneriaeth 14-19 i roi sylw i hyblygrwydd cwricwlwm / sgiliau. Mae Gwynedd yn gweinyddu y Grant Llwybrau 14-19 (Addysg) ar ran 6 Awdurdod Gogledd Cymru.

Mae'r Cyngor wedi derbyn nifer o grantiau, cyfraniadau a rhoddion sydd eto i'w hadnabod fel incwm gan fod amodau wedi eu glynu i'r grantiau sy'n golygu efallai y bydd rhaid dychwelyd yr arian neu'r eiddo i'r rhoddwr. Mae'r balansau ar ddiwedd y flwyddyn fel a ganlyn:

	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
Derbyniadau Grant Ymlaen Llaw		
<u>Tymor Hir</u>		
Grantiau Refeniw:-		
Grantiau Rheoleiddio (Cynllunio, Trafnidiaeth a Gwarchod y Cyhoedd)	0	499
Grantiau Tai	0	495
Grantiau Cyfalaf : -		
Grantiau Rheoleiddio (Cynllunio, Trafnidiaeth a Gwarchod y Cyhoedd)	298	245
Cyfanswm Tymor Hir	298	1,239
<u>Tymor Byr</u>		
Grantiau Refeniw : -		
Grantiau Addysg	1,577	1,248
Grantiau Economi a Chymuned	978	503
Grantiau Tai	738	263
Grantiau Gwasanaethau Cymdeithasol	41	183
Grantiau Rheoleiddio (Cynllunio, Trafnidiaeth a Gwarchod y Cyhoedd)	36	13
Grantiau Strategol a Gwella	31	1
Grantiau Darparu a Hamdden	31	49
Grantiau Gofal Cwsmer	2	0
Grantiau Ymgynghoriaeth	59	42
Grantiau Priffyrdd a Bwrdeistrefol	0	3
	3,493	2,305
Grantiau Cyfalaf : -		
Grantiau Economi a Chymuned	47	79
Grantiau Tai	86	139
Grantiau Darparu a Hamdden	3	0
	136	218
Cyfanswm Tymor Byr	3,629	2,523
Cyfanswm	3,927	3,762

NODYN 36 – PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Mae'n ofynnol i'r Awdurdod ddatgelu trafodaethau materol-berthnasol gyda phartion cysylltiedig - cyrff neu unigolion sydd â'r potensial i reoli neu ddylanwadu'r Cyngor, neu i gael eu rheoli neu ddylanwadu gan y Cyngor. Mae datgelu'r trafodaethau hyn yn galluogi'r darllenwyr i asesu a oes cyfyngiad ar allu'r Cyngor i weithredu'n annibynnol, neu a yw'n medru cyfyngu ar allu parti arall i fargeinio'n rhydd gyda'r Awdurdod.

Llywodraeth Cymru a Chanolog

Mae gan Lywodraeth Cymru reolaeth effeithiol dros weithrediadau cyffredinol yr Awdurdod - mae'n gyfrifol am ddarparu'r fframwaith statudol, mae'n darparu'r mwyafrif o'r ariannu drwy grantiau ac yn pennu termau nifer o'r trafodaethau sydd gan yr Awdurdod o fewn partion eraill (e.e. treth y Cyngor, budd-daliadau tai). Ceir dadansoddiad goddrychol o'r grantiau a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru ac adrannau eraill y Llywodraeth yn Nodyn 30 sy'n adrodd ar benderfyniadau dyrannu adnoddau. Dengys y derbyniadau grant sy'n ddyledus ar 31 Mawrth 2013 yn Nodyn 35.

Aelodau

Mae gan aelodau'r Cyngor reolaeth uniongyrchol dros bolisiau ariannol a gweithredol y Cyngor. Ceir cyfanswm y lwfansau a dalwyd i aelodau yn ystod 2012/13 yn Nodyn 32.

Mae'r Awdurdod yn penodi aelodau i rai cyrff elusennol neu wirfoddol neu maent wedi datgan cysylltiad â mudiadau, cyrff ac awdurdodau cyhoeddus. Mae dadansoddiad o'r taliadau a'r balansau ar 31 Mawrth 2013 wnaed i'r cyrff yma yn ystod 2012/13 o dan y pennawd yma fel a ganlyn:

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£9,299,205	£1,007,101	(£3,148,100)

Mae aelodau wedi datgan diddordeb neu berthynas (fel y diffinir) mewn cwmnïau neu fusnesau a all fod yn ymdrin â'r Cyngor. Mae dadansoddiad o'r taliadau a'r balansau ar 31 Mawrth 2013 wnaed i'r cwmnïau yma yn ystod 2012/13 o dan y pennawd yma fel a ganlyn:

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£1,066,422	£113,668	(£5,915)

Swyddogion

Mae Uwch Swyddogion (fel a ddiffinir) wedi datgan fel sydd yn ofynnol a phriodol, diddordeb neu berthynas (fel y diffinir) mewn cwmnïau, cyrff gwirfoddol, elusennol neu gyhoeddus sydd yn derbyn taliadau gan y Cyngor. Mae dadansoddiad o'r taliadau a'r balansau ar 31 Mawrth 2013 wnaed i'r cyrff yma yn ystod 2012/13 o dan y pennawd yma fel a ganlyn:

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£3,746,843	£115,178	(£154,431)

Cyrff Cyhoeddus Eraill

Mae'r Awdurdod yn gweinyddu'r Gronfa Bensiwn. Ceir manylion o'r trafodaethau gyda'r Gronfa Bensiwn yn Nodyn 42 ar dudalennau 81 i 86 a Chyfrifon y Gronfa Bensiwn ar dudalennau 90 i 120.

Cyd-Bwyllgor Addysg Cymru (CBAC)

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£583,849	£1,785	-

Endidau a Reolir neu Ddylanwadir yn Sylweddol arnynt gan yr Awdurdod

Sefydlwyd Cwmni Cynnal Cyf. yn 1996 i ddarparu gwasanaethau cefnogi addysg dan gytundeb i ysgolion unigol ac i awdurdodau addysg lleol yn ogystal â gwasanaethau arolygu ysgolion i Estyn. Mae'r Cwmni yn gyfyngedig dan warant ac fe gyfyngir ymrwymiad y Cyngor i £1. Dim ond tuag at hyrwyddo ei amcanion gellid defnyddio incwm y cwmni. Gellir cael copïau o'r datganiadau ariannol gan Gwmni Cynnal Cyf., Plas Llanwnda, Caernarfon, Gwynedd, LL55 1SH. Mae'r taliadau a'r balansau ar 31 Mawrth 2013 i Gwmni Cynnal ar gyfer gwasanaethau i ysgolion yn ystod 2012/13 fel a ganlyn:

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£2,856,546	£22,342	(£29,319)

Sefydlwyd Cwmni Gwastraff Môn-Arfon Cyf. fel Cwmni Gwaredu Gwastraff Awdurdod Lleol yn 1994. Roedd y Cwmni yn gweithredu dau safle rheoli gwastraff yn Ynys Môn a Gwynedd a oedd ar les gan yr Awdurdodau Lleol. Roedd elfen sylweddol o weithgareddau y cwmni yn ymwneud â chontractau â'r ddau Awdurdod Lleol. Yn dilyn newid yn y ddeddfwriaeth, penderfynodd y ddau Gyngor i ddod â'r Cwmni i ben yn ystod 2007/08 a gwneud y gwaith yn fewnol. Trosglwyddwyd yr asedau ac ymrwymadau gweithredol a'r gweithwyr i'r Cyngor ym mis Ionawr 2008. Rhennir yr asedau a'r ymrwymadau eraill rhwng y ddau Gyngor pan mae'r Cwmni yn cael ei diddymu. Nid yw'r cyfrifon terfynol y Cwmni wedi cael eu cwblhau eto ond ail-brisiwyd y buddsoddiad ar y fantolen i adlewyrchu amcangyfrif o'i gwir werth pan fydd y rhaniad asedau terfynol yn digwydd. Derbyniwyd £1,183,580 fel rhan o'r setliad yn ystod 2008/09, £800,000 yn ystod 2009/10 ac mae'r taliad terfynol o £60,000 yn parhau'n ddyledus.

NODYN 37 – GWARIANT CYFALAF AC ARIANNU CYFALAF

Dengys y tabl isod gyfanswm gwariant cyfalaf am y flwyddyn (yn cynnwys gwerth yr asedau hynny gaffaelwyd drwy brydlesi cyllidol), ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w ariannu. Os yw'n fwriad ariannu gwariant cyfalaf yn y dyfodol trwy godi tâl yn referniw fel defnyddir asedau gan yr Awdurdod, yna byddai hyn yn arwain at gynnydd yn y Gofyn Cyllido Cyfalaf (GCC), mesurydd gwariant cyfalaf hanesyddol yr Awdurdod sydd heb ei ariannu eto. Dadansoddir y GCC yn yr ail ran o'r nodyn hwn.

2011/12		2012/13
£'000		£'000
365,715	Asedau Anghyfredol	373,433
(50,736)	Reserf Ailbriso	(44,043)
(152,154)	Cyfrif Addasiadau Cyfalaf	(163,466)
162,825	Gofyn Cyllido Cyfalaf 31 Mawrth	165,924

Mae'r symudiadau am y flwyddyn yn cael eu egluro fel a ganlyn:

2011/12	2012/13
£'000	£'000
150,473 Gofyn Cyllido Cyfalaf I Ebrill	162,825
Addasiadau i'r ffigwr agoriadol -	
11,840 Cyfalafu cyfraniad at ddarpariaeth ol-ofalaeth tirlenwi	0
(607) Dad-adnabod gwariant cyfalaf parthed buddsoddiadau a debenturon sydd yn berthnasol i'r cynghorau dosbarth blaenorol	0
Buddsoddiadau Cyfalaf yn y flwyddyn -	
5,835 Tir ac Adeiladau	9,817
9,767 Isadeiladwaith	13,737
5,246 Cerbydau, Offer a Chyfarpar	3,402
15 Asedau Cymunedol	20
9,535 Asedau heb eu cwblhau	4,923
23 Asedau ar gyfer gwerthu	2
4,679 Wedi'w ariannu o gyfalaf drwy statud	8,430
257 Cyfalafu cyfraniad at ddarpariaeth ol-ofalaeth tirlenwi	256
(3,489) Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddwyd	(2,344)
(16,108) Grantiau Llywodraeth a chyfraniadau eraill	(21,148)
(7,498) Gwariant cyfalaf yn erbyn referniw	(7,574)
(5,797) Darpariaeth referniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf gyda chefnogaeth Symiau gwirfoddol ychwanegol a neilltuwyd :	(5,692)
(1,346) Darpariaeth referniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	(730)
162,825 Gofyn Cyllido Cyfalaf 31 Mawrth	165,924

NODYN 38 – PRYDLESAU

Yr Awdurdod fel Prydlesai

Prydlesau Cyllidol

Mae gan y Cyngor nifer o geir ac offer drwy brydlesi cyllidol. Caiff yr Asedau a gaffaelwyd drwy'r Prydlesau hyn eu dangos fel Eiddo, Offer a Chyfarpar ar y Fantolen gyda'r gwerth net canlynol:

31 Mawrth 2012	31 Mawrth 2013
£'000	£'000
234 Eiddo, Offer a Chyfarpar	71
234	71

Mae'r Awdurdod wedi ymrwymo i dalu isafswm ar y prydlesau hyn sy'n cynnwys setliad o'r ymrwymiad tymor hir am y budd yn yr eiddo gaffaelwyd gan yr Awdurdod a chostau cyllido a fydd yn daladwy gan yr Awdurdod yn y dyfodol tra mae'r ymrwymiad yn parhau'n ddyledus. Mae'r lleiafswm taliadau prydles fel a ganlyn:

31 Mawrth 2012 £'000		31 Mawrth 2013 £'000
	Ymrwymadau Prydles Gyllidol (gwerth presennol net o'r lleiafswm y taliadau prydles):	
20	cyfredol	14
29	ddim yn gyfredol	15
2	Costau cyllido sy'n daladwy'n y dyfodol	1
51	Lleiafswm y taliadau prydles	30

Mae'r lleiafswm taliadau prydles yn daladwy dros y cyfnodau canlynol:

	Lleiafswm Taliadau Prydles		Ymrwymadau Prydlesau Cyllidol	
	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
	Dim mwy na blwyddyn	22	15	20
Mwy na blwyddyn ond dim mwy na pum mlynedd	29	15	29	15
	51	30	49	29

Yn 2012/13, gwnaethpwyd lleiafswm taliadau prydles o £23,528 (2011/12 - £90,240) gan yr Awdurdod mewn perthynas â'r asedau hynny a ddeli'r fel prydlesau cyllidol.

Prydlesau Gweithredol

	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
Dim mwy na blwyddyn	240	250
Mwy na blwyddyn ond dim mwy na pum mlynedd	52	44
Mwy na pum mlynedd	0	0
	292	294

Y gwariant a godwyd ar y gwasanaethau o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ystod y flwyddyn mewn cysylltiad â'r prydlesau yma oedd:

	2011-12 £'000	2012-13 £'000
Lleiafswm taliadau prydles	492	613
Rhenti amodol	0	0
	492	613

Yr Awdurdod fel Prydleswr

Prydlesau Cyllidol

Nid oes gan Cyngor Gwynedd unrhyw Brydlesi Cyllidol ble mae'r Awdurdod yn Brydleswr.

Prydlesau Gweithredol

Mae'r Awdurdod yn prydlesu eiddo o dan brydlesi gweithredol i'r dibenion canlynol:

- i ddarparu gwasanaethau yn y gymuned, megis cyfleusterau chwaraeon, gwasanaethau twristiaeth a chanolfannau cymuned
- i bwrpas datblygiad economaidd i ddarparu adeiladau addas a fforddiadwy i fusnesau lleol.

Y lleiafswm taliadau prydles derbyniadwy na ellir eu canslo yn y dyfodol yw:

	31 Mawrth 2012 £'000	31 Mawrth 2013 £'000
Dim mwy na blwyddyn	459	428
Mwy na blwyddyn ond dim mwy na pum mlynedd	885	847
Mwy na pum mlynedd	2,251	2,221
	3,595	3,496

Nid yw'r lleiafswm taliadau derbyniadwy yn cynnwys rhent sydd yn amodol ar ddigwyddiad gymeryd lle ar ôl i'r prydles ddechrau, er enghraifft, addasiadau yn dilyn adolygiad rhent. Yn 2012/13 £930,137 oedd y lleiafswm taliadau prydles derbyniadwy gan yr Awdurdod (£892,890 yn 2011/12).

NODYN 39 – COLLEDION AMHARIAD

Mae Nodyn 15 a 22 yn dangos y symudiad fesul dosbarth o asedau sydd wedi ei gynnwys yn y Gwarged neu Golled ar Ddarpariaeth Gwasanaethau ac i Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.

NODYN 40 – PECYNNAU TERFYNU GWAITH

Mae'r nifer o becynnau terfynu gwaith sydd yn cynnwys cyfanswm y gost fesul band a chyfanswm cost y diswyddiadau gorfodol ac eraill wedi eu cynnwys yn y tabl isod. Mae'r gost yn y tabl isod yn adlewyrchu'r gost berthnasol i'r cyflogwr yn hytrach na gwir gost y taliadau i'r unigolion:

(a)	(b)		(c)		(d)		(e)	
Band cost y pecynnau terfynu gwaith (yn cynnwys taliadau arbennig)	Nifer diswyddiadau gorfodol		Nifer yr ymadawiadau cytunedig eraill		Nifer y pecynnau terfynu gwaith fesul band cost		Cyfanswm cost y pecynnau terfynu gwaith ymhob band	
£	2011/12	2012/13	2011/12	2012/13	2011/12	2012/13	2011/12	2012/13
	Nifer	Nifer	Nifer	Nifer	Nifer	Nifer	£'000	£'000
0 - 20,000	47	45	0	0	47	45	258	224
20,001 - 40,000	10	8	0	0	10	8	295	207
40,001 - 60,000	7	2	0	0	7	2	347	95
60,001 - 80,000	2	1	0	0	2	1	137	70
80,001 - 100,000	1	1	0	0	1	1	82	87
100,001 - 150,000	0	0	0	0	0	0	0	0
Cyfanswm	67	57	0	0	67	57	1,119	683

NODYN 41 - CYNLLUNIAU PENSIWN A GYFRIFIR AMDANYNT FEL CYNLLUNIAU CYFRANIADAU DIFFINIEDIG

Mae athrawon sy'n cael eu cyflogi gan yr Awdurdod yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon, sy'n cael ei weinyddu gan Capita Teachers' Pensions ar ran Adran Addysg Llywodraeth San Steffan. Mae'r cynllun yn rhoi buddion penodol i Athrawon ar eu hymddeoliad, ac mae'r Awdurdod yn cyfrannu tuag at y gost drwy dalu cyfraniadau sy'n seiliedig ar dâl pensiynadwy aelodau.

Mewn egwyddor cynllun buddiannau diffiniedig yw'r cynllun. Er hynny, mae'r cynllun heb ei ariannu ac mae'r Adran dros Addysg yn defnyddio cronfa ddamcaniaethol er mwyn cyfrifo cyfradd cyfraniad cyflogwyr i'w talu gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Awdurdod yn gallu adnabod ei rhan o'r sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifo. At ddiben y Datganiad o'r Cyfrifon, maent felly yn cael eu cyfrifo ar yr un sail a chynllun cyfraniadau diffiniedig.

Yn 2012/13 talodd y Cyngor £5.98m (£5.90m yn 2011/12) am gost pensiwn athrawon, oedd yn cynrychioli 13.75% (13.69% yn 2011/12) o dâl pensiynadwy athrawon. Yn ychwanegol at hyn mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a dyfarnir ar ymddeoliad cynnar tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Yn 2012/13 roedd hyn yn £1m (£0.96m yn 2011/12), ac yn cynrychioli 2.29% (2.30% yn 2011/12). Cyfrifir am y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig a'u cynhwysir yn Nodyn 42.

NODYN 42 – COSTAU PENSIWN

Fel rhan o delerau ac amodau gwaith eu swyddogion a'u gweithwyr eraill, mae'r Awdurdod yn gwneud cyfraniadau at gostau buddiannau ar ôl cyflogaeth. Er nad yw'r buddion yma yn cael eu talu hyd nes i'r gweithwyr ymddeol, mae gan yr Awdurdod ymrwymiad i wneud y taliadau. Mae rhaid eu dangos ar yr adeg mae'r gweithwyr yn ennill eu hawliau yn y dyfodol.

Mae Cyngor Gwynedd yn ymwneud â dau gynllun buddiannau ar ôl cyflogaeth:

- a) **Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol** a weinyddir yn lleol gan Gyngor Gwynedd. Mae'n gynllun wedi ei ariannu, gyda buddion a ddiffinnir a phensiwn cyflog terfynol, sy'n golygu bod yr Awdurdod a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i'r gronfa, sydd wedi eu cyfrifo ar lefel sydd i fod i falansio ymrwymadau'r gronfa gyda'r asedau a fuddsoddir.
- b) **Trefniadau ar gyfer dyfarniad buddiannau ar ôl ymddeol wrth ymddeol yn fuan.** Trefniant buddion a ddiffinnir heb ei ariannu yw hyn, lle adnabyddir yr ymrwymadau wrth wneud y dyfarniad. Er hynny, nid oes asedau buddsoddi wedi eu cronni er mwyn cwrdd â'r ymrwymadau pensiwn, ac mae angen cynhyrchu arian er mwyn cwrdd â gwir daliadau pensiwnau wrth iddynt ddod yn ddyledus.

Trafodion sydd yn Perthyn i Fuddion ar ôl Cyflogaeth

Mae'r Cyngor yn adnabod cost y buddion ymddeol yng nghost gwasanaethau a adroddir pan mae gweithwyr yn eu hennill, yn hytrach na phan mae'r buddion yn cael eu talu. Fodd bynnag, mae'r gost sydd rhaid ei ddangos yn erbyn Treth y Cyngor yn seiliedig ar yr arian a delir yn ystod y flwyddyn. Felly, mae gwir gost buddion ar ôl cyflogaeth/ymddeol yn cael eu gwrth-droi allan o'r Gronfa Gyffredinol trwy'r Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau. Yn ystod y flwyddyn mae'r trafodion canlynol wedi cael eu gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans y Gronfa Gyffredinol trwy'r Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau:

Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Cynllun Pensiwn Cyngor Gwynedd		Cynllun Pensiwn Cronfa Gaeedig Gwynedd		Cyfanswm	
	31	31	31	31	31	31
	Mawrth	Mawrth	Mawrth	Mawrth	Mawrth	Mawrth
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwariant ar Wasanaethau						
Cost Gwasanaeth Cyfredol	13,434	13,907	0	0	13,434	13,907
Cost Gwasanaeth y Gorffennol	68	67	0	0	68	67
Setliadau a Chwtogiadau	161	129	0	0	161	129
Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi						
Cost Llog	22,500	21,628	2,349	2,097	24,849	23,725
Enillion disgwyliedig ar Asedau'r Cynllun	(23,578)	(19,580)	(1,489)	(1,034)	(25,067)	(20,614)
Cyfanswm Buddion ar ôl Cyflogaeth a dalwyd yn y gwarged neu ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau Buddion ar ôl Cyflogaeth eraill a dalwyd yn y Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr						
(Enillion) a Cholledion Actiwariâid	37,883	40,177	4,017	774	41,900	40,951
Cyfanswm Buddion ar ôl Cyflogaeth a dalwyd yn y Cyfrif Incwm a Gwariant Cynhwysfawr						
Gwrthdroad o'r taliadau net a dalwyd yn y Gwarged neu Ddiffyg am Ddarpariaeth Buddion ar ôl Cyflogaeth yn unol â'r Cod	(32,855)	(38,189)	(4,877)	(1,837)	(37,732)	(40,026)
Gwir gyfanswm pensiynau a dalwyd o'r Balans y Gronfa Gyffredinol yn ystod y flwyddyn						
Cyfraniadau Cyflogwr i'r Cynllun	17,613	18,139	0	0	17,613	18,139

Mae effaith gronol yr enillion a cholledion actiwariâid sy'n cael ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i 31 Mawrth 2013, yn £115,209,396 (£114,175,060 i 31 Mawrth 2012).

Yr asedau a'r ymrwymïadau ar gyfer Buddion ar ôl Cyflogaeth

Cysoni gwerth presennol ymrwymïadau'r cynllun (ymrwymïad buddion a ddiffinnir):

	Cynllun Pensiwn Cyngor Gwynedd 31 Mawrth		Cynllun Pensiwn Cronfa Gaeedig Gwynedd 31 Mawrth		Cyfanswm 31 Mawrth	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
I Ebrill	(407,128)	(447,643)	(44,618)	(45,606)	(451,746)	(493,249)
Cost Gwasanaeth Cyfredol	(13,434)	(13,907)	0	0	(13,434)	(13,907)
Cost Llog	(22,500)	(21,628)	(2,350)	(2,097)	(24,850)	(23,725)
Cyfraniadau gan Aelodau	(4,602)	(4,654)	0	0	(4,602)	(4,654)
Enillion a (Cholledion) Actiwariïaid	(14,047)	(65,076)	(2,516)	(2,093)	(16,563)	(67,169)
Cost Gwasanaeth y Gorffennol	(68)	(67)	0	0	(68)	(67)
Colledion ar Gwtogiad	(161)	(129)	0	0	(161)	(129)
Ymrwymïadau a dileuwyd ar Setliadau	0	0	0	0	0	0
Amcangyfrif o'r Buddion Heb eu Hariannu a Dalwyd	983	977	798	762	1,781	1,739
Amcangyfrif o'r Buddion Dalwyd	13,314	11,837	3,080	3,112	16,394	14,949
31 Mawrth	(447,643)	(540,290)	(45,606)	(45,922)	(493,249)	(586,212)

Cysoni gwerth teg asedau'r cynllun:

	Cynllun Pensiwn Cyngor Gwynedd 31 Mawrth		Cynllun Pensiwn Cronfa Gaeedig Gwynedd 31 Mawrth		Cyfanswm 31 Mawrth	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
I Ebrill	338,234	345,096	23,093	20,000	361,327	365,096
Enillion A ddisgwyliid ar yr Asedau	23,577	19,580	1,488	1,034	25,065	20,614
Cyfraniadau gan Aelodau	4,602	4,654	0	0	4,602	4,654
Cyfraniadau gan y Cyflogwr	15,815	16,484	0	0	15,815	16,484
Cyfraniadau mewn perthynas â Buddion Heb eu Hariannu	983	977	798	762	1,781	1,739
Enillion a (Cholledion) Actiwariïaid	(23,818)	24,815	(1,501)	1,319	(25,319)	26,134
Asedau a dosbarthwyd ar Setliadau	0	0	0	0	0	0
Buddion Heb eu Hariannu a Dalwyd	(983)	(977)	(798)	(762)	(1,781)	(1,739)
Buddion Dalwyd	(13,314)	(11,837)	(3,080)	(3,112)	(16,394)	(14,949)
31 Mawrth	345,096	398,792	20,000	19,241	365,096	418,033

Penderfynir ar enillion a ddisgwyllir ar asedau'r cynllun drwy ystyried yr enillion a ddisgwyllir eu cael ar yr asedau sy'n tanlinellu'r polisi buddsoddi cyfredol. Mae'r cynnyrch a ddisgwyllir ar y buddsoddiadau llog sefydlog yn seiliedig ar gynnyrch adbryniant gros fel ar ddyddiad y Fantolen. Mae'r enillion a ddisgwyllir ar fuddsoddiadau cyfranddaliadau yn adlewyrchu cyfradd o enillion hir dymor gwirioneddol a brofwyd yn y marchnadoedd perthnasol.

Yn ystod y flwyddyn roedd y gwir golled ar asedau'r cynllun yn £46,846,670 (2011/12: cynnydd o £215,654).

Hanes y Cynllun

	Cynllun Pensiwn Cyngor Gwynedd 31 Mawrth		Cynllun Pensiwn Cronfa Gaeedig Gwynedd 31 Mawrth		Cyfanswm 31 Mawrth	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth Teg yr Asedau	345,096	398,792	20,000	19,241	365,096	418,033
Gwerth Presennol yr Ymrwymadau	(447,643)	(540,290)	(45,606)	(45,922)	(493,249)	(586,212)
Diffyg y Gronfa	(102,547)	(141,498)	(25,606)	(26,681)	(128,153)	(168,179)

	Cynllun Pensiwn Cyngor Gwynedd 31 Mawrth			Cynllun Pensiwn Cronfa Gaeedig Gwynedd 31 Mawrth		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth Teg yr Asedau	251,001	364,463	338,233	20,729	25,046	23,093
Gwerth Presennol yr Ymrwymadau	(359,854)	(617,490)	(407,128)	(45,757)	(55,407)	(44,619)
Diffyg y Gronfa	(108,853)	(253,027)	(68,895)	(25,028)	(30,361)	(21,526)

Mae'r ymrwymadau yn dangos faint o fuddion ymddeol sydd gan yr awdurdod i'w dalu yn yr hirdymor. Mae cyfanswm y diffyg, sef £168.18m, yn effeithio'n sylweddol ar werth net yr awdurdod fel y nodir yn y Fantolen.

Fodd bynnag, mae'r trefniadau statudol ar gyfer ariannu'r diffyg yn golygu bod sefyllfa'r awdurdod yn parhau i fod yn iach:

- bydd y diffyg yng Nghynllun Pensiwn Llywodraeth Leol yn cael ei adennill drwy gynyddu'r cyfraniadau, fel y asesir gan actiwari'r cynllun, dros weddill oes gwaith y gweithwyr (h.y. cyn bod y taliadau yn ddyledus).
- mae angen ariannu buddiannau dewisol pan fo angen talu'r gwir bensiynau.

Disgwyllir i gyfanswm y cyfraniadau a wneir i Gynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, gan y Cyngor, fod yn £17.7m yn y flwyddyn i 31 Mawrth 2014.

Sail ar gyfer amcangyfrif asedau ac ymrwymïadau

Mae'r ymrwymïadau wedi cael eu hasesu ar sail actiwariïaid drwy ddefnyddio'r dull taflunio uned, sef amcangyfrif o'r pensiynau fydd yn daladwy mewn blynyddoedd yn ddibynnol ar dybiaethau am nifer marwolaethau, lefel cyflogau a.y.b. Mae ymrwymïadau Cynllun Pensiwn Gwynedd a'r Buddion Dewisol wedi cael ei asesu gan Hymans Robertson, sef cwmni actiwariïaid annibynnol gyda'r amcangyfrifon cynllun Pensiwn Gwynedd yn seiliedig ar y gwerthusiad actiwariïaid llawn ddiweddaraf fel ar 31 Mawrth 2010. Dyma'r prif dybiaethau maent wedi eu defnyddio yn eu cyfrifiad:-

	31 Mawrth 2012	31 Mawrth 2013
	%	%
Cyfradd Chwyddiant	2.5	2.8
Cyfradd Chwyddiant Cyflogau	4.8	5.1
Cyfradd Chwyddiant Pensiynau	2.5	2.8
Cyfradd dychweliad ar Asedau	5.6	4.5
Cyfradd ar gyfer gostwng ymrwymïadau'r cynllun	4.8	4.5
Nifer a ddisgwylir i gymryd yr opsiwn i drosi pensiwn blynyddol i lwmp swm ymddeol - am wasanaeth cyn Ebrill 2008	50	50
am wasanaeth ar ôl Ebrill 2008	75	75
Cyfradd Enillion Tymor Hir a Ddisgwylir ar asedau'r cynllun:		
Cyfranddaliadau	6.2	4.5
Bondiau	3.3	4.5
Eiddo	4.4	4.5
Arian	3.5	4.5
Tybiaethau Marwolaeth	Blynyddoedd	Blynyddoedd
Hyd oes pensiynwyr cyfredol am 65 oed -		
Dynion	20.5	20.5
Merched	23.0	23.0
Hyd oes pensiynwyr y dyfodol pan yn 65 oed -		
Dynion	23.3	23.3
Merched	25.6	25.6

Mae'r asedau sy'n cael eu dal gan y Gronfa wedi'u rhannu rhwng y categorïau canlynol, fel cyfran o'r cyfanswm:

	31 Mawrth 2012 %	31 Mawrth 2013 %
Cyfranddaliadau	78	77
Bondiau	13	13
Eiddo	8	8
Arian	1	2
Cyfanswm	100	100

Hanes o'r profiad o enillion a cholledion

Gall yr enillion neu golledion actiwariaid a adnabyddir fel symudiadau yn y Reserf Pensiwn gael eu dadansoddi i'r categorïau canlynol, a'u mesur fel canran o'r asedau neu'r diffygion ar 31 Mawrth bob blwyddyn:

	Cynllun Pensiwn Cyngor Gwynedd					Cynllun Pensiwn Cronfa Gaeedig Gwynedd				
	31 Mawrth					31 Mawrth				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Gwahaniaeth rhwng yr enillion disgwylidig ar yr asedau a'r gwir enillion	-34.7	23.0	-14.2	-6.9	6.2	-38.2	25.1	-2.0	-7.5	6.9
Profiad enillion a cholledion ar yr ymrwymadau	0.2	0.1	-30.3	1.0	0.0	0.4	-0.7	-6.8	2.7	0.0

O ganlyniad i faterion amseriad a'r ffaith fod adroddiad yr Actiwari yn seiliedig ar amcangyfrifon, mae gwahaniaeth o £84,000 yn 2012/13 rhwng ffigyrau diffyg yn y Gronfa yn ôl yr actiwari i gymharu gyda'r Ymrwymiad yn perthyn i Gynllun Pensiwn buddiannau wedi eu diffinio yn y Fantolen. Mae'r gwahaniaeth yma wedi ei drin fel Enillion a Cholledion Actiwaraidd ar Asedau ac Ymrwymadau Pensiwn ac felly wedi ei gynnwys yn y ffigur Ymrwymiad perthnasol i Gynllun Pensiwn buddiannau diffiniedig ar y Fantolen.

NODYN 43 – YMRWYMIADAU DIBYNNOL

Ceir ymrwymiad dibynnol pan fod digwyddiad sy'n arwain at rwymedigaeth posib ar ran yr Awdurdod ble bydd ei fodolaeth yn cael ei gadarnhau gan ddigwyddiad neu fel arall digwyddiad ansicr sydd ddim yn gyfan gwbl o fewn rheolaeth yr awdurdod.

Mae'r sefyllfa isod yn berthnasol i amgylchiadau'n ymwneud â tri ymrwymiad dibynnol penodol:

- Sefyllfa mewn perthynas â Hawliadau Cyflog Cyfartal - mae darpariaeth yn gynnwysiedig yng Nghyfrifon yr Awdurdod sydd yn adlewyrchu'r amcangyfrif gorau o'r costau tebygol ar 31 Mawrth 2013. Bydd y gwir sefyllfa terfynol ar ymrwymiad yn dibynnu ar ganlyniad yr hawliad sydd heb ei setlo.
- Gofynion capio ac ôl-ofalaeth safleoedd tirlenwi yr Awdurdod – mae'r ddarpariaeth sydd yn gynnwysiedig yn y cyfrifon yn seiliedig ar amgylchiadau presennol a gwybyddus, yn ychwanegol i ragolygon perthnasol. Er hynny, mae'n bosib y bydd y gwir gost terfynol yn wahanol i'r costau cyfredol a amcangyfrifir at y dyfodol.

- Mae'r Awdurdod yn agored i ymrwymiad yswiriant posib sy'n berthnasol i drefniadau yswiriant ei gyn-awdurdodau, sef, Cyngor Sir Gwynedd, Cyngor Bwrdeistref Arfon, Cyngor Dosbarth Dwyfor, Cyngor Dosbarth Meirionnydd, a therfyniad Cronfa Municipal Mutual Insurance (M.M.I) ar 30 Medi 1992.

Gwnaeth M.M.I. gynllun o drefniant gyda'i gredydwy, ble, os oedd cyllid M.M.I. yn annigonol i gyfarfod hawliadau yn y dyfodol, yna byddai cymal adfachu'n cael ei sbarduno (sef Cynllun o Drefniant) a allai effeithio hawliadau a dalwyd ers 1992-93, llai £50,000 fesul awdurdod sydd yn gredydwr. Ar 13 Tachwedd 2012 daeth cyfarwyddwyr y Cwmni i'r casgliad y dylid gweithredu amodau'r Cynllun o Drefniant a rhoddwyd rhybudd o hynny i Weinyddwr y Cynllun a'r Cwmni. Mae'r penderfyniad yn ddi-alw'n ôl.

Mae'r Gweinyddwr wedi cadarnhau yn Ebrill 2013 fod lefi cychwynnol o 15% o daliadau a wnaethpwyd ers 30 Medi 1992 yn daladwy gan yr awdurdodau a disgwylir y bydd angen talu'r lefi yma yn ystod 2013/14. Fodd bynnag, yn unol â'r cynllun bydd modd codi lefi pellach os na fydd y lefi gwreiddiol yma yn ddigonol ar gyfer ymrwymadau M.M.I. yn y tymor hirach. Mae'r potensial o ymrwymiad ychwanegol wedi ei gydnabod ac wedi ei adlewyrchu yn lefel ein darpariaeth. Uchafswm amcangyfrif cyfredol yr ymrwymiad sy'n berthnasol i'r awdurdod hwn yw hyd at £1 miliwn.

NODYN 44 – YMDDIRIEDOLAETHAU

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel yr unig ymddiriedolwr ar gyfer 172 o gymynroddion megis cronfeydd gwobrau ysgolion a chronfeydd cysuron a gwelliannau i nifer o Sefydliadau'r Cyngor.

Fel yr unig ymddiriedolwr mae'r Cyngor yn dal yr eiddo ond nid yw'n penderfynu ar ei ddefnydd. Yn yr achosion yma nid yw'r cyllid yn cynrychioli asedion y Cyngor ac felly nid ydynt wedi eu cynnwys yn y Fantolen.

2012/13	Incwm £'000	Gwariant £'000	Asedion £'000	Ymrwymadau £'000
Ymddiriedolaethau Gwasanaethau Cymdeithasol	74	11	403	42
Ymddiriedolaethau Addysg	49	20	854	672
Cronfa Ymddiriedolaeth FMG Morgan	6	2	146	25
Y Gronfa Degwm	17	12	561	42
	<u>146</u>	<u>45</u>	<u>1,964</u>	<u>781</u>

2011/12	Incwm £'000	Gwariant £'000	Asedion £'000	Ymrwymadau £'000
Ymddiriedolaethau Gwasanaethau Cymdeithasol	6	32	340	42
Ymddiriedolaethau Addysg	48	21	834	681
Cronfa Ymddiriedolaeth FMG Morgan	7	1	141	25
Y Gronfa Degwm	17	13	562	50
	<u>78</u>	<u>67</u>	<u>1,877</u>	<u>798</u>

Mae gwybodaeth bellach ar Ymddiriedolaeth FMG Morgan a'r Gronfa Degwm yn Atodiadau B a C i'r cyfrifon hyn.

NODYN 45 – CYFRIF REFENIW TAI

Penderfynodd Llywodraeth Cymru y dylai holl dai Cyngor yng Nghymru gyflawni Safon Ansawdd Tai Cymru (SATC). Nid oedd digon o adnoddau gan Gyngor Gwynedd i gyflawni'r SATC o fewn yr amserlen angenrheidiol, ac felly trosglwyddwyd stoc tai Cyngor Gwynedd i gyd i Landlord Cymdeithasol Cofrestredig gafodd ei ffurfio yn benodol at y pwrpas hwn. Trosglwyddodd y stoc tai i Gartrefi Cymunedol Gwynedd ar 12 Ebrill 2010. Nid oes unrhyw incwm na gwariant yn perthyn i'r Cyfrif Refeniw Tai yn 2012-13 nac yn 2011-12. Fodd bynnag, mae balans y Cyfrif Refeniw Tai yn parhau ar y Fantolen, yn unol â'r gofynion statudol, i'w drosglwyddo yn ystod 2013-14 i Gyngor Gwynedd yn amodol ar ganiatad gan Lywodraeth Cymru.

2011-12		2012-13
£'000		£'000
1,727	Balans ar y Cyfrif Refeniw Tai ar 1 Ebrill	1,727
1,727	Balans ar y Cyfrif Refeniw Tai ar 31 Mawrth	1,727

NODYN 46 – EITEM EITHRIADOL (DARPARIAETH I ADFER SAFLEOEDD TIRLENWI)

Mae pob awdurdod lleol sydd yn, neu wedi bod yn, gweithredu safleoedd tirlenwi gydag ymrwymiad cyfreithiol parthed adferiad, ôl-ofalaeth a monitro eu safleoedd am o leiaf 30 mlynedd ar ôl cau a chapio'r safle. Yn dilyn cyhoeddi cyfarwyddiadau technegol yn y maes o'r gofyniad i awdurdodau yma adnabod darpariaeth lawn ar gyfer y gwaith gan sicrhau cysondeb yn y sail cyfrifo, roedd angen ail-ddatgan ffigurau 2011/12 yng nghyfrifon 2012/13 i adlewyrchu'r holl newidiadau (gweler Nodyn 3 Addasiadau Cyfnod Blaenorol am fwy o wybodaeth).

Mae'r eitem eithriadol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (2011/12) yn cydnabod yr amhariad sydd yn berthnasol i'r ymrwymiad uchod, ar y sail na fydd unrhyw fudd economaidd / gwasanaeth dichonol yn cronni i'r awdurdod gan fod mwyafrif y safleoedd tirlenwi bellach wedi cau. Fodd bynnag mae effaith ar ofynion treth o'r amhariad yma yn niwtral.

NODYN 47 – CYNLLUNIAU MENTER CYLLID PREIFAT (PFI)

Mae Prosiect GwyrriAD yn gynllun Menter Cyllid Preifat (PFI) a dechreuwyd ar y dasg o'i adeiladau yn 2012-13 gyda'r gwaith yn dod yn weithredol ar 1af Hydref 2013. Gwaith trin ydyw ar gyfer gwastraff bwyd a ddi-dolir yn y tarddle drwy ddefnyddio technoleg Treulio Anaerobig (Anaerobic Digestion). Bydd hyn yn gymorth i'r Awdurdod gyrraedd ei dargedau ailgylchu a gweithio o fewn ei lwfansau tirlenwi o Wastraff Dinesig Bioddiraddadwy.

NODYN 48 - CYD-BWYLLGORAU

Yn ystod 2012/13, roedd Cyngor Gwynedd yn rhan o bump cyd-bwyllgor, sef cyd-weithio mewn meysydd penodol rhwng Awdurdodau Lleol. Mae'n ofynnol i gyfrifon ar wahân gael eu cynhyrchu ar gyfer cyd-bwyllgorau. Y pump cyd-bwyllgor perthnasol i Wunedd yw:

- Cyd-Bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig (AAA)
- Cyd-Bwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd
- Trafnidiaeth Integredig yng Ngogledd Cymru (TAITH)
- Trafnidiaeth Canolbarth Cymru (TRaCC)
- Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru (PTGGGC)

Penderfyniad pob Cyngor cysylltiedig oedd i adrodd mewn nodyn yn eu cyfrifon ar yr elfen ariannol fel yn berthnasol i'w Cyngor unigol. I bwrpas Cyngor Gwynedd, fe adlewyrchir fel a ganlyn:

Cyd-Bwyllgor	Cyngor Arweiniol (o ran yr ochr Gyllid)	Cynghorau sydd yn rhan o'r Cyd-bwyllgor	Cyfran Gwynedd %	Gwerth Cyfran Gwynedd (Cyfrif Incwm a Gwariant) £'000
Cyd-Bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig	Cyngor Gwynedd	Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Ynys Môn	61.4%	722
Cyd-Bwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd	Cyngor Gwynedd	Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Ynys Môn	50.0%	359
TAITH	Cyngor Sir y Fflint	Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy Cyngor Sir Ddinbych Cyngor Sir y Fflint Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Ynys Môn Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam	16.6%	31
TRaCC	Cyngor Sir Ceredigion	Cyngor Sir Ceredigion Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Powys	33.3%	42
PTGGGC	Cyngor Sir y Fflint	Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy Cyngor Sir Ddinbych Cyngor Sir y Fflint Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Ynys Môn	20.0%	169

Gellir gweld cyfrifon y cyd-bwyllgorau unigol ar wefanau y cynghorau sydd yn arwain ar y gwasanaeth cyllid a chyfrifeg.

CYFRIFON CRONFA BENSIWN GWYNEDD 2012-13

31 Mawrth 2012 £'000		Nodiadau	31 Mawrth 2013 £'000
	Delio gydag aelodau, cyflogwyr ac eraill sydd â chysylltiad uniongyrchol â'r gronfa		
61,525	Cyfraniadau derbyniadwy	7	63,451
48	Llog ar gyfraniadau gohiriedig		18
1	Incwm ar gyfrifo ysgariad		1
0	Llog ar gyfraniadau a delir yn hwyr		0
3,099	Trosglwyddiadau i mewn o gronfeydd pensiwn eraill	8	3,126
64,673	Cyfanswm y cyfraniadau a dderbyniwyd		66,596
(40,541)	Buddion sy'n daladwy	9	(41,004)
(1,035)	Taliadau i rai sy'n ymadael	10	(2,592)
(1,011)	Costau gweinyddol	11	(1,068)
(42,587)	Cyfanswm y buddion a dalwyd		(44,664)
22,086	Net ychwanegiadau o ddelio gydag aelodau		21,932
	Enillion ar Fuddsoddiadau		
10,228	Incwm buddsoddi	12	11,919
(291)	Treth ar incwm	13	(335)
(1,474)	Elw a (cholled) wrth waredu buddsoddiadau a newidiadau yng ngwerth buddsoddiadau ar y farchnad		116,112
(4,656)	Costau rheoli buddsoddiadau	14	(5,720)
3,807	Enillion net ar fuddsoddiadau		121,976
	Asedau Net y Gronfa		
1,023,778	Ar 1 ^{af} o Ebrill		1,049,671
22,086	Net ychwanegiadau o ddelio gydag aelodau		21,932
3,807	Enillion net ar fuddsoddiadau		121,976
1,049,671	Ar 31 Mawrth		1,193,579

DATGANIAD ASED AU NET AR 31 MAWRTH

31 Mawrth 2012 £'000		Nodiadau	31 Mawrth 2013 £'000
1,036,066	Asedau buddsoddi	15	1,170,051
17,624	Adneuon arian parod	15	17,316
1,053,690			1,187,367
(10,274)	Ymrwymiau buddsoddi	15	(4,297)
9,496	Asedau cyfredol	20	13,682
(3,241)	Ymrwymiau cyfredol	21	(3,173)
1,049,671			1,193,579

Nid yw'r Datganiadau Cyllidol yn cynnwys ymrwymiau'r Gronfa i dalu pensiynau a budd-daliadau eraill i holl gyfranwyr presennol y Gronfa ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol, ond yn hytrach mae'n crynhoi trafodion ac asedau net y Gronfa. Ystyrir ymrwymiau'r Gronfa ym mhriadau cyfnodol yr actiwari o'r Gronfa (y mwyaf diweddar ar 31 Mawrth 2010) ac fe'u hadlewyrchir yn lefelau cyfraniadau'r cyflogwyr a bennir gan y prisiaid hwn, fel bydd y Gronfa eto yn gallu cwrdd â 100% o ymrwymiau'r dyfodol. Ar hyn o bryd mae gwaith yn cael ei wneud ar brisiad 31 Mawrth 2013 a disgwylir y canlyniadau ganol mis Tachwedd 2013. Dangosir y gwerth presennol actiwariaidd ar gyfer buddiannau a addawir yn Nodyn 19.

NODIADAU AR GYFRIFON CRONFA BENSIWN GWYNEDD

NODYN I – DISGRIFIAD O'R GRONFA

Mae Cronfa Bensiwn Gwynedd (“y gronfa”) yn rhan o'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol ac fe'i gweinyddir gan Gyngor Gwynedd. Y Cyngor yw'r endid adrodd ar gyfer y gronfa bensiwn hon. Crynodeb o'r gronfa yw'r disgrifiad a ganlyn. Am fwy o fanylion, dylid cyfeirio at Adroddiad Blynnyddol Cronfa Bensiwn Gwynedd 2012/13 a'r pwerau statudol sy'n tanategu'r cynllun, sef Deddf Blwydd-dal 1972 a'r Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (CPLIL).

a) Cyffredinol

Deddf Blwydd-dal 1972 sy'n llywodraethu'r gronfa. Gweinyddir y gronfa yn unol â'r deddfau eilaidd a ganlyn:

- Rheoliadau CPLIL (Buddion, Aelodaeth a Chyfraniadau) 2007 (fel y'i diwygiwyd);
- Rheoliadau CPLIL (Gweinyddu) 2008 (fel y'i diwygiwyd);
- Rheoliadau CPLIL (Rheoli a Buddsoddi Cronfeydd) 2009.

Mae'n gynllun pensiwn sy'n seiliedig ar gyfraniadau a weinyddir gan Gyngor Gwynedd i roi pensiynau a buddion eraill i weithwyr pensiynadwy Cyngor Gwynedd, dau awdurdod lleol arall a chyrrff ar yr atodlen, cyrrff a benderfynir a chyrrff eraill a ganiateir sydd o fewn cyn ardal Cyngor Sir Gwynedd. Nid yw athrawon, swyddogion yr heddlu a gweithwyr y gwasanaeth tân wedi'u cynnwys gan eu bod yn rhan o gynlluniau pensiwn cenedlaethol eraill. Mae'r gronfa'n cael ei goruchwyllo gan y Pwyllgor Pensiynau, sef un o bwyllgorau Cyngor Gwynedd.

b) Aelodaeth

Mae bod yn aelod o'r CPLIL yn rhywbeth gwirfoddol ac mae gweithwyr yn rhydd i ddewis p'un a ydynt am ymuno â'r cynllun, parhau'n aelod o'r cynllun neu wneud eu trefniadau personol y tu allan i'r cynllun. Ymysg y sefydliadau sy'n cymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd mae:

- Cyrff ar yr atodlen, sy'n awdurdodau lleol a chyrrff tebyg ble mae gan eu staff hawl awtomatig i fod yn aelodau o'r gronfa.
- Cyrff a benderfynir, sy'n gyngor dinas, tref neu blwyf. Mae ganddynt yr hawl i benderfynu os caiff eu gweithwyr ymuno â'r CPLIL ac i fabwysiadu'r penderfyniad yn unol â hynny.
- Cyrff a ganiateir, sy'n sefydliadau eraill sy'n cymryd rhan yn y gronfa dan gytundeb mynediad rhwng y gronfa a'r sefydliad perthnasol. Mae'r cyrrff a ganiateir yn cynnwys cyrrff gwirfoddol, elusennol a thebyg neu gontractwyr preifat sy'n ymgymryd â swyddogaeth awdurdod lleol wedi i'r swyddogaeth gael ei allanoli i'r sector preifat.

Mae 59 o sefydliadau cyflogwyr wedi'u cynnwys yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd, yn cynnwys y Cyngor ei hun. Gweler isod:

Cronfa Bensiwn Gwynedd	31 Mawrth 2012	31 Mawrth 2013
Nifer y cyflogwyr gydag aelodau gweithredol	40	40
Nifer y gweithwyr sy'n rhan o'r cynllun		
Cyngor Gwynedd	5,020	5,391
Cyflogwyr eraill	9,281	9,408
Cyfanswm	14,301	14,799
Nifer y pensiynwyr		
Cyngor Gwynedd	1,534	2,153
Cyflogwyr eraill	5,393	5,078
Cyfanswm	6,927	7,231
Pensiynwyr gohiriedig		
Cyngor Gwynedd	3,089	3,601
Cyflogwyr eraill	4,660	4,768
Cyfanswm	7,749	8,369

Mae'r cyrff canlynol yn gyflogwyr gweithredol yn y Gronfa Bensiwn:

Cyrff ar yr atodlen	
Cyngor Gwynedd	Parc Cenedlaethol Eryri
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy	Ysgol Bryn Eilian
Cyngor Sir Ynys Môn	Ysgol Emrys ap Iwan School
Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru (cyn Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru)	Ysgol Pen y Bryn
Grwp Llandrillo – Menai	Ysgol Uwchradd Eirias
Cyrff a Benderfynir	
Cyngor Cymuned Llanllyfni	Cyngor Tref Ffestiniog
Cyngor Dinas Bangor	Cyngor Tref Llandudno
Cyngor Tref Abergele	Cyngor Tref Llangefni
Cyngor Tref Bae Colwyn	Cyngor Tref Porthaethwy
Cyngor Tref Biwmares	Cyngor Tref Towyn a Bae Cinmel
Cyngor Tref Caergybi	Cyngor Tref Tywyn
Cyngor Tref Caernarfon	
Cyrff a Ganiateir	
CAG Coleg Harlech	Cymdeithas Gogledd Cymru'r Deillion
CAIS	Gwasanaethau Gwirfoddol Conwy
Canolfan Cyngori Conwy	Gyrfaedd Cymru Gogledd Orllewin
Canolfan Cyngori Ynys Môn	Mantell Gwynedd
Cwmni Cynnal	Medrwn Môn
Cwmni'r Frân Wen	Menter Môn
Cydbwyllgor Claddu Caergybi	
Cyrff Cymunedol a Ganiateir	
Cartrefi Conwy	Cartrefi Cymunedol Gwynedd
Corff Trosglwyddai a Ganiateir	
Eden Foods	Jewsons

c) **Cyllid**

Mae'r buddion yn cael eu cyllido gan gyfraniadau ac enillion ar fuddsoddiadau. Mae aelodau gweithredol y gronfa'n talu cyfraniadau yn unol â Rheoliadau CPLIL (Buddion, Aelodaeth a Chyfraniadau) 2007 ac maent yn amrywio o 5.5% i 7.5% o dâl pensiynadwy'r aelod ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dod i ben ar 31 Mawrth 2013. Mae cyfraniadau'r gweithwyr yn cael eu cyfatebu â chyfraniadau gan y cyflogwyr sy'n cael eu gosod yn seiliedig ar y prisiaid actiwaraid a gynhelir bob tair blynedd. Gwnaed y prisiaid diwethaf ar 31 Mawrth 2010. Ar hyn o bryd, mae cyfraddau cyfraniadau'r cyflogwyr yn amrywio o 5.1% i 29.1% o'r tâl pensiynadwy.

d) **Buddion**

Mae buddion pensiwn dan y CPLIL yn seiliedig ar y tâl pensiynadwy terfynol a hyd y gwasanaeth pensiynadwy; gweler y crynodeb isod:

	Gwasanaeth cyn 1 Ebrill 2008	Gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2008
Pensiwn	Mae pob blwyddyn a weithiwyd gwerth 1/80 x cyflog pensiynadwy terfynol	Mae pob blwyddyn a weithiwyd gwerth 1/60 x cyflog pensiynadwy terfynol
Lwmp Swm	Lwmp swm awtomatig o 3 x cyflog. Yn ogystal, gellir cyfnewid rhan o'r pensiwn blynyddol am daliad arian parod di-dreth unwaith ac am byth. Telir lwmp swm o £12 am bob £1 o pensiwn a ildir.	Dim lwmp swm awtomatig. Gellir cyfnewid rhan o'r pensiwn blynyddol am daliad arian parod di-dreth unwaith ac am byth. Telir lwmp swm o £12 am bob £1 o pensiwn a ildir.

Darperir amrediad o fuddion eraill dan y cynllun yn cynnwys ymddeoliad cynnar, pensiwn anabledd a buddion marwolaeth. Am fwy o fanylion, cyfeiriwch at lawlyfr cynllun Cronfa Bensiwn Gwynedd sydd ar gael gan Adain Pensiwnau Cyngor Gwynedd.

Mae'r buddion yn gysylltiedig â mynegai er mwyn glynu at y raddfa chwyddiant cyfredol. Ym mis Mehefin 2010, cyhoeddodd y Llywodraeth y byddai'r dull mynegi yn newid o'r Mynegai Prisiau Manwerthu i'r Mynegai Prisiau Defnyddwyr. Daeth y newid hwn i rym ar 1 Ebrill 2011.

NODYN 2 – SAIL DARPARIAETH

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y gronfa ar gyfer blwyddyn ariannol 2012/13 a'i sefyllfa diwedd blwyddyn ar 31 Mawrth 2013. Mae'r cyfrifon wedi'u paratoi yn unol â'r Côt Ymarfer ar Gyfrifyddu mewn Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2012/13 sy'n seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS), fel y'u diwygiwyd ar gyfer sector cyhoeddus y DU.

Mae'r cyfrifon yn crynhoi trafodion y gronfa ac yn adrodd ar yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion pensiwn. Nid yw'r cyfrifon yn rhoi ystyriaeth i rwymedigaethau i dalu pensiynau a buddion sy'n ddyledus ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol. Gweler gwerth actiwaraid cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo, ble bo'u gwerth wedi'i gyfrifo'n seiliedig ar Safon Cyfrifyddu Genedlaethol (IAS) 19, yn Nodyn 19 y cyfrifon hyn.

NODYN 3 – CRYNODEB O BOLISÏAU CYFRIFEG ARWYDDOCAOL

Cyfrif y gronfa – cydnabyddiaeth refeniw

a) Incwm o Gyfraniadau

Cyfrifir cyfraniadau arferol, gan weithwyr a chyflogwyr fel ei gilydd, yn seiliedig ar groniad ar y raddfa ganrannol a argymhellir gan actiwari'r gronfa yn y cyfnod cyflogres y maent yn perthyn iddo.

Cyfrifir am gyfraniadau ychwanegol cyflogwyr a chyfraniadau straen pensiwn yn y cyfnod ble mae'r ymrwymadau dan sylw yn codi. Ystyrir bod unrhyw swm sy'n ddyledus yn ystod y flwyddyn, ond nad ydyw wedi'i dalu, yn ased ariannol cyfredol. Ystyrir bod unrhyw swm nad ydyw'n ddyledus hyd flynyddoedd yn y dyfodol yn ased ariannol tymor hir.

b) Trosglwyddiadau o gynlluniau eraill ac i gynlluniau eraill

Mae'r gwerthoedd trosglwyddo'n cynrychioli'r symiau a dderbyniwyd ac a dalwyd yn ystod y flwyddyn i aelodau sydd naill ai wedi ymuno neu sydd wedi gadael y gronfa yn ystod y flwyddyn ariannol ac maent yn cael eu cyfrifo yn unol â'r Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (gweler nodiadau 8 a 10).

Mae trosglwyddiadau unigol i mewn i'r gronfa ac allan ohoni'n cael eu gwneud yn seiliedig ar dderbynion a thaliadau, ac fel arfer mae hyn yn digwydd pan dderbynnir neu pan ryddheir ymrwymadau aelod.

Cyfrifir am drosglwyddiadau i mewn i'r gronfa gan aelodau sy'n dymuno defnyddio'r enillion o'u cyfraniadau gwirfoddol ychwanegol (gweler isod) i brynu buddion y cynllun ar sail derbynion ac maent wedi'u cynnwys dan Trosglwyddiadau i Mewn (gweler nodyn 8).

Cyfrifir am drosglwyddiadau swmp (grwp) yn seiliedig ar groniadau yn unol â thelerau'r cytundeb trosglwyddo.

c) Incwm buddsoddi

i) Incwm llog

Cydnabyddir incwm llog yng nghyfrif y gronfa wrth iddo gronni, gan ddefnyddio'r gyfradd llog sy'n berthnasol i'r offeryn ariannol ar y dyddiad pan geir y llog neu ar darddiad y llog. Mae incwm yn cynnwys amorteiddiad unrhyw ddisgownt neu bremiwm, costau trafodi neu wahaniaethau eraill rhwng swm cario cychwynnol yr offeryn a'i swm pan fo wedi aeddfedu sydd wedi'i gyfrifo yn seiliedig ar y raddfa llog berthnasol.

ii) Incwm difidend

Cydnabyddir incwm difidend ar y dyddiad pan fo'r cyfranddaliadau'n cael eu dyfynnu fel rhai cyn-ddifidend. Cyfeirir at unrhyw swm nad ydyw wedi'i dderbyn erbyn diwedd y cyfnod adrodd yn y datganiad asedau net fel ased ariannol cyfredol.

iii) Dosbarthiadau o gronfeydd wedi'u cyfuno yn cynnwys eiddo

Cydnabyddir dosbarthiadau o gronfeydd wedi'u cyfuno ar y dyddiad pan maent yn cael eu cyflwyno. Cyfeirir at unrhyw swm nad ydyw wedi'i dderbyn erbyn diwedd y cyfnod adrodd yn y datganiad asedau net fel ased ariannol cyfredol.

- iv) Newid yng ngwerth net buddsoddiadau ar y farchnad
Cydnabyddir newidiadau yng ngwerth net buddsoddiadau ar y farchnad (yn cynnwys eiddo buddsoddi) fel incwm ac maent yn cynnwys yr holl elw/colledion a wireddwyd ac na wireddwyd yn ystod y flwyddyn.

Cyfrif y gronfa – eitemau sy'n creu costau

d) Buddion sy'n daladwy

Mae'r buddion pensiwn a lwmp swm sy'n daladwy'n cynnwys yr holl symiau a wyddys eu bod yn daladwy ar ddiwedd y flwyddyn ariannol. Cyfeirir at unrhyw swm sy'n ddyledus ond nad ydyw wedi'i dalu yn y datganiad asedau net fel ymrwymadau cyfredol.

e) Trethiant

Mae'r gronfa'n gynllun gwasanaeth cyhoeddus cofrestredig dan adran 1(1) Atodlen 36 Deddf Cyllid 2004 ac o ganlyniad mae'r llog a dderbynnir yn eithriedig rhag treth incwm y DU a rhag treth ar enillion cyfalaf ar yr enillion a geir o'r buddsoddiadau a werthir. Mae treth atal yn daladwy ar incwm a geir o fuddsoddiadau tramor yn y wlad ble maent yn tarddu, oni bai bod eithriad wedi'i ganiatáu. Cyfrifir am dreth anadferadwy fel cost i'r gronfa fel mae'n codi.

f) Costau gweinyddol

Cyfrifir am yr holl gostau gweinyddol yn seiliedig ar groniad. Mae holl gostau staff y tîm gweinyddu pensiwnau'n cael eu codi'n uniongyrchol ar y gronfa. Telir am gostau rheoli, llety a gorbenion eraill o'r gronfa yn unol â pholisï'r Cyngor.

g) Costau rheoli buddsoddiadau

Cyfrifir am yr holl gostau rheoli buddsoddiadau yn seiliedig ar groniad.

Cytunir ar ffioedd y rheolwyr buddsoddi a'r ceidwad allanol yn y mandadau perthnasol sy'n llywodraethu eu penodiadau. Yn fras, mae'r rhain yn seiliedig ar werth marchnad y buddsoddiadau dan eu rheolaeth ac felly maent yn cynyddu neu'n lleihau wrth i werth y buddsoddiadau hyn newid.

Yn ogystal, mae'r gronfa wedi negodi gyda'r rheolwyr a ganlyn y dylai elfen o'u ffi fod yn gysylltiedig â'u perfformiad:

Capital International – Ecwiti Byd-eang (gorffennwyd yn Gorffennaf 2012)

Fidelity - Ecwiti Byd-eang

Ni thalwyd unrhyw ffioedd oedd yn gysylltiedig â pherfformiad i'r rheolwyr yn ystod 2012/13 nag yn 2011/12.

Mae cost cael cyngor ar fuddsoddiadau gan ymgynghorwyr allanol wedi'i gynnwys dan ffioedd rheoli buddsoddiadau.

Yn ogystal, mae cyfran o gostau'r Cyngor sy'n gysylltiedig â'r amser a dreulir gan swyddogion yn rheoli buddsoddiadau yn cael ei godi ar y gronfa.

Datganiad asedau net

h) Asedau ariannol

Mae asedau ariannol wedi'u cynnwys yn y datganiad asedau net yn seiliedig ar eu gwerth teg ar y dyddiad adrodd. Cydnabyddir ased ariannol yn y datganiad asedau net ar y dyddiad y caiff y gronfa gytundeb ei fod yn cael yr ased. O'r dyddiad hwn, bydd y gronfa'n cydnabod unrhyw enillion neu golledion a ddaw yn sgil newidiadau yng ngwerth teg yr ased.

Mae gwerth y buddsoddiadau fel y'u dengys yn y datganiad asedau net wedi'u pennu fel a ganlyn:

- i) Buddsoddiadau a ddyfynnir ar y farchnad
Penderfynir gwerth buddsoddiad lle bo pris marchnad ar gael yn rhwydd ar sail dyfarniad y pris marchnad ar ddiwrnod olaf y cyfnod cyfrifo.
- ii) Gwarantau llog sefydlog
Cofnodir gwarantau llog sefydlog ar werth marchnad net yn seiliedig ar eu cynhyrchion cyfredol.

- iii) **Buddsoddiadau heb eu dyfynnu**
 Mae gwerth teg buddsoddiadau ble nad yw'r dyfyniadau marchnad ar gael yn hawdd, yn cael eu pennu fel a ganlyn:
- Mae prisiau ar gyfer stociau wedi eu dadrestru yn seiliedig ar y pris gwerthu olaf cyn y dadrestriad, neu ble yn amodol ar ddatodiad, y swm y disgwylir ei dderbyn gan y Gronfa wrth ei ddirwyn i ben, llai y costau gwerthu a amcangyfrifir.
 - Stociau yn amodol ar gynnig trosfeddiannu - gwerth yr ystyriaeth a gynigir o dan y cynnig, llai amcangyfrif o'r costau gwerthu.
 - Mae buddsoddiadau â ddelir yn uniongyrchol yn cynnwys buddsoddiadau mewn partneriaethau cyfyngedig, cyfrandaliadau mewn cwmnïau heb eu rhestru, ymddiriedolaethau a bondiau. Mae stociau eraill heb eu dyfynnu yn cynnwys buddsoddiadau cydgyfrannog mewn eiddo, is-adeiladwaith, stociau dyled ac ecwiti preifat. Mae'r prisiad o'r cydgyfraniadau yma neu stociau a ddelir yn uniongyrchol yn cael eu gwneud gan y rheolwr buddsoddi neu endid cyfrifol a gynghorir fel pris uned neu stoc. Mae'r safonau prisio a ddilyniir yn y prisiau yma yn cadw at ganllawiau'r diwydiant neu at safonau a osodwyd yn nogfennau cyfansoddol y pwl neu'r cytundeb rheoli.
 - Caiff buddsoddiadau mewn eiddo heb eu dyfynnu a chronfeydd is-adeiladwaith cydgyfrannog eu prisio ar werth yr ased net neu ar bris unigol a gynghorir gan y rheolwr buddsoddi.
 - Caiff buddsoddiadau mewn cronfeydd ecwiti preifat a phartneriaethau cofrestredig heb eu dyfynnu eu prisio ar sail rhaniad y gronfa o'r asedau net yn y gronfa ecwiti preifat neu'r bartneriaeth gyfyngedig gan ddefnyddio'r datganiadau ariannol diweddaraf a gyhoeddir gan y rheolwr buddsoddi priodol mewn cydymffurfiad ag arweiniad IFRS. Mae'n bwysig adnabod natur oddrychol uchel o bennu gwerth teg ar fuddsoddiadau ecwiti preifat. Maent yn reddfod seiliedig ar amcangyfrifon a dyfarniadau sy'n edrych ymlaen ac sy'n cynnwys nifer fawr o ffactorau.
- iv) **Partneriaethau cyfyngedig**
 Caiff gwerth teg ei selio ar werth net yr ased a geir o'r prisiau cyfnodol a ddarperir gan y rhai sydd yn rheoli'r bartneriaeth.
- v) **Offerynnau buddsoddi cydgyfrannog**
 Mae offerynnau buddsoddi cydgyfrannog yn cael eu prisio ar bris bid cau'r farchnad os yw prisiau bid a chynnig yn cael eu cyhoeddi; neu os mai dim ond un pris sydd ar gael, yna'r pris unigol adeg cau'r farchnad. Yn achos offerynnau buddsoddi cydgyfrannog sydd yn gronfeydd cronïad, mae'r newid yng ngwerth y farchnad yn cynnwys incwm sydd yn cael ei ail-fuddsoddi yn y gronfa, net o unrhyw dreth atal berthnasol.

i) Trafodion arian tramor

Mae difidendau, llog a phryniannau a gwerthiannau buddsoddiadau mewn arian tramor wedi'u cynrychioli'n seiliedig ar y cyfraddau cyfredol ar y farchnad ar ddyddiad y trafodion. Defnyddir cyfraddau cyfnewid cyfredol ar y farchnad ar ddiwedd y flwyddyn i gyfrifo gwerth balasau arian parod a ddelir mewn cyfrifon banc arian parod, gwerth buddsoddiadau tramor ar y farchnad a gwerthiannau sy'n aros ar ddiwedd y cyfnod adrodd.

j) Deilliadau

Mae'r gronfa'n defnyddio offerynnau ariannol deilliadol i reoli pa mor agored ydyw i risgiau penodol sy'n codi o'i weithgareddau buddsoddi. Nid yw'r gronfa yn dal deilliadau at ddibenion hapfasnachol.

Caiff cytundebau asedau deilliadau eu prisio yn deg ar bris bid a chaiff ymrwymïadau deilliadau eu prisio yn deg ar brisiau cynnig. Cynhwysir newidiadau mewn gwerth teg cytundebau deilliadau yn y newid mewn gwerth marchnad.

Mae gwerth dyfodol ar gyfer cytundebau arian tramor yn y dyfodol yn seiliedig ar gyfraddau cyfnewid yn y dyfodol y farchnad ar ddiwedd y flwyddyn a'u phennu fel yr elw neu golled a byddai'n codi petai'r cytundeb cyfredol yn cael ei gydweddu gyda chytundeb cyfateb a chyferbyn.

k) Arian a chywerthoedd arian

Mae arian parod yn cynnwys arian parod sydd ar gael ac adneuo'n ar alw. Mae'r hyn a ddisgrifir fel 'Cyfwerth ag Arian Parod' yn cael eu diffinio fel buddsoddiadau byrdymor, hylifol iawn y gellir eu trosglwyddo'n arian parod yn rhwydd, ac nad oes llawer o risg y bydd eu gwerth yn newid.

l) Ymrwymïadau ariannol

Mae'r gronfa'n cydnabod ymrwymïadau ariannol fel gwerth teg ohonynt ar y dyddiad adrodd. Cydnabyddir ymrwymïadau ariannol yn y datganiad asedau net ar y dyddiad y caiff y gronfa gytundeb ei fod yn agored i'r ymrwymïad. O'r dyddiad hwn, bydd y gronfa'n cydnabod unrhyw enillion neu golledion a ddaw yn sgil newidiadau yng ngwerth teg yr ymrwymïad.

m) Gwerth actiwaraidd cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo

Asesir gwerth actiwaraidd cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo bob tair blynedd gan actiwari'r cynllun yn unol â gofynion IAS19 a'r safonau actiwaraidd perthnasol.

Fel y caniateir dan IAS26, mae'r gronfa wedi dewis datgelu gwerth actiwaraidd cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo drwy gynnwys hysbysiad yn y datganiad asedau net. (Nodyn 19).

n) Cyfraniadau gwirfoddol ychwanegol

Mae Cronfa Bensiwn Gwynedd yn darparu cynllun cyfraniadau gwirfoddol ychwanegol (AVC) ar gyfer ei aelodau ac mae asedau'r cynllun hwnnw'n cael eu buddsoddi ar wahân i asedau'r gronfa pensiwn. Mae tair cronfa AVC. Delir y cronfeydd hyn gyda Clerical Medical, The Equitable Life Assurance Society a Standard Life. Mae'r darparwyr AVC yn diogelu buddion ychwanegol ar sail prynu arian ar gyfer yr aelodau hynny sy'n dewis talu cyfraniadau ychwanegol gwirfoddol. Mae pob aelod sy'n cymryd rhan yn y trefniadau hyn yn derbyn datganiad blynyddol hyd at 31 Mawrth yn cadarnhau'r symiau a ddelir yn eu cyfrif a'r newidiadau yn ystod y flwyddyn.

Nid yw AVC yn cael eu cynnwys yn y cyfrifon, yn unol ag adran 4(2)(b) Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (Rheoli a Buddsoddi Cronfeydd) 2009 (OS 2009/3093); yn hytrach fe'u datgelir fel nodyn (Nodyn 22).

NODYN 4 – DYFARNIADAU ALLWEDDOL WRTH WEITHREDU POLISI'AU CYFRIFO

Buddsoddiadau ecwiti preifat ac is-adeiladwaith heb eu dyfynnu

Mae'n bwysig cydnabod natur hynod oddrychol pennu gwerth teg buddsoddiadau ecwiti preifat ac is-adeiladwaith. Maent yn seiliedig yn bennaf ar amcangyfrifon a dyfarniadau sy'n edrych tua'r dyfodol sy'n cynnwys sawl ffactor. Mae rheolwyr buddsoddi'n pennu gwerth buddsoddiadau ecwiti heb eu dyfynnu ac is-adeiladwaith gan ddefnyddio canllawiau sydd wedi'u gosod gan safon cyfrifo IFRS. Roedd gwerth y gwarantau preifat heb eu dyfynnu ar 31 Mawrth 2013 yn £62 miliwn (£59 miliwn ar 31 Mawrth 2012).

Ymrwymïadau'r gronfa pensiwn

Cyfrifir ymrwymïadau'r gronfa pensiwn bob tair blynedd gan yr actiwari sydd wedi'i benodi, a darperir diweddariadau blynyddol yn ystod y blynyddoedd rhwng pob prisiad. Mae'r fethodoleg a ddefnyddir yn unol â chanllawiau cymeradwy ac yn unol ag IAS19. Mae'r rhagdybiaethau sy'n tanategu'r prisiadau yn cael eu cytuno gyda'r actiwari a cheir crynodeb ohonynt yn Nodyn 18. Mae'r amcangyfrif hwn yn destun amrywiaethau arwyddocaol yn seiliedig ar newidiadau i'r rhagdybiaethau gwaelodol.

NODYN 5 – RHAGDYBIAETHAU A WNEIR AM Y DYFODOL A FFYNONELLAU PWYSIG ERAILL SY’N RHOI ANSICRWYDD WRTH AMCANGYFRIFO

Mae Datganiad o’r Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau sydd wedi’u hamcangyfrif sy’n seiliedig ar ragdybiaethau a wnaed gan y Cyngor ynghylch y dyfodol neu ragdybiaethau ansicr. Amcangyfrifir drwy roi ystyriaeth i brofiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu balansau gyda sicrwydd, gallai’r gwir ganlyniadau fod yn bur wahanol i’r rhagdybiaethau a’r amcangyfrifon.

Mae’r eitemau yn y datganiad asedau net ar 31 Mawrth 2013, ble mae risg arwyddocaol o amrywiaethau materol yn y flwyddyn ariannol i ddod, fel a ganlyn:

Eitem	Ansicrwydd	Effaith os yw’r gwir ganlyniadau’n wahanol i’r rhagdybiaethau
Gwerth cyfredol actiwaraid y buddion ymdeol sydd wedi’u haddo	Mae’r amcangyfrif o’r ymrwymiad net i dalu pensiynau yn dibynnu ar nifer o ddyfarniadau cymhleth sy’n ymwneud â’r raddfa ddisgownt a ddefnyddiwyd, y raddfa godiad cyflog a ragwelir, newidiadau mewn oed ymdeol, cyfraddau marwolaeth a’r enillion disgwylidig ar asedau’r gronfa bensiwn. Mae cwmni o actiwariaid ymgynghorol yn cael eu cyflogi i roi cyngor arbenigol i’r gronfa am y rhagdybiaethau i’w defnyddio.	Byddai’r ymrwymladau pensiwn net yn newid os byddai newidiadau mewn rhagdybiaethau unigol. Er enghraifft, byddai cynnydd yn y dybiaeth graddfa ddisgownt yn arwain at ostyngiad yn yr ymrwymiad pensiwn, cynnydd yn y dybiaeth chwyddiant ar gyflogau yn cynyddu gwerth yr ymrwymladau a byddai cynnydd yn y dybiaeth disgwylid oes yn cynyddu’r ymrwymiad.
Dyledwyr	Ar 31 Mawrth 2013, roedd gan y gronfa falans amrywiol ddyledwyr o £6.2m. Awgrymodd adolygiad o falansau arwyddocaol nad oedd hi’n briodol i wneud unrhyw amhariad o’r dyledion.	Pe byddai’r graddfeydd casglu’n dirywio, byddai angen ail-ystyried y penderfyniad hwn.
Ecwiti preifat ac is-adeiladwaith	Mae gwerth teg buddsoddiadau ecwiti preifat ac is-adeiladwaith yn cael ei bennu’n unol â safon cyfrifo IFRS. Nid yw’r buddsoddiadau hyn yn cael eu rhestru’n gyhoeddus ac fel y cyfryw, mae elfen o amcangyfrif yn gysylltiedig â’r prisiad.	Mae cyfanswm y buddsoddiadau ecwiti preifat yn y datganiadau ariannol yn £62 miliwn. Mae risg bod y buddsoddiad wedi’i nodi’n rhy isel neu’n rhy uchel yn y cyfrifon.

NODYN 6 – DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Ni fu unrhyw ddigwyddiad ers 31 Mawrth 2013, na hyd at y dyddiad pan awdurdodwyd y cyfrifon hyn, sy’n gofyn am wneud unrhyw addasiad i’r cyfrifon hyn.

NODYN 7 – CYFRANIADAU DERBYNIADWY

Yn ôl categori

2011/12 £’000		2012/13 £’000
47,301	Cyflogwyr	49,126
14,224	Gweithwyr/Aelodau	14,325
61,525		63,451

Yn ôl awdurdod

2011/12 £'000		2012/13 £'000
20,700	Cyngor Gwynedd	21,333
36,573	Cyrff eraill ar yr atodlen	36,999
2,209	Cyrff a ganiateir	2,827
1,778	Cyrff cymunedol a ganiateir	2,033
64	Cyrff trosglwyddo a ganiateir	63
147	Cyrff a Benderfynir	142
54	Cronfa gaeedig*	54
61,525		63,451

*Cronfa gaeedig - Dyma'r cyfraniadau a dderbyniwyd gan Theatr Harlech, Theatr Gwynedd a Phwyllgor Llysoedd Ynadon Gogledd Cymru yn ystod y flwyddyn. Roeddent yn arfer bod yn gyrff a ganiateir ond maent bellach yn gronfeydd caeedig.

NODYN 8 – TROSGLWYDDIADAU I MEWN O GRONFEYDD PENSIWN ERAILL

2011/12 £'000		2012/13 £'000
3,099	Trosglwyddiadau unigol	3,126
3,099		3,126

NODYN 9 – BUDDION SY'N DALADWY

Yn ôl categori

2011/12 £'000		2012/13 £'000
29,785	Pensiynau	32,237
10,013	Cymudiad a buddion ymddeol lwmp swm	7,873
743	Buddion marwolaeth – lwmp swm	894
40,541		41,004

Yn ôl awdurdod

2011/12 £'000		2012/13 £'000
10,137	Cyngor Gwynedd	10,027
16,925	Cyrff eraill ar yr atodlen	17,613
1,103	Cyrff a ganiateir	1,223
660	Cyrff cymunedol a ganiateir	543
34	Cyrff trosglwyddo a ganiateir	15
11,628	Cronfa Gaeedig	11,496
54	Cyrff a Benderfynir	87
40,541		41,004

NODYN 10 – TALIADAU I RAI SY’N YMADAEL

2011/12		2012/13
£’000		£’000
3	Ad-daliadau i aelodau sy’n ymadael â’r gwasanaeth	37
6	Taliadau i aelodau sy’n ymuno â chynllun y wladwriaeth	1
1,026	Trosglwyddiadau unigol	2,554
1,035		2,592

NODYN 11 – COSTAU GWEINYDDOL

2011/12		2012/13
£’000		£’000
393	Costau staff uniongyrchol	393
162	Costau uniongyrchol eraill	87
332	Gwasanaethau cefnogol, yn cynnwys TG	434
50	Pwyllgor y gronfa bensiw	66
25	Ffioedd archwilio allanol	25
49	Ffioedd actiwaraid	63
1,011		1,068

Mae’r costau gweinyddol yn cynnwys y symiau a godir ar y Gronfa Bensiwn gan Gyngor Gwynedd am gostau staff, gwasanaethau cefnogol a llety. Gweler manylion pellach yn Nodyn 23 isod.

NODYN 12 – INCWM BUDDSODDI

2011/12		2012/13
£’000		£’000
0	Stociau llog sefydlog	6
768	Ecwiti’r DU	1,176
4,119	Ecwiti tramor	3,830
1,244	Ecwiti preifat	923
0	Is-adeiladwaith	(10)
3,899	Buddsoddiadau eiddo wedi’u cyfuno	4,593
198	Llog ar adneuron arian parod	179
0	Ad-daliad ffioedd	1,222
10,228		11,919

Mae gan Gronfa Bensiwn Gwynedd dri chyfrif banc sy’n cael eu dal fel rhan o Grwp o Gyfrifon Banc Cyngor Gwynedd. Mae’r arian dros ben sy’n cael ei ddal yn y Grwp o Gyfrifon Banc yn cael ei fuddsoddi yn ddyddiol. Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, mae Cyngor Gwynedd yn talu llog i’r Gronfa Bensiwn, sy’n seiliedig ar falansau dyddiol y Gronfa yn ystod y flwyddyn.

Mae gan y Cyngor adneuron o £4m gyda Banc Heritable, a roddwyd yn nwylo’r gweinyddwyr ym mis Hydref 2008. Yr amhariad ar y buddsoddiad hwn i’r Gronfa Bensiwn oedd £178,094 yn 2008/09 a gwelwyd gostyngiad yn yr amhariad hwn o £54,814 yn 2009/10, £13,248 yn 2010/11 a £14,897 yn 2011/12. Gwnaed amhariad pellach o £2,723 yn 2012/13. Mae swm yr amhariad wedi’i gynnwys yn y ffigur llog ar adneuron arian parod ar gyfer y flwyddyn berthnasol yn y tabl uchod. Gweler manylion pellach yn Nodyn 26 isod.

NODYN 13 – TRETH AR INCWM

2011/12 £'000		2012/13 £'000
291	Treth atal – ecwiti	335
291		335

NODYN 14 – COSTAU RHEOLI BUDDSODDIADAU

2011/12 £'000		2012/13 £'000
4,477	Ffioedd rheoli	5,614
47	Ffioedd cadw	46
14	Gwasanaeth monitro perfformiad	16
118	Ffioedd ymgynghoriaeth buddsoddi	44
4,656		5,720

NODYN 15 – BUDDSODDIADAU

2011/12 £'000		2012/13 £'000
	Asedau buddsoddi	
150,723	Enillion absoliwt	157,644
153,058	Ecwiti	206,697
577,137	Buddsoddiadau wedi'u cyfuno	634,387
92,685	Buddsoddiadau eiddo wedi'u cyfuno	105,974
58,645	Ecwiti Preifat	58,723
0	Is-adeiladwaith	3,064
	Contractau Deilliadau:	
3,534	Contractau arian y dyfodol	3,562
284	Symiau a dderbynnir am werthiannau	0
1,036,066		1,170,051
17,624	Adneuo arian parod	17,316
1,053,690	Cyfanswm asedau buddsoddi	1,187,367
	Ymrwymadau buddsoddi	
	Contractau Deilliadau:	
(3,518)	Contractau arian y dyfodol	(3,620)
(6,756)	Symiau taladwy am bryniannau	(677)
(10,274)	Cyfanswm ymrwymadau buddsoddi	(4,297)
1,043,416	Asedau buddsoddi net	1,183,070

Nodyn I5a – Cysoni symudiadau mewn buddsoddiadau deilliadau

	Gwerth marchnad ar 1 Ebrill 2012	Pryniannau yn ystod y flwyddyn	Gwerthiannau yn ystod y flwyddyn	Newid mewn gwerth farchnad yn ystod y flwyddyn	Gwerth marchnad ar 31 Mawrth 2013
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Stociau llog sefydlog dychweliad absoliwt	150,723	0	(210)	7,131	157,644
Ecwiti	153,058	206,019	(171,726)	19,346	206,697
Buddsoddiadau wedi'u cyfuno	577,137	1,716	(30,999)	86,533	634,387
Buddsoddiadau Eiddo wedi'u cyfuno	92,685	17,851	0	(4,562)	105,974
Ecwiti Preifat / Is-adeiladwaith	58,645	9,359	(10,970)	4,753	61,787
	1,032,248	234,945	(213,905)	113,201	1,166,489
Cytundebau arian tramor yn y dyfodol	16			(82)	(58)
Adneuon arian	17,624			(209)	17,316
Symiau derbyniadwy ar gyfer gwerthiannau buddsoddiadau	284				0
Symiau taladwy ar gyfer pryniannau buddsoddiadau	(6,756)				(677)
Ffioedd o fewn cerbydau wedi'u cyfuno				3,202	
Asedau buddsoddi net	1,043,416	234,945	(213,905)	116,112	1,183,070

	Gwerth marchnad ar 1 Ebrill 2011	Pryniannau yn ystod y flwyddyn	Gwerthiannau yn ystod y flwyddyn	Newid mewn gwerth farchnad yn ystod y flwyddyn	Gwerth marchnad ar 31 Mawrth 2012
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Stociau llog sefydlog dychweliad absoliwt	141,937	4,212	0	4,574	150,723
Ecwiti	156,987	92,437	(92,350)	(4,016)	153,058
Buddsoddiadau wedi'u cyfuno	562,695	113,360	(90,159)	(8,759)	577,137
Buddsoddiadau Eiddo wedi'u cyfuno	89,208	7,316	(5,611)	1,772	92,685
Ecwiti Preifat / Is-adeiladwaith	50,967	13,175	(7,572)	2,075	58,645
	1,001,794	230,500	(195,692)	(4,354)	1,032,248
Cytundebau arian tramor yn y dyfodol	(172)			39	16
Adneuon arian	10,029			132	17,624
Symiau derbyniadwy ar gyfer gwerthiannau buddsoddiadau	640				284
Symiau taladwy ar gyfer pryniannau buddsoddiadau	(404)				(6,756)
Ffioedd o fewn cerbydau wedi'u cyfuno				2,709	
Asedau buddsoddi net	1,011,887	230,500	(195,692)	(1,474)	1,043,416

Cynhwysir costau trafodion, fel comisiwn, treth stamp a ffioedd trafodion eraill yng nghost y pryniannau a derbyniadau gwerthiannau. Cyfanswm costau trafodion yn ystod y flwyddyn oedd £426,308 (2011/12 £189,583.34). Mae'r costau ar gyfer 2012/13 yn uwch nag arfer oherwydd trawsnewid i reolwr newydd a oedd yn golygu nifer sylweddol o bryniannau a gwerthiannau buddsoddiadau. Yn ogystal â'r costau yna telir costau anuniongyrchol trwy'r gwasgariad bid-cynnig ar fuddsoddiadau mewn cronfeydd wedi'u cyfuno.

Nodyn 15b – Dadansoddiad o fuddsoddiadau (ac eithrio contractau deilliadol)

31 Mawrth 2012		31 Mawrth 2013
£'000		£'000
	Ecwiti	
	Y Deyrnas Unedig	
14,999	Wedi'u dyfynnu	45,299
	Tramor	
136,758	Wedi'u dyfynnu	161,398
1,302	Heb eu dyfynnu	0
	Cronfeydd wedi'u cyfuno	
	Y Deyrnas Unedig	
187,377	Ymddiriedolaethau Uned	218,891
1	Mentrau – heb eu dyfynnu	0
	Byd-eang (yn cynnwys y DU)	
150,723	Incwm sefydlog	157,644
179,653	Ymddiriedolaethau Uned	211,337
	Tramor	
210,104	Ymddiriedolaethau Uned	204,159
92,686	Ymddiriedolaethau uned eiddo	105,974
58,645	Ecwiti preifat	58,723
0	Is-adeiladwaith	3,064
1,032,248		1,166,489

Dadansoddiad o'r deilliadau

Amcanion a pholisiâu ar gyfer dal deilliadau

Delir y rhan fwyaf o ddeilliadau i ragfantoli ymrwymïadau neu leihau risg yn y gronfa. Gellir defnyddio deilliadau i gael bod yn agored i ased yn fwy effeithlon na'r hyn a fyddai'n bosib drwy ddal yr ased gwaelodol. Rheolir y defnydd a wneir o ddeilliadau'n unol â'r cytundeb rheoli buddsoddiadau sydd wedi'i gytuno rhwng y gronfa a'r rheolwyr buddsoddi amrywiol.

Arian tramor yn y dyfodol

Er mwyn cael digon o amrywiaeth a chymryd mantais o enillion ar fuddsoddiadau tramor, mae cyfran sylweddol o'r portffolio ecwiti sydd wedi'i ddyfynnu sydd yn y gronfa yn cael ei fuddsoddi mewn marchnadoedd stoc tramor. I leihau'r anwedolrwydd sy'n gysylltiedig â chyfraddau arian sy'n codi a gostwng, mae gan y gronfa raglen arian oddefol yn ei lle sy'n cael ei rheoli gan y ceidwad byd-eang. Mae'r gronfa'n rhagfantoli cyfradd o'r Ewro o fewn y portffolio a reolir gan UBS.

Ardrefniant	Arian a brynwyd	Gwerth Lleol 000	Arian a Werthwyd	Gwerth Lleol 000	Gwerth yr Ased £'000	Gwerth yr Ymrwymiad £'000
Hyd at dri mis	GBP	3,562	GBP	3,562	3,562	
Hyd at dri mis	EUR	4,280				(3,620)
					3,562	(3,620)
Cytundebau arian dramor yn y dyfodol net ar 31 Mawrth 2013						(58)
Cymhariaeth blwyddyn cynt						
Cytundebau arian dramor yn y dyfodol yn agored ar 31 Mawrth 2012					3,534	(3,518)
Cytundebau arian dramor yn y dyfodol net ar 31 Mawrth 2012						16

Buddsoddiadau fesul rheolwr buddsoddi

Gwerth Marchnad ar 31 Mawrth 2012			Gwerth Marchnad ar 31 Mawrth 2013		
£'000	%		£'000	%	
346,858	33.3	BlackRock	412,513	34.9	
190,046	18.2	Capital International	0	0.0	
206,287	19.8	Fidelity	240,729	20.3	
150,519	14.4	Insight	157,648	13.3	
20,099	1.9	Lothbury	20,887	1.8	
58,645	5.6	Partners Group	61,787	5.2	
10,601	1.0	Threadneedle	10,736	0.9	
60,361	5.8	UBS	56,223	4.8	
0	0.0	Veritas	222,547	18.8	
1,043,416	100.0		1,183,070	100.0	

Mae'r buddsoddiadau a ganlyn yn cynrychioli mwy na 5% o asedau net y cynllun

Gwerth ar y Farchnad 31 Mawrth 2012	% cyfanswm y gronfa	Gwarantau	Gwerth ar y Farchnad 31 Mawrth 2013	% cyfanswm y gronfa
£'000			£'000	
187,377	17.85	BlackRock Asset Management Aquila Life UK Equity Index Fund	218,889	18.34
179,653	17.12	Fidelity Institutional Select Global Equity	211,337	17.71
150,516	14.34	Insight LDI Solution Bonds Plus	157,644	13.21

Nodyn 15c – Benthycia Stoc

Mae'r Datganiad o Egwyddorion Buddsoddi (DoEB) yn nodi y caniateir benthycia stoc yn amodol ar ganiatâd penodol. Ar hyn o bryd, nid yw'r gronfa'n benthycia unrhyw stoc.

NODYN 16 – OFFERYNNAU ARIANNOL

Nodyn 16a – Dosbarthiad offerynnau ariannol

Mae polisiâu cyfrifo'n disgrifio sut mae gwahanol ddsbarthiadau o asedau offerynnau ariannol yn cael eu mesur a sut mae incwm a chostau, yn cynnwys enillion a cholledion gwerth teg, yn cael eu cydnabod. Mae'r tabl a ganlyn yn dadansoddi'r symiau cario o asedau ag ymrwymadau ariannol (ac eithrio arian parod) fesul categori a phennawd datganiad asedau net. Ni ail-ddosbarthwyd unrhyw asedau ariannol yn ystod y cyfnod cyfrifo.

Fel ar 31 Mawrth 2012			Fel ar 31 Mawrth 2013		
Wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	Benthyciadau ac arian a dderbynnir	Costau ymrwymadau ariannol wedi'u hamorteiddio	Wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	Benthyciadau ac arian a dderbynnir	Costau ymrwymadau ariannol wedi'u hamorteiddio
£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Asedau Ariannol					
150,723			Gwarantau llog sefydlog	157,644	
153,058			Ecwiti	206,697	
577,137			Buddsoddiadau wedi'u cyfuno	634,387	
92,685			Buddsoddiadau eiddo wedi'u cyfuno	105,974	
58,645			Ecwiti preifat	58,723	
0			Is-adeiladwaith	3,064	
3,534			Contractau Deilliadau	3,562	
	20,710		Arian parod	121	24,662
	6,693		Dyledwyr		6,216
1,035,782	27,403	0		1,170,172	30,878
Ymrwymadau Ariannol					
(3,518)			Contractau Deilliadau	(4,270)	
		(9,996)	Credydwyr		(3,201)
(3,518)	0	(9,996)		(4,270)	0
1,032,264	27,403	(9,996)		(1,165,902)	(3,201)

Nodyn 16b – Gwerth teg offerynnau ag ymrwymadau ariannol

Mae'r tabl isod yn crynhoi gwerth cario'r asedau ariannol a'r ymrwymadau ariannol fesul dosbarth o offeryn o'i gymharu â'u gwerth teg.

31 Mawrth 2012		31 Mawrth 2013	
Gwerth cario	Gwerth teg	Gwerth cario	Gwerth teg
£'000	£'000	£'000	£'000
Asedau Ariannol			
876,237	1,035,781	Gwerth teg drwy elw a cholled	916,860
27,405	27,404	Benthyciadau a derbyniadau	30,878
903,642	1,063,185	Cyfanswm yr Asedau Ariannol	947,738
Ymrwymadau Ariannol			
(3,534)	(3,518)	Gwerth teg drwy elw a cholled	(4,216)
(10,006)	(9,996)	Cost ymrwymadau ariannol wedi'u hamorteiddio	(3,201)
(13,540)	(13,514)	Cyfanswm yr Ymrwymadau Ariannol	(7,417)
890,102	1,049,671	Asedau ariannol net	940,321
			1,193,579

Nid yw'r gronfa wedi ymrwymo i unrhyw warantau ariannol sydd angen cyfrifo amdanynt fel offerynnau ariannol.

Nodyn 16c – Prisiad gwerth teg yr offerynnau ariannol sy'n cael eu cario

Mae prisiad yr offerynnau ariannol wedi'i ddsbarthu'n dri lefel, yn unol ag ansawdd a dibynadwyedd y wybodaeth a ddefnyddiwyd i bennu gwerthoedd teg.

Lefel 1

Offerynnau ariannol Lefel 1 yw rhai ble mae eu gwerth teg wedi'i bennu drwy ddefnyddio prisiau wedi'u dyfynnu a heb eu haddasu ar farchnadoedd gweithredol am asedau neu rwymedigaethau cyfwerth. Mae cynhyrchion sydd wedi'u dosbarthu fel rhai lefel 1 yn cynnwys ecwiti wedi'u dyfynnu, gwarantau sefydlog wedi'u dyfynnu, gwarantau cysylltiedig â mynegai wedi'u dyfynnu ac ymddiriedolaethau uned. Mae'r buddsoddiadau a restrir yn cael eu harddangos am y pris a gynigwyd amdanynt. Mae gwerth y pris a gynigir am y buddsoddiad yn seiliedig ar ddyfyniad marchnad cynigion y farchnad stoc dan sylw.

Lefel 2

Mae offerynnau ariannol Lefel 2 yn rhai ble nad oes prisiau'r farchnad wedi'u dyfynnu ar gael; er enghraifft, pan fo offeryn yn cael ei fasnachu mewn marchnad nad yw'n cael ei hystyried yn un weithredol, neu pan ddefnyddir technegau prisio i bennu gwerth teg a ble mae'r technegau hyn yn defnyddio mewnbwn sy'n seiliedig i raddau helaeth ar ganfyddiadau data'r farchnad.

Lefel 3

Mae offerynnau ariannol Lefel 3 yn rhai ble nad yw o leiaf un mewnbwn a allai gael effaith sylweddol ar brisiad yr offeryn yn seiliedig ar ganfyddiadau data'r farchnad. Gallai offerynnau o'r fath gynnwys buddsoddiadau ecwiti heb eu dyfynnu a chronfa o gronfeydd rhagfantoli, sy'n cael eu prisio gan ddefnyddio technegau prisio amrywiol sy'n gofyn am ddyfarniadau sylweddol wrth bennu rhagdybiaethau priodol.

Mae gwerth y buddsoddiad mewn ecwiti preifat yn seiliedig ar brisiadau a ddarparwyd gan bartneriaid cyffredinol y cronfeydd ecwiti preifat y mae Cronfa Bensiwn Gwynedd wedi buddsoddi ynddynt. Paratwir y prisiadau hyn yn unol â'r *International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines*, sy'n dilyn egwyddorion prisio'r IFRS ac US GAAP. Fel arfer, gwneir prisiad yn flynyddol ar ddiwedd mis Rhagfyr. Defnyddir addasiadau llif arian i symud y prisiadau ymlaen i 31 Mawrth fel sy'n briodol. Mae gwerthoedd y buddsoddiad mewn cronfeydd rhagfantoli'n seiliedig ar y gwerth asedau net a ddarparwyd gan reolwr y gronfa. Ceir sicrwydd o'r prisiad yn sgil yr archwiliad annibynnol a gynhelir ar y gwerth.

Mae'r tabl a ganlyn yn rhoi dadansoddiad o asedau ag ymrwymadau ariannol y gronfa pensiwn wedi'i grwpio i Lefelau 1 i 3, yn seiliedig ar y lefel sy'n cael ei rhagweld fel gwerth teg.

Gwerth ar 31 Mawrth 2013	Pris y farchnad a ddyfynnwyd	Gan ddefnyddio canfyddiadau am y mewnbwn	Gan ddefnyddio mewnbwn sylweddol ble na cheir canfyddiad ohono	Cyfanswm £'000
	Lefel 1 £'000	Lefel 2 £'000	Lefel 3 £'000	
Asedau Ariannol				
Asedau ariannol wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	503,034	605,351	61,787	1,170,172
Benthyciadau a derbyniadau	30,878	0	0	30,878
Cyfanswm yr Asedau Ariannol	533,912	605,351	61,787	1,201,050
Ymrwymadau Ariannol				
Ymrwymadau ariannol wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	0	(4,270)	0	(4,270)
Costau ymrwymadau ariannol wedi'u hamorteiddio	(3,201)	0	0	(3,201)
Cyfanswm yr Ymrwymadau Ariannol	(3,201)	(4,270)	0	(7,471)
Asedau ariannol net	530,711	601,081	61,787	1,193,579

Gwerth ar 31 Mawrth 2012	Pris y farchnad a ddyfynnwyd	Gan ddefnyddio canfyddiadau am y mewnbwn	Gan ddefnyddio mewnbwn sylweddol ble na cheir canfyddiad ohono	Cyfanswm
	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Asedau Ariannol				
Asedau ariannol wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	442,353	534,784	58,645	1,035,782
Benthyciadau a derbyniadau	27,403	0	0	27,403
Cyfanswm yr Asedau Ariannol	469,756	534,784	58,645	1,063,185
Ymrwymadau Ariannol				
Ymrwymadau ariannol wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	0	(3,518)	0	(3,518)
Costau ymrwymadau ariannol wedi'u hamorteiddio	(9,996)	0	0	(9,996)
Cyfanswm yr Ymrwymadau Ariannol	(9,996)	(3,518)	0	(13,514)
Asedau ariannol net	459,760	531,266	58,645	1,049,671

NODYN 17 – NATUR A GRADDFFA'R RISGIAU SY'N CODI O OFFERYNNAU ARIANNOL

Risg a rheoli risg

Prif risg hirdymor y gronfa yw y bydd asedau'r gronfa'n annigonol i ymdrin â'i hymrwymadau (h.y. y buddion a gafodd eu haddo i aelodau sy'n daladwy). Felly, nod rheoli risg buddsoddi yw lleihau'r risg o weld gostyngiad cyffredinol yng ngwerth y gronfa a gwneud y mwyaf o'r cyfle i wneud enillion ar draws portffolio'r gronfa yn ei gyfanrwydd. Mae'r gronfa'n cyflawni hyn drwy amrywio'i asedau fel ei fod yn cadw lefel risg y farchnad y mae'n agored iddo ar lefel dderbyniol. Yn ogystal, mae'r gronfa'n rheoli ei risg o hylifedd i sicrhau bod digon o hylifedd ar gael i fodloni llif arian rhagweladwy'r gronfa. Mae'r Cyngor yn rheoli'r risgiau buddsoddi hyn fel rhan o'i raglen gyffredinol i reoli risg y gronfa bensiwn.

Y pwyllgor pensiynau sy'n gyfrifol am strategaeth rheoli risg y gronfa. Mae rhaglen reoli risg gyffredinol y Gronfa Bensiwn yn canolbwyntio ar ba mor anwadal yw'r marchnadoedd ariannol ac yn ceisio isafu'r effeithiau andwyol posib ar yr adnoddau sydd ar gael i dalu pensiynau. Mae'r Datganiad Strategaeth Gyllido a gynhyrchwyd gan yr Awdurdod Gweinyddu ar y cyd ag Actiwari'r Gronfa, yn nodi sut bydd hydaledd a risg yn cael eu rheoli mewn perthynas âg ymrwymadau. Mae'r Awdurdod Gweinyddu wedi cynhyrchu'r Datganiad Strategaeth Gyllido hwn gan roi ystyriaeth gyffredinol i lefel y risg yn y polisi buddsoddi sydd wedi'i nodi yn y Datganiad Egwyddorion Buddsoddi a gyhoeddwyd dan Reoliad 12 Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (Rheoli a Buddsoddi Cronfeydd) 2009 (y Rheoliadau Buddsoddi) a'r polisi cyllido sydd wedi'i nodi yn y Datganiad hwn. Bydd yr Awdurdod Gweinyddu'n parhau i adolygu'r ddwy ddogfen i sicrhau bod y proffil risg cyffredinol yn parhau'n briodol.

a) Risg y farchnad

Risg y farchnad yw'r risg o golledion yn sgil amrywiad ym mhrisiau ecwiti a nwyddau, llog, cyfraddau cyfnewid arian tramor a gwasgariad credyd. Mae'r gronfa'n agored i risg y farchnad yn sgil ei weithgareddau buddsoddi, yn enwedig drwy'r ecwiti mae'n eu dal. Mae lefel y risg yn dibynnu ar amgylchiadau'r farchnad, disgwyliadau o ran prisiau yn y dyfodol, newidiadau mewn enillion a'r gymysgedd o asedau.

Nod strategaeth rheoli risg y gronfa yw adnabod a rheoli risgiau'r farchnad i'r gronfa o fewn paramedrau derbyniol, tra gwneud y mwyaf o'r enillion a geir wrth gymryd risg.

Yn gyffredinol, rheolir anweddolrwydd gormodol yn risg y farchnad drwy amrywio'r portffolio yn ddaeryddol ac o ran sectorau diwydiant a gwarantau unigol. I leihau risg y farchnad, mae'r Cyngor a'i ymgynghorwyr buddsoddi'n monitro cyflwr y farchnad a dadansoddiadau meincnod yn briodol.

Mae'r gronfa'n rheoli'r risgiau hyn mewn dwy ffordd:

- mae pa mor agored yw'r gronfa i risg y farchnad yn cael ei fonitro drwy ddadansoddi ffactorau risg i sicrhau bod y risg yn parhau o fewn lefelau goddefol
- mae pa mor agored yw'r gronfa i risgiau penodol yn cael ei gyfyngu drwy bennu risgiau penodol goddefol ar gyfer buddsoddiadau unigol.

Risg prisiau eraill

Mae risg prisiau eraill yn cynrychioli'r risg y bydd gwerth offeryn ariannol yn amrywio o ganlyniad i newid ym mhpris y farchnad (ac eithrio'r risgiau sy'n codi o risg cyfradd llog neu risg cyfradd cyfnewid arian tramor), boed y newidiadau'n cael eu hachosi gan ffactorau sy'n benodol i'r offeryn unigol neu'r sawl a'i cyflwynodd neu ffactorau sy'n effeithio ar bob offeryn o'r fath yn y farchnad.

Mae'r gronfa'n agored i risg prisiau cyfranddaliadau a deilliadau. Mae hyn yn codi o fuddsoddiadau a ddelir gan y gronfa ble bo ansicrwydd ynghylch eu pris yn y dyfodol. Mae pob buddsoddiad gwarantau yn cyflwyno risg o golli cyfalaf. Ac eithrio cyfranddaliadau a werthir am bris is, pennir y risg fwyaf sy'n deillio o offerynnau ariannol gan werth teg yr offerynnau ariannol. Mae'r colledion posib yn sgil cyfranddaliadau a werthir am bris is yn anghyfyngedig.

Risg prisiau eraill – dadansoddiad sensitifrwydd

Gan ddilyn dadansoddiad o ddata hanesyddol ar enillion ar fuddsoddiadau, mewn ymgynghoriad ag ymgynghorwyr buddsoddi analytig y gronfa, mae newidiadau pris posib wedi cael eu pennu ar gyfer y gwahanol gategoriâu o asedau sy'n cael ei ddal gan y Gronfa. Mae'r cyfraddau i'w defnyddio ar gyfer categorïau asedau'r Gronfa fel a ganlyn:

Math o ased	Newid posib yn y farchnad (+/-)	
	31 Mawrth 2013	31 Mawrth 2012
	%	%
Ecwiti	12.5	14.97
Incwm sefydlog	1.5	1.80
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat)	9.6	11.61
Eiddo	1.9	4.29
Arian	0.0	0.50

Mae'r anweddolrwydd a nodir uchod yn gyson ag un gwyriad safonol yn newid gwerth yr asedau dros y tair blynedd ddiweddaraf. Mae'r dadansoddiad yn tybio bod pob newidyn arall, yn enwedig cyfraddau cyfnewid arian tramor a chyfraddau llog, yn parhau'r un fath.

Pe byddai pris buddsoddiadau'r gronfa ar y farchnad wedi cynyddu/gostwng yn unol â'r uchod, byddai'r newid ym mhpris y farchnad yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion wedi bod fel a ganlyn:

Math o ased	Gwerth fel ar 31 Mawrth 2013 £'000	Canran newid %	Gwerth ar ôl cynnydd £'000	Gwerth ar ôl gostyngiad £'000
Ecwiti	841,084	12.5	945,556	735,612
Ymddiriedolaethau incwm sefydlog	157,644	1.5	160,056	155,232
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat)	61,787	9.6	67,694	55,880
Eiddo	105,974	1.9	108,009	103,939
Arian	24,047	0.0	24,049	24,044
Cyfanswm asedau sydd ar gael i dalu buddion	1,190,536		1,306,364	1,074,707

Math o ased	Gwerth fel ar 31 Mawrth 2012 £'000	Canran newid %	Gwerth ar ôl cynnydd £'000	Gwerth ar ôl gostyngiad £'000
Ecwiti	730,195	14.97	839,504	620,884
Ymddiriedolaethau incwm sefydlog	150,723	1.80	153,436	148,010
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat)	58,645	11.61	65,454	51,836
Eiddo	92,685	4.29	96,661	88,708
Arian	17,624	0.50	17,712	17,536
Cyfanswm asedau sydd ar gael i dalu buddion	1,049,872		1,172,767	926,974

Risg cyfraddau llog

Mae'r gronfa'n buddsoddi mewn asedau ariannol yn bennaf er mwyn cael enillion ar fuddsoddiadau. Mae'r buddsoddiadau hyn yn agored i risgiau cyfraddau llog, sy'n cynrychioli'r risg y bydd gwerth teg llif arian offeryn ariannol yn y dyfodol yn amrywio yn sgil newidiadau yng nghyfraddau llog y farchnad.

Mae cyfradd llog y gronfa'n cael ei monitro'n gyson, yn unol â strategaeth rheoli risg y gronfa, yn cynnwys monitro pa mor agored ydyw i'r cyfraddau llog ac asesiad o'r gwir gyfraddau llog yn erbyn y meincnodau perthnasol.

Gweler pa mor agored yn uniongyrchol yw'r gronfa i newidiadau mewn cyfraddau llog fel ar 31 Mawrth 2013 a 31 Mawrth 2012 isod. Mae'r ffigyrau isod yn cyflwyno'r gyfradd llog yn seiliedig ar werth teg yr asedau ariannol gwaelodol:

Math o ased	Fel ar 31 Mawrth 2013 £'000	Fel ar 31 Mawrth 2012 £'000
Arian parod a'r hyn sy'n gyfwerth	7,466	3,086
Balansau arian parod	17,316	17,624
Gwarantau llog sefydlog	157,644	150,723
Cyfanswm	182,426	171,433

Dadansoddiad sensitifrwydd risg cyfraddau llog

Mae'r Cyngor yn cydnabod y gall cyfraddau llog amrywio ac effeithio ar incwm i'r gronfa a gwerth yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion. Mae newid 1% mewn cyfraddau llog yn gyson â lefel y sensitifrwydd a ddefnyddiwyd fel rhan o strategaeth rheoli risg y gronfa. Mae'r dadansoddiad isod yn rhagdybio bod pob newidyn arall, yn enwedig cyfraddau cyfnewid, yn parhau'n gyson, ac mae'n dangos yr effaith yn ystod y flwyddyn ar yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion o newid o +/- 1% mewn cyfraddau llog:

Math o ased	Swm cario fel ar 31 Mawrth 2013 £'000	Newid yn y flwyddyn yn yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion	
		+1% £'000	-1% £'000
Arian parod a'r hyn sy'n gyfwerth	7,466	75	(75)
Balansau arian parod	17,316	173	(173)
Gwarantau llog sefydlog	157,644	851	(851)
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	182,426	1,099	(1,099)

Math o ased	Swm cario fel ar 31 Mawrth 2012 £'000	Newid yn y flwyddyn yn yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion	
		+1% £'000	-1% £'000
Arian parod a'r hyn sy'n cyfateb	3,086	31	(31)
Balansau arian parod	17,624	176	(176)
Gwarantau llog sefydlog	150,723	528	(528)
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	171,433	735	(735)

Nid yw newid 1% ar gyfradd llog yn cael effaith uniongyrchol ar warantau llog sefydlog ond mae'n cael effaith rhannol fel y cyfrifir yn y tablau uchod.

Risg arian tramor

Mae risg arian yn cynrychioli'r risg y bydd gwerth teg llif arian offeryn ariannol yn y dyfodol yn amrywio yn sgil newidiadau yng nghyfraddau cyfnewid arian tramor. Mae'r gronfa'n agored i risg arian ar offerynnau ariannol sy'n cael eu cynrychioli mewn unrhyw arian ac eithrio arian swyddogaethol y gronfa (£UK). Mae'r gronfa'n dal asedau sy'n cael eu cynrychioli mewn arian ac eithrio £UK.

Mae gan y gronfa ymrwymadau ecwiti preifat ac is-adeiladwaith mewn arian tramor (€140miliwn a \$7miliwn). Mae'r ymrwymadau hyn yn cael eu tynnu i lawr ar gais y rheolwr buddsoddi dros nifer o flynyddoedd. Gweler yr ymrwymadau cyfredol sy'n aros yn nodyn 24. Y risg dan sylw yw y bydd y bunt yn wan o'i chymharu â'r ddoler a'r ewro pan fydd yr ymrwymadau'n cael eu tynnu i lawr ac y bydd yn cryfhau pan fo'r gronfa wedi'i chyllido'n llawn. Mae'r gronfa wedi bod yn ariannu'r ymrwymadau ers 2005 felly mae'r ymrwymadau wedi'i gydbwyso dros gyfnod maith o amser.

Mae cyfradd cyfnewid arian y gronfa'n cael ei gyfrifo ar sail anweddolrwydd yr arian tramor fyddai'n effeithio ar werth y buddsoddiadau ac unrhyw arian fyddai'n cael ei ddal yn yr arian tramor hynny.

Mae'r tabl a ganlyn yn crynhoi pa mor agored yw'r gronfa i newidiadau mewn arian fel ar 31 Mawrth 2013 ac fel ar ddiwedd y cyfnod blaenorol:

Agored i newidiadau mewn arian – math o ased	Fel ar 31 Mawrth 2013 £'000	Fel ar 31 Mawrth 2012 £'000
Ecwiti tramor a Byd-eang	576,897	526,356
Incwm Sefydlog Byd-eang	157,644	150,723
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat ac is-adeiladwaith)	61,787	58,645
Eiddo tramor	3,673	3,626
Arian dramor	121	14
Cyfanswm yr asedau tramor	800,122	739,364

Risg arian tramor – dadansoddiad sensitifrwydd

Yn dilyn dadansoddi data hanesyddol mewn ymgynghoriad ag ymgynghorwyr buddsoddi analytig y gronfa, mae'r anweddolrwydd sy'n gysylltiedig â newidiadau mewn cyfraddau cyfnewid arian tramor wedi cael eu cyfrifo wrth ddefnyddio anweddolrwydd hanesyddol yr arian tramor a'r symiau cymharol ym muddsoddiadau'r gronfa.

Ystyrir bod newid o 5.2% yn yr arian tramor yn rhesymol yn seiliedig ar ddadansoddiad ymgynghorwyr buddsoddi analytig y gronfa o newidiadau hanesyddol hirdymor yn y cyfraddau cyfnewid ar ddiwedd y mis dros gyfnod treigl o 36 mis hyd at 31 Mawrth 2013. Y canran cyfatebol ar gyfer y flwyddyn yn diweddu ar 31 Mawrth 2012 oedd 7.8%. Mae'r dadansoddiad yn tybio bod pob newidyn arall, yn enwedig cyfraddau llog, yn parhau'n gyson.

Mae'r tablau isod yn dangos dadansoddiad o ddatguddiad y Gronfa at arian tramor unigol fel ar 31 Mawrth 2013 ac ar ddiwedd y flwyddyn ariannol cynt:

Datguddiad i Arian Tramor - fesul arian tramor	Gwerth ar 31 Mawrth 2013 £'000	Newid %	Gwerth ar gynnydd £'000	Gwerth ar leihad £'000
Doler Awstralia	11,926	10.0	13,113	10,739
Real Brasil	6,175	11.6	6,892	5,457
EWRO	88,385	7.8	95,279	81,491
Doler Hong Kong	5,876	8.5	6,378	5,375
Yen Siapan	5,850	11.8	6,538	5,161
Krone Norwy	5,720	9.0	6,237	5,202
Rand De Afrika	6,692	12.0	7,492	5,892
Krona Sweden	5,794	8.1	6,265	5,323
Ffranc Swistir	6,993	9.4	7,648	6,339
Doler UD	83,570	8.7	90,873	78,266
Buddsoddiadau wedi'u cyfuno				
Basged Fyd-eang	368,981	5.3	388,611	349,351
Basged Fyd-eang heb DU	174,768	5.8	184,904	164,631
Basged Marchnadoedd Allddod	29,392	6.4	31,281	27,502
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	800,122	5.2	841,405	758,835

Datguddiad i Arian Tramor - fesul arian tramor	Gwerth ar 31 Mawrth 2012 £'000	Newid %	Gwerth ar gynnydd £'000	Gwerth ar leihad £'000
Doler Awstralia	2,210	10.49	2,442	1,978
Real Brasil	167	12.83	189	146
Doler Canada	6,198	9.63	6,794	5,601
Krone Denmarc	729	8.31	790	669
EWRO	81,675	8.36	88,504	74,847
Doler Hong Kong	4,517	9.60	4,951	4,084
Yen Siapan	29,015	13.29	32,873	25,158
Krone Norwy	1,973	10.52	2,180	1,765
Krone Sweden	1,328	10.22	1,463	1,192
Ffranc Swistir	7,293	10.25	8,041	6,546
Doler UD	143,996	9.75	158,039	129,952
Buddsoddiadau wedi'u cyfuno				
Basged Fyd-eang	330,377	6.55	352,007	308,746
Basged Ewropeaidd	48,156	5.42	50,765	45,548
Basged Asia Pacific heb Siapan	30,319	7.19	32,498	28,140
Basged Marchnadoedd Allddod	51,411	7.89	55,467	47,354
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	739,364	7.79	797,003	681,726

Agored i newidiadau mewn arian tramor – math o ased	Swm cario fel ar 31 Mawrth 2013 £'000	Newid yn y flwyddyn yn yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion	
		Gwerth ar gynnydd £'000	Gwerth ar leihad £'000
Ecwiti tramor a Byd-eang	576,897	606,662	547,128
Incwm Sefydlog Byd-eang	157,644	64,975	58,599
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat ac is-adeiladwaith)	61,787	165,778	149,510
Eiddo tramor	3,673	3,862	3,483
Arian dramor	121	128	115
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	800,122	841,405	758,835

Agored i newidiadau mewn arian tramor – math o ased	Swm cario fel ar 31 Mawrth 2012 £'000	Newid yn y flwyddyn yn yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion	
		Gwerth ar gynnydd £'000	Gwerth ar leihad £'000
Ecwiti tramor a Byd-eang	526,356	567,388	485,323
Incwm Sefydlog Byd-eang	150,723	162,473	138,974
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat)	58,645	63,217	54,073
Eiddo tramor	3,626	3,909	3,344
Arian tramor	14	15	13
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	739,364	797,002	681,727

b) Risg credyd

Mae risg credyd yn cynrychioli'r risg y bydd gwrthbarti i drafodion neu offeryn ariannol yn methu â gwireddu goblygiad ac yn creu colled ariannol i'r gronfa o ganlyniad i hynny. Yn gyffredinol, mae gwerth buddsoddiadau ar y farchnad yn adlewyrchu asesiad o gredyd wrth eu prisio ac felly darperir ar gyfer y risg o golled yng ngwerth cario asedau ariannol ag ymrwymiadau'r gronfa.

Yn ei hanfod, mae portffolio buddsoddi cyfan y gronfa'n agored i beth risg credyd, ac eithrio o ran y deilliadau, pan fo'r risg yn gyfwerth â gwerth marchnad net deilliad positif. Fodd bynnag, mae dewis gwrthbartion, broceriaid a sefydliadau ariannol o ansawdd uchel yn isafu'r risg credyd a allai godi yn sgil methiant i setlo trafodion yn brydlon.

Gweler isod meincnod ar gyfer y ganran o'r cronfeydd a ddelir gan y rheolwyr buddsoddi:

Rheolwr Buddsoddi	Canran o'r Portffolio
BlackRock	29.5%
Fidelity	19%
Insight	15%
Partners Group	7.5%
Eiddo (UBS, Threadneedle, Lothbury, BlackRock)	10%
Veritas	19%

Mae'r holl fuddsoddiadau a ddelir gan reolwyr buddsoddi'n cael eu dal yn enw'r Gronfa Bensiwn felly, os yw'r rheolwr buddsoddi'n methu, nid yw buddsoddiadau'r Gronfa yn cael eu cyfrif yn rhan o'i asedau.

Cynrychiolir risg credyd contract gan y taliad net neu'r enillion sy'n aros, ynghyd â chost adennill y sefyllfa ddeilliadol pan fo gwrthbarti'n diffygdalu. Mae'r risg weddilliol yn fân yn sgil yr amrywiol bolisiau yswiriant a ddelir i ymdrin â gwrthbartion sy'n diffygdalu.

Mae'r risg credyd ar gontractau deilliadol dros y cownter yn cael ei isafu gan fod gwrthbartion yn gyfryngwyr ariannol cydnabyddedig sydd â statws credyd derbyniol sydd wedi'i bennu gan asiantaeth statws credyd cydnabyddedig.

Er mwyn uchafu'r dychweliadau o Fuddsoddiadau tymor byr ac adnau arian, mae'r Cyngor yn buddsoddi unrhyw arian gwarged dros dro yn ei gyfrifon banc gydag unrhyw arian gwarged dros ben yng nghyfrifon banc y Gronfa Bensiwn. Telir rhaniad priodol o'r llog a enillir i'r Gronfa Bensiwn a rhennir unrhyw golledion wrth fuddsoddi ar sail yr un gyfran. Oherwydd natur y trefniadau banc nid yw unrhyw arian gwarged yng nghyfrifon banc y Gronfa Bensiwn yn cael ei drosglwyddo i gyfrifon banc y Cyngor. Am fod y buddsoddiadau tymor byr yn cael eu gwneud mewn enw Cyngor Gwynedd maent yn dangos yn llawn ar fantolen y Cyngor. Elfen y Gronfa Bensiwn o'r Buddsoddiadau tymor byr a'r adnau arian ar 31 Mawrth 2013 oedd £7.4m (£3.4m ar 31 Mawrth 2012).

Ni adneuir arian mewn banciau a sefydliadau ariannol oni bai eu bod yn cael eu graddio o ran statws credyd yn annibynnol, a'u bod yn bodloni meini prawf credyd y Cyngor. Yn ogystal, mae'r Cyngor wedi gosod cyfyngiadau ar y ganran uchaf o adneuron y gellir eu gwneud mewn unrhyw ddsbarth o sefydliad ariannol penodol. Hefyd, mae'r Cyngor yn buddsoddi canran a gytunwyd o gronfeydd yn y marchnadoedd arian er mwyn cael buddsoddiadau amrywiol. Mae'r cronfeydd marchnad arian a ddewiswyd oll wedi derbyn statws credyd AAA gan asiantaeth statws credyd arweiniol. Cred y Cyngor ei fod wedi rheoli pa mor agored ydyw i risg credyd a dim ond un profiad o ddiffygdalu neu adneuron

nad oes modd eu hadennill sydd ganddo, sef pan roddwyd Banc Heritable yn nwylo'r gweinyddwyr yn 2008. Gweler manylion llawn yn Nodyn 26.

Nid yw cyflogwyr y gronfa'n cael eu hasesu ar hyn o bryd ar gyfer eu statws credyd neu ar gyfer y cyfyngiadau credyd unigol sydd wedi'u gosod. Mae risg yn bodoli na ellir casglu cyfraniadau gan gyflogwyr ble nad oes ganddynt unrhyw aelodau sy'n cyfrannu (e.e. y risg sy'n gysylltiedig â chyflogwyr gyda nifer fechan o aelodau sy'n dewis peidio â chyfrannu), felly mae'r Awdurdod Gweinyddu'n monitro newidiadau mewn aelodaeth bob blwyddyn.

Bydd angen i gyflogwyr newydd sy'n dod yn rhan o'r gronfa gytuno i ddarparu bond neu gael gwarant i arbed y risg o golledion ariannol i'r gronfa yn y dyfodol pe na fyddai'r cyflogwr dan sylw'n medru bodloni ei hymrwymiaidau pensiwn pe byddai'n ymadael â'r gronfa. Fel y dangosir yn nodyn 25 isod mae tri chyflogwr wedi darparu bondiau. Bydd unrhyw ymrwymiaidau ar y gronfa yn y dyfodol o ganlyniad i gyflogwr yn ymadael yn cael eu cario gan y Gronfa a'u rhannu dros yr holl gyflogwyr. Gwneir hyn i sicrhau bod y cyfnodau a'r symiau adfer actiwaraidd yn cael eu cadw ar lefel y gall cyflogwyr llai ymdopi â hi.

Mae'r risg wedi cynyddu yn sgil dyfarniad cyfreithiol diweddar, fydd o bosib yn pennu na ellir codi cyfraniadau ar gyflogwyr nad oes ganddynt aelodau sy'n cyfrannu dan Reoliadau Gweinyddu'r CPLIL. Fodd bynnag, nid yw'r dyfarniad hwn yn effeithio ar allu'r gronfa i gasglu cyfraniadau yn dilyn prisiad ymadael dan Reoliad 38(2). Gellir rhoi cyfarwyddyd i'r Actiwari ystyried adolygu'r cyfraddau a'r dystysgrif Addasiadau i gynyddu cyfraniadau cyflogwr dan Reoliad 38 Rheoliadau CPLIL (Gweinyddu) 2008, rhwng y prisiad a gynhelir bob tair blynedd.

c) Risg Hylifedd

Mae'r risg hylifedd yn cynrychioli'r risg na fydd modd i'r gronfa fodloni ei oblygiadau ariannol wrth iddynt ddod yn ddyledus. Felly, mae'r Cyngor yn cymryd camau i sicrhau bod gan y gronfa bensiwn ddigon o adnoddau arian parod i fodloni ei hymrwymiaidau. Bydd hyn yn hynod wir am arian parod o'r mandadau cydweddu arian parod o'r brif strategaeth fuddsoddi i fodloni'r costau talu pensiynwyr; ac arian parod i fodloni ymrwymiaidau buddsoddi.

Mae gan yr Awdurdod Gweinyddol system rheoli llif arian gynhwysfawr sy'n ceisio sicrhau bod arian parod ar gael pe bai ei angen. Yn ogystal, mae'r cyfraniadau cyfredol a dderbynnir gan gyflogwyr ac aelodau yn cyfrannu'n llawer mwy na'r hyn a delir allan mewn buddion. Buddsoddir yr arian parod dros ben ac ni ellir ei dalu'n ôl i gyflogwyr. Mae Actiwari'r Gronfa yn sefydlu'r cyfraniadau y dylid eu talu fel y gellir bodloni holl rwymedigaethau'r dyfodol.

Nid oes unrhyw gyfyngiad ar y swm y gall cyfrif banc y Gronfa Bensiwn ei ddal. Dylai'r symiau a ddelir yn y cyfrif hwn fodloni anghenion hylifedd arferol y gronfa. Mae unrhyw arian dros ben dros dro yn cael ei fuddsoddi gan yr Awdurdod Gweinyddol yn unol â'r Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys er mwyn darparu incwm ychwanegol i'r Gronfa Bensiwn. Buddsoddir arian parod dros ben yn unol â'r Datganiad Egwyddorion Buddsoddi.

Yn ogystal, mae gan y gronfa fynediad at gyfleuster gorddrafft trwy drefniadau cyfrifon banc grwp yr Awdurdod Gweinyddol. Dim ond i fodloni gwahaniaethau amseru tymor byr ar daliadau pensiwn y defnyddir y cyfleuster hwn. Gan mai benthyciadau byrdymor eu natur yw'r rhain, ystyrir bod pa mor agored i risg credyd yw'r gronfa yn hyn o beth yn ddibwys.

Mae'r gronfa'n diffinio asedau hylifol fel asedau y gellir eu trosglwyddo'n arian parod o fewn tri mis. Asedau anhylif yw'r asedau fydd yn cymryd cyfnod hwy na thri mis i'w trosglwyddo'n arian parod. Fel ar 31 Mawrth 2013, roedd gwerth yr asedau anhylif yn £117m, sy'n cynrychioli 10.1% o gyfanswm asedau'r gronfa (31 Mawrth 2012: £116m, a oedd yn cynrychioli 11.2% o gyfanswm asedau'r gronfa).

Mae rheolwyr yn paratoi rhagolygon llif arian cyfnodol er mwyn deall a rheoli amseriad llif arian y gronfa. Mae lefel strategol briodol y balans arian parod i'w ddal yn ffurfio rhan o strategaeth fuddsoddi'r gronfa.

Mae'r holl rwymedigaethau ariannol ar 31 Mawrth 2013 yn ddyledus o fewn blwyddyn, yn yr un modd ag ar 31 Mawrth 2012.

Risg ail ariannu

Y risg allweddol yw y bydd y Cyngor wedi'i rwymo i ailgyflenwi cyfran sylweddol o offerynnau ariannol ei gronfa bensiwn pan fo cyfraddau llog yn anffafriol. Nid oes gan y Gronfa unrhyw offerynnau ariannol sydd â risg ail ariannu'n rhan o'i strategaethau rheoli trysorlys a buddsoddi.

NODYN 18 – TREFNIADAU CYLLIDO

Yn unol â Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (Gweinyddu) 2008, mae actiwari'r gronfa yn ymgymryd â phrisiad bob tair blynedd er mwyn sefydlu'r gyfradd cyfraniadau i gyflogwyr ar gyfer y tair blynedd i ddod. Cynhaliwyd y prisiad diwethaf fel ar 31 Mawrth 2010. Ar hyn o bryd mae gwaith yn cael ei wneud ar brisiad 31 Mawrth 2013 a disgwylir y canlyniadau ganol Mis Tachwedd 2013.

Mae elfennau allweddol y polisi cyllido fel a ganlyn:

- sicrhau hydaledd hirdymor y gronfa (a chyfradd y gronfa sydd i'w phriodoli i gyflogwyr unigol)
- sicrhau bod digon o arian ar gael i fodloni'r holl rwymedigaethau pensiwn wrth iddynt ddod yn daladwy
- peidio â gosod rhwystrau diangen ar strategaeth fuddsoddi'r gronfa fel y gall yr Awdurdod Gweinyddu geisio cael yr enillion mwyaf ar fuddsoddiadau (ac felly leihau cost y buddion) am lefel briodol o risg
- cynorthwyo cyflogwyr i adnabod a rheoli ymrwymadau pensiwn wrth iddynt gronni
- isafu'r raddfa o newid byrdymor yn lefel cyfraniadau pob cyflogwr pan fo'r Awdurdod Gweinyddu'n ystyried ei bod yn rhesymol gwneud hynny
- defnyddio mesurau rhesymol i leihau'r risg i gyflogwyr eraill ac yn benodol i'r rhai sy'n talu'r dreth gyngor yn sgil cyflogwr yn diffyg dalu ei rwymedigaethau pensiwn
- ymdrin â gwahanol nodweddion y cyflogwyr neu'r grwpiau o gyflogwyr gwahanol cyhyd ag y bo hyn yn ymarferol a chost effeithiol.

Y nod yw cyflawni 100% o hydaledd dros gyfnod o 20 mlynedd a chael sefydlogrwydd yng ngraddfeydd cyfraniadau cyflogwyr drwy ledaenu unrhyw gynnydd mewn graddfeydd dros gyfnod o amser. Fel arfer, gwneir hyn dros dair blynedd ond gellir caniatáu cyfnod hwy mewn rhai achosion. Ceir hydaledd pan fo'r cronfeydd a ddelir, ynghyd â'r enillion a ddisgwylir ar fuddsoddiadau a chyfraniadau yn y dyfodol, yn ddigonol i fodloni'r buddion pensiwn sy'n daladwy a ragwelir ar gyfer y dyfodol.

Ym mhrisiad actiwaraid 2010, aseswyd bod y gronfa wedi'i chyllido 84% (84% ym mhrisiad Mawrth 2007). Roedd hyn gyfwerth â diffyg o £183m (prisiad 2007: £160m) ar y pryd.

Cyflwynwyd y cynnydd mewn cyfraniadau yn raddol, fel a ganlyn:

- Mae cyrff sydd â phwerau codi trethi yn agored i gynnydd o ddim mwy na 0.5% y flwyddyn. Pe byddai'r raddfa gyfraniadau'n lleihau yn y dyfodol, byddai'r cyrff hyn yn agored i leihad o ddim mwy na 0.5% hefyd.
- Symudodd cyflogwyr gyda chynnydd o 0.5% neu lai yn eu cyfraniadau ym mhrisiad 2010 i dalu ar y raddfa newydd ar unwaith. Gan fod y cynnydd dros 3% mewn rhai achosion, roedd dewis ar gael i gyflwyno'r cynnydd yn raddol dros 6 mlynedd gyda chynnydd o 0.5% o leiaf bob blwyddyn hyd nes y cyflawnwyd y cynnydd llawn, yn amodol ar foddhad cyffredinol yr Awdurdod Gweinyddu o ran diogelwch y gronfa.
- Nid yw Cyrff Gwerth Gorau a Ganiateir yn gymwys i gyflwyno cynnydd mewn cyfraniadau yn raddol.

Y gyfradd gyfraniadau cyffredin ar gyfer y gronfa gyfan, yn seiliedig ar y lefel gyllido ar 31 Mawrth 2010 yw 17.1% ar gyfer gwasanaeth yn y dyfodol a 5.0% pellach i ariannu diffyg mewn gwasanaeth yn y gorffennol, sy'n rhoi cyfanswm cyfradd o 22.1%. Mae'r gyfradd gyfraniadau cyffredin yn ffigwr damcaniaethol - fel cyfartaledd ar draws y gronfa gyfan. Bydd cyfraddau cyflogwyr unigol yn amrywio o'r gyfradd gyfraniadau cyffredin, yn dibynnu ar y ffactorau demograffig ac actiwaraid sy'n berthnasol i bob cyflogwr. Gweler manylion llawn ynghylch y cyfraddau cyfraniadau sy'n daladwy yn adroddiad prisiad actiwaraid 2010 a'r datganiad strategaeth gyllido ar wefan y gronfa.

Cynhaliwyd prisiad y gronfa gan ddefnyddio'r dull rhagamcanu unedau ar gyfer y gronfa yn ei chyfanrwydd a chyflogwyr sy'n parhau i ganiatáu i aelodau newydd ddod yn rhan o'r gronfa a'r dull cyrraedd oed ar gyfer cyflogwyr nad ydynt yn parhau i ganiatáu i aelodau newydd ddod yn rhan o'r gronfa. Rhagdybir bod cyflog pob aelod yn codi hyd nes iddynt adael gwasanaeth gweithredol yn dilyn eu marwolaeth, eu hymddeoliad neu wrth iddynt dynnu'n ôl o'r gwasanaeth. Y prif ragdybiaethau oedd:

Rhagdybiaethau ariannol

	% y flwyddyn
Enillion ar fuddsoddiadau	
Ecwiti	6.25
Bondiau	4.75
75% Ecwiti / 25% Bondiau	5.9
Cynnydd mewn cyflog (ac eithrio hicyn cyflog)*	5.3
Chwyddiant prisiau / Cynnydd mewn pensiwn	3.3

* 1% y flwyddyn ar gyfer 2010/11 a 2011/12 ac yn newid i 5.3% wedi hynny.

Rhagdybiaethau marwolaeth

Roedd disgwyliad oes yn y dyfodol, yn seiliedig ar adolygiad marwolaeth yr actiwari ar gyfer y gronfa, fel a ganlyn:

Rhagdybiaethau marwolaeth yn 65 mlwydd oed	Gwryw	Benyw
Pensiynwyr cyfredol	20.5	23.0
Pensiynwyr y dyfodol (tybir eu bod yn 45 mlwydd oed ar hyn o bryd)	23.3	25.6

Rhagdybiaethau marwolaeth hanesyddol

Mae'r rhagdybiaethau disgwyliad oes a fabwysiadwyd ar gyfer prisiad 31 Mawrth 2010 yn gyfres bwrpasol o VitaCurves sydd wedi'u teilwra'n benodol i gyd-fynd â phroffil aelodau'r gronfa. Mae'r VitaCurves hyn yn seiliedig ar ddata a gyflwynwyd gan yr Awdurdod Gweinyddu. Mae'r lwfansau ar gyfer disgwyliad oes yn y dyfodol fel a ganlyn:

Rhagdybiaethau hirhoedledd	31 Mawrth 2010
Hirhoedledd – gwaelodlin	VitaCurves
Hirhoedledd – gwelliannau	Carfan ganolig gyda gwelliant o 1% fan leiaf o 2007.

Rhagdybiaethau cymudiad

Rhagdybir y bydd pensiynwyr y dyfodol yn dewis cyfnewid pensiwn am arian parod di-dreth ychwanegol o hyd at 50% o gyfyngiadau Cyllid a Thollau EM am wasanaeth hyd at 31 Mawrth 2008 a 75% o gyfyngiadau Cyllid a Thollau EM am wasanaeth o 1 Ebrill 2008.

NODYN 19 – GWERTH CYFREDOL ACTIWARAIDD Y BUDDION YMDDEOL SYDD WEDI’U HADDO

Yn ogystal â’r prisiad cyllido bob tair blynedd, mae’r actiwari hefyd yn cynnal prisiad o rwymedigaethau’r gronfa bensiw, yn seiliedig ar IAS19 bob blwyddyn gan ddefnyddio’r un data sylfaenol â’r prisiad cyllido wedi’i dynnu ymlaen i’r flwyddyn ariannol gyfredol, gan ystyried y newidiadau yn niferoedd yr aelodau a diweddarau rhagdybiaethau ar gyfer y flwyddyn gyfredol.

Er mwyn asesu gwerth y buddion yn seiliedig ar hyn, mae’r actiwari wedi diweddarau’r rhagdybiaethau actiwaraid (gweler isod) o’r rhai a ddefnyddir er dibenion cyllido (gweler Nodyn 18) a hefyd mae wedi’u defnyddio i ddarparu’r adroddiadau IAS19 a FRS17 ar gyfer cyflogwyr unigol yn y gronfa. Yn ogystal, mae’r actiwari wedi prasio buddion salwch a marwolaeth yn unol ag IAS19.

Roedd gwerth cyfredol actiwaraid y buddion ymddeol sydd wedi’u haddo ar 31 Mawrth 2013 yn £1,667m (£1,342m ar 31 Mawrth 2012). Mae’r holl fuddion ymddeol yn arhosol. Nid yw cyfrifon y gronfa’n ystyried yr ymrwymadau i dalu pensiynau a buddion eraill yn y dyfodol.

Mae’r ymrwymadau uchod wedi’u cyfrifo’n seiliedig ar IAS19 ac felly maent yn wahanol i ganlyniadau’r prisiad cyllido bob tair blynedd a gynhaliwyd yn 2010 (gweler Nodyn 18) gan fod IAS 19 yn nodi cyfradd ddisgownt yn hytrach na chyfradd sy’n adlewyrchu cyfraddau’r farchnad.

Y rhagdybiaethau a ddefnyddiwyd

	31 Mawrth 2013	31 Mawrth 2012
Rhagdybiaeth	%	%
Chwyddiant / cyfradd cynnydd mewn pensiwn	2.8	2.5
Cyfradd cynnydd mewn cyflog*	5.1	4.8
Cyfradd ddisgownt	4.5	4.8

*Cynnydd cyflog 1% y.f. enwol ar gyfer y tair blynedd hyd at 31 Mawrth 2015 yn dychwelyd i’r gyfradd tymor hir wedyn.

NODYN 20 – ASEDAU CYFREDOL

2011/12		2012/13
£’000		£’000
1,096	Cyfraniadau sy’n ddyledus – gweithwyr	753
3,575	Cyfraniadau sy’n ddyledus – cyflogwyr	2,584
0	Gwerthoedd trosglwyddo a dderbynnir (rhai sy’n ymuno)	0
1,739	Amrywiol Ddyledwyr	2,879
6,410	Cyfanswm Dyledwyr	6,216
3,086	Arian	7,466
9,496	Cyfanswm	13,682

Dadansoddiad o ddyledwyr

2011/12		2012/13
£'000		£'000
1,902	Awdurdod Gweinyddol	1,918
709	Cyrff llywodraeth ganolog	1,394
2,566	Awdurdodau lleol eraill	1,347
3	Cyrff GIG	3
1,230	Endidau ac unigolion eraill	1,554
6,410	Cyfanswm	6,216

NODYN 21 – YMRWYMIADAU CYFREDOL

2011/12		2012/13
£'000		£'000
1,431	Amrywiol gredydwyr	1,616
0	Gwerthoedd trosglwyddo sy'n daladwy (rhai sy'n ymadael)	0
1,810	Buddion sy'n daladwy	1,557
3,241	Cyfanswm	3,173

Dadansoddiad o gredydwyr

2011/12		2012/13
£'000		£'000
887	Awdurdod Gweinyddol	866
14	Cyrff llywodraeth ganolog	15
0	Awdurdodau lleol eraill	5
2,340	Endidau ac unigolion eraill	2,287
3,241	Cyfanswm	3,173

NODYN 22 – CYFRANIADAU GWIRFODDOL YCHWANEGOL (AVC)

Mae gwerth y cronfeydd ar y farchnad wedi'i nodi isod:

	Gwerth ar y Farchnad 31 Mawrth 2013 £'000	Gwerth ar y Farchnad 31 Mawrth 2012 £'000
Clerical Medical	2,734	2,380
Equitable Life	413	454
Standard Life	189	215
Cyfanswm	3,336	3,049

Talwyd cyfraniadau AVC yn uniongyrchol i'r tri rheolwr fel a ganlyn:

	2012 / 2013 £'000	2011 / 2012 £'000
Clerical Medical	372	343
Equitable Life	1	0
Standard Life	12	13
Cyfanswm	385	356

NODYN 23 – TRAFODION PARTIÖN CYSYLLTIEDIG

Cyngor Gwynedd

Cyngor Gwynedd sy'n gweinyddu Cronfa Bensiwn Gwynedd. O ganlyniad, mae perthynas gref rhwng y Cyngor a'r gronfa pensiwn.

Cafodd y Cyngor gostau o £835,101 (£891,420 yn 2011/12) mewn perthynas â gweinyddu'r gronfa ac yn dilyn hynny, cafodd ad-daliad am y costau hyn gan y gronfa. Yn ogystal, y Cyngor yw un o gyflogwyr mwyaf aelodau'r gronfa pensiwn a chyfrannodd £16.65m tuag at y gronfa yn 2012/13 (£16.02m yn 2011/12). Ar ddiwedd y flwyddyn £1,918,000 oedd dyled y Cyngor i'r gronfa (gweler nodyn 20) yn bennaf mewn perthynas â chyfraniadau ar gyfer Mawrth 2013 a £866,000 oedd dyled y gronfa i'r Cyngor (gweler nodyn 21) yn bennaf mewn perthynas ag ad-daliadau gan y Cyngor.

Mae gan Gronfa Bensiwn Gwynedd dri chyfrif banc a ddelir fel rhan o Grwp o Gyfrifon Banc Cyngor Gwynedd. Mae'r arian parod dros ben a ddelir yn y Grwp o Gyfrifon Banc yn cael ei fuddsoddi bob dydd. Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, mae Cyngor Gwynedd yn talu llog i'r Gronfa Bensiwn, yn seiliedig ar falansau dyddiol y Gronfa dros y flwyddyn. Yn ystod 2012/13, roedd y gronfa yn derbyn llog o £86,481 (£156,562 yn 2011/12) gan Gyngor Gwynedd.

Llywodraethu

Roedd 2 aelod o'r pwyllgor pensiynau yn derbyn buddion pensiwn o Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2012/13 (yr aelodau pwyllgor T. Edwards a P. Jenkins). Yn ogystal, mae aelodau pwyllgor T. Edwards, P. Jenkins, D. Meurig a W.T. Owen yn aelodau gweithredol o'r gronfa pensiwn.

Mae dau uwch reolwr Cyngor Gwynedd sydd mewn swyddi allweddol yng nghyswllt rheolaeth ariannol Cronfa Bensiwn Gwynedd yn aelodau gweithredol o'r Gronfa Bensiwn (D O Williams ac D L Edwards).

Mae un aelod o'r pwyllgor pensiynau a dau brif swyddog Cyngor Gwynedd wedi datgan diddordeb mewn cyrff sy'n ymdrin â'r Gronfa. Ym mhob achos, roedd y cyrff yn gyflogwyr sy'n rhan o'r Gronfa.

NODYN 24 – YMRWYMIADAU DAN GONTRACTAU BUDDSODDI

Roedd yr ymrwymadau (buddsoddiadau) cyfalaf sy'n aros ar 31 Mawrth fel a ganlyn:

	Cyfanswm ymrwymadau	Ymrwymiad ar 31 Mawrth 2013	Ymrwymiad ar 31 Mawrth 2012
	€'000	€'000	€'000
P.G. Direct 2006	20,000	1,384	1,384
P.G. Global Value 2006	50,000	4,592	5,832
P.G. Secondary 2008	15,000	1,960	2,680
P.G. Global Value 2011	15,000	10,657	11,345
P.G. Global Infrastructure 2012	40,000	36,213	0
Cyfanswm Ewro	140,000	54,806	21,241
	\$'000	\$'000	\$'000
P.G. Emerging Markets 2011	7,000	5,268	5,971

Mae 'PG' uchod yn cyfeirio at Partners Group, y rheolwr buddsoddi sy'n buddsoddi mewn asedau 'amgen' (ecwiti preifat ac is-adeiladwaith) ar ran y Gronfa.

Mae'r ymrwymadau hyn yn ymwneud â thaliadau galw sy'n aros ar gronfeydd partneriaethau cyfyngedig heb eu dyfynnu a ddelir yn rhan ecwiti preifat y portffolio. Mae'r symiau a 'elwir' gan y cronfeydd hyn yn afreolaidd o ran eu maint a'u hamseriad nifer o flynyddoedd o ddyddiad yr ymrwymiad gwreiddiol.

NODYN 25 - ASED AU WRTH GEFN

Mae tri o gyflogwyr sy'n gyrff a ganiateir yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd yn dal bondiau yswiriant i'w diogelu yn erbyn y posibilrwydd o fethu â bodloni eu goblygiadau pensiwn. Llunnir y bondiau hyn o blaid y gronfa pensiwn ac ni wneir taliad ohonynt oni bai bod y cyflogwr yn diffyg dalu.

NODYN 26 - COLLEDION YN SGIL AMHARIADAU

a) Amhariadau am ddyledion drwg ac amheus

Fel y esbonnir yn Nodyn 5 nid oes unrhyw amhariad wedi ei gwneud ar gyfer dyledion drwg ac amheus.

b) Amhariad yr adneuo n ym Manc Gwlad yr Iâ

Roedd y Cyngor wedi adneuo £4m gyda Heritable Bank, banc wedi'i gofrestru yn y DU dan Gyfraith yr Alban yn ystod 2008/09. Roedd £565,200 o'r buddsoddiad hwnnw'n perthyn i'r gronfa pensiwn.

Rhoddyd y cwmni yn nwylo'r gweinyddwyr ar 7 Hydref 2008. Amlinellwyd yn yr adroddiad cynnydd credydwyr a gyhoeddwyd gan y gweinyddwyr Ernst and Young, dyddiedig 17 Ebrill 2009, y byddai credydwyr yn adennill 80c yn y £ erbyn diwedd 2013, gyda'r taliad difidend cyntaf o 15c yn y £ yn cael ei dalu yn ystod haf 2009. Dyma oedd y sail ar gyfer cau cyfrifon 2008/09. Hyd 31 Mawrth 2013, mae'r Cyngor wedi adennill £3,105,729 gan y gweinyddwyr a bellach mae'r gweinyddwyr yn disgwyl adennill 88c yn y £ erbyn dechrau 2014. Yn seiliedig ar y wybodaeth hon, mae'r gostyngiad yng ngerwerth y cyfrifon yn seiliedig ar adennill 88c yn y £.

Mae'r canrannau a dderbyniwyd hyd yn hyn fel a ganlyn:

Dyddiad	%
Gorffennaf 2009	16.13
Rhagfyr 2009	12.66
Mawrth 2010	6.19
Gorffennaf 2010	6.27
Hydref 2010	4.14
Ionawr 2011	4.71
Ebrill 2011	6.25
Gorffennaf 2011	4.05
Hydref 2011	4.18
Ionawr 2012	3.32
Ebrill 2012	3.79
Awst 2012	2.85
Ionawr 2013	2.71
Cyfanswm 31 Mawrth 2013	77.25

Rhagwelir y bydd mwy o ad-daliadau ac y bydd gwerthiant terfynol o'r asedau yn digwydd ar ôl i'r llyfrau cael eu rhedeg i lawr at ganol 2013. Felly, wrth gyfrifo'r amhariad, mae'r Cyngor wedi gwneud y tybiaethau canlynol ynghylch amseriad yr adenillion dilynol:

Dyddiad	%
Gorffennaf 2013	2.00
Ionawr 2014	8.80
Cyfanswm	10.80

Mae cyfran berthnasol o gynnyd yr amhariad (£2,723) a'r cynnydd y llog tybiannol (£4,597) wedi'i ddynodi i'r Gronfa Bensiwn.

Wrth gwrs, gallai'r gwir golled erbyn dechrau 2014 fod yn fwy neu'n llai na'r golled bosib a amcangyfrifir uchod, ac efallai yn sylweddol llai gan gofio fod amcangyfrifon swyddogol y gweinyddwyr o gwmnïau sydd mewn trafferthion yn hynod geidwadol. Fodd bynnag, amcangyfrifir yr amhariad yn unol â'r dehongliad cytunedig o'r sefyllfa ar 31 Mawrth 2013.

NODYN 27 - ADDASIADAU CYFNOD BLAENOROL

Gwnaethpwyd addasiadau talgrynnu i rai ffigyrau'r flwyddyn flaenorol yn Nodiadau 15, 16 a 17 er mwyn sicrhau cysondeb dros yr holl dablau.

NODYN 28 – CYHOEDDIADAU'R GRONFA BENSIWN

Cynhyrchir adroddiad manwl ychwanegol ynghylch y Gronfa Bensiwn. Mae'r ddogfen hon yn cynnwys cyfrifon y Gronfa yn ogystal â gwybodaeth bellach ynglyn â gweithgareddau gweinyddu a buddsoddi. Mae'n cynnwys y dogfennau canlynol:

Datganiad Egwyddorion Buddsoddi
Datganiad Strategaeth Gyllido
Datganiad Polisi Llywodraethu a'r Datganiad Cydymffurfriad a'r Drefn Llywodraethu
Datganiad Polisi Cyfathrebu

Gellir cael copiâu ar safle we'r Gronfa Bensiwn www.cronfabensiwn.org.uk ar dudalen buddsoddiad neu drwy gysylltu â Mrs Caroline Roberts ar 01286 679128.

Gwnaethpwyd addasiadau talgrynnu i rai ffigyrau'r flwyddyn flaenorol yn Nodiadau 15, 16 a 17 er mwyn sicrhau cysondeb dros yr holl dablau.

**CYFRIF INCWM A GWARIANT 2012/13
DADANSODDIAD GWARIANT AR WASANAETHAU**

ATODIAD A

	Cyfanswm Gwariant £'000	Cyfanswm Incwm £'000	Gwariant Net £'000
Diwylliant a Gwasanaethau Cysylltiedig			
<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Diwylliant a Threftadaeth	1,872	(526)	1,346
Hamdden a Chwaraeon	10,113	(5,404)	4,709
Meysydd Agored	1,619	(634)	985
Twristiaeth	758	(399)	359
Llyfrgelloedd	2,092	(154)	1,938
	16,454	(7,117)	9,337

Gwasanaethau Amgylcheddol a Rheoleiddio

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Mynwentydd, amlosgfeydd a marwdai	1,084	(792)	292
Amddiffyn yr Arfordir	1,092	(323)	769
Diogelwch Cymunedol (Lleihau Troseddau)	426	(214)	212
Diogelwch Cymunedol (CCTV)	359	(75)	284
Diogelwch Cymunedol (Gwasanaethau Diogelwch)	35	(33)	2
Gwarchod rhag llifogydd a thraenio tiroedd	230	0	230
Gwasanaethau Amaethyddol a Physgodfeydd	193	(197)	(4)
Gwasanaethau Rheoleiddio	4,295	(908)	3,387
Glanhau Strydoedd (nad yw'n daladwy gan Briffyrdd)	2,996	(176)	2,820
Casglu gwastraff	1,447	(127)	1,320
Gwaredu gwastraff	5,756	(863)	4,893
Gwastraff Masnachol	2,243	(1,846)	397
Ailgylchu	7,666	(4,107)	3,559
Isafu Gwastraff	89	(7)	82
Costau Newid Hinsawdd	0	0	0
	27,911	(9,668)	18,243

Gwasanaethau Cynllunio

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Rheolaeth Adeiladu	819	(433)	386
Rheolaeth Datblygu	1,157	(521)	636
Polisi Cynllunio	752	(411)	341
Mentrau amgylcheddol	1,644	(766)	878
Ymchwil economaidd	4	0	4
Cefnogaeth Busnes	1,115	(472)	643
Datblygu'r Economi	7,068	(5,711)	1,357
Datblygiadau Cymunedol	1,605	(594)	1,011
	14,164	(8,908)	5,256

Gwasanaethau Plant ac Addysg - Addysg

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Blynyddoedd Cynnar	2,395	(1,569)	826
Ysgolion Cynradd	53,184	(8,757)	44,427
Ysgolion Uwchradd	54,491	(14,460)	40,031
Ysgolion Arbennig	4,907	(1,470)	3,437
Gwasanaethau i Bobl Ifanc a Dysgwyr Cymunedol Eraill	1,722	(283)	1,439
Swyddogaethau Strategol Eraill	93	0	93
	116,792	(26,539)	90,253

Gwasanaethau Plant ac Addysg - Gofal Cymdeithasol Plant

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Strategaeth Gwasanaeth	102	0	102
Comisiynu a Gwaith Cymdeithasol	4,470	(183)	4,287
Plant mewn Gofal	8,898	(411)	8,487
Gwasanaethau Cefnogaeth i Deuluoedd	1,407	(70)	1,337
Cyfiawnder Ieuenctid	945	(627)	318
Diogelwch plant a phobl ifanc	110	(60)	50
Ymfynwyr Noddfa	68	(28)	40
Gwasanaethau eraill i blant a theuluoedd	2,062	(1,053)	1,009
	18,062	(2,432)	15,630

**CYFRIF INCWM A GWARIANT 2012/13
DADANSODDIAD GWARIANT AR WASANAETHAU**

ATODIAD A

	Cyfanswm Gwariant £'000	Cyfanswm Incwm £'000	Gwariant Net £'000
Priffyrdd, Ffyrdd a Thrafnidiaeth			
<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Cynllunio, polisi a strategaeth trafniadaeth	1,250	(406)	844
Cynnal a Chadw Strwythurol	8,929	(2,678)	6,251
Treuliau Cyfalaf sy'n perthyn i Brosiectau Adeiladu	6,235	(3,853)	2,382
Amgylchedd, Diogelwch a Chynnal a Chadw Rheolaidd	3,288	(775)	2,513
Goleuo Strydoedd (gan gynnwys costau ynni)	2,437	(462)	1,975
Gwasanaeth Gaeaf	2,411	(615)	1,796
Rheolaeth Traffig a Diogelwch Ffyrdd	885	(108)	777
Gwasanaethau Parcio	1,324	(2,096)	(772)
Trafnidiaeth Cyhoeddus	5,498	(3,061)	2,437
Meysydd Awyrr, Porthladdoedd a Chyfleusterau Toll	0	0	0
	32,257	(14,054)	18,203

Gwasanaethau Tai (Cronfa'r Cyngor)

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Strategaeth Tai	201	0	201
Galluogi (Enabling)	271	(87)	184
Cyngor Tai	0	0	0
Blaendaliadau Tai	0	0	0
Adnewyddu Tai'r Sector Breifat	4,501	(1,099)	3,402
Trwyddedu Landlordiaid Sector Breifat	567	(91)	476
Di gartrefedd	1,532	(653)	879
Taliadau Budd-daliadau Tai	0	0	0
Gweinyddu Budd-daliadau Tai	30,399	(30,096)	303
Cyfraniad i'r CRT parthed eitemau sydd yn cael eu rhannu gan y gymuned gyfan	0	0	0
Eiddo arall y Cyngor	63	(30)	33
Cefnogi Pobl	5,536	(5,334)	202
Gwasanaethau Lles Eraill	135	(147)	(12)
	43,205	(37,537)	5,668

Gofal Cymdeithasol Oedolion

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Strategaeth Gwasanaeth	373	(1)	372
Pobl Hyn (65 oed a throsodd) yn cynnwys rhai â salwch meddwl	35,599	(10,715)	24,884
Oedolion o dan 65 oed gydag anabledd corfforol neu amhariad	3,675	(270)	3,405
Oedolion o dan 65 oed gydag anableddau dysgu	14,089	(3,255)	10,834
Oedolion o dan 65 oed gydag anghenion iechyd meddwl	3,641	(385)	3,256
Gwasanaethau eraill i oedolion	1,095	(722)	373
	58,472	(15,348)	43,124

Gwasanaethau Canolog i'r Cyhoedd

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Casglu Trethi Lleol	10,612	(9,940)	672
Cofrestru Genedigaethau, Marwolaethau a Phriodasau	382	(204)	178
Etholiadau	458	(179)	279
Cynllunio Argyfwng	163	0	163
Pridiannau Tir	146	(164)	(18)
Grantiau, Cymynroddion a Chyfraniadau Cyffredinol	0	0	0
Gwasanaethau'r Crwner	454	(168)	286
Gwasanaethau Llys Eraill	0	0	0
	12,215	(10,655)	1,560

Costau Corfforaethol a Democraidd Craidd

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Rheolaeth a Chynrychiolaeth Democraidd	3,022	(57)	2,965
Rheolaeth Gorfforaethol	5,952	(4,057)	1,895
	8,974	(4,114)	4,860

Costau Heb eu Dosrannu

<i>Rhaniaid Gwasanaeth</i>			
Costau Heb eu Dosrannu	195	0	195
	195	0	195

COST GWASANAETHAU

348,701	(136,372)	212,329
----------------	------------------	----------------

Y GRONFA DEGWM

2011-2012		2012-2013	
£'000		£'000	£'000
515	Cyfanswm y Gronfa ar 1 Ebrill		512
	Ychwaneger - Incwm yn ystod y flwyddyn :-		
17	Llog ar fuddsoddiadau		17
	Llai - Gwariant yn ystod y flwyddyn :-		
(5)	Colled ar fuddsoddiadau a werthwyd	(1)	
(13)	Grantiau a chostau	(12)	
(2)	Erail	0	
0	Addasiad	3	
			(10)
512	Cyfanswm y Gronfa ar 31 Mawrth		519
	A gynrychiolir gan yr Asedau canlynol :-		
26	Tir ac Adeiladau		26
421	Buddsoddiadau ar Werth y Farchnad		416
10	Dyledwyr		23
704	Arian mewn llaw		720
1,161			1,185
(621)	Llai - Eifen yn ddyledus i Gyngorau Môn a Chonwy		(646)
540			539
(50)	Llai - Credydwyr		(41)
22	Ychwaneger - Eifen yn ddyledus gan Gyngorau Môn a Chonwy		21
512	Cyfanswm		519

NODIADAU I'R CYFRIFON

1. Dywed Cynllun gweinyddu'r Gronfa y ceir defnyddio'r incwm at bwrpasau elusennol - addysgol, cymdeithasol neu adloniadol, yn ôl ewyllys y Cyngor.
2. Mae'r Ddeddf Elusennol 1993 yn gofyn am archwiliad annibynnol o ddatganiad o gyfrifon y Gronfa Degwm yn flynyddol.

CRONFA YMDDIRIEDOLAETH FMG MORGAN
--

2011- 2012 £'000		2012- 2013 £'000
135	Cyfanswm y Gronfa ar 1 Ebrill	141
	Ychwaneger - Incwm yn ystod y flwyddyn	
7	Llog enillwyd gan yr asedau	7
	Llai - Gwariant yn ystod y flwyddyn	
(1)	Grantiau	(2)
141	Cyfanswm y Gronfa 31 Mawrth	146
	Aседau	
25	Buddsoddiadau	25
116	Arian mewn llaw	121
141		146

NODIADAU I'R CYFRIFON

1. Sefydlwyd y gronfa hon gyda gweddill ystâd y diweddar Mrs Florence Merthyr Guest Morgan. Roedd incwm y Gronfa i'w ddefnyddio er budd trigolion rhannau o Lŷn at bwrsasau penodedig.
2. Dangosir buddsoddiadau ar gost yn y cyfrifon. Gwerth y buddsoddiadau ar y farchnad ar 31 Mawrth 2013 oedd £178,537.14 (£164,158.07 ar 31 Mawrth 2012).
3. Mae'r Gronfa FMG Morgan tu allan i ofynion y Ddeddf Elusennol 1993. Oherwydd hyn nid oes angen archwiliad annibynnol o'r Gronfa Ymddiriedolaeth hon.

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	18 GORFFENNAF 2013
TEITL	DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL CYNGOR GWYNEDD AR GYFER 2012/13
PWRPAS YR ADRODDIAD	CYFLWYNO'R DATGNIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL (YN YMGORFFORI DATGANIAD RHEOLAETH FEWNOL STATUDOL) AR GYFER 2012/13 I'R PWYLLGOR ARCHWILIO AM GYMERADWYAETH
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR ARCHWILIO A RISG
GWEITHREDIAD	CYMERADWYO'R DATGANIAD AT BWRPASAU EI ARWYDDO GAN ARWEINYDD Y CYNGOR A'R PRIF WEITHREDWR

I. CYFLWYNIAD – BETH YW PWRPAS Y DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL?

I.1 Mae gofyn statudol am Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol fel canlyniad i gynnwys:

- Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005, (fel y'i diwygiwyd gan Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2010), sy'n datgan:

Rhaid i'r corff llywodraeth leol gynnal adolygiad o leiaf unwaith mewn blwyddyn ar effeithiolrwydd ei system o reoli mewnol, a rhaid cynnwys datganiad ar reoli mewnol, a baratowyd yn ôl arferion priodol, lle bo'n berthnasol, ynghyd ag unrhyw ddatganiad o gyfrifon y mae'n rhwym arno i'w gyhoeddi.

- Côt Ymarfer CIPFA ar Gyfrifwaith Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig (y "SORP")
- Fframwaith CIPFA / SOLACE *Delivering Good Governance in Local Government*, ac atodiadau dilynol. Cyhoeddwyd yn atodiad diweddaraf yn Rhagfyr 2012.

I.2 Mae'r ddeddfwriaeth a chanllawiau yn y maes wedi esblygu dros nifer o flynyddoedd.

I.3 Diffinnir yr "Arferion Priodol" ar gyfer paratoi'r Datganiad Rheolaeth Fewnol statudol fel Datganiad CIPFA o Ymarfer Argymelledig ("SORP"), sef y Côt Ymarfer ar Gyfrifwaith Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r SORP yn ei dro yn datgan fod angen ystyried Fframwaith CIPFA / SOLACE *Delivering Good Governance in Local Government* fel arferion priodol hefyd. Cyhoeddwyd hwnnw yn 2007 er mwyn rhoi arweiniad clir i awdurdodau lleol er anogaeth gweithrediad gyson wrth ymdrin ag agweddau llywodraethu. Cyhoeddwyd atodiadau pellach yn 2010 a 2012 yn cynnwys gofynion ychwanegol.

I.4 Mae'r SORP a Fframwaith CIPFA / SOLACE ill dau yn mynegi erbyn hyn fod angen cyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol ehangach, sy'n ymgorffori'r Datganiad Rheolaeth Fewnol.

- 1.5 Pwrpas y Datganiad Llywodraethu Blynyddol, felly, yw arddangos fod yr awdurdod wedi ystyried ei fframwaith lywodraethu, ac adrodd fod y fframwaith hwnnw'n parhau'n ddigonol ac yn gweithredu'n effeithiol, gyda cynlluniau yn eu lle i weithredu ble gwelir unrhyw wendidau arwyddocaol.

2. PROFFIL Y DATGANIAD

- 2.1 Mae proffil y Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn cynyddu'n barhaus. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, mae Swyddfa Archwilio Cymru wedi cynnal adolygiad cenedlaethol o drefniadau llywodraethu, gan ganolbwyntio'n benodol ar ddatblygiad y Datganiad.
- 2.2 Roedd astudiaeth SAC yn canolbwyntio ar yr hyn yma'r awdurdod wedi'i wneud o ran:
- pennu lefel y sicrwydd sy'n ofynnol mewn perthynas â phob agwedd ar lywodraethu a adlewyrchir yng nghanllawiau CIPFA;
 - sicrhau bod y lefel ofynnol o sicrwydd yn cael ei darparu;
 - codi ymwybyddiaeth ymhlith y rheini sy'n gyfrifol am lywodraethu o'u cyfrifoldebau.
- 2.3 Bydd swyddogion SAC yn adrodd ar ganlyniad yr astudiaeth yma i'r Pwyllgor fel eitem ar wahân ar raglen heddiw.
- 2.4 Yn ogystal â'r astudiaeth yma, mae cwmni cyfrifwyr Grant Thornton yn cynnal adolygiad blynyddol o lywodraethu mewn awdurdodau lleol yng Nghymru a Lloegr. Mae'r adolygiadau hyn yn cynnwys cyfeiriad at ymarfer da mewn rhai awdurdodau, sydd wedi eu hystyried wrth baratoi'r Datganiad yma.

3. SWYDDOGAETH Y PWYLLGOR ARCHWILIO

- 3.1 Oherwydd rôl allweddol y Pwyllgor Archwilio yng nghyd-destun fframwaith lywodraethu'r Cyngor, mae gan y Pwyllgor swyddogaeth i herio dulliau paratoi a chynnwys y Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft, cyn argymhell fod Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr yn ei arwyddo. Yn wir, mae cymal ychwanegol yn y Datganiad eleni yn deillio o ofynion Atodiad Rhagfyr 2012 sy'n cyfeirio yn benodol at rôl y Pwyllgor Archwilio yn y broses. Wrth iddynt arwyddo'r Datganiad Llywodraethu, mae'r Prif Weithredwr ac Arweinydd y Cyngor yn cadarnhau:

“Rydym wedi cael ein cynghori ar oblygiadau canlyniad **yr adolygiad o effeithiolrwydd y fframwaith llywodraethu** gan y Pwyllgor Archwilio, a bod y trefniadau **yn parhau i gael eu hystyried yn addas at ei ddiben yn unol â'r fframwaith llywodraethu**. Mae'r meysydd sydd wedi derbyn sylw eisoes a'r rhai y mae'r Cyngor am fynd i'r afael â hwy yn benodol gyda chamau gweithredu newydd ar y gweill yn cael eu hamlinellu isod.”

- 3.2 Felly, wrth gyflawni'r rôl yma, mae angen i'r Pwyllgor Archwilio ystyried:
- Beth a olygir gan y “Fframwaith Llywodraethu”?
 - Ydi'r trefniadau i adolygu effeithiolrwydd y fframwaith lywodraethu yma yn addas?

4. Y FFRAMWAITH LYWODRAETHU

- 4.1 Yn ôl Atodiad Rhagfyr 2012 i ganllawiau CIPFA / SOLACE, mae elfennau allweddol y systemau a phrosesau sy'n rhan o lywodraethu awdurdod yn cynnwys trefniadau ar gyfer:
- nodi a chyfathrebu gweledigaeth yr awdurdod o'i bwrpas a'r canlyniadau a fwriedir i ddinasyddion a defnyddwyr gwasanaeth
 - adolygu gweledigaeth yr awdurdod a'i goblygiadau ar gyfer trefniadau llywodraethu yr awdurdod
 - trosi'r weledigaeth yn amcanion ar gyfer yr awdurdod a'i bartneriaethau
 - mesur ansawdd y gwasanaethau ar gyfer defnyddwyr, am sicrhau eu bod yn cael eu cyflwyno yn unol ag amcanion yr awdurdod ac am sicrhau eu bod yn cynrychioli'r gorau defnydd o adnoddau a gwerth am arian
 - diffinio a dogfennu rolau a chyfrifoldebau'r weithrediaeth, di-weithredol, swyddogaethau craffu a swyddogion, gyda threfniadau dirprwyo clir a phrotocolau ar gyfer cyfathrebu effeithiol mewn perthynas â'r awdurdod a threfniadau partneriaeth
 - datblygu, cyfathrebu a sefydlu codau ymddygiad, yn diffinio'r safonau ymddygiad ar gyfer aelodau a staff
 - adolygu effeithiolrwydd fframwaith gwneud penderfyniadau yr awdurdod, gan gynnwys trefniadau dirprwyo, gwneud penderfyniadau mewn partneriaethau a chadernid ansawdd data
 - adolygu effeithiolrwydd y fframwaith ar gyfer nodi a rheoli risgiau a dangos atebolrwydd clir
 - sicrhau bod trefniadau gwrth-dwyll a gwrth-lygredd effeithiol yn cael eu datblygu a'u cynnal
 - sicrhau rheolaeth effeithiol o newid a thrawsnewid
 - sicrhau bod trefniadau rheoli ariannol yr awdurdod yn cydymffurfio â'r gofynion llywodraethu yn Datganiad CIPFA ar Rôl y Prif Ariannol Swyddog mewn Llywodraeth Leol (2010), a lle nad ydynt, esbonnir pam, a sut y maent yn cyflawni'r un effaith
 - sicrhau trefniadau sicrwydd yr awdurdod yn cydymffurfio â'r gofynion llywodraethu yn Datganiad CIPFA ar Rôl y Pennaeth Archwilio Mewnol (2010) ac, os nad ydynt, esbonnir pam, a sut y maent yn cyflawni'r un effaith
 - sicrhau bod trefniadau effeithiol yn eu lle ar gyfer cyflawni swyddogaeth y swyddog monitro
 - sicrhau bod trefniadau effeithiol yn eu lle ar gyfer cyflawni swyddogaeth pennaeth y gwasanaethau taledig
 - ymgymryd â swyddogaethau craidd pwyllgor archwilio, fel y nodwyd yn nogfen CIPFA Pwyllgorau Archwilio: Arweiniad Ymarferol i Awdurdodau Lleol
 - sicrhau cydymffurfiaeth â chyfreithiau a rheoliadau perthnasol, polisiau a gweithdrefnau mewnol, a bod gwariant yn gyfreithlon
 - canu'r gloch a derbyn ac ymchwilio i gwynion gan y cyhoedd
 - nodi anghenion datblygu aelodau ac uwch swyddogion mewn perthynas â'u rolau strategol, a gefnogir gan hyfforddiant priodol
 - sefydlu sianeli cyfathrebu clir gyda phob rhan o'r gymuned a rhanddeiliaid eraill, gan sicrhau atebolrwydd ac annog ymgynghori agored
 - gwella atebolrwydd ar gyfer darparu gwasanaethau ac effeithiolrwydd cyhoeddus eraill darparwyr gwasanaeth
 - ymgorffori trefniadau llywodraethu da ar gyfer partneriaethau a mathau eraill o weithio ar y cyd fel y nodwyd yn adroddiad y Comisiwn Archwilio ar lywodraethu partneriaethau, ac adlewyrchu'r rhain yn nhrefniadau llywodraethu cyffredinol yr awdurdod.

- 4.2 Mae'n dilyn felly fod angen i'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol gynnwys cyfeiriad i'r uchod. Fodd bynnag, un o'r beirniadaethau sydd wedi eu codi mewn astudiaethau cenedlaethol yw fod datganiadau yn dueddol o gael eu strwythuro gan ddilyn y penawdau hyn yn ddeddfol. Er fod hynny yn darparu rhestr wirio gyfleus er mwyn sicrhau fod popeth wedi derbyn sylw, gall wneud y Datganiad yn anhygyrch ac anodd ei ddarllen. Dyma'r hyn sydd wedi cael ei wneud gan Gyngor Gwynedd yn y gorffennol (ac yn 2012 roedd yn dilyn strwythur y Côt Llywodraethu Lleol hefyd), ond eleni mae'r Datganiad yn dilyn trefn sy'n ymddangos yn fwy resymegol, tra ar yr un pryd yn rhoi sylw haeddiannol i bob un o'r pwyntiau a restrir yn 4.1 uchod.
- 4.3 Cymeradwywyd Côt Llywodraethu Lleol y Cyngor gan y Bwrdd ar 5 Ebrill 2011; mae'r côd ym yn mynd llawer o'r ffordd i esbonio beth yw trefniadau llywodraethu'r Cyngor, ac felly yn mynd dros lawer o'r un tir â'r hyn sydd wedi ei gynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Mae'n seiliedig ar y chwech egwyddor craidd yn Fframwaith CIPFA / SOLACE, sef:
- Egwyddor Graidd 1: Canolbwyntio ar bwmpas yr awdurdod ac ar y deilliannau i'r gymuned a chreu a gweithredu gweledigaeth yr ardal leol (yn cynnwys dinasyddion a defnyddwyr i'r gwasanaeth).
- Egwyddor Graidd 2: Aelodau a swyddogion yn gweithio gyda'i gilydd i gyflawni pwrpas cyffredin gyda swyddogaethau a rolau wedi eu diffinio'n glir.
- Egwyddor Graidd 3: Hyrwyddo gwerthoedd yr awdurdod ac arddangos gwerthoedd llywodraethu da trwy gynnal safonau uchel o ymddygiad.
- Egwyddor Graidd 4: Cymryd penderfyniadau thryloyw ac ar sail tystiolaeth sy'n cael eu craffu yn effeithiol a rheoli risg.
- Egwyddor craidd 5: Datblygu capasiti a gallu aelodau a swyddogion i fod yn effeithiol.
- Egwyddor craidd 6: Ymgysylltu gyda phobl leol a budd-ddeiliad eraill er mwyn sicrhau atebolrwydd cyhoeddus cadarn.

5. ADOLYGIAD O EFFEITHLONRWYDD Y FFRAMWAITH LYWODRAETHU

- 5.1 Mae'r Pwyllgor Archwilio angen sicrwydd fod y trefniadau llywodraethu a ddisgrifir yn Rhan 3 o'r Datganiad Llywodraeth Blynyddol yn gweithio fel y dylent. Er mwyn derbyn y sicrwydd yma, bydd angen i'r Pwyllgor ystyried os ydi'r gweithgareddau a ddisgrifir yn Rhan 4 o'r Datganiad yn ddigonol i ddod i farn am y trefniadau llywodraethu hyn.
- 5.2 Un o feirniadaethau'r archwilwyr allanol yn y gorffennol am drefniadau Cyngor Gwynedd ar gyfer paratoi'r Datganiad oedd ei fod yn dueddol o gael ei weld yn bennaf fel swyddogaeth ar gyfer Archwilio Mewnol (er nad oedd cyfryw drefniadau yn unigryw i'r Cyngor yma o bell ffordd). Mae trefniadau o'r fath yn cyfyngu ar berchnogaeth y Datganiad, gan gynyddu'r risg nad yw yn cael ei weld fel dogfen gorfforaethol.
- 5.3 Mewn ymateb i hyn, ac er mwyn gwella'r adolygiadau o drefniadau llywodraethu a fyddai'n arwain at Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol 2013, ffurfiwyd Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn ystod y flwyddyn er mwyn er mwyn cadw golwg parhaus, mwy disgybledig ar faterion llywodraethu, codi ymwybyddiaeth ehangach ohonynt, a hybu perchnogaeth ehangach o'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Aelodau'r Grŵp ydi'r Cyfarwyddwr Corfforaethol (DOW), Pennaeth Democratiaeth a Chyfreithiol, Uwch Reolwr y Gwasanaeth Comisiynu Corfforaethol a'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg.
- 5.4 Fel rhan o'i waith, mae'r Grŵp wedi cyfarfod ers Ionawr 2013 er mwyn sganio am ddatblygiadau sy'n berthnasol i lywodraethu, a rhoi sylw priodol iddynt yn y Datganiad. Roedd 2012-13 yn flwyddyn arwyddocaol wrth gwrs gan fod llawer o waith o ystyried risgiau strategol wedi ei gyflawni er mwyn datblygu'r Cynllun Strategol newydd.
- 5.5 Cymeradwywyd y Datganiad Llywodraethu drafft, yn amodol ar rai mân addasiadau, gan y Tîm Rheoli Corfforaethol ar 26 Mehefin 2013.
- 5.6 Felly, yn hytrach na dilyn yr un trywydd ag mewn blynyddoedd blaenorol lle roedd y Datganiad yn cael ei ddrafftio gan yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg, ei anfon o gwmpas swyddogion allweddol am sylwadau ac yna mynd i'r Pwyllgor Archwilio am sêl bendith, mae trafodaethau ymhlith swyddogion wedi arwain at lwybr ychydig yn wahanol eleni. Er hyn, credir fod y trefniadau newydd yn cadw balans rhwng cael trefn effeithlon a gallu tystiolaethu fod y trefniadau llywodraethu wedi derbyn sylw priodol.
- 5.7 Wrth symud ymlaen i 2013/14, y bwriad yw i'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu gyfarfod o leiaf yn chwarterol trwy'r flwyddyn (efallai'n amlach ar ddiwedd y flwyddyn ariannol ar adeg paratoi'r Datganiad Llywodraethu) er mwyn ystyried unrhyw waith sydd wedi ei gynnal yn y cyfnod blaenorol i asesu effeithiolrwydd y trefniadau llywodraethu. Bydd y Grŵp yn adrodd wedyn i'r Pwyllgor Archwilio.

6. ARGYMHELLIAD

- 6.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio herio'r prosesau a ddefnyddiwyd er mwyn asesu os yw'r trefniadau i adolygu effeithiolrwydd y fframwaith lywodraethu y Cyngor yn addas.
- 6.2 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio gymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol, yn ymgorffori Datganiad Rheolaeth Fewnol Cyngor Gwynedd, ar gyfer blwyddyn ariannol 2012/13 a'r cyfnod ers dyddiad y fantolen.

DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL

Mae'r datganiad hwn yn cwrdd â'r angen i gynhyrchu Datganiad Rheolaeth Fewnol yn unol â Rheoliad 4 o'r Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005.

Rhan 1: CWMPAS CYFRIFOLDEB

Mae Cyngor Gwynedd yn gyfrifol am sicrhau bod ei weithgareddau yn cael eu cynnal yn unol â'r gyfraith a safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei diogelu a'i gyfrifo amdano yn briodol, a'i ddefnyddio mewn ffordd economaidd, effeithlon ac effeithiol. Mae'n ddyletswydd o dan y Ddeddf Llywodraeth Leol 1999 i Gyngor Gwynedd sefydlu trefniadau sy'n sicrhau gwelliant parhaus yn y ffordd y mae'n gweithredu ei swyddogaethau, gan ystyried cyfuniad o agweddau economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.

Wrth gyflawni'r cyfrifoldebau eang yma, mae Cyngor Gwynedd hefyd yn gyfrifol am roi trefniadau priodol yn eu lle ar gyfer llywodraethu ei swyddogaethau, cynorthwyo gweithrediad effeithiol ei weithgareddau, ac sydd yn cynnwys trefniadau i reoli risg a rheoli ariannol digonol ac effeithiol.

Mae Cyngor Gwynedd wedi cymeradwyo a mabwysiadu côd Llywodraethu Corfforaethol, sy'n gyson ag egwyddorion Fframwaith CIPFA/SOLACE *Delivering Good Governance in Local Government*. Mae copi o'r côd i'w gael ar ein gwefan, neu gellir derbyn copi trwy ysgrifennu at Cyngor Gwynedd, Swyddfa'r Sir, Stryd y Jêl, Caernarfon, Gwynedd LL55 1SH. Mae'r datganiad yma yn esbonio sut mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â'r côd ac mae hefyd yn cwrdd â gofynion rheoliad 4(2) Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005 mewn perthynas â chyhoeddi datganiad ar reoli mewnol.

Rhan 2: PWRPAS Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

Wrth sefydlu ei fframwaith, mae Cyngor Gwynedd yn diffinio Llywodraethu fel "**gwneud y pethau cywir yn y ffordd gywir**".

Mae'r fframwaith llywodraethu'n cynnwys y systemau a phrosesau, diwylliant a gwerthoedd hynny sydd yn cyfeirio a rheoli'r awdurdod, a'r gweithgareddau ble mae'n adrodd i, cysylltu gydag ac yn arwain y gymuned. Mae'n galluogi'r awdurdod i fonitro llwyddiant ei amcanion strategol, ac i ystyried os yw'r amcanion wedi arwain at ddarparu gwasanaethau addas a chost effeithiol.

Mae'r system reolaeth fewnol yn rhan allweddol o'r fframwaith llywodraethu ac wedi ei ddylunio i alluogi'r Cyngor i reoli risg i lefel resymol yn hytrach na dileu'n gyfan gwbl y risg o fethiant i gyflawni polisiau ac amcanion; gall felly ond ddarparu sicrwydd rhesymol o effeithiolrwydd yn hytrach na sicrwydd diamod. Mae'r system rheolaeth fewnol yn seiliedig ar broses parhaus sy'n adnabod a blaenoriaethu risgiau sy'n berthnasol i gyflawni polisiau, nodau ac amcanion y Cyngor, i werthuso'r tebygolrwydd o risgiau'n cael eu gwireddu ac i isafu'r effaith petai hynny'n digwydd, ac i reoli'r risgiau mewn ffordd effeithlon, effeithiol ac economaidd.

Mae'r fframwaith llywodraethu a ddisgrifir uchod wedi bod yn ei le yng Nghyngor Gwynedd ar gyfer y flwyddyn sy'n diweddau 31 Mawrth 2013 a hyd at ddyddiad cymeradwyo'r datganiad o gyfrifon.

Rhan 3: Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

Mae Côt Llywodraethu Lleol Cyngor Gwynedd yn seiliedig ar chwech egwyddor craidd Fframwaith CIPFA/SOLACE ar gyfer llywodraethu corfforaethol mewn awdurdodau lleol a'u hegwyddorion cefnogol, oedd yn eu tro wedi eu haddasu o *Safon Genedlaethol ar Gyfer Llywodraethu Da mewn Gwasanaethau Cyhoeddus* a gyhoeddwyd gan y Comisiwn Annibynnol ar Lywodraethu Da mewn Gwasanaethau Cyhoeddus yn 2004. Mae Fframwaith CIPFA/SOLACE yn nodi'r anghenion ar gyfer cwrdd a'r egwyddorion a'r hyn a ddylid ei adlewyrchu mewn côd llywodraethu lleol.

Paratowyd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol yma yn unol â'r adendwm i Fframwaith CIPFA/SOLACE a gyhoeddwyd yn Rhagfyr 2012.

Mae elfennau allweddol y systemau a phrosesau sy'n cwmpasu trefniadau llywodraethu Cyngor Gwynedd fel a ganlyn:

3.1 Gwerthoedd, Gweledigaeth ac Ansawdd Gwasanaeth

Gwerthoedd y Cyngor

Gwerthoedd Cyngor Gwynedd yw:

- **Gwasanaethu**
- **Positif**
- **Gweithio fel tîm**
- **Gwerth am arian**
- **Parch**

Nod y Cyngor

Nod y Cyngor yw sicrhau **Y Gorau i Bobl Gwynedd Heddiw ac Yfory**. Hwn yw'r nod parhaus sy'n llywio gwaith y Cyngor ar bob lefel a bydd y Cyngor yn parhau i fesur i ba raddau rydym yn cyflawni hyn o ddydd i ddydd.

Cynllun Strategol

Wrth fabwysiadu ei Gynllun Strategol blwyddyn ar gyfer 2012/13, cytunodd y Cyngor y byddai wedyn yn mabwysiadu Cynllun Strategol ar gyfer gweddill oes y Cyngor, o 2013 i 2017.

Datblygwyd Cynllun Strategol 2013 – 2017 mewn sawl cam:

- Cam Un - Asesu Anghenion a Sganio'r Gorwel, gan adnabod y prif yrwyr cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a pholisi sydd yn dylanwadu'r Cyngor a'r Sir nawr ac sy'n debygol o wneud hynny yn y blynyddoedd nesaf.
- Cam Dau - defnyddio data a gwybodaeth allweddol fel sail i adnabod blaenoriaethau drafft ar gyfer y cynllun.
- Cam Tri - Cadarnhau'r Blaenoriaethau a Datblygu Cynigion Cyflawni

Mabwysiadwyd Cynllun Strategol 2013-2017 gan y Cyngor llawn ar 2 Mai 2013.

Yn ein cyflwyniad i Gynllun Strategol 2013-2017, rydym yn datgan:

“Ar gyfer y cyfnod 2013 - 2017, y bygythiad mwyaf i gynaliadwyedd a gwelliant gwasanaethau yw'r cyfuniad o alw cynyddol am wasanaethau a'r gostyngiad sylweddol yn adnoddau'r Cyngor. Mae'r cynllun hwn yn ceisio mynd i'r afael â'r her hon drwy newid model busnes y Cyngor yn sylfaenol. Un nodwedd allweddol, drwy gydol y cynllun, yw'r angen i weithio'n fwy effeithiol gyda phartneriaid, unigolion a chymunedau i atal a lleihau'r galw am wasanaethau drwy ymyrryd yn gynnar, fel bo problem yn amlygu ei hun, a chefnogi mwy o bobl i helpu eu hunain. Rydym hefyd yn cydnabod bod angen i ni newid y ffordd rydym yn ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaethau a chymunedau a dod yn Gyngor sy'n rhoi'r dinesydd yng nghanol popeth rydym yn ei wneud. Yn

ogystal, bydd angen i ni fod yn fwy arloesol yn y ffordd yr ydym yn darparu gwasanaethau er mwyn cyfrannu at arbedion effeithlonrwydd mwy sylweddol a lleihau toriadau gwasanaeth. Rydym yn hyderus y gallwn ni yng Ngwynedd, adeiladu ar rinweddau ein dinasyddion, cymunedau a gweithlu er mwyn goresgyn yr heriau hyn a manteisio ar y cyfleoedd cywir. Felly, y weledigaeth gyffredinol ar gyfer y cyfnod hwn yw:

Cefnogi pobl Gwynedd i ffynnu mewn cyfnod anodd"

Ansawdd Gwasanaeth

Mae'r Cynllun Strategol yn nodi cyfres o weledigaethau maes sy'n cyfrannu at y brif weledigaeth. Mae pob blaenoriaeth o fewn y Cynllun Strategol yn destun sylw gan Banel Cyflawni, sy'n cael ei arwain gan yr Aelod Cabinet perthnasol. Bwriad y paneli cyflawni yw cynorthwyo'r Aelod Cabinet i gyflawni'r addewidion cyhoeddus yn y Cynllun Strategol.

Mae'r trefniadau ar gyfer adnabod mesuryddion ac uchelgais perfformiad wedi eu datblygu ar draws yr awdurdod.

Mae trefniadau craffu'r Cyngor yn rhan allweddol o'i drefniadau llywodraethu. Ers symud trefniadau gwleidyddol y Cyngor i drefn Cabinet, mae'r pwyllgorau craffu, sydd yn pennu eu rhaglenni gwaith eu hunain yn flynyddol, yn blaenoriaethu sylw i nifer cymharol fychan o eitemau dros y flwyddyn. Mae'r pwyllgorau craffu yn edrych ar y materion hynny yng nghyd-destun eu heffaith ar drigolion a felly mae ansawdd y gwasanaethau yn elfen allweddol o hynny. Eleni hefyd, mae'r pwyllgorau craffu wedi cychwyn ar drefn newydd o gynnal ymchwiliadau craffu sydd yn edrych ar faes mewn manylder a llunio argymhellion gwella yn eu cylch.

Diwylliant a Threfniadau Busnes y Cyngor

Dangosodd gwaith hunanasesiad gan y Cyngor fod angen newid ei ddiwylliant mewnol er mwyn "**gwneud Pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud**". Mae'r Cynllun Strategol yn nodi'r canlyniadau canlynol y disgwylir erbyn 2017 yn y maes yma:

- **Un weledigaeth gyffredin a chdir i bawb yn y Cyngor (a elwir yn "Ffordd Gwynedd") ynglŷn â'r diwylliant corfforaethol sydd ei angen os am sicrhau fod pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud, gan sicrhau gwreiddio'r weledigaeth honno drwy'r Cyngor.**
- **Trefniadau ymgysylltu addas er mwyn sicrhau ein bod yn gwneud y pethau sydd o bwys i bobl Gwynedd ac er mwyn medru blaenoriaethu ein hadnoddau'n briodol.**
- **Gwneud defnydd mwy effeithlon o adnoddau a cheisio lleihau effaith toriadau ar bobl Gwynedd.**
- **Mwy o bobl Gwynedd ar eu hennill yn sgil cyflwyno cynlluniau sydd yn manteisio ar faint y Cyngor.**
- **Gwasanaethau ataliol effeithiol wedi eu sefydlu, er mwyn lleihau'r galw ar wasanaethau drwy atal ac ymyrraeth gynnar.**

3.2 Defnydd o Adnoddau a Gwerth am Arian

Strategaeth Ariannol

Yn ogystal â'r Cynllun Strategol, mae'r Cyngor hefyd wedi mabwysiadu Strategaeth Ariannol am y cyfnod 2013/14 – 2016/17, yn ei gyfarfod ar 28 Chwefror 2013. Mae'r Strategaeth Ariannol yn seiliedig ar ragolwg o Grant Llywodraeth Cymru, cynnydd blynyddol yn y Dreth Cyngor, rhaglenni arbed, a drwy sefydlu gwasanaethau ataliol effeithiol, er mwyn lleihau'r galw ar wasanaethau drwy atal ac ymyrraeth gynnar.

Yn ei Adroddiad Gwella Blynyddol 2013 ar Gyngor Gwynedd, nododd Archwilydd Cyffredinol Cymru, ***“Mae'r Cyngor yn cael budd o arweinyddiaeth ariannol gadarn ac mae wedi profi cryn lwyddiant o ran cynllunio'n effeithiol ar gyfer y dyfodol. Mae'r dull hwn o weithredu wedi golygu na fu angen gwneud penderfyniadau byrbwyll na thoriadau i wasanaethau er mwyn mantoli'r gyllideb, ac mae wedi galluogi'r Cyngor i wneud arbedion o ran gwasanaethau mewn ffordd gynlluniedig a strwythuredig dros gyfnod o amser”***.

Trefniadau ataliol

Mae'r angen i sefydlu trefniadau ataliol effeithiol wedi ei gynnwys yn y Cynllun Strategol gan fod Cyngor Gwynedd yn cydnabod:

- Bydd yr her gyllidol sy'n wynebu'r Cyngor yn dwysau ac yn para'n hirach na'r disgwyl ar y cychwyn.
- Y byddai canolbwyntio ar fesurau effeithlonrwydd yn unig yn annigonol i gau'r bwlch cyllidol a bod angen gwneud toriadau sylweddol i wasanaethau.
- Awgrymu bod angen dull amgen i leihau ac oedi gwneud toriadau yn y gwasanaethau, sef rheoli'r galw.
- Fod tystiolaeth lefel uchel y gall hyn fod yn opsiwn posibl i'r dyfodol.
- Bydd rhaid newid rhai pethau er mwyn cynyddu'r tebygrwydd i'r strategaeth o reoli'r galw fod yn llwyddiannus.

Mabwysiadwyd dogfen strategol gychwynnol gan y Cyngor llawn ar 28 Chwefror 2013. Cymeradwywyd y strategaeth fel sail i:

- Gynnal trafodaethau ffurfiol gyda phartneriaid yn lleol, rhanbarthol ac yn genedlaethol.
- Baratoi adnoddau cyllidol yn fewnol ac yn allanol i gefnogi'r cam o gynllunio a gweithredu'r strategaeth.
- Ennill y sgiliau a'r gallu angenrheidiol i fod yn llwyddiannus.
- Werthuso'r hyn sy'n gweithio'n dda ar hyn o bryd ac adnabod bylchau yn y ddarpariaeth.
- Gysylltu â'r cyhoedd er mwyn sefydlu dealltwriaeth gwell o sut allai dinasyddion a gwasanaethau cyhoeddus weithio'n well â'i gilydd er mwyn ymdopi â'r her gyllidol.
- Sefydlu trefniadau llywodraethu priodol, sy'n adeiladu ar strwythurau presennol, lle'n bosibl, er mwyn sicrhau cynnydd llwyddiannus.

3.3 Rolau, Cyfrifoldebau a Gwneud Penderfyniadau

Y Cabinet

Yn sgil Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, cyflwynwyd addasiadau pell-gyrrhaeddol i'r Cyfansoddiad i Gyfarfod Blyneddol y Cyngor ar 17 Mai 2012. Roedd y Cyngor wedi mabwysiadu model Arweinydd a Chabinet, yn unol â'r dewisiadau oedd ar gael iddo o dan y Mesur, yn ei gyfarfod ar 20 Hydref 2011, i ddod yn weithredol yn dilyn etholiad Mai 2012. Yn sgil y newidiadau, mae hawliau penderfynu ar a gweithredu mwyafrif helaeth o swyddogaethau'r awdurdod yn trosglwyddo oddi wrth y Cyngor i'r Weithrediaeth, sef Cabinet y Cyngor.

Mae'r Cabinet yn cynnwys 10 Cynghorydd ac yn cael ei gadeirio gan Arweinydd y Cyngor. Mae gan bob un o'r Aelodau bortffolio penodol o gyfrifoldeb am feysydd o fewn gwasanaethau'r Cyngor sydd wedi eu diffinio'n glir.

Ers cyflwyno Mesur 2011, mae'r Cyngor wedi cynnal adolygiadau o'i holl drefniadau llywodraethu er mwyn cydymffurfio gyda'r Mesur. Mae hyn yn cynnwys newidiadau sylfaenol yn y Rôl Weithredol, gyda Cabinet wedi cymryd lle'r Bwrdd. Mae hefyd wedi golygu adolygiadau a newidiadau yn rolau Trosolwg a Chraffu, ac Archwilio, a sefydlu rôl newydd Pennaeth Gwasanaethau Democraidd sydd wedi ei ddirprwyo i'r Pennaeth Strategol a Gwella.

Cynlluniau dirprwyo i bwyllgorau, aelodau Cabinet a swyddogion

Mae Rhan 3 (Cyfrifoldeb am Swyddogaethau) Cyfansoddiad y Cyngor yn cynnwys manylion am y cynlluniau dirprwyo hawliau i bwyllgorau, aelodau a swyddogion y Cyngor ynghyd â dosbarthiad o swyddogaethau nad oeddynt yn gyfrifoldeb y Cabinet.

Mae'r Cyfansoddiad hefyd yn cynnwys protocol ynghylch dyletswyddau a chyfrifoldebau aelodau. Mae'r protocol yn manylu ar bwrpas a dyletswyddau'r aelodau, Cadeirydd, Is-gadeirydd, aelodau Cabinet ac Arweinydd y Cyngor.

Rheolau Gweithdrefn

Yn ogystal â hyn, mae Cyfansoddiad y Cyngor yn parhau i gynnwys rheolau pendant er mwyn gweithredu a gwneud penderfyniadau. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Rheolau Gweithdrefn y Cyngor
- Rheolau Gweithdrefn Contractau
- Rheolau Gweithdrefn Ariannol
- Rheolau Gweithdrefn Trosolwg a Chraffu
- Rheolau Gweithdrefn Mynediad ar wybodaeth pwyllgorau
- Strategaeth trosolwg a chraffu
- Cynlluniau dirprwyo o fewn y Cyfansoddiad
- Protocol ar gyfer cysylltiadau Aelod / Swyddog

Swyddogion Statudol

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu strwythur rheoli sy'n cynnwys Prif Weithredwr (sydd hefyd yn Bennaeth y Gwasanaeth Taledig) a thri Cyfarwyddwr Corfforaethol. Gyda'i gilydd, nhw yw Tîm Rheoli Corfforaethol y Cyngor.

Mae'r Cyngor wedi enwebu'r canlynol i weithredu swyddogaethau statudol:

- Swyddog Monitro yn unol ag Adran 5 Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 – **Pennaeth Democratiaeth a Chyfreithiol**
- Swyddog Cyllid Cyfrifol yn unol ag Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972 – **Pennaeth Cyllid**
- Pennaeth Gwasanaethau Democratiaidd yn unol ag Adran 8 Mesur Llywodraeth Lleol (Cymru) 2011 – **Pennaeth Strategol a Gwella**
- Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol yn unol ag Adran 6 Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol Awdurdodau Lleol 1970 – **Pennaeth Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden** tan 30 Mai 2013, pan symudwyd y rôl statudol oddi wrth y Pennaeth Adran i lefel **Cyfarwyddwr Corfforaethol** yn y strwythur uwch reolwyr. Mae'r swyddogaeth wedi ei roi i Gyfarwyddwr Corfforaethol penodol.
- Cyfarwyddwr Arweiniol Gwasanaethau Plant a Phobl Ifanc yn unol ag Adran 27 Deddf Plant 2004 – **Cyfarwyddwr Corfforaethol penodol**.
- Prif Swyddog Addysg yn unol ag Adran 532 Deddf Addysg 1996 – **Pennaeth Addysg**

Mae Rhan 5 (Codau a Phrotocolau) Cyfansoddiad y Cyngor yn cynnwys protocolau ar weithredu dyletswyddau statudol y Swyddog Monitro, y Prif Swyddog Cyllid a Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol.

Cronfa Bensiwn Gwynedd

Mae Cyngor Gwynedd yn gweinyddu Cronfa Bensiwn Gwynedd ar gyfer ei weithwyr ei hun ynghyd â gweithwyr 24 o gyrff eraill sydd ar yr atodlen (gan gynnwys 2 Awdurdod Lleol) a 16 o gyrff a ganiateir. Caiff adroddiad blynyddol ar gyfer y gronfa ei baratoi yn unol â gofynion Rheoliad 34 Rheoliadau Cynllun Cronfa Bensiwn Llywodraeth Leol (Gweinyddiaeth) 2008.

3.4 Safonau a Chodau Ymddygiad

Codau Ymddygiad

Rhaid i holl swyddogion ac Aelodau Cyngor Gwynedd ymddwyn mewn ffordd sydd yn unol â'r Codau Ymarfer ar gyfer Aelodau a Swyddogion, sydd wedi eu cynnwys o fewn Cyfansoddiad y Cyngor a'r Côt Llywodraethu Lleol.

Mae'r Côt Ymddygiad ar gyfer aelodau'r Cyngor yn cael ei arwain gan y Gorchymyn Ymddygiad Aelodau (Egwyddorion) (Cymru) 2001. Mae'r Gorchymyn yn nodi'r egwyddorion sydd i lywodraethu ymddygiad aelodau awdurdod yng Nghymru.

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu "Gorchymyn Côt Ymddygiad (Cyflogeion Cymwys Llywodraeth Leol) (Cymru) 2001" fel côd ymddygiad ar gyfer ei holl staff.

Safon Gwynedd

Mabwysiadwyd dogfen "Safon Gwynedd" gan y Cyngor llawn ar 21 Hydref 2010. Mae'r ddogfen yma yn egluro'r safonau ymddygiad a ddisgwylir oddi wrth gynghorwyr Cyngor Gwynedd wrth ymdrin â'i gilydd. Dylid ei darllen ar y cyd hefo'r Côt Ymddygiad i Aelodau a'r Protocol Cyswllt Aelod-Swyddog. Mae'n ychwanegu at y dogfennau hynny ac nid tynnu oddi wrthynt.

Rheolau gweithdrefn y Pwyllgor Safonau

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu "Rheoliadau Ymchwiliadau Llywodraeth Leol (Swyddogaethau Swyddogion Monitro a Phwyllgorau Safonau) (Cymru) 2001" i reoli gweithdrefnau'r Pwyllgor Safonau.

3.5 Rheoli Risg, Rheolaeth Fewnol a Delio ag Afreoleidd-dra

Polisi Gwrth-dwyll, Gwrth-Lwgrwobrwyo a Gwrth-Lygreddigaeth

Mabwysiadwyd y Strategaeth Gwrth-Dwyll, Gwrth-Lwgrwobrwyo a Gwrth-Lygreddigaeth 2013 – 2016 gan y Pwyllgor Archwilio ar 29 Ionawr 2013. Pwrpas y Strategaeth yw datgan agwedd y Cyngor tuag at dwyll a llygredd a'r rhai sydd yn gweithredu, neu'n ceisio gweithredu, twyll neu lygredd yn erbyn Cyngor Gwynedd a'r trethdalwr.

Ymdrin â Rhoddion a Lletygarwch

Mae Rhan 5 (Codau a Phrotocolau) Cyfansoddiad y Cyngor yn cynnwys:

- Polisi Rhoddion a Lletygarwch i Swyddogion
- Protocol Rhoddion a Lletygarwch - Aelodau
- Polisi Buddiannau Swyddogion

Cofrestr Risgiau Corfforaethol

Mae'r Cyngor yn ystyried ac yn ymdrin â'i risgiau ar 3 'haen', sef Risgiau Corfforaethol (risgiau strategol sydd yn derbyn ystyriaeth wrth ddarparu'r Cynllun Strategol), Risgiau Trawsadrannol (risgiau gweithredol sydd yn effeithio ar bob adran, neu'r mwyafrif o adrannau) a Risgiau Adrannol (risgiau allweddol sy'n benodol i un adran). Yn ogystal â hyn rhoddir ystyriaeth i risgiau prosiect fel rhan o'r gyfundrefn rheoli prosiectau corfforaethol.

Rheolwyr Gwasanaeth yw perchnogion a rheolwyr risgiau, ac sy'n gyfrifol am weithredu camau cywiro i fynd i'r afael â diffygion mewn prosesau a rheolaethau. Mae Penaethiaid Adran yn asesu'r risgiau mae rheolwyr wedi eu hadnabod, gan gynnwys prif risgiau yn y gofrestr risg adrannol, a chefnogi mesurau lliniaru y rheolwyr. Yn ogystal â hynny, disgwylir i'r Penaethiaid Adran arsylwi patrymau ehangach a phatrymau dros y gorwel, a sicrhau fod y gofrestr risg adrannol yn cael ei hadolygu'n rheolaidd.

Cyfrifoldeb y Grŵp Rheoli yw sicrhau fod Risgiau Trawsadrannol yn derbyn sylw haeddiannol. Mae'r camau i reoli Risgiau Corfforaethol wedi eu hymgorffori yn y Cynllun Strategol 2013-2016.

Canu'r gloch a derbyn cwynion y cyhoedd

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Polisi a Threfniadau Canu'r Gloch, cynllun sy'n rhoi ffordd ddiogel a dibynadwy i weithwyr sôn yn ddi-dwyll am unrhyw bryderon am ymddygiad anghyfreithlon, twyllodrus neu lygreddig, camweinyddu ariannol, perygl i'r cyhoedd neu'r amgylchedd, cam-drin cleientiaid, ayb. Mae gan y Cyngor drefn safonol ar hyd y cyngor i ddeilio gyda chwynion, ond gyda threfn ar wahân ar gyfer cwynion yn ymwneud â Gwasanaethau Cymdeithasol.

3.6 Pwyllgor Archwilio

Yn unol â Chyfansoddiad y Cyngor, y Pwyllgor Archwilio yw'r "rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu".

Yn ystod 2012/13 roedd gan y Cyngor Bwyllgor Archwilio oedd yn gyfrifol am gyflawni'r swyddogaethau statudol yn unol â Rhan 81 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011. Cyflwynwyd Cylch Gorchwyl drafft i'r Pwyllgor yn ei gyfarfod ar 12 Gorffennaf 2012, oedd yn diffinio Rôl a Swyddogaethau'r Pwyllgor, oedd yn gyson â'r gofynion statudol hyn.

Roedd gweithgareddau'r Pwyllgor Archwilio yn ystod 2012/13 yn cynnwys:

- Craffu, herio a derbyn y Datganiad o'r Cyfrifon (yn amodol ar archwiliad) (12 Gorffennaf 2012).
- Cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer blwyddyn ariannol 2011/12 a'r cyfnod ers dyddiad y fantolen (12 Gorffennaf 2012).
- Cymeradwyo'r datganiadau ariannol statudol diwygiedig ar gyfer Cyngor Gwynedd a Cronfa Bensiwn Gwynedd, derbyn adroddiadau perthnasol Swyddfa Archwilio Cymru, ac awdurdodi'r Pennaeth Cyllid a Chadeirydd y Pwyllgor i arwyddo'r "llythyrau cynrychiolaeth" a'u cyflwyno i Archwilydd Penodedig Swyddfa Archwilio Cymru (27 Medi 2012).
- Derbyn cofrestr o adroddiadau archwiliwyr allanol a rheoleiddwyr (27 Medi 2012 a 14 Chwefror 2013).
- Craffu a herio y Strategaeth Ariannol, er mwyn derbyn sicrwydd ei fod yn cyfarch y risgiau perthnasol ac yn rhoddi sylw priodol i'r risgiau a wynebir tros y cyfnod pedair blynedd i ddod (14 Chwefror 2013).
- Craffu, herio a phenderfynu argymhell i'r Cyngor Llawn fabwysiadu'r Datganiad Strategaeth Rheolaeth Trysorlys, y Strategaeth Darpariaeth Lleiafswm Refeniw a'r Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol am 2013/14, y Dangosyddion Darbodus a'r Atodlenni Rheolaeth Trysorlys (14 Chwefror 2013).
- Derbyn adroddiadau chwarterol am gynnyrch gwaith Archwilio Mewnol.

Archwilio Mewnol

Yn ystod 2012/13 darparwyd y gwasanaeth Archwilio Mewnol yn unol â Côt Ymarfer CIPFA ar gyfer Archwilio Mewnol mewn Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig. Cymeradwywyd y Cylch Gorchwyl diweddaraf ar gyfer Archwilio Mewnol gan y Pwyllgor Archwilio yn ei gyfarfod ar 27 Medi 2012. Mae Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor, sydd yn rhan o'r Cyfansoddiad, yn rhoi'r grym angenrheidiol i Archwilio Mewnol er mwyn cyflawni ei rôl yn effeithiol. Mae'r trefniadau sydd yn eu lle wedi eu dylunio i sicrhau cydymffurfiaeth gyda'r Côt Ymarfer. Maent hefyd yn cynorthwyo'r Cyngor i gynnal trefniadau rhoi sicrwydd sy'n cydymffurfio â'r gofynion llywodraethu yn *Natganiad CIPFA ar Rôl y Pennaeth Archwilio Mewnol*.

Roedd Cynllun Archwilio Mewnol ar gyfer 2012/13 yn seiliedig ar Stategaeth Archwilio Mewnol 2012-15. Roedd y cynllun terfynol yn cynnwys 100 darn o waith. Yn ychwanegol i hynny, cwblheir gwaith dilyniant er mwyn sicrhau fod gwendidau mewn rheolaeth sy'n cael eu hamlygu mewn archwiliadau yn derbyn sylw. Derbyniodd 89% o archwiliadau dilyniant farn "Derbyniol" neu "Rhagorol" yn ystod 2012/13. Mae hyn yn awgrymu fod trefniadau cadarn o fewn yr awdurdod i weithredu argymhellion archwilio er mwyn cryfhau rheolaethau mewnol a rheoli risg.

Yn unol â gofynion Côt Ymarfer CIPFA, mae'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn paratoi adroddiad blynyddol sydd yn crynhoi canlyniad gwaith archwilio mewnol yn ystod y flwyddyn ar y system gyflawn o reolaeth fewnol yn yr awdurdod.

3.7 Cydymffurfiaeth â Chyfreithiau a Rheoliadau perthnasol

Cyn i'r Weithrediaeth weithredu eu pŵer, unai fel unigolion neu fel Cabinet, rhaid iddynt dderbyn cyngor y Prif Weithredwr, Swyddog Monitro a'r Prif Swyddog Cyllid, er mwyn sicrhau fod unrhyw benderfyniadau a wneir yn gyfreithlon a phriodol.

Wedi i'r Weithrediaeth wneud unrhyw benderfyniad ffurfiol caiff taflen penderfyniad ei chyhoeddi sy'n nodi'r penderfyniad, y rhesymeg y tu ôl i'r penderfyniad hwnnw, unrhyw ystyriaethau neu ddadleuon eraill (gan gynnwys goblygiadau polisi ar y penderfyniad), yn ogystal â sylwadau'r swyddogion statudol ac unigolion perthnasol eraill.

Mae gan y Pennaeth Democratiaeth a Chyfreithiol drefniadau i dderbyn gwybodaeth ddiweddar am unrhyw ddatblygiadau deddfwriaethol newydd trwy danysgrifiadau i ddeunyddiau cyfeiriadol masnachol ynghyd â thrwy aelodaeth o'r grŵp proffesiynol "Cyfreithwyr mewn Llywodraeth Leol" (LLG). Trefniadau cyfansoddiadol y Cyngor ydi fod y cyfrifoldeb gweithredol am unrhyw ddeddfwriaeth newydd yn disgyn ar y pennaeth adran perthnasol ac os oes amheuaeth ynglŷn a pha adran, mae'r penderfyniad i'w wneud gan y Prif Weithredwr.

Mae'r gweithdrefnau sydd yn eu lle yn caniatáu i'r Pennaeth Cyllid gyflawni ei ddyletswyddau'n llawn, ac yn cynorthwyo'r Cyngor i gynnal trefniadau rheolaeth ariannol sy'n cydymffurfio â'r gofynion llywodraethu yn *Natganiad CIPFA ar Rôl y Prif Ariannol Swyddog mewn Llywodraeth Leol*. Y Pennaeth Cyllid yw'r Swyddog sydd yn gyfrifol am adrodd yn unol ag Adran 114 Deddf Cyllid Llywodraeth Lleol 1988 petai'r Cyngor wedi, neu mae'n debygol o wneud, gwariant anghyfreithlon.

3.8 Hyfforddi a Datblygu Aelodau a Rheolwyr

Hyfforddiant Aelodau

Mae gan y Cyngor drefniadau cadarn ar gyfer hyfforddi a datblygu aelodau. Mae trefn anwytho yn ei le ar gyfer y cyfnod ar ôl pob etholiad ac mae rhaglen o sesiynau hyfforddiant (gyda dyddiadau wedi eu pennu ymlaen llaw) wedi ei gynllunio ar gyfer pob blwyddyn. Yn ogystal, mae'r Cyngor yn ymateb i'r disgwyliad newydd bod y Cyngor yn cynnig adolygiad blynyddol o anghenion hyfforddi a datblygu aelod ac, yn amodol ar ymateb aelodau i'r cynnig, byddwn yn cynnig y cyfle i lunio cynlluniau datblygu personol iddynt.

Cynllun Datblygu a Hyfforddi Swyddogion

Mae rhaglen hyfforddi yn ei le ar gyfer pob swyddog o'r Cyngor.

Mae'r Cyngor wedi dylunio matrices hyfforddi ar gyfer swyddogion ac wedi dynodi 6 categori hyfforddi: Tîm Arweinyddiaeth Corfforaethol, Penaethiaid, Rheolwyr, Arweinwyr Maes, Goruchwylwyr, Staff a Gweithwyr Uniongyrchol. Defnyddiwyd nodweddion penodol ar gyfer adnabod categori hyfforddi priodol aelod o staff. Mae rhaglen hyfforddi wedi ei lunio ar gyfer pob categori.

Mae'r broses Adolygu Perfformiad yn rhan o System Rheoli Perfformiad Cyngor Gwynedd sy'n cefnogi gwerthoedd y Cyngor. Disgwylir i holl swyddogion y Cyngor fod yn destun gwerthusiad o leiaf unwaith y flwyddyn.

3.9 Partneriaethau a Chydweithio

Yn y flwyddyn diwethaf, mae'r Cyngor a'i bartneriaid wedi ail-edrych ar drefniadau ei bartneriaethau strategol. Arweiniodd y Prosiect Rhesymoli Partneriaethau at greu un strwythur partneriaeth strategol newydd ar draws Gwynedd a Mon yn y prif feysydd strategol (Strategaeth Gymunedol, Plant a Phobl Ifanc, Iechyd, Gofal a Lles a Diogelwch Cymunedol). Mae'r drefn hynny yn dechrau gweithredu yn 2013 a byddwn yn rhoi sylw i effeithlonrwydd y trefniadau hynny yn ystod y flwyddyn.

Mae'r Cyngor wedi datblygu'r meini prawf llwyddiant canlynol sydd angen eu bodloni pan yn ystyried unrhyw fenter i gydweithio:

- Manteision busnes cadarnhaol i'r Cyngor yn nhermau ariannol, perfformiad a gwella gwydnwch gwasanaeth.
- Gwell elw ar ein buddsoddiad, o safbwynt amser swyddogion ac aelodau a chostau eraill, o gymharu â chyfleoedd amgen am fuddion busnes a allai fod yn gydweithiol eu natur neu beidio.
- Gwarchod a chefnogi statws yr iaith Gymraeg yng Ngwynedd a hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg y tu hwnt i'r sir.

- Trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd derbyniol.
- Cadw ein rôl comisiynu.
- Dosbarthiad teg o gyfleoedd cyflogaeth.
- Lefelau derbyniol o risg.
- Yn nhermau daearyddiaeth, cydweithio ar draws ardaloedd sy'n dderbyniol i Gyngor Gwynedd (h.y. nid y patrwm cydweithio rhanbarthol o reidrwydd).
- Amserlenni realistig.

Rhan 4: EFFEITHIOLRWYDD Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

Mae Cyngor Gwynedd yn gyfrifol am gynnal, o leiaf yn flynyddol, adolygiad o effeithiolrwydd ei fframwaith llywodraethu gan gynnwys y system rheolaeth fewnol. Mae'r adolygiad o effeithiolrwydd wedi ei lywio gan waith y rheolwyr gweithredol o fewn yr awdurdod sydd â chyfrifoldeb am ddatblygu a chynnal yr amgylchedd llywodraethu, adroddiad blynyddol y pennaeth archwilio mewnol, yn ogystal â sylwadau a wnaed gan yr archwilwyr allanol ac asiantaethau adolygu eraill ac arolygiaethau.

Sefydlwyd **Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu** yn ystod y flwyddyn, er mwyn cadw golwg parhaus, mwy disgybledig ar faterion llywodraethu, codi ymwybyddiaeth ehangach ohonynt, a hybu perchnogaeth ehangach o'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Mae'r Grŵp yn cynnwys Cyfarwyddwr Corfforaethol, y Swyddog Monitro, Uwch Reolwr y Gwasanaeth Comisiynu Corfforaethol a'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg.

Cyfrannodd y canlynol i lunio asesiad o effeithiolrwydd y fframwaith llywodraethu yn ystod y flwyddyn:

- Yr ystyriaeth a roddwyd i anghenion llywodraethu yn y broses o baratoi Cynllun Strategol Cyngor Gwynedd 2013 – 2017, gan gynnwys ystyriaeth o'r risgiau strategol arwyddocaol y mae'r Cyngor yn eu hwynebu. Cynhaliwyd cyfres o weithdai ar gyfer Aelodau'r Cabinet yn ystod Ionawr 2013 i drafod y prif faterion sydd angen sylw gan y Cyngor ar lefel strategol, gan gynnwys materion llywodraethu.
- Adolygiad o'r trefniadau llywodraethu gan y Pennaeth Democratiaeth a Chyfrethiol.
- Asesiadau gan aelodau a prif swyddogion wrth ddatblygu cyfundrefn "Ffordd Gwynedd", sef yr un weledigaeth gyffredin a chlir i bawb yn y Cyngor ynglŷn â'r diwylliant corfforaethol sydd ei angen os am sicrhau fod pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud. Un canlyniad disgwylidig o "Ffordd Gwynedd" yw sicrhau cyfundrefn perfformiad sy'n mesur os ydym yn cwrdd ag anghenion pobl Gwynedd ac yn rhoi gwerth am arian iddynt.
- Gwaith Archwilio Mewnol, wedi ei grynhai yn Adroddiad Blynyddol Pennaeth Archwilio Mewnol, a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio yn Ebrill 2013. Roedd yr adroddiad yn cynnwys y sicrwydd cyffredinol canlynol: ***"Ar sail gwaith Archwilio Mewnol a gwblhawyd yn ystod 2012/13, yn fy marn i mae gan Cyngor Gwynedd fframwaith gadarn o reolaeth fewnol. Mae hyn yn cynorthwyo i roi hyder yn y trefniadau i sicrhau cyflawniad effeithiol ac effeithlon o amcanion y Cyngor, gan fod y camau a gymerwyd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol i sefydlu a cryfhau rheolaethau mewnol ac i sicrhau fod argymhellion i gywiro gwendidau a adnabuwyd gan Archwilio Mewnol wedi bod yn foddhaol. Er hyn, mae angen datblygu ymhellach y prosesau ffurfiol o safbwynt cofnodi risgiau yn unedau busnes y Cyngor"***.
- Adolygiad blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru o'r gwasanaeth Archwilio Mewnol. Cyflwynwyd hwn i'r Pwyllgor Archwilio yn ei gyfarfod ar 12 Gorffennaf 2012.
- Ystyriaeth o ganlyniadau gwaith archwilwyr a rheoleiddwyr allanol, gan gynnwys Swyddfa Archwilio Cymru, Estyn a'r Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (AGGCC).
- Mae'r Pwyllgor Archwilio wedi cadw trosolwg ar drefniadau rheolaeth fewnol y Cyngor yn rheolaidd trwy'r flwyddyn, drwy ystyried gwaith archwilwyr mewnol ac allanol.
- Cafodd Strategaeth Ariannol 2013 – 2017 ei herio gan y Pwyllgor Archwilio a'r Cyngor llawn cyn iddo gael ei fabwysiadu.

- Trefniadau Gwrth-dwyll, Gwrth-Lygreddigaeth a Gwrth-Lwgrwobrwyo'r Cyngor wedi cael eu hasesu, gan ddefnyddio fframwaith asesu CIPFA. Cafodd Strategaeth newydd ei ddatblygu yn dilyn yr asesiad yma a'i gymeradwyo gan y Pwyllgor Archwilio ar 29 Ionawr 2013.
- Y Pwyllgor Pensiynau wedi craffu Adroddiad Blynyddol y Gronfa Bensiwn yn ei gyfarfod ar 26 Gorffennaf 2012.
- Roedd y broses o baratoi Cynllun Archwilio Mewnol 2013/14 yn cynnwys asesiad o'r Fframwaith Llywodraethu, fel y'i crynhoir yn y Côt Llywodraethu Lleol, er mwyn adnabod meysydd sydd i dderbyn sylw gan Archwilio Mewnol yn ystod y flwyddyn. Bydd hyn yn cynnwys adolygiad o'r Côt ei hun.
- Asesiad gan y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu o'r Fframwaith Llywodraethu Lleol, er mwyn adnabod y meysydd llywodraethu y mae angen rhoi sylw iddynt yn y blynyddoedd nesaf, gan nodi bod y mwyafrif o'r materion hyn yn faterion a fydd yn cymryd mwy na blwyddyn i'w datrus.

Rydym wedi cael ein cynghori ar oblygiadau canlyniad **yr adolygiad o effeithiolrwydd y fframwaith llywodraethu** gan y Pwyllgor Archwilio, a bod y trefniadau **yn parhau i gael eu hystyried yn addas at ei ddiben yn unol â'r fframwaith llywodraethu**. Mae'r meysydd sydd wedi derbyn sylw eisoes a'r rhai y mae'r Cyngor am fynd i'r afael â hwy yn benodol gyda chamau gweithredu newydd ar y gweill yn cael eu hamlinellu isod.

Rhan 5: MATERION LLYWODRAETHU ARWYDDOCAOL

Mae'r prosesau a ddisgrifir mewn rhannau blaenorol o'r datganiad hwn yn disgrifio'r dulliau a ddefnyddiwyd gan y Cyngor i adnabod y materion llywodraethu arwyddocaol sydd angen sylw.

Mater sydd wedi ei adnabod	Trefniadau i Ymateb	Cyfrifoldeb Pwy?
<p>Trefniadau Ymgysylltu. Mae angen cryfhau'r cyswllt rhwng y Cyngor a'r etholwyr drwy Aelodau rheng flaen drwy sefydlu Cynulliadau Ardal newydd. Bydd hyn hefyd yn ymgorffori ymateb y Cyngor i ymgynghoriadau, a galluogi'r Cyngor i arddangos sut yr ydym yn gwrando ar ac yn ymateb i negeseuon.</p>	<p>Bydd un o brosiectau'r weledigaeth "Ffordd Gwynedd", sef "Ymgysylltu", yn mynd i'r afael â hyn.</p>	<p>Cyfarwyddwr Corfforaethol</p>
<p>Gwneud Penderfyniadau. Angen sylw i'r Dinesydd yn y prosesau penderfynu.</p>	<p>Mae hyn y greiddiol i egwyddorion "Ffordd Gwynedd". Tra mae yna broses ar gyfer sicrhau fod hyn yn digwydd dengys asesiad a wnaed ar gyfer paratoi ar gyfer Ffordd Gwynedd efallai nad yw'n gweithio'n gyfangwbl fel y dylai ac felly bwriad un o'r prosiectau yn y cynllun "Ffordd Gwynedd" yw sicrhau fod y gyfundrefn Cabinet yn effeithiol.</p>	<p>Swyddog Monitro</p>
<p>Hyfforddi. Mae angen diweddarau trefniadau hyfforddi aelodau a swyddogion, yn arbennig am y rolau newydd yng nghyd-destun safonau a chodau.</p>	<p>Mae trefniadau sylfaenol ar gyfer hyfforddi aelodau yn eu lle. Yn ystod 2013/14, byddwn yn datblygu cyfundrefn i ymateb i ofynion aelodau am gynlluniau datblygu personol i'w cynorthwyo yn eu gwaith.</p>	<p>Pennaeth Strategol a Gwella / Swyddog Monitro</p>
<p>Craffu. Mae angen i Craffu ganolbwyntio fwyfwy ar ganlyniadau i'r Dinesydd.</p>	<p>Wedi ei gynnwys yn un o brosiectau "Ffordd Gwynedd", sef atgyfnerthu trefniadau Craffu fydd yn canolbwyntio ar effaith gwasanaethau ar ein pobl.</p>	<p>Uwch Reolwr Gwasanaeth Comisiynu Corfforaethol</p>
<p>Trefniadau Asesu Effaith. Mae gan y Cyngor drefniadau yn eu lle i asesu effaith mewn gwahanol feysydd, ond nid yw'r trefniadau yn rhoi un trosolwg ar gyfer y materion i gyd mewn cyfuniad.</p>	<p>Mae gennym drefniadau asesu effaith ond yn ystod y flwyddyn byddwn yn asesu yn benodol i ba raddau y maent yn effeithiol.</p>	<p>Uwch Reolwr Archwilio a Risg gyda chymorth y Grwp Asesu Trefniadau Llywodraethu</p>
<p>Cyfundrefn Rheoli Risg. Er fod y trefniadau i adnabod a chofrestru risgiau corfforaethol a thrawsadrannol yn effeithiol, mae gwendidau wedi eu hadnabod yn y trefniadau ar lefel adran.</p>	<p>Bydd y Gwasanaethau Archwilio a Risg, gyda chymorth swyddogion Gwella Perfformiad ac Effeithlonrwydd, yn hyrwyddo cyfundrefn a chanllawiau ar gyfer pob Pennaeth Adran.</p>	<p>Uwch Reolwr Archwilio a Risg</p>

Rhan 6: BARN

Rydym yn bwriadu cymryd camau i ddelio gyda'r materion uchod yn ystod y flwyddyn nesaf er mwyn gwella ein trefniadau llywodraethu. Rydym yn fodlon bydd y camau hyn yn delio gyda'r angen i wella adnabuwyd yn yr adolygiad effeithiolrwydd a byddwn yn monitro eu gweithrediad fel rhan o'r adolygiad blynyddol nesaf.

HARRY THOMAS
PRIF WEITHREDWR CYNGOR GWYNEDD

DYDDIAD

Cyng. DYFED WYN EDWARDS
ARWEINYDD CYNGOR GWYNEDD

DYDDIAD

CYFARFOD:	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD:	18 Gorffennaf 2013
TEITL:	Cofrestr o Adroddiadau Archwilio Allanol
PWRPAS / ARGYMHELLIAD:	Cyflwyno'r gofrestr er ystyriaeth y Pwyllgor Archwilio
AWDUR:	Geraint George, Pennaeth Strategol a Gwella
AELOD CABINET:	Cynghorydd Dyfed Edwards

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Un o ofynion Mesur Llywodraeth Leol Cymru yw bod pob adroddiad archwilio allanol i ddod i sylw'r Pwyllgor Archwilio gyda'r Pwyllgor yn cymeradwyo buddion gweithredu'r argymhellion a nodir gan yr archwilwyr allanol. Bydd hyn yn galluogi'r Pwyllgor Archwilio i gadw trosolwg ar weithredu argymhellion yr adroddiadau a rhoi crynodeb byr i'r Cabinet.
- 1.2 Mae'r canlynol yn enghreifftiau o adroddiadau archwilio allanol:

Adroddiadau ESTYN, CyMAL, Archifau Cenedlaethol
Adroddiadau gan yr Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru
Adroddiadau Blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru
Adroddiadau Achlysurol Swyddfa Archwilio neu gan gyrrff archwilio eraill
- 1.3 Gall adroddiadau fod yn llwyr berthnasol i Wynedd neu yn adroddiadau Cenedlaethol sydd gyda chyfeiriad ynddynt at Gyngor Gwynedd
- 1.4 Yn ychwanegol at hyn, mae'r Pwyllgor Archwilio wedi gofyn inni gadw cofrestr gorfforaethol o adroddiadau archwilio allanol, a'i chyflwyno i'r Pwyllgor bob chwe mis.
- 1.5 Cyflwynir i'w ystyried Gofrestr o Adroddiadau Archwilwyr Allanol ar wasanaethau'r Cyngor ers Ionawr 2010 (Atodiad 1) - mae'n gyfuniad o adroddiadau blynyddol, adroddiadau achlysurol ac adroddiadau cenedlaethol ble cyfeirir at Gyngor Gwynedd.
- 1.6 Mae'r llinellau sydd wedi eu lliwio mewn cefndir melyn yn dangos yr archwiliadau newydd sydd wedi dod i'n sylw ers cyflwyno'r gofrestr i'r Pwyllgor Archwilio ar 14 Chwefror 2013.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio nodi cynnwys y Gofrestr o Adroddiadau Archwilio Allanol.

COFRESTR ADRODDIADAU ARCHWILWYR ALLANOL (ers Ionawr 2010)														
Rhif	Teitl yr adroddiad	Maes Gwasanaeth	Corff Archwilio	Dyddiad ymateb i'r drafft	Linc Mewnol	Copi o'r adroddiad	Dyddiad derbyn yr adroddiad terfynol	Cyswllt unigolyn archwilio	Cyfrifoldeb gweithredu/ person cyswllt yn y Cyngor	Camau mewnol gyda chodi ymwybyddiaeth (grŵp rheoli, grŵp Arweinyddiaeth)	Natur y cyswllt gydag aelodau (copi yn unig, cyflwyno i bwyllgor craffu [&dyddiad], Bwrdd [&dyddiad])	Gweithredu argymhellion wedi'u cynnwys yn y cynllun busnes.	Monitro cynnydd	Blynyddol (B) Cenedlaethol (C) Eraill (E)
34	Arolygiad o Amddiffyn Oedolion yng Nghyngor Gwynedd	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru	Rhagfyr 2009		http://wales.gov.uk/cssiw/subsite/newcssiw/publications/ourfindings/gwynedd/gwynn/?lang=cy	2010-01-01	Huw Lloyd Jones o Swyddfa Archwilio Cymru	Nerys Evans		Arweinydd Portffolio. P C Gofal 28/6/11 : rhan o Adroddiad Blynyddol Amddiffyn Oedolion Bregus			E
40	Gwasanaeth Maethu Gwynedd	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru		..Adroddiadau Archwiliwyr Allanol Gwasanaethau Maethu 2010.pdf		2010-01-01	Shirley Harkins	Mari Thomas			Cynllun Busnes Gwasanaethau Cymdeithasol	Pwyllgor Craffu Plant a Phobl Ifanc - adroddiad cynnydd yn erbyn argymhellion wedi ei gyflwyno ar 30/11/2010.	E
54	Taclo Tlodi Plant ac anafanteision mewn Ysgolion	Addysg	Estyn			Mynd i'r afael a thlodi plant	2010-01-01		Dewi Jones					E
43	Adroddiad Arolygu Asiantaeth Gofal Cartref Gwasanaeth Arbenigol Plant Gwynedd	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru		..Adroddiadau Archwiliwyr Allanol Gwasanaethau Arbenigol Plant 2010.pdf		2010-02-01	Linda Owen, Shirley Harkins	Iona Griffith					E
42	Adolygiad dilynol o Adolygiad o Drefniadau Rheoli Perfformiad mewn Gwasanaethau Cymdeithasol - Cyngor Gwynedd	Gwasanaethau Cymdeithasol	Swyddfa Archwilio Cymru		..Adroddiadau Archwiliwyr Allanol ReviewPerfManSoc Services FollowUp 2010.pdf		2010-03-01	Nigel Griffiths	Gwen Carrington					E
45	Adroddiad Arolygu Cynlluniau lleoli oedolion - Cynllun lleoli oedolion Gwynedd Dolgellau	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru		..Adroddiadau Archwiliwyr Allanol Cynlluniau Lleoli Oedolion 2010.pdf		2010-03-01	Linda Owen a Rhiannon Fear	Ann Lloyd Jones					E
50	Adolygiad o'r Cynllun Argyfwng Mawr	Gofal Cwsmer	Swyddfa Archwilio Cymru 2009 a Spencer Webster 2010		http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2011/Pwyllgorau%20Craffu/Adnodau%20a%20Chorfforaeth	http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2011/Pwyllgorau%20Craffu/Prif%20Bwyllgor%20Craffu/2011-02-17/cymraeg/14_01_Cynllunio%20am%20Argyfwng	2010-05-01		Gwenan Parry	Grŵp Rheoli 19/4/2010 a 29/11/2010 a Fforwm Cydnerth Lleol' Gogledd Cymru	Prif Bwyllgor Craffu 17 Chweror 2011	Cynllun Busnes 2009/10	Cynllun Busnes 2009/10	E

COFRESTR ADRODDIADAU ARCHWILWYR ALLANOL (ers Ionawr 2010)														
Rhif	Teitl yr adroddiad	Maes Gwasanaeth	Corff Archwilio	Dyddiad ymateb i'r drafft	Linc Mewnol	Copi o'r adroddiad	Dyddiad derbyn yr adroddiad terfynol	Cyswllt unigolyn archwilio	Cyfrifoldeb gweithredu/ person cyswllt yn y Cyngor	Camau mewnol gyda chodi ymwybyddiaeth (grŵp rheoli, grŵp Arweinyddiaeth)	Natur y cyswllt gydag aelodau (copi yn unig, cyflwyno i bwyllgor craffu [&dyddiad], Bwrdd [&dyddiad])	Gweithredu argymhellion wedi'u cynnwys yn y cynllun busnes.	Monitro cynnydd	Blynyddol (B) Cenedlaethol (C) Eraill (E)
41	Adolygiad o wasnaethau mabwysiadu Cyngor Sir Gwynedd o fewn fframwaith ehangach cynllunio ar gyfer sefydlogrwydd	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru		..Adroddiadau Archwiliwyr AllanolGwasanaethMabwysiadu 2010.pdf		2010-11-01	Denise Stickels, Shirley Harkins, Shirley Cox	Mari Thomas					E
63	O Weledigaeth i Weithrediad - Adroddiad y Comisiwn Annibynnol ar Wasanaethau Cymdeithasol yng Nghymru	Gwasanaethau Cymdeithasol	Comisiwn Annibynnol ar Wasnaethau Cymdeithasol yng Nghymru		..Adroddiadau Archwiliwyr AllanolFrom VisionToActionSocServices Wales 2010.pdf		2010-11-01		Gwen Carrington					C
3	Arolygu, Gwerthuso ac Adolygu Gwasanaethau Cymdeithasol Awdurdodau Lleol 2009-10.	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru			Local authority social services inspection evaluation and reviews	2010-12-22	Imelda Richardson	Gwen Carrington		Pwyllgor Craffu Gofal 07/04/11; Pwyllgor Craffu Plant a Phobl Ifanc 12/04/11.	Cynllun Busnes Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol	Cynllun Busnes Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol	B
1	Adroddiad Gwella Blynyddol 1 Cyngor Gwynedd 2009/10	Cynllun 3 Blynedd / Hunan asesiad y Cyngor	Swyddfa Archwilio Cymru	Cyfarfodydd a thrafodaethau ffon, terfynol yn cael ei gyhoeddi ar 27/01/2011	..Adroddiad Gwella BlynyddolNon awr 2011GwyneddCC AIR W elsh.pdf	Copi o'r adroddiad ar gael gan y person cyswllt yn y Cyngor	2011-01-17	Huw Lloyd Jones	Vera Jones	Grwp Arweinyddiaeth 19/01/2011 Cyhoeddi ar y safle we 27/01/2011	Llythyr yn gwahodd i gyflwyniad i'r holl aelodau - 08/02/2011 Copiau caled i'r holl aelodau - 23/03/11 Cyflwyniad i Aelodau'r Bwrdd, Y Pwyllgor Archwilio, Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgorau Craffu, Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Cyngor, Penaethiaid Gwasanaeth a Chyfarwyddwyr Corfforaethol - 05/04/2011	Bwrdd Rhaglen Trawsffurfio. Cynllun Busnes Strategol a Gwella.	Cynllun Tair Blynedd	B
66	Ymgynghoriad ar Strategaeth Grantiau Swyddfa Archwilio Cymru	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.wao.gov.uk/assets/welshdocuments/Grants_consultation_Welsh.pdf	2011-02-01	Huw Vaughan Thomas	Dafydd L Edwards	Sylw swyddogion o fewn yr Adran Cyllid				C
44	Adroddiad Arolygu Asiantaeth Gofal Cartref Gwasanaeth Arbenigol Plant Gwynedd	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru		..Adroddiadau Archwiliwyr AllanolGwasanaethArbenigolPlant 2011.pdf		2011-03-01	Linda Owen	Iona Griffith					E
16	Amlinelliad Archwilio Cyllidol - Cyngor Gwynedd	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru				2011-05-01	Anthony Barrett	Dafydd L Edwards	Sylw swyddogion o fewn yr Adran Cyllid				B

COFRESTR ADRODDIADAU ARCHWILWYR ALLANOL (ers Ionawr 2010)

Rhif	Teitl yr adroddiad	Maes Gwasanaeth	Corff Archwilio	Dyddiad ymateb i'r drafft	Linc Mewnol	Copi o'r adroddiad	Dyddiad derbyn yr adroddiad terfynol	Cyswllt unigolyn archwilio	Cyfrifoldeb gweithredu/ person cyswllt yn y Cyngor	Camau mewnol gyda chodi ymwybyddiaeth (grŵp rheoli, grŵp Arweinyddiaeth)	Natur y cyswllt gydag aelodau (copi yn unig, cyflwyno i bwyllgor craffu [&dyddiad], Bwrdd [&dyddiad])	Gweithredu argymhellion wedi'u cynnwys yn y cynllun busnes.	Monitro cynnydd	Blynyddol (B) Cenedlaethol (C) Eraill (E)
17	Amlinelliad Archwilio Cyllidol - Cronfa Bensiwn Gwynedd	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru				2011-05-01	Anthony Barrett	Dafydd L Edwards	Sylw swyddogion o fewn yr Adran Cyllid				B
35	Arolygiad o'r trefniadau ar gyfer asesu a rheoli gofal plant mewn angen yng Ngwynedd. Arolygwyd eto ym Mawrth 2011	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru	Ebrill 2009		http://wales.gov.uk/cssiw/subsite/newcssiw/publications/ourfindings/gwynedd/gwyne/?lang=cy	2011-05-01	Mark Roberts	Sharron Williams		Mai 2011	Marian Parry Hughes	Bwrdd Diogelu Plant Gwynedd a Môn 21 Hydref 2011	E
12	Asesiad o Archwilio Mewnol 2010/2011	Archwilio Mewnol	Swyddfa Archwilio Cymru	02/06/2011		http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2011/Pwyllgor%20Archwilio/2011-07-12/cymraeg/12_01_Asesiad%20o%20Archwilio%20Mewnol%202010-11.pdf	2011-06-06	Amanda Hughes	Dewi Morgan	Rhaeadru o fewn Archwilio Mewnol	Pwyllgor Archwilio 12/7/2011		Adroddiad Blynyddol Pennaeth Archwilio Mewnol 2011/12, Pwyllgor Archwilio 12/7/2012	B
55	Mynd i'r afael a thlodi plant ac anfantais mewn ysgolion: cydweithio â'r gymuned a gwasanaethau eraill	Addysg	Estyn		http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2011/Pwyllgor%20Archwilio/2011-09-29/cymraeg/05_02_(b)(i)%20Datganiadau%20Ariannol%20Cyngor%20Gwynedd		2011-07-01		Dewi Jones					E
14	Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol - Cyngor Gwynedd 2010-11	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2011/Pwyllgor%20Archwilio/2011-09-29/cymraeg/05_02_(b)(i)%20Datganiadau%20Ariannol%20Cyngor%20Gwynedd	2011-09-01	Anthony Barrett	Dafydd L Edwards		Pwyllgor Archwilio 29 Medi 2011			B
15	Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol - Cronfa Bensiwn Gwynedd 2010-11	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2011/Pwyllgor%20Archwilio/2011-09-29/cymraeg/05_03_(c)(i)%20Datganiadau%20Cyfrifon%20y%20Gronfa%20Bensiwn	2011-09-01	Anthony Barrett	Dafydd L Edwards		Pwyllgor Archwilio 29 Medi 2011			B
7	Asesiad Corfforaethol Rhagarweiniol Cyngor Gwynedd	Y Cyngor	Swyddfa Archwilio Cymru	23/08/2011		Asesiad Corfforaethol Swyddfa Archwilio	2011-10-06	Huw Lloyd Jones	Geraint George	Grwp Arweinyddiaeth 7/9/2011	Prif Pwyllgor Craffu 6/10/11			B
4	Arolygiad a Gwerthusiad o Berfformiad Blynyddol 2010/2011	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru			http://wales.gov.uk/cssiw/subsite/newcssiw/publications/lareviews/2011/5530270/?skip=1&lang=cy	2011-10-31	Imelda Richardson	Gwen Carrington	Bwrdd Rhaglen Gofal 8/11/11 Gweithgor Gofal 25/11/11	Pwyllgor Craffu Gofal 29/11/11		Rhaglen Gweithredu . Cyfarfod gyda'r Gweinidog 13/3/12	B
8	Fframwaith Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru	Llyfrgelloedd a Gwybodaeth	CyMAL			http://wales.gov.uk/docs/drah/publications/110223/wpls2101112cy.pdf	2012-01-21		Hywel James	Arweinydd Portffolio a Phennaeth Adran	Cyfarfod Paratoi'r Pwyllgor Craffu ar 1/9/2011 ar gyfer materion perfformiad (yn amodol ar y Rheolwr Craffu a'r Gweithgor Craffu), Bwrdd y Cyngor	Cynllun Busnes y Gwasanaeth Llyfrgell a Gwybodaeth	Cynllun Busnes y Gwasanaeth Llyfrgell a Gwybodaeth	B

COFRESTR ADRODDIADAU ARCHWILWYR ALLANOL (ers Ionawr 2010)

Rhif	Teitl yr adroddiad	Maes Gwasanaeth	Corff Archwilio	Dyddiad ymateb i'r drafft	Linc Mewnol	Copi o'r adroddiad	Dyddiad derbyn yr adroddiad terfynol	Cyswllt unigolyn archwilio	Cyfrifoldeb gweithredu/ person cyswllt yn y Cyngor	Camau mewnol gyda chodi ymwybyddiaeth (grŵp rheoli, grŵp Arweinyddiaeth)	Natur y cyswllt gydag aelodau (copi yn unig, cyflwyno i bwyllgor craffu [&dyddiad], Bwrdd [&dyddiad])	Gweithredu argymhellion wedi'u cynnwys yn y cynllun busnes.	Monitro cynnydd	Blynyddol (B) Cenedlaethol (C) Eraill (E)
2	Adroddiad Gwella Blynyddol Cyngor Gwynedd 2010/11	Cynllun 3 Blynedd / Hunan asesiad y Cyngor	Swyddfa Archwilio Cymru	Drafft Ionawr 2012		http://www.wao.gov.uk/assets/welshdocuments/Gwynedd_Welsh_AIR_2012.PDF	2012-02-01	Huw Lloyd Jones a John Roberts	Vera Jones	15/2/2012 Grwp Arweinyddiaeth	Holl aelodau'r Cyngor - cyfarfod adeg y Bwrdd 6/3/12			B
65	Cyfrifon Awdurdodau Lleol 2010-11	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.wao.gov.uk/assets/welshdocuments/Local_Authority_Accounts_2012_Welsh.pdf	2012-02-01	Huw Vaughan Thomas	Dafydd L Edwards	Sylw swyddogion o fewn yr Adran Cyllid				C
46	Adroddiad Asiantaeth Gofal Cartref Gwasanaethau Arbenigol Plant Gwynedd	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru		Adroddiadu Archwiliwyr Allanol Gwas Arbenigol Plant 2012.pdf		2012-03-01		Iona Griffith					E
71	Rheoli Gwybodaeth	Gofal Cwsmer	Swyddfa Archwilio Cymru				2012-04-01	Andrew Doughton a Jeremy Evans.	Gwenan Parry	Wedi ei thrafod o fewn yr Adran a hefyd ar y cyd hefo Tim Rheoli Strategol a Gwella		Cynllun Strategol y Cyngor	Drwy'r drefn monitro perfformiad corfforaethol	E
28	Amlinelliad o'r Archwiliad Ariannol Blynyddol 2011/12	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2012-13/Pwyllgor%20Archwilio/2012-07-12/cymraeg/10_01_Amlinelliad%20o%20Archwiliad%20Ariannol%20Blynyddol	2012-06-01	Amanda Hughes, Derwyn Owen and Alan Hughes	Dafydd L Edwards					B
29	Amlinelliad o'r Archwiliad Ariannol Blynyddol Cronfa Bensiwn Gwynedd 2011/12	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2012-13/Pwyllgor%20Archwilio/2012-07-12/cymraeg/11_01_Amlinelliad%20o%20Archwiliad%20Ariannol%20Blynyddol	2012-06-01	Derwyn Owen, Amanda Hughes and Simon Monkhouse	Dafydd L Edwards					B
30	Asesiad o Archwilio Mewnol 2012/2013	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru					Amanda Hughes	Dafydd L Edwards	Rhaeadru o fewn Archwilio Mewnol	Pwyllgor Archwilio 18.7.2013			B
64	Cronfeydd wrth gefn Awdurdodau Lleol a Benthyciadau digefnogaeth papur ymchwil ar gyfer Llywodraeth Cymru	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru	Does dim copi Cymraeg i'w gael ar y wefan.		sets/Wales_Audit_Office_Report_Local_Authority_Reserves_and_Unsupported_Borrowing_July_2012_-_Final.pdf	2012-06-01	John Herniman & Anthony Veale.	Dafydd L Edwards	Sylw swyddogion o fewn yr Adran Cyllid				C
13	Asesiad o Archwilio Mewnol 2011/2012	Archwilio Mewnol	Swyddfa Archwilio Cymru	12/06/2012		http://www.gwynedd.gov.uk/ADNPwyllgorau/2012-13/Pwyllgor%20Archwilio/2012-07-12/cymraeg/15_01_Adolygiad%20Swyddfa%20Archwilio%20Cymru%20o%20	2012-06-06	Amanda Hughes	Dewi Morgan	Rhaeadru o fewn Archwilio Mewnol	Pwyllgor Archwilio 12/7/2012	Dim argymhellion		B

COFRESTR ADRODDIADAU ARCHWILWYR ALLANOL (ers Ionawr 2010)

Rhif	Teitl yr adroddiad	Maes Gwasanaeth	Corff Archwilio	Dyddiad ymateb i'r drafft	Linc Mewnol	Copi o'r adroddiad	Dyddiad derbyn yr adroddiad terfynol	Cyswllt unigolyn archwilio	Cyfrifoldeb gweithredu/ person cyswllt yn y Cyngor	Camau mewnol gyda chodi ymwybyddiaeth (grŵp rheoli, grŵp Arweinyddiaeth)	Natur y cyswllt gydag aelodau (copi yn unig, cyflwyno i bwyllgor craffu [&dyddiad], Bwrdd [&dyddiad])	Gweithredu argymhellion wedi'u cynnwys yn y cynllun busnes.	Monitro cynnydd	Blynyddol (B) Cenedlaethol (C) Eraill (E)
27a	Llythyr Asesiad Gwella Swyddfa Archwilio Cymru	Y Cyngor	Swyddfa Archwilio Cymru		Llythyr Blynyddol Llythyr gwella 1 2012 Gwynedd CC - Letter Welsh.pdf		2012-09-17	Huw V Thomas, Huw Lloyd Jones & Nigel Griffiths	Harry Thomas	Sylw swyddogion o fewn yr Uned Gwella Perfformiad 19/9/12. Cylchlythyrwyd â'r Penaethiaid am sylwadau drafft. Tîm Rheoli Corfforaethol	Cabinet Anffurfiol	Cynllun Busnes yr Adran	Monitro Cynllun Busnes yr Adran	B
31	Adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol Cyngor Gwynedd 2011/12	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru			2012-09-27 2012-09-27 Cyngor Gwynedd	2012-09-01	Anthony Barrett	Dafydd L Edwards		Pwyllgor Archwilio 20132-09-27			B
58	Adolygiad 2012 o'r Gwasanaeth Budd-dal Tai a Budd-dal y Dreth Gyngor	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru			2012-09-27 2012-09-27 Cyngor Gwynedd	2012-09-01	Lisa Williams	Dafydd L Edwards		Pwyllgor Archwilio 20132-09-27			E
5	Arolygiad a Gwerthusiad o Berfformiad Blynyddol 2011/2012	Gwasanaethau Cymdeithasol	Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru			http://wales.gov.uk/cssiw/subsite/newcssiw/publications/lareviews/20112/gwynedd/?sessionid=EC229EDBDB0E1C738EBAF74E5C03AF2?lang=cy	2012-10-31	Imelda Richardson	Morwena Edwards				Cynllun Busnes Tai a Gwasanaethau Cymdeithasol	B
72	Arolygiad Cenedlaethol mewn perthynas â rôl Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol	Gwasanaethau Cymdeithasol	CSSIW		Adroddiadau Archwilwyr Allanol 2013 cssiw - national review of Role of the DSS - feedback form - W - Gwynedd.pdf	http://wales.gov.uk/docs/cssiw/repoti130613dosscy.pdf	2013-06-01		Morwena Edwards	Cyflwyno i'r aelod cabinet ac i'r Tîm Reoli Corfforaethol er ystyried unrhyw negeseuon allweddol parthed trefniadau Cyngor				C
70	Argyfyngau Sifil yng Nghymru	Gofal Cwsmer	Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.wao.gov.uk/assets/welshdocuments/270A2012_Civil_Emergencies_Welsh.pdf	2012-12-06	Huw Vaughan Thomas	Gwenan Parry	Wedi ei thrafod gan yr Adran a chyda Dilwyn Williams, Cyfarwyddwr Strategol.	Pwyllgor Craffu Corfforaethol 23 Mai 2013.	Gwelliannau i'w cynnwys yn rhaglen waith yr Adran	Monitro Rhaglen Waith yr Adran	C
27b	Llythyr Asesiad Gwella Swyddfa Archwilio Cymru	Y Cyngor	Swyddfa Archwilio Cymru		Llythyr Blynyddol Llythyr gwella 2 2012 608A2012_Gwynedd_Council_Improvement_Assessment_Letter_Welsh (3).docx		2013-01-18	Huw V Thomas	Harry Thomas	Cylchlythyrwyd â'r Penaethiaid am sylwadau drafft. Tîm Rheoli Corfforaethol	Cabinet Anffurfiol	Cynllun Busnes yr Adran	Monitro Cynllun Busnes yr Adran	

COFRESTR ADRODDIADAU ARCHWILWYR ALLANOL (ers Ionawr 2010)														
Rhif	Teitl yr adroddiad	Maes Gwasanaeth	Corff Archwilio	Dyddiad ymateb i'r drafft	Linc Mewnol	Copi o'r adroddiad	Dyddiad derbyn yr adroddiad terfynol	Cyswllt unigolyn archwilio	Cyfrifoldeb gweithredu/ person cyswllt yn y Cyngor	Camau mewnol gyda chodi ymwybyddiaeth (grŵp rheoli, grŵp Arweinyddiaeth)	Natur y cyswllt gydag aelodau (copi yn unig, cyflwyno i bwyllgor craffu [&dyddiad], Bwrdd [&dyddiad])	Gweithredu argymhellion wedi'u cynnwys yn y cynllun busnes.	Monitro cynnydd	Blynyddol (B) Cenedlaethol (C) Eraill (E)
73	Astudiaeth Genedlaethol Cymru Gyfan – Pobl Ifanc Nad Ydynt Mewn Addysg, Cyflogaeth na Hyfforddiant	Gwasanaethau Cymdeithasol	CSSIW		\Adroddiadau Archwiliwyr Allanol\2013\2013-03-25 Ltr to CXs re. NEETS All Wales National Study CYM.pdf		2013-03-27		Morwena Edwards					C
27c	Asesiad Gwella Swyddfa Archwilio Cymru	Y Cyngor	Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.wao.gov.uk/assets/welshdocuments/Gwynedd_AIR_2013_Welsh.pdf	2013-04-01	Huw Lloyd Jones & Nigel Griffiths o dan gyfarwyddyd Alan Morris	Harry Thomas					B
61	Cynnal astudiaeth cenedlaethol ar drefniadau ar gyfer cyflenwi yn ystod absendoldeb athrawon yn 2012	Addysg	Estyn a Swyddfa Archwilio Cymru					Nigel Griffiths/ Steve Martin, Rheolwr - Astudiaethau Cenedlaethol	Hefin Owen					C
62	Astudiaeth Gwella Craffu yn ystod 2012/13 Gwaith datblygol yw hwn a bydd yn cyfrannu at ddatblygu sgiliau hunan-arfarnu yn ogystal â'r gwaith craffu	Strategol a Gwella	Swyddfa Archwilio Cymru	Disgwyllir adroddiad ym mis Mawrth / Ebrill 2013				Ena Lloyd, Cydlynnydd Rhanbarthol a Huw Lloyd Jones Swyddfa Archwilio Cymru	Gareth James	Bydd yn dylanwadu ar Strategaeth Trosolwg a Chraffu'r Cyngor.				C
69	Caffael a Rheoli Gwasanaethau Ymgynghori	Strategol a Gwella	Swyddfa Archwilio Cymru	Derbyniwyd y drafft ar 9/11/2012		http://www.wao.gov.uk/assets/welshdocuments/Consultancy_services_Final_welsh.pdf		Jeremy Morgan	Geraint George	Adroddiad ac ymateb drafft i'w ystyried gan y tim rheoli corfforaethol ar 10 Gorffennaf				C
74	Amlinelliad o'r Archwiliad Ariannol Blynyddol	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru		d.gov.uk/ADNPwyllgorau/2012-13/Pwyllgor%20Archwilio/2013-04-18/cymraeg/07_01		2013-03-01	Anthony Barrett	Dafydd L Edwards		Pwyllgor Archwilio 2013-04-18			B
75	Amlinelliad o'r Archwiliad Ariannol Blynyddol - Cronfa Bensiwn Gwynedd	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru		d.gov.uk/ADNPwyllgorau/2012-13/Pwyllgor%20Archwilio/2013-04-18/cymraeg/08_01		2013-03-01	Anthony Barrett	Dafydd L Edwards		Pwyllgor Archwilio 2013-04-18			B
76	Adroddiad ar ansawdd gwasanaethau addysg awdurdodau lleol i blant a phobl ifanc yn Cyngor Gwynedd	Addysg	Estyn a Swyddfa Archwilio Cymru			http://www.estyn.gov.uk/download/publication/284684.4/adroddiad-arolygiad-cyngor-gwynedd-2013	2103-07-01	Clive Phillips and Huw Lloyd Jones	Dewi Jones	Tîm Comisiynu 9.7.2013 Tîm Gweithredol 17.7.2013	Ymateb i adroddiad ESTYN erbyn 20.09.2013			B
77	Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2012/13	Cyllid	Swyddfa Archwilio Cymru											B

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Asesiad o Archwilio Mewnol

Cyngor Gwynedd

Blwyddyn archwilio: 2012-13

Cyhoeddwyd: Mehefin 2013

Cyfeirnod y ddogfen: 375A2013

Statws y ddogfen

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Cyngor Gwynedd fel rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol, y Cod Ymarfer Archwilio a'r Datganiad o Gyfrifoldebau a gyhoeddwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Nid oes unrhyw gyfrifoldeb ar Swyddfa Archwilio Cymru (yr Archwilydd Cyffredinol a'i staff) na, lle y bo'n gymwys, yr archwilydd penodedig, mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na chyflogai arall yn unigol, nac i unrhyw drydydd parti.

Os ceir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partion perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru (a, lle y bo'n gymwys, yr archwilydd penodedig) yn drydydd parti perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn infoofficer@wao.gov.uk.

Cynnwys

Adroddiad manwl

Mae gan Gyngor Gwynedd Wasanaeth Archwilio Mewnol effeithiol sy'n cydymffurfio â safonau Cod Ymarfer Archwilio Mewnol CIPFA, heblaw am y safon annibynnol	4
---	---

Atodiadau

Safonau ac agweddau ar Archwilio Mewnol	6
---	---

Adroddiad manwl

Mae gan Gyngor Gwynedd Wasanaeth Archwilio Mewnol effeithiol sy'n cydymffurfio â safonau Cod Ymarfer Archwilio Mewnol CIPFA, heblaw am y safon annibynnol

1. Mae'r Cod Ymarfer Archwilio a gyhoeddwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol a'r Safon Archwilio Ryngwladol (ISA) 610 yn ei wneud yn ofynnol i ni ystyried p'un a yw trefniadau rheolaeth ariannol fewnol Cyngor Gwynedd (y Cyngor) yn ddigonol. Gan fod Archwilio Mewnol yn elfen allweddol o'r system rheolaeth fewnol, mae'n berthnasol i'n gwaith fel archwilydd
2. Er mwyn i ni ddefnyddio'r gwaith archwilio mewnol, mae hi'n angenrheidiol i ni werthuso'r gwaith er mwyn pennu ei fod yn ddigonol ar gyfer pwrpas ein harchwiliad. O ganlyniad, rydym yn cwblhau gwerthusiad cyffredinol yn erbyn safonau archwilio mewnol perthnasol. Nid ydym ni'n cynnal yr archwiliad hwn er mwyn darparu sicrwydd i'r corff a archwilir ynglŷn â'i weithgarwch archwilio mewnol, ac ni ddylir dibynnu ar y canlyniadau er mwyn gwneud hynny.
3. At bwrpas ein harchwiliad, rydym wedi asesu archwilio mewnol yn erbyn ei safonau proffesiynol fel a nodir yng Nghod Ymarfer Archwilio Mewnol mewn Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2006 (y Cod) y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA). Ble, at bwrpas yr archwiliad, mae'r gweithgarwch yn cwrdd â'r safonau, byddwn yn ceisio dibynnu ar eu gwaith wrth ddogfennu neu brofi systemau ariannol y Cyngor fel rhan o'n harchwiliad o'r cyfrifon; er bydd rhaid adolygu unrhyw waith a gwblhawyd ganddyn nhw. Mae rhagor o wybodaeth am y gwahanol agweddau a gwmpesir gan bob safon ar gael yn [Atodiad 1](#).
4. Nodir ein hasesiad o berfformiad y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn erbyn pob un o'r safonau yn [Arddangosyn 1](#).

Arddangosyn 1: Roedd archwilio mewnol yn cydymffurfio â'r rhan fwyaf o agweddau'r safonau

Safon ac agweddau		Cyrhaeddwyd y safon/Sylwadau
1	Cwmpas yr Archwiliad Mewnol	Do
2	Annibyniaeth	Yn rhannol. Yn ogystal mae gan Pennaeth y Gwasanaeth Archwilio Mewnol gyfrifoldebau gweithredol am risg, yswiriant a thwyll budd-daliadau ac ef yw dirprwy swyddog Adran 151 y cyngor. Nid yw hyn yn gyson gyda'r safon sydd yn datgan na ddylai y pennaeth archwilio mewnol cael cyfrifoldebau gweithredol. Rydym ar ddeall nad yw y Cyngor am newid swyddogaeth y Pennaeth Archwilio Mewnol ag am rheoli y risg yma. Serch hyn ni fydd Archwilio Mewnol yn cydymffurfio yn llawn gyda'r safon tra mae'r trefniant gweithredol yma mewn lle.
3	Moeseg i archwilwyr mewnol	Do
4	Pwyllgor Archwilio	Do
5	Cyberthnasau	Do
6	Staffio, hyfforddiant a datblygiad proffesiynol parhaus	Do
7	Strategaeth Archwilio a Chynllunio	Do
8	Cyflawni gwaith archwilio	Do
9	Gofal Proffesiynol Priodol	Do
10	Cyflwyno Adroddiadau	Do
11	Perfformiad, ansawdd ac effeithiolrwydd	Do

Atodiad 1

Safonau ac agweddau ar Archwilio Mewnol

Safon ac agweddau

- 1 Cwmpas yr Archwiliad Mewnol**
 - Cylch gorchwyl
 - Cwmpas y gwaith
 - Gwaith arall
 - Twyll a llygredd
- 2 Annibyniaeth**
 - Egwyddorion annibyniaeth
 - Annibyniaeth sefydliadol
 - Statws Pennaeth Archwilio Mewnol
 - Annibyniaeth archwilwyr mewnol unigol
 - Annibyniaeth contractwyr yr archwiliad mewnol
 - Datganiad o ddiddordeb
- 3 Moeseg i archwilwyr mewnol**
 - Pwrpas
 - Cywirdeb
 - Gwrthrychedd
 - Cymhwysedd
 - Cyfrinachedd
- 4 Pwyllgor Archwilio**
 - Diben y Pwyllgor Archwilio
 - Cydberthynas Archwilio Mewnol â'r Pwyllgor Archwilio
- 5 Cydberthnasau**
 - Egwyddorion cydberthnasau da
 - Cydberthnasau â rheolwyr
 - Cydberthnasau ag archwilwyr mewnol eraill
 - Cydberthnasau ag archwilwyr allanol
 - Cydberthynas â rheoleiddwyr ac arolygwyr eraill
 - Cydberthnasau ag aelodau etholedig
- 6 Staffio, hyfforddiant a datblygiad proffesiynol parhaus**
 - Staffio'r Archwiliad Mewnol
 - Hyfforddiant a datblygiad proffesiynol parhaus
- 7 Strategaeth archwilio a chynllunio**
 - Strategaeth archwilio
 - Cynllunio Archwiliadau

Safon ac agweddau

8 Cyflawni gwaith archwilio

- Cynllunio
- Dull
- Cynnal aseiniadau archwilio

9 Gofal Proffesiynol Priodol

- Egwyddorion Gofal Proffesiynol Priodol
- Cyfrifoldebau'r archwilydd unigol
- Cyfrifoldebau Pennaeth Archwilio Mewnol

10 Cyflwyno adroddiadau

- Egwyddorion cyflwyno adroddiadau
- Cyflwyno adroddiadau ar waith archwilio
- Archwiliadau dilynol a chyflwyno adroddiadau
- Cyflwyno adroddiadau blynyddol a chyflwyno barn archwilio

11 Ansawdd ac effeithiolrwydd perfformiad

- Egwyddorion, ansawdd ac effeithiolrwydd perfformiad
- Sicrwydd ansawdd a gwaith archwilio
- Perfformiad ac effeithiolrwydd y gwasanaeth archwilio

WALES AUDIT OFFICE

SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Ffôn: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Ffacs: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-mail: info@wao.gov.uk

E-bost: info@wao.gov.uk

Website: www.wao.gov.uk

Gwefan: www.wao.gov.uk

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	18 GORFFENNAF 2013
TEITL	ADRODDIAD Y GWEITHGOR GWELLA RHEOLAETHAU
PWRPAS YR ADRODDIAD	ADRODD AR Y CYFARFOD A GYNHALIWDYD AR 28 MEHEFIN 2013
AWDUR	TREVOR O EDWARDS, CADEIRYDD Y PWYLLGOR ARCHWILIO
GWEITHREDIAD	DERBYN YR ADRODDIAD AC YSTYRIED YR ARGYMHELLION

I. CYFLWYNIAD

- 1.1 Cyflwynwyd crynodebau gweithredol 31 o adroddiadau archwilio mewnol i gyfarfod y Pwyllgor Archwilio ar 18 Ebrill 2013, sef adroddiadau oedd wedi eu rhyddhau'n derfynol rhwng 1 Ionawr a 31 Mawrth 2013. Derbyniodd 5 o'r adroddiadau hyn farn 'C'.
- 1.2 Felly, yn y Pwyllgor penderfynwyd:
- a) Derbyn yr adroddiadau ar waith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod o 1 Ionawr i 31 Mawrth 2013 a chefnogi'r argymhellion a gyflwynwyd eisoes i reolwyr y gwasanaethau perthnasol er gweithrediad.**
 - b) Sefydlu'r Gweithgor canlynol i ystyried yr archwiliadau dderbyniodd categori barn C –**
- Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Archwilio a'r Cynghorwyr Aled Ll. Evans, Sion W. Jones ac Angela Russell, ond bod holl aelodau'r pwyllgor i gael cyfle i wasanaethu ar y Gweithgor i'r dyfodol ac i'w dewis ar drefn rota.**

2 CYFARFOD Y GWEITHGOR

- 2.1 Cynhaliwyd cyfarfod y Gweithgor ar 28 Mehefin yn Ystafell Llyfni, gyda Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor, yr Cynghorwyr Angela Russell ac Aled Ll. Evans a Dewi Morgan, Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn bresennol.
- 2.2 Mynychodd swyddogion i drafod 4 allan o 5 o'r adroddiadau.
- 2.3 Yr adroddiadau a dderbyniodd farn 'C' yn ystod y cyfnod dan sylw oedd:

TEITL	ADRAN	GWASANAETH
Telerau Contractau - Gwiriadau DBS	Corfforaethol	
Gwiriadau DBS Staff	Corfforaethol	
Cyfarpar gan Cyn-aelodau	Strategol a Gwella	Democratiaeth
Rheoli Newid i Systemau TG	Gofal Cwsmer	Technoleg Gwybodaeth
Prosesu Data Cyflenwyr Ynni	Gofal Cwsmer	Tir ac Eiddo'r Cyngor

- 2.4 Rhoddwyd sylw i'r crynodebau hyn yn eu tro gan aelodau'r Gweithgor. Roedd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn cynnig cefndir pellach, gan gynnwys cyflwyno pwyntiau perthnasol o'r adroddiad llawn. Roedd Uwch Reolwyr wedi cael gwahoddiad i fynychu'r cyfarfod er mwyn trafod y materion sydd yn codi, ac yn anad dim y gwaith sydd wedi ei wneud ers cyhoeddi'r adroddiad archwilio er mwyn cryfhau'r rheolaethau mewnol dan sylw.

2.5 Telerau Contractau - Gwiriadau DBS a Gwiriadau DBS Staff

- 2.5.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliadau hyn oedd:

Telerau Contractau - Gwiriadau DBS

Dangosodd yr archwiliad fod angen edrych yn fanwl ar drefniadau lle mae'r Cyngor yn comisiynu neu'n rheoleiddio gwaith gyda Phlant a Pobl Ifanc oddi wrth asiantaethau neu gyrff eraill gan fod y trefniadau presennol yn anghyson. Gwelir bod trefniadau cryf mewn rhai adrannau ar gyfer monitro gwiriadau DBS a staff y darparwyr. Mae angen trefniadau cyson ar draws y Cyngor ar gynnal a monitro gwiriadau DBS a hyfforddiant amddiffyn plant ar gyfer darparwyr.

Gwiriadau DBS Staff

Dangosodd yr archwiliad fod gwaith o safon dda wedi cael ei wneud gan yr Adrannau perthnasol i leihau bylchau unigolion oddi fewn y Cyngor sydd heb wiriad DBS. Mae cynnydd sylweddol wedi cael ei wneud gan yr Adrannau ers mis Hydref 2012. Hefyd, gwelwyd bod gwaith yn ei le i geisio cryfhau systemau monitro DBS, trefniadau penodiadau newydd oddi fewn y Cyngor, a threfniadau ynglŷn â honiadau o gamymddwyn proffesiynol. Fodd bynnag, mae rhai materion allweddol o safbwynt paratoi a dosbarthu arweiniad clir a chyson angen sylw pellach a dylid cymryd y camau priodol i gryfhau'r trefniadau o fewn y maes a archwiliwyd.

- 2.5.2 Mynychodd Geraint Owen, Uwch Rheolwr Personel, Diogelwch, Iechyd a Lles, y cyfarfod yn rhinwedd ei swyddogaeth fel yr Uwch Reolwr o fewn Adnoddau Dynol sy'n gyfrifol am drefniadau recriwtio, ond hefyd gan mai ef yw Cadeirydd y Panel Gweithredol Diogelu Plant ac Oedolion, sy'n cynnwys cynrychiolaeth o bob Adran, ac yn gyfrifol am ledaenu ymarfer da am drefniadau diogelu trwy'r Cyngor, a gweithredu prosiectau yn y maes diogelu.
- 2.5.3 Rhoddwyd cyflwyniad i'r adroddiad gan yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg. Esboniwyd fod Archwilio Mewnol wedi cael eu comisiynu i ymgymryd â'r gwaith yma gan Pennaeth Adnoddau Dynol a'r Panel Gweithredol, er mwyn cael darlun annibynnol o'r gwir sefyllfa ar draws y Cyngor.
- 2.5.4 Derbyniwyd cadarnhad manwl gan yr Uwch Rheolwr Personel, Diogelwch, Iechyd a Lles am y camau sydd yn cael eu cymryd ar draws y Cyngor er mwyn gwella'r trefniadau:
- Ysgrifennodd y Gweinidog Addysg at bob Prif Weithredwr yn 2011 yn dilyn adroddiad beirniadol o'r trefniadau mewn un awdurdod lleol gan Estyn a'r Arolygiaeth Gofal. Roedd y Gweinidog yn awyddus i gael sicrwydd fod trefniadau mwy cadarn yn eu lle mewn awdurdodau eraill, a lle nad oeddynt fod camau'n cael eu cymryd ar frys.
 - Erbyn hyn, dim ond 34 gwiriad gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) y mae'r Cyngor yn ei ddisgwyl yn ôl – a hynny yn y cyd-destun fod miloedd o weithwyr yn derbyn gwiriad.
 - Daeth y DBS i fodolaeth ar 1 Rhagfyr 2012, gan ddisodli'r CRB a'r ISA. Roedd hyn yn dilyn Deddf Amddiffyn Rhyddid 2012.
 - Mae polisi newydd bellach yn ei le er mwyn gwirio gweithwyr. Ers 17 Mehefin 2013, mae'r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd wedi datgan na fydd yn darparu copi o'r dadleniad cofnod troseddol i'r cyflogwr. Golyga hyn mai dim ond i'r unigolyn a enwir yn y cais am wiriad y darperir dystysgrif o hyn ymlaen. Mae'r Gwasanaeth yn adrodd ei fod yn gwneud hyn yn sgil newid yn y gyfraith sy'n nodi mai dim ond i'r unigolyn sy'n cael ei wirio y gellir darparu'r dystysgrif.
 - Cyfeiriwyd at achos diweddar yn Lloegr, lle roedd unigolyn wedi ennill achos llys gan fod trosedd bychan oedd wedi ei gyflawni sawl blwyddyn yn gynharach wedi ei rwystro rhag cael swydd. Esboniwyd bod rheoliadau newydd wedi dod i rym yn dilyn yr achos hwnnw a bod y Cyngor eisioes wedi cymryd camau i gydymffurfio hefo'r newidiadau sy'n deillio o'r Ddeddf Gwarchod Rhyddid a gymeradwywyd ym Mai, 2012.
 - Rhoddwyd amlinelliad o drefniadau'r Cyngor er mwyn gwneud cais am wybodaeth o'r DBS, ac am y basdata staffio sy'n cael ei ddatblygu o fewn y Cyngor, fydd yn hwyluso'r drefn.
 - Mae'r Panel Gweithredol Diogelu Plant ac Oedolion yn atebol i'r Panel Strategol Diogelu Plant ac Oedolion, sy'n cynnwys dau aelod Cabinet (Gofal ac Addysg), Pennaeth y Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden, y Cyfarwyddwr Corfforaethol sy'n Gyfarwyddwr Arweiniol Plant, Pennaeth Addysg, Pennaeth Democratiaeth a Chyfreithiol, Uwch Reolwyr Gwasanaethau Cymdeithasol ac Addysg, Cydlynnydd Bwrdd Diogelu Plant Ynys Môn a Gwynedd yn ogystal a'r Pennaeth Adnoddau Dynol a'r Uwch Reolwr Personel, Diogelwch, Iechyd a Lles. Mae'r Panel Strategol eisioes wedi trafod yr adroddiad Telerau Contractau - Gwiriadau DBS, a bydd y Panel Gweithredol yn rhoi sylw pellach i'r Cynllun Gweithredu yn ei gyfarfod ar 12 Gorffennaf; dyma fydd un o'r prif eitemau ar y rhaglen. Mae'r Cyngor yn cydnabod ei fod angen ystyried y trefniadau monitro sydd yn eu lle.
- 2.5.5 Diolchwyd i'r Uwch Reolwr am fynychu'r cyfarfod, ac am y diweddariad ar y sefyllfa o fewn y Cyngor er mwyn ceisio gwella'r trefniadau yn barhaus.**

2.6 Cyfarpar gan Cyn-aelodau

2.6.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Nid oedd modd cynhyrchu tystiolaeth fod rheolaethau priodol ar gyfer y prosesau o gasglu cyfarpar TG yn ôl gan gyn-aelodau. Mynegwyd fod nifer o'r eitemau dan sylw wedi eu dychwelyd a wedi eu dyrannu i ddefnyddwyr eraill, ond nad oedd cofnodion ar gael yn dynodi pa unigolion (cyn-aelodau) wnaeth ddychwelyd pa eitemau, felly nid oes modd dilyn i fyny ar unrhyw achosion lle na fyddai hynny wedi digwydd.

Mae'n ymddangos mai un o'r amgylchiadau sydd wedi arwain at hyn yw fod y cyfrifoldebau wedi trosglwyddo o'r Adran Democratiaeth a Chyfreithiol i'r Adran Strategol a Gwella yn dilyn yr etholiad diwethaf, a nad oedd cofnodion ar gyfer cyn-aelodau yn cael blaenoriaeth pryd hynny.

Gan nad oes modd datgan fod pob eitem wedi ei ddychwelyd fel y disgwyliwyd, nid oes modd i'r archwilwyr sicrwydd yn y broses o gasglu'r cyfarpar TG gan gyn-aelodau'r Cyngor.

Nid oes risgiau diogelwch TG yn sgîl hyn gan fod cyfrifon y cyn-aelodau wedi eu hanablu.

O ran colledion ariannol, byddai angen ystyried prisiau prynu'r eitemau gwreiddiol ynghyd â prisiau eu hamnewid, byddai hyn yn berthnasol ar gyfer y tocynnau dilysu adnabyddiaeth (Citrix).

Noder fod y teclynnau unigol ar gyfer y cynllun presennol wedi eu cofnodi yn ffurfiol yn gysylltiedig ag unigolion gan y Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth, sydd am hwyluso proses o rhoi cyfrif am eu lleoliad.

Mae cytundeb wedi ei baratoi a'i arwyddo gan pob Aelod sydd wedi derbyn y teclynnau yma sydd yn cynnwys cymal yn nodi fod yr eitemau yn eiddo i'r Cyngor ac y byddent yn cael eu dychwelyd ar ddiwedd y cyfnod. Mae'r cofnodion yma ym meddiant y Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth a'r Adran Strategol a Gwella.

2.6.2 Ar ôl cyflwyniad gan yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg, rhoddwyd esboniad o'r trefniadau gan Huw Ynyr, Uwch Reolwr – TG a Thrawsnewid Busnes:

- Roedd yr Uwch Reolwr – TG a Thrawsnewid Busnes a'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn gytûn fod yr adroddiad archwiliad wedi canolbwyntio ar y ffobiau CITRIX a ddefnyddiwyd dan yr hen drefn. Roedd cofnod o'r rhain yn cael eu cadw ar daenlen nad oedd yn cael ei ddiweddarau'n aml.
- Rôl y Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth yng nghyd-destun yr archwiliad yma yw gweithredu fel darparwyr technoleg ac arwain arno. Roedd y penderfyniad i fuddsoddi mewn iPads ar gyfer aelodau yn ganlyniad i waith ymchwil ar sail gwaith aelodau.
- Roedd yr Uwch Reolwr yn cydnabod fod y cynlluniau ar gyfer cofnodi eitemau wedi bod yn fratiog yn y gorffennol, ond roedd yn gallu cynnig sicrwydd i'r Gweithgor fod y trefniadau llawer mwy cadarn erbyn hyn, yn enwedig ar gyfer y cyfrifiaduron llechen:
 - o Gwneir cofnod o rif cyfresol pob peiriant
 - o Mae cytundeb yn cael ei arwyddo gan aelodau
 - o Caiff pob ymholiad ei gofnodi gan y Ddesg Gymorth
 - o Mae meddalwedd ar pob llechen yn golygu fod modd i'r Cyngor wybod pa ddefnydd a wneir o'r peiriannau (ond ddim ddarllen cynnwys ebyst ayb).
- Nodwyd gan yr Uwch Reolwr mai'r Gwasanaeth Democratiaeth sy'n gyfrifol am alw cyfarpar (a bathodynau adnabod ayb) yn ôl. Symudodd y Gwasanaeth yma o'r Adran Democratiaeth a Chyfreithiol i'r Adran Strategol a Gwella yn ystod 2012.

2.6.3 Cafwyd trafodaeth fyr am yr angen i bob aelod unigol dderbyn hyfforddiant Diogelu Gwybodaeth, a'i fod yn bwysig pwysleisio i bob aelod wneud hynny.

ARGYMHELLIAD I'R PWYLLGOR ARCHWILIO: Fod y Pwyllgor yn pwysleisio'r angen i bob aelod dderbyn hyfforddiant Diogelu Gwybodaeth, ac yn gwneud cais am sicrwydd fod hyn wedi digwydd.

2.7 Rheoli Newid i Systemau TG

2.7.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Yn y Cyngor, mae mesurau rheoli newid wedi eu diffinio mewn proses swyddogol, a camau gweithredu wedi eu dogfennu. Ar adeg yr archwiliad, mae'r ddogfen sydd yn disgrifio'r broses â statws drafft. Mae gweithgor o swyddogion wedi ei sefydlu, sydd â chyfrifoldeb am asesu ac awdurdodi newidiadau, a mae'r system gwybodaeth mewn lle yn rhoi sgôp i'r Gwasanaeth TG weithredu trefn cynhwysfawr ar gyfer rheoli newid.

Fodd bynnag, nid oes gweithrediad eang o'r weithdrefn ar draws y Gwasanaeth TG. Mae'n ymddangos fod y syniad o gofnodi ac aros i phob newid gael ei awdurdodi cyn bod modd gweithredu yn cael ei ystyried gan rai aelodau o staff fel proses gweinyddol sydd yn ychwanegu oediad a baich gwaith yn hytrach nag elfennau o reolaeth. Mae angen i'r Gwasanaeth TG sefydlu cynllun gweithredu ar gyfer trosglwyddo'r gweithdrefn sydd wedi ei ddylunio i fod yn ymarfer cyffredinol ar gyfer staff, gan ystyried camau fel asesu'r rhwystrau presennol a chyflwyno datrysiadau ymarferol ynghyd â chyflwyno camau gorfodaeth lle yn briodol. Mae'r broses drafft yn mynegi fod gan y gweithgor rôl i adnabod unrhyw newidiadau sydd wedi eu gweithredu heb ddilyn y camau disgwylidig. Gan fod y gweithgor yn ymwybodol bod achosion o hyn, fe fyddai yn briodol i sefydlu cynllun gweithredu priodol ar eu cyfer.

- 2.7.2 Pwysleisiodd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg fod yr archwiliad yma yn ymwneud yn benodol â threfniadau o fewn Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth ei hun er mwyn delio â newidiadau i systemau gyfrifiadurol. Nodwyd fod rheolwyr y gwasanaeth wedi rhoi trefniadau yn eu lle er mwyn sicrhau bod modd olrhain unrhyw newidiadau i systemau cyfrifiadurol, ond nad oedd staff technegol bob amser yn dilyn y canllawiau hyn.
- 2.7.3 Esboniodd yr Uwch Reolwr – TG a Thrawsnewid Busnes mai system desg gymorth y Gwasanaeth a ddefnyddir, ac mae disgwyl i unrhyw newid i system sy'n effeithio ar fwy nag un defnyddir gael ei gymeradwyo gan y Bwrdd Cyngori Newid, sef rheolwyr y Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth.
- 2.7.4 Roedd yr Uwch Reolwr – TG a Thrawsnewid Busnes yn cydnabod fod hyn yn broses hirwyntog, ac sy'n golygu newid diwylliant i nifer o swyddogion technegol. Adroddwyd y byddai system newydd yn dod i rym yn fuan, fydd yn llifinio'r broses. Dylai hyn wella cydymffurfiaeth.
- 2.7.5 Diolchwyd i'r Uwch Reolwr – TG a Thrawsnewid Busnes am fynychu'r cyfarfod ac am yr wybodaeth a gyflwynwyd ganddo. Roedd y Gweithgor o'r farn y byddai'r camau a amlinellwyd ar gyfer y ddau adroddiad yn gwella'r trefniadau rheolaethau ac yn gwella'r gwendidau a amlygwyd yn yr adroddiadau archwilio.**

2.8 Prosesu Data Cyflenwyr Ynni

2.8.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Gwelwyd fod system mewn lle ar gyfer cofnodi darlleniadau defnydd ynni holl eiddo'r Cyngor, ond mae llawer o achosion o ddarlleniadau amcangyfrifedig yn cael eu derbyn a nid yw'r broses wedi ei awtomeiddio. Oherwydd y gwaith prosesu a mewnbynnu darlleniadau i'r system, nid oes amser yn weddill i gynnal ymarferion adnabod ac ymchwilio eithriadau digonol.

Gan fod yr amcangyfrifon yn seiliedig ar dueddiadau defnydd ynni, ni fyddai'n bosib adnabod unrhyw eithriadau drwy ddefnyddio'r ffigyrau yma. Mae hyn yn tansilio unrhyw broses o adnabod eithriadau.

Mae sgôp i reolwyr safle fod yn rhagweithiol gan hysbysu cyflenwyr ynni o wir ddarlleniadau.

- 2.8.2 Wrth drefnu'r cyfarfod rhoddwyd ystyriaeth i gyd-destun yr archwiliad. Er enghraifft, mae oblygiadau potensial llawer mwy difrifol o fethu rheoli trefniadau gwirio yn y broses recriwtio a phenodi oherwydd gall hyn effeithio ar les plant, pobl ifanc neu oedolion bregus, tra nad oes materion lles difrifol ynghlwm â'r categori barn 'C' ar gyfer Prosesu Data Cyflenwyr Ynni, er y gall arwain at ddefnydd aneffeithiol o adnoddau. Felly, oherwydd cyfuniad o argaeledd swyddogion a'r angen i roi'r prif ffocws y cyfarfod ar y risgiau oedd yn ymddangos yn yr adroddiadau eraill, nid oedd swyddog ar wahân i'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn mynychu i drafod yr adroddiad yma.
- 2.8.3 Er hyn, cafwyd trafodaeth fuddiol rhwng yr Uwch Reolwr – Archwilio a Risg ac aelodau'r Gweithgor, a cytunwyd fod defnydd ynni yn fater y bydd angen sylw gynyddol gan Archwilio Mewnol yn y blynyddoedd sydd i ddod.

3. ADBORTH CYFFREDINOL

- 3.1 Roedd holl aelodau'r Gweithgor o'r farn fod y arbrawf wedi bod yn llwyddiannus iawn, gan roi cyfle i gael trafodaeth fanwl o rhai o'r prif faterion risg a rheolaeth y Cyngor.
- 3.2 Roedd pawb yn unfrydol y dylai'r drefn barhau, gan gylchdroi'r aelodaeth er mwyn sicrhau fod pawb sydd ar y Pwyllgor Archwilio yn cael cyfle i fod ar y Gweithgor.

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	18 GORFFENNAF 2013
TEITL	CYNNYRCH YR ADAIN ARCHWILIO MEWNOL
PWRPAS YR ADRODDIAD	AMLINELLU GWAITH YR ADAIN ARCHWILIO MEWNOL AM Y CYFNOD HYD AT 30 MEHEFIN 2013
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR ARCHWILIO A RISG
GWEITHREDIAD	DERBYN YR ADRODDIAD, SYLWEBU AR Y CYNNWYS A CHEFNOGI'R ARGYMHELLION SYDD EISIOES WEDI'U CYFLWYNO I'R GWASANAETHAU PERTHNASOL ER GWEITHREDIAD

I. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae'r adroddiad yma yn crynhoi gwaith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod o 1 Ebrill 2013 hyd at 30 Mehefin 2013.

2. GWAITH A GWBLHAWYD YN Y CYFNOD

- 2.1 Cwblhawyd y gwaith canlynol yn y cyfnod hyd at 30 Mehefin 2013:

Disgrifiad	Nifer
Adroddiadau am Archwiliadau o'r Cynllun Gweithredol	12
Adroddiadau Eraill (memoranda ayb)	1
Archwiliadau Dilyniant	3

Ceir manylion pellach ar y gwaith yma yng nghorff yr adroddiad hwn ac yn yr atodiadau amgaeedig.

2.2 Adroddiadau Archwilio

2.2.1 Mae'r tabl canlynol yn gosod allan yr archwiliadau o'r cynllun a gwblhawyd yn y cyfnod hyd at 30 Mehefin 2013, gan ddangos y categori barn perthnasol a chyfeiriad i'r atodiad perthnasol.

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN	ATODIAD
Ysgolion Cynradd – Trefn diswyddo oherwydd gormodedd	Addysg	Ysgolion	B	Atodiad 1
System Dyledwyr - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	Cyllid	Ariannol	B	Atodiad 2
Prif System Gyfrifo - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	Cyllid	Cyfrifeg	A	Atodiad 3
Ad-daliadau Treth Di-Annedd	Cyllid	Refeniw	A	Atodiad 4
System Treth Di-Annedd - Adolygiad o Reolaethau Allweddol	Cyllid	Refeniw	A	Atodiad 5
Cymunedau'n Gyntaf - Estyniad i'r Hen Gynllun	Economi a Chymuned	Adfywio Cymunedol	B	Atodiad 6
Neuadd Buddug, Y Bala	Economi a Chymuned	Archifau, Amgueddfeydd a Chelfyddydau	B	Atodiad 7
Llwyddo'n Lleol	Economi a Chymuned	Sgiliau a mentergarwch	B	Atodiad 8
Siopau Gwynedd	Gofal Cwsmer	Cyswllt Cwsmer	C	Atodiad 9
Cefnogi Pobl	Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden	Cefnogi Pobl	A	Atodiad 10
Trefniadau Bancio yn y Canolfannau Hamdden	Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden	Hamdden	C	Atodiad 11
Gwireddu Prosiectau Arbed	Strategol a Gwella	Perfformiad a Chraffu	B	Atodiad 12

2.2.2 Mae categorïau barn yr adroddiadau yn datgan y canlynol:

- Barn "A" Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.
- Barn "B" Mae rheolaethau mewn lle, a gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol gan fod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau.
- Barn "C" Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth.

Barn “CH” Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan nad oes rheolaethau derbyniol yn bodoli, a darganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth hyn.

2.2.3 Yn ogystal â'r uchod, cynhaliwyd y gwaith canlynol, lle na roddwyd categori barn:

- **Cyfrannu at baratoi Datganiadau Llywodraethu Blynyddol (Corfforaethol)**, Bu Archwilio Mewnol yn cymryd rhan unwaith eto eleni wrth baratoi'r Datganiad Llywodraeth Blynyddol ar gyfer Cyngor Gwynedd, sydd yn destun adroddiad ar wahân i'r Pwyllgor. Cyfranodd Archwilio Mewnol hefyd i ddatblygiad Datganiad cyfatebol ar gyfer y Cyd-bwyllgor Addysg Anghenion Arbennig a'r Pwyllgor Polisi Cyllunio ar y Cyd, sydd angen eu Datganiad Llywodraethu eu hunain (ynghyd â Datganiad o Gyfrifon) yn unol â gofynion y Rheoliadau Cyfrifo ac Archwilio.

2.4 Archwiliadau Dilyniant

2.4.1 Mae'r tabl isod yn crynhoi'r gwaith dilyniant a gwblhawyd yn ystod y cyfnod:

TEITL	ADRAN	BARN DILYNIANT
Mesurau Perfformiad Gwasanaethau Cymdeithasol - Cywirdeb Data Craidd	Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden	Rhagorol
Trefniadau Ymdrin â Gohebiaeth	Corfforaethol	Derbyniol
Gweinyddu Anfonebau cyn eu pasio i'r Uned Taliadau	Corfforaethol	Derbyniol

2.4.2 Gosodir casgliadau gwaith dilyniant mewn un o bedwar categori:

Rhagorol – pob un o'r argymhellion wedi eu gweithredu yn unol â'r disgwyl.

Derbyniol – y rhan fwyaf o'r argymhellion, gan gynnwys y mwyafrif o'r argymhellion “hanfodol”, wedi eu gweithredu yn ôl y disgwyl.

Anfoddhaol – nifer o'r argymhellion heb eu gweithredu.

Annerbyniol – y mwyafrif o'r argymhellion (gan gynnwys argymhellion pwysig) heb eu gweithredu, a dim tystiolaeth o ymdrech i wella rheolaeth fewnol.

2.4.3 Mae'r rhestr isod yn dangos yr Adroddiadau Barn 'C' neu 'CH' a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio fel atodiadau i'r adroddiadau chwarterol, lle nad yw'r adroddiad dilyniant wedi'i gyflwyno i'r Pwyllgor eto. Mae'r rhestr yn dangos y dyddiad sy'n darged cwblhau pob un o'r archwiliadau dilyniant hyn:

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 30 Medi 2013

Cyfarpar gan Cyn-aelodau
Telerau Contractau - Gwiriadau DBS
Gwiriadau DBS Staff
Trefniadau TG i aelodau
Trefniadau Wrth Gefn a Pharhad Gwasanaeth
Cofnodi a Rheoli Gwyliau

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 31 Rhagfyr 2013

Trefniadau Bancio yn y Canolfannau Hamdden
Prosesu Data Cyflenwyr Ynni

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 31 Mawrth 2014

Siopau Gwynedd

Rheoli Newid i Systemau TG

3. GWAITH AR Y GWEILL

3.1 Roedd y gwaith canlynol ar y gweill ar 1 Gorffennaf 2013.

3.2 Adroddiadau Drafft wedi eu rhyddhau

- Rheoli cyllidebau cynnal adeiladau Ysgolion Uwchradd - gwerth am arian (*Addysg*)
- Ysgolion Uwchradd - Rheolaeth Gyllidebol (*Addysg*)
- Y Gwasanaeth Cynllunio (*Rheoleiddio*)

3.3 Archwiliadau yn mynd rhagddynt

- Ysgolion Uwchradd - Diogelwch Gwybodaeth (*Addysg*)
- Aseidiadau Risg Iechyd a Diogelwch (*Corfforaethol*)
- NFI (Y Fenter Twyll Genedlaethol) (*Corfforaethol*)
- Y Drefn Gwynion Corfforaethol (*Corfforaethol*)
- Grant Gwisg Ysgol (*Cyllid*)
- Rhoddion a Lletygarwch Aelodau (*Democratiaeth a Chyfreithiol*)
- Canolfannau Croeso (*Economi a Chymuned*)
- Eiddo'r Cyngor - Offer Ymladd Tân (*Gofal Cwsmer*)
- Trwyddedau Meddalwedd (Corfforaethol) (*Gofal Cwsmer*)
- Trwyddedau Meddalwedd (Ysgolion) (*Gofal Cwsmer*)
- Costau Teithio Gweithwyr Cefnogol (*Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden*)
- Taliadau Uniongyrchol (*Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden*)
- Dilyniant - Trefniadau Wrth Gefn a Pharhad Gwasanaeth (*Gofal Cwsmer*)
- Gweithiau Adenilladwy (*Priffyrdd a Bwrdeistrefol*)
- Hyfforddi Aelodau (*Strategol a Gwella*)

4. ARGYMHELLIAD

4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor dderbyn yr adroddiad hwn ar waith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod o 1 Ebrill 2013 i 30 Mehefin 2013, sylwebu ar y cynnwys yn ôl dymuniad yr aelodau, a chefnogi'r argymhellion sydd eisoes wedi'u cyflwyno i reolwyr y gwasanaethau perthnasol er gweithrediad.

YSGOLION CYNRADD – TREFN DISWYDDO OHERWYDD GORMODEDD

Addysg

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad yw sicrhau bod ysgolion cynradd perthnasol Gwynedd yn cydymffurfio â chanllawiau gweithredu'r Cyngor yn ogystal â'r gyfraith wrth gymryd camau diswyddo oherwydd gormodedd.

Cwmpas yr Archwiliad

Dewiswyd sampl o 5 ysgol cynradd yng Ngwynedd a oedd wedi mynd drwy'r broses diswyddo oherwydd gormodedd yn ddiweddar yn ogystal â sampl o ysgolion sydd yng nghanol y broses ar gyfer yr archwiliad.

Prif Ddarganfyddiadau

Prif ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd bod 4 o'r ysgolion yn y sampl a archwiliwyd wedi dilyn y drefn diswyddo oherwydd gormodedd yn unol â'r canllawiau a'r amserlenni priodol. Er hynny, gwelwyd fod wedi yr ysgol arall wedi methu ymlynnu at yr amserlen ar gyfer anfon gohebiaeth a rhai o'r camau diswyddo eraill. Gwelwyd fodd bynnag, fod yr Adran Addysg wedi ymyrryd yn y broses yn yr ysgol hon mewn modd disgwylidig er mwyn adfer y sefyllfa.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn y drefn diswyddo oherwydd gormodedd mewn ysgolion cynradd gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- Dylid sicrhau bod cyfarfodydd o'r corff llywodraethol yn cael eu cynnal yn rheolaidd o leiaf unwaith y tymor, ac os nad yw hyn yn bosibl dylid adrodd ar y mater yn syth i'r Adran Addysg.
- Dylid sicrhau bod gan bob ysgol ffurflen buddiant busnes cyfredol ar gyfer pob aelod o'r corff llywodraethol a dylid eu diweddarau'n flynyddol drwy ddsbarthu'r ffurflenni yng nghyfarfod cyntaf y flwyddyn.
- Dylai Penaethiaid gysylltu yn syth â'r Uned Gyllid a'r Uwch Swyddog Gwella Ansawdd Addysg pan maent yn adnabod yr angen i ddilyn y drefn diswyddo oherwydd gormodedd, er mwyn gychwyn y broses diswyddo cyn gynted â phosibl.
- Dylid sicrhau fod Penaethiaid yn cydymffurfio â'r canllawiau 'Diswyddo Oherwydd Gormodedd' wrth gwblhau'r camau diswyddo, gan sicrhau eu bod yn gweithredu'r camau yn unol â'r amserlen briodol.

SYSTEM DYLEDWYR - ADOLYGIAD O'R RHEOLAETHAU ALLWEDDOL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Mae Cod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilydd allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan:

Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blynyddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blynyddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol.

Caiff trefniant y system dyledwyr ei hystyried yn "system ariannol bwysig" yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma. Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod y ddyletswydd o godi anfonebau ar gwsmeriaid wedi eu dynodi i swyddogion awdurdodedig gyda'r wybodaeth yn ymddangos yn y cyfriflyfr yn gyflawn yn ogystal â'r incwm mae'r Cyngor yn ei dderbyn, gyda chysoniad yn cael ei gwblhau. Hefyd sicrhau bod trefniadau priodol mewn lle dros adennill a dileu dyledion gyda gwybodaeth yn cael ei ddarparu i reolwyr.

Cwmpas yr Archwiliad

Profi agweddau o'r trefniadau sy'n berthnasol i'r System Dyledwyr.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod prosesau, gweithdrefnau a gwahaniad dyletswyddau priodol mewn lle ar gyfer casglu dyledion. Fodd bynnag, nodwyd gan Hafan Pwllheli weithdrefnau sydd ar wahân i'r drefn gorfforaethol gyda'r trafodion yn cael eu bwydo i'r prif system gyfrifo ar ddiwedd pob mis. Mae angen addasu y broses ar gyfer dileu dyledion er mwyn sicrhau bod awdurdodiad priodol ym mhob achos yn unol â gofynion Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor.

Adolygydd sampl o ddyledion o'r system gorfforaethol oedd wedi eu dileu yn ystod 2012/13 a gwelwyd fod y camau priodol wedi eu cymryd a'r awdurdodaeth am ddiddymu yn unol â'r disgwyl. Gwelwyd fod prosesau i sicrhau cysondeb rhwng y modiwl dyledwyr a'r prif gyfriflyfr.

Gwelwyd fod proses ar gyfer adennill dyledion wedi ei ddogfennu yn swyddogol, fodd bynnag nodwyd nad oedd yn ymarferol ar gyfer nifer o'r achosion sydd yn dod ger bron y Gwasanaeth Adennill.

Byddai yn deg nodi fod y Gwasanaeth Incwm yn gweithredu yn y modd maent yn barnu i fod mwyaf tebygol o adennill dyledion y Cyngor, fodd bynnag fe fyddai hefyd yn deg nodi bod sgôp i sicrhau fod adnodd cyfreithiol yn cael ei ddefnyddio mewn mwy o achosion lle mae hynny'n briodol.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn System Dyledwyr - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhelliad yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid adolygu y trefniadau sydd mewn lle ar gyfer dileu dyledion sydd yn ymwneud â Hafan Pwllheli gan sicrhau fod pob achos o ddileu dyled yn cael ei awdurdodi cyn ei weithredu yn unol â disgwyliadau Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor.**

PRIF SYSTEM GYFRIFO - ADOLYGIAD O'R RHEOLAETHAU ALLWEDDOL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Mae Cod Ymarfer Archwilio Archwilwydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilwyr allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan:

Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blynyddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blynyddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol.

Caiff y prif system gyfrifo ei ystyried yn "system ariannol pwysig" yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma.

Cwmpas yr Archwiliad

'Roedd yr adolygiad yma yn canolbwyntio ar reolaethau cynnal y prif system gyfrifo a thrafodion 2012/13.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod y rheolaethau allweddol a adolygwyd mewn lle ar gyfer y prif system gyfrifo. Gwelwyd bod mesurau mewn lle i wahaniaethu dyletswyddau yn seiliedig ar rolau, gwasanaethau a lefelau awdurdodi. Mae hawliau mynediad i'r system yn cael ei rheoli yn ganolog, a gwelwyd fod proses blynyddol o adolygu hawliau defnyddwyr, er hysbysu gan reolwyr gwasanaethau o unrhyw angen i addasu yw'r drefn fwyaf effeithiol.

Mae gweithdrefnau mewn lle i fonitro cyllidebau ac adrodd am amrywiadau. Nodwyd rhai esiamplau o gyllidebau yn cael eu mewngofnodi ar ôl y terfyn amser a bennwyd gan weinyddwyr y system ond 'roedd pob eitem yn ein sampl wedi eu mewngofnodi erbyn adeg monitro gwariant y chwarter cyntaf.

Mae prosesau diwedd cyfnod mewn lle i sicrhau cywirdeb trosglwyddiadau balansau a thrafodion. Mae gweithdrefnau mewn lle i reoli a chysoni'r system gyda chyfriflenni banc, trosglwyddiadau o systemau bwydo a chyfrifon rheolaethol er mwyn sicrhau cywirdeb a phriodoldeb.

Barn yr Archwiliad

(A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn Prif System Gyfrifo - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.

AD-DALIADAU TRETH DI-ANNEDD Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod rheolaethau mewnol priodol yn bodoli yn y broses o ad-dalu trethi di-annedd.

Cwmpas yr Archwiliad

Dethol sampl o ad-daliadau trethi di-annedd a wnaethpwyd ym mlwyddyn ariannol 2012-13 a sicrhau bod prosesau priodol dros awdurdodi, cysoni a chynnal gwiriadau yn bodoli.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod rheolaeth fewnol dda yn bodoli yn y broses o weinyddu ad-daliadau trethi di-annedd. Edrychwyd ar y broses o greu ad-daliad a gwelwyd bod proses briodol o wahanu dyletswyddau yn bodoli. Yn ogystal â hyn, gwelwyd bod gwybodaeth wedi ei fewnbynnu'n gywir i'r system a bod cysoniadau'n cael eu cynnal rhwng y cyfrifyfr, y system derbyn taliadau a'r System Academy ar sail dyddiol a misol a bod y cysoniadau wedi eu hawdurdodi'n briodol.

Barn yr Archwiliad

- (A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn Ad-daliadau Treth Di-Annedd gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.**

SYSTEM TRETH DI-ANNEDD - ADOLYGIAD O REOLAETHAU ALLWEDDOL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Mae Côt Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilwyr allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan:

"Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blynyddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blynyddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol".

Caiff y system Treth Di-Annedd ei hystyried yn "system ariannol bwysig" yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma.

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod biliau Treth Di-Annedd wedi cael eu prosesu'n gywir ac yn unol â'r gwerthoedd trethiannol sydd wedi eu gosod gan y Swyddfa Brisio a bod prosesau priodol ar gyfer eu casglu, cofnodi a monitro'r taliadau.

Cwmpas yr Archwiliad

Adolygu a phrofi bod canllawiau, cofnodion a gweithdrefnau priodol mewn lle ar gyfer rheoli, casglu a chofnodi Treth Di-Annedd 2012-13.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod rheolaeth fewnol dda yn bodoli o fewn y rheolaethau allweddol yn ymwneud â threfniadau gweinyddu'r dreth di-annedd. Mae hyn yn cynnwys trefniadau cysoni gwybodaeth briodol rhwng systemau'r Cyngor a gyda'r Swyddfa Brisio, proses briodol o ad-dalu pan fo credyd ar gyfrif yn ogystal â phrosesau adennill a dileu dyledion mewn lle.

Mae'r swyddogion yn ymwybodol iawn o bwysigrwydd bod yn annibynnol o'r busnesau lle'n briodol ac mae proses o wahanu dyletswyddau hefyd yn bodoli.

Nodir bod y Gwasanaeth wedi rhagori ar eu targedau perfformiad ar gyfer y flwyddyn 2012-13.

Gwelwyd bod gwendid mewn un maes lle mae ceisiadau i dalu'r dreth di-annedd drwy'r Cynllun Taliadau Gohiriedig wedi eu llwytho i'r System DIP gyda'r nodyn "No Action Required". Golyga hyn nad oedd y ceisiadau yma yn ymddangos yn llwyth gwaith y swyddogion perthnasol ac felly bod diffyg gweithrediad yn dilyn y cais.

Barn yr Archwiliad

(A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn System Treth Di-Annedd - Adolygiad o Reolaethau Allweddol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn. Fodd bynnag, cynigir un argymhelliad er mwyn cryfhau'r trefniadau ymhellach:

- Dylid sicrhau bod y swyddogion sy'n gyfrifol o lwytho dogfennau i'r system DIP yn ymwybodol bod angen nodi ceisiadau i dalu drwy'r Cynllun Talu Gohiriedig gyda'r angen i weithredu, pe bai'r cynllun ar gael eto yn y dyfodol.

CYMUNEDAU'N GYNTAF - ESTYNIAD I'R HEN GYNLLUN Economi a Chymuned

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad yw sicrhau bod trefniadau priodol mewn lle ar gyfer gweinyddu estyniad arian trosiannol y rhaglen Cymunedau'n Gyntaf.

Cwmpas yr Archwiliad

Mae'r archwiliad yn canolbwyntio ar y trefniadau a'r rheolaethau yn y meysydd canlynol:

- Fod swyddog priodol ar ran Cyngor Gwynedd yn derbyn y cynnig grant.
- Fod cydymffurfiaeth â llythyr cynnig y grant yn ogystal â thelerau ac amodau'r grant.
- Fod tystiolaeth priodol yn bodoli i gefnogi y defnydd a wnaethpwyd o'r arian grant.
- Fod ceisiadau priodol yn cael eu gwneud i Lywodraeth Cymru am yr arian grant.

Prif Ddarganfyddiadau

Roedd cais un gymuned ar gyfer arian diswyddo staff. Derbyniwyd anfoneb ddyddiedig 04/10/2012 gan y bartneriaeth yn enwi'r staff ac yn nodi'r ffigyrau diswyddo, ond ni chyflwynwyd unrhyw dystiolaeth i gefnogi'r ffigyrau megis copïau o lythyrau diswyddo'r staff.

Bu i'r archwiliwr hysbysu'r Swyddog Monitro Cymunedau'n Gyntaf yn ystod yr archwiliad y dylid cysylltu â'r bartneriaeth a cheisio cael copïau o'r llythyrau diswyddo. Deëllir bod y Swyddog Monitro wedi cysylltu gyda Cadeirydd y Bartneriaeth i ofyn am gopïau o'r llythyrau ond heb fod yn llwyddiannus.

Ar ddiwrnod yr archwiliad ymddengys bod mwy o arian wedi ei hawlio mewn ceisiadau ar gyfer gwariant canolog na'r hyn a oedd wedi cael ei wario. Mynegodd y Swyddog Monitro Cymunedau'n Gyntaf y bydd y Cyngor yn adrodd ar y tanwariant i Lywodraeth Cymru cyn 15 Gorffennaf 2013 drwy gwblhau ffurflen CF8.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yng ngweinyddiaeth estyniad arian trosiannol 1/10/2012 – 31/1/2013 y rhaglen Cymunedau'n Gyntaf gan fod rheolaethau mewn elle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylai'r Swyddog Monitro Cymunedau'n Gyntaf gadw copïau ar ffeil o'r e-byst mae wedi eu hanfon yn ymdrechu i gael copïau o'r llythyrau diswyddo.**
- **Dylid sicrhau yn y dyfodol os oes achos o'r fath yn codi nad yw'r Cyngor yn talu unrhyw arian drosodd i fudiadau allanol heb dderbyn y dystiolaeth briodol yn gyntaf.**
- **Dylid sicrhau fod trefniadau yn cael eu gwneud i anfon y ffurflen CF8 i Lywodraeth Cymru cyn 15 Gorffennaf 2013.**

NEUADD BUDDUG, Y BALA **Economi a Chymuned**

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau fod trefniadau yn Neuadd Buddug er mwyn rheoli a lliniaru risgiau yn briodol, ac yn unol â Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor a gweithdrefnau perthnasol eraill.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwiliwyd y prif feysydd gwariant ac incwm yn ôl cofnod yng nghyfriflyfr y Cyngor ar gyfer 2012/13. Profwyd hefyd trefniadau'r Neuadd er mwyn rheoli ystod amrywiol o risgiau.

Prif Ddarganfyddiadau

Y prif ddarganfyddiadau yn deillio o'r archwiliad oedd bod trefniadau yn gyffredinol dda yn y Neuadd, ond bod angen symud ymlaen i ddiweddarau yr asesiadau risg cyn gynted â phosibl.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Neuadd Buddug, Y Bala gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau fod staff Neuadd Buddug yn anfon manylion y tocynnau maent wedi eu dosbarthu yn ogystal â darlleniadau 'z' y tiliau ymlaen i swyddfa Pwllheli ynghyd â'r taflenni TR34 'Derbyniadau a Bancio'.**
- **Dylid sicrhau fod cytundeb yn bodoli rhwng y Neuadd a phob llogwr sydd yn llogi'r Neuadd yn cyfeirio at delerau ac amodau'r llogi.**
- **Dylid tynnu sylw'r Pennaeth Adran at bennawd cyllidol 8690 Rhent-Tir/Adeiladau Cyffredinol a gofyn am ganiatâd i drosglwyddo'r gyllideb i bennawd cyllidol arall o fewn y Gwasanaeth/Adran.**
- **Dylid symud ymlaen i gwblhau'r adolygiadau ar yr asesiadau risg cyn gynted â phosibl a dylid wedyn eu hadolygu yn flynyddol.**

LLWYDDO'N LLEOL Economi a Chymuned

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau bod rheolaethau mewnol priodol mewn lle gan y Cyngor yn ei rôl fel arweinydd rhanbarthol y cynllun Llwyddo'n Lleol yng Ngogledd Cymru, a bod y rheolaethau yma yn ddigonol i ofynion WEFO.

Cwmpas yr Archwiliad

Gwirio bod cytundeb mewn lle rhwng y partïon perthnasol ar delerau, amodau a chanllawiau'r grant Llwyddo'n Lleol yng Ngogledd Cymru, yn ogystal â thrydydd partïon a ddefnyddiwyd gan y Cyngor i fodloni amcanion y cynllun yng Ngwynedd. Gwirio bod y Cyngor yn cydymffurfio â'r uchod yn ei rôl fel arweinydd y cynllun rhanbarthol, a'i bod yn goruchwyllo awdurdodau eraill yn ogystal ag unrhyw trydydd partïon a defnyddiwyd yng Ngwynedd. Gwirio bod y cynllun yn cael ei dargedu at y preswylwyr cywir yng Ngwynedd, gyda cheisiadau yn cael eu hasesu mewn modd teg a thryloyw, bod rheolaeth dros wariant y cynllun a bod y Cyngor yn cydymffurfio â'r Ddeddf Diogelu Data.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod trefniadau priodol mewn lle ar gyfer rheoli a monitro'r cynllun Llwyddo'n Lleol gan Cyngor Gwynedd. Mae'r trefniadau yma yn cynnwys rheolaeth dros yr Awdurdodau eraill yn y cynllun rhanbarthol yng Ngogledd Cymru lle mae Cyngor Gwynedd yn arwain ar y cynllun. Er hyn, gwelwyd nad oedd un cytundeb gyda chontractwr wedi cael ei arwyddo gan gynrychiolydd y Cyngor a'i dyddio, ac nad oedd addasiadau i gytundebau gyda contractwr wedi cael eu cadarnhau'n arwyddedig gan gynrychiolwr o'r contractwr a Chyngor Gwynedd. Yn ogystal, gwelwyd nad oes trefniadau mewn lle i fonitro prosiect bwrsariaeth o'r cynllun am gyfnod o 5 mlynedd ar ôl dyddiad taliad olaf y grant gan WEFO. Mae hyn yn un o amodau cytunedig y grant gan WEFO. Bydd hyn yn cael ei wneud gan yr Adran Economi a Chymuned yn nes at amser taliad olaf y grant gan WEFO yn 2015.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Llwyddo'n Lleol gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid addasu geiriad amod 10 (Archwilio) o'r 'Cytundeb Bwrsariaeth Llwyddo'n Lleol' i ddweud fod buddiolwyr yn destun i fonitro am gyfnod o 5 mlynedd o ddyddiad taliad olaf y grant Llwyddo'n Lleol gan WEFO.**
- **Dylid sefydlu trefniadau i fonitro'r prosiect bwrsariaeth am gyfnod o 5 mlynedd ar ôl dyddiad taliad olaf y grant Llwyddo'n Lleol gan WEFO, er mwyn sicrhau bod buddiolwyr yn cydymffurfio ag amodau'r grant Llwyddo'n Lleol.**
- **Dylid sicrhau bod cytundebau sy'n cael eu sefydlu gyda chontractwyr wedi cael eu harwyddo a'u dyddio gan gynrychiolydd perthnasol o Gyngor Gwynedd.**

SIOPAU GWYNEDD Gofal Cwsmer

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod trefniadau mewn lle i alluogi Siopau Gwynedd i ddarparu gwasanaeth o'r safon uchaf i aelodau'r cyhoedd.

Cwmpas yr Archwiliad

Cwmpas yr archwiliad oedd cynnal adolygiad o'r trefniadau sydd mewn lle ym mhob safle Siop Gwynedd, drwy drafod gyda'r swyddogion perthnasol yn y safleoedd ac adolygu'r deunyddiau sydd ar gael ynghyd â gwirio cofrestrau a dogfennaeth incwm.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod gwybodaeth gyfredol ar ffurf pamffledi, ffurflenni neu cylchgronau ym mhob o dair Siop Gwynedd ac yn hygyrchol i'r cyhoedd. Gwelwyd bod ymwelwyr sydd yn cyfarfod yn yr adeiladau yn llofnodi cofnod i mewn ac allan o'r adeilad ond nid oedd trefniant ar gyfer eu hysbysu am drefniadau mewn achos o dân, h.y. os oes ymarferiad tân wedi ei gynllunio ynghyd â manau cyfarfod mewn achos o argyfwng.

Y prif wendid a ddarganfuwyd yn ystod yr archwiliad oedd diffyg trefniadau yn y broses o dderbyn, cofnodi a bancio incwm. Nid oedd Siop Gwynedd Caernarfon wedi derbyn fflôt serch ei bod wedi bod ar agor i'r cyhoedd ers mis Ionawr 2013. Dengys bod gwendidau wrth lunio cynllun prosiect Siop Gwynedd Caernarfon oherwydd bu i sawl ffactor hanfodol gael eu methu - mae hyn yn cynnwys methiant i ddarparu hyfforddiant priodol i'r staff ar faterion megis trefniadau ariannol a methiant i ddarparu iddynt y ddogfennaeth briodol ar gyfer cofnodi a bancio incwm.

Mae Arweinydd Tîm Siop Gwynedd a'r Hyfforddai Proffesiynol Cyswllt Cwsmer bellach wedi derbyn hyfforddiant ar sut i lenwi ffurflenni derbyn incwm ac mae trefniadau ar y gweill i sicrhau bod yr hyfforddiant yn cael ei raedru i holl staff Siopau Gwynedd yn y dyfodol agos. Yn ogystal, mae trafodaethau wedi eu cynnal gyda Archwilio Mewnol i sicrhau bod trefniadau cadarn ac eglur yn cael eu sefydlu ar gyfer bancio incwm drwy dynnu haenau di-angen o'r broses. Dywedodd y Rheolwr Cyswllt Cwsmer, yn dilyn sefydlu'r trefniadau bancio arfaethedig, y buasai yn gwerthfawrogi petai Archwilio Mewnol yn ymweld â Siopau Gwynedd yn ddi-rybudd i sicrhau bod eu trefniadau yn unol â'r disgwyl.

O safbwynt gofal cwsmer, mae angen gwella trefniadau derbyn adborth gan gwsmeriaid i alluogi staff a rheolwyr y siopau i adnabod gwendidau a cryfderon y gwasanaeth. Hefyd, mae angen gwneud yn siwr bod staff yn derbyn hyfforddiant ar sut i ddelio gyda cwynion gan ymwelwyr, gan gynnwys hyfforddiant ar sut i gofnodi cwynion a wneir ar lafar.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn Siopau Gwynedd gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylai pob aelod o staff sydd yn gweithio yn Siopau Gwynedd dderbyn hyfforddiant priodol ar gyfer eu galluogi i gyflawni pob agwedd o'u dyletswyddau.**
- **Dylid adolygu'r trefniadau ar gyfer cadw incwm a'r trefniadau bancio a diddymu'r ymarfer o drosglwyddo'r incwm i'w fancio i'r Gwasanaethau Cefnogol.**

CEFNOGI POBL
Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau bod rheolaeth fewnol briodol mewn lle wrth weinyddu'r Cynllun Cefnogi Pobl.

Cwmpas yr Archwiliad

Sicrhau bod trefniadau mewn lle i weinyddu'r cynllun Cefnogi Pobl drwy edrych ar sampl o ddarparwyr sydd yn rhan o'r cynllun, taliadau a wnaethpwyd, a rheolaeth gyllidebol y cynllun a gwirio bod trefniadau yn eu lle i unigolion perthnasol fynychu cyfarfodydd Cefnogi Pobl gan ddilyn y canllawiau newydd sydd mewn lle ers 2012.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod ymarfer da mewn gweinyddu'r grant Cefnogi Pobl. Gwelir bod gan y Gwasanaeth ganllawiau a dogfennau perthnasol a gafodd eu cyhoeddi yn 2012 gan Llywodraeth Cymru.

Edrychwyd ar sampl o gytundebau a rheolaeth ffeiliau papur ac electroneg a gwelir bod y rheolaeth o safon uchel iawn. Gwelir bod trefniadau cryf mewn lle i weinyddu taliadau'r gwasanaeth a bod rheolaeth gyllidebol briodol mewn lle. Gwelir bod trefniadau rheolaeth Gwasanaeth Cefnogi Pobl o safon uchel iawn. O ganlyniad nid oes argymhelliad i'w ystyried yn dilyn yr adolygiad yma.

Barn yr Archwiliad

- (A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn Cefnogi Pobl gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.**

TREFNIADAU BANCIO YN Y CANOLFANNAU HAMDDEN Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau bod rheolaethau mewnol yn bodoli wrth fancio arian yn y Canolfannau Hamdden er mwyn lliniaru'r risgiau gweithredol, a bod y rheolaethau hyn yn cael eu gweithredu.

Cwmpas yr Archwiliad

Dewiswyd sampl o bum Canolfan Hamdden ar draws y Sir i wirio eu trefniadau bancio. Y canolfannau hyn oedd Canolfan Hamdden Plas Ffrancon yn Bethesda, Canolfan Tennis yn Caernarfon, Canolfan Hamdden Glaslyn yn Porthmadog, Y Pafiliwn yn Abermaw, a Pwll Nofio Bro Ffestiniog yn Blaenau Ffestiniog. Ar gyfer y Canolfannau hyn, adolygwyd sampl o ddiwrnodau yn ystod blwyddyn ariannol 2012/2013 a gwirio'r bancio a gyflawnwyd ar y dyddiadau hyn.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelir bod enghreifftiau o ymarfer da a rheolaeth gadarn oddi fewn trefniadau bancio yn rhai o'r Canolfannau Hamdden. Fodd bynnag, gwelir bod nifer o'r meysydd a archwiliwyd angen sylw pellach. Un ohonynt yw atgoffa swyddogion bod angen dau aelod o staff i arwyddo dogfennau perthnasol. Mae nifer o gamgymeriadau wedi eu darganfod ac oherwydd hyn dylid cymryd camau priodol i gryfhau'r trefniadau o fewn y maes a archwiliwyd.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn y Trefniadau Bancio yn y Canolfannau Hamdden gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau bod gan Canolfan Hamdden Glaslyn gopi diweddaraf o'r IMS.**
- **Dylid sicrhau bod Pwll Nofio Bro Ffestiniog yn cynhyrchu'r adroddiadau misol fel sydd wedi ei nodi yng nghanllawiau IMS.**
- **Dylid atgoffa swyddogion Canolfannau Hamdden bod angen dau i arwyddo'r dogfennau perthnasol.**
- **Dylid sicrhau bod Canolfan Hamdden Plas Ffrancon yn rhoi'r codau byr cywir i lawr ar yr TR34.**
- **Mae angen atgoffa Canolfannau Hamdden y dylid gyrru copi o bob TR34 perthnasol i'r Adain Incwm.**
- **Dylid atgoffa swyddogion y canolfannau ei bod yn bwysig bod dau swyddog yn arwyddo'r dogfennau perthnasol megis Taflen Cofnodi Bancio a llyfr talu i mewn ar bob achlysur.**
- **Dylid cysylltu gyda'r cwmni diogelwch yn syth os nad ydynt wedi casglu yr arian ar y diwrnod arferol a bod cofnod o'r trafodaethau yn cael eu cofnodi. Dylid hefyd gael cynllun wrth gefn mewn achosion o' r fath.**
- **Angen atgoffa'r swyddogion eu bod angen gwneud darlleniadau 'z' ar bob achlysur a dogfennau perthnasol angen ei arwyddo gan ddau swyddog.**

GWIREDDU PROSIECTAU ARBED

Strategol a Gwella

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod rheolaethau mewnol cadarn yn bodoli o fewn yr adrannau i liniaru'r risgiau all rwystro i wireddu amcanion cynlluniau arbedion ac arwain at fethiant i gyrraedd targedau.

Cwmpas yr Archwiliad

Detolwyd sampl o gynlluniau a sicrhau bod trefniadau addas ar gyfer eu rheoli, ynghyd â'r trefniadau monitro ac adrodd. Roedd ffocws yr archwiliad ar gynlluniau cwantwm arbedion £16m, cynlluniau effeithlonrwydd a chynlluniau trawsadrannol. Nid oedd yr archwiliad yn cwmpasu cynlluniau arbedion Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai, Darparu a Hamdden oherwydd eu bod yn destun archwiliad ar wahân. Roedd yr archwiliad yn canolbwyntio ar weithrediad o fewn yr adrannau, yn hytrach na threfniadau'r Bwrdd Gwireddu Arbedion.

Prif Ddarganfyddiadau

Mae trefn rheoli prosiect yn cael ei ddilyn gan y swyddogion sydd yn ymgymryd â'r cynlluniau arbedion, er ei fod ar delerau llac mewn rhai sefyllfaoedd. Derbynnir fod angen bod yn gymesur wrth ddefnyddio methodoleg fiwrocraidd wrth redeg prosiectau, ac ar y cyfan gwelwyd fod y trefniadau rheoli prosiect a ddefnyddir yn briodol wrth ystyried maint y prosiectau. Nid yw pob arbediad yn cael ei ystyried fel prosiect neu weithgaredd o brosiect, e.e. lleihad yn y gyllideb, ac felly nid oes angen gor-bwysleisio ar y drefn ffurfiol o reoli prosiect oherwydd nid yw pob cam o'r gyfundrefn yma yn berthnasol ar gyfer pob prosiect. Gwelwyd enghraifft o hyn yn ein sampl; nid oedd yr holl ddogfennaeth arferol yn bodoli ond roedd dogfennau eraill ar gael gyda'r wybodaeth angenrheidiol. Roedd hyn yn adlewyrchu pryderon Adrannau y gallai'r broses fod yn orfiwrocraidd pe byddent yn dilyn pob cam o'r fethodoleg rheoli prosiect ar gyfer prosiectau bychain.

Bu pryder ynglyn â chysondeb adroddiadau adrannau i fwy nag un panel neu fwrdd gydag aelodau gwahanol, ac nad oedd gwir sefyllfa neu statws prosiectau yn gyson gan fod cofnod gwahanol yn cael ei gyflwyno gan wahanol swyddogion. Fodd bynnag, mae'r Swyddog Prosiect Effeithlonrwydd sydd yn cyfarfod gyda'r Penaethiaid yn rheolaidd i fonitro cynnydd y prosiectau hefyd yn eistedd ar y Bwrdd Gwireddu Arbedion. Mae hyn yn rhoi sicrhau bod y gwir sefyllfa yn cael ei adrodd. Hefyd mae aelod o'r Tîm Cyllid canolog yn mynychu'r cyfarfodydd yma er mwyn sicrhau bod cysondeb yn yr hyn a adroddir o ran gwireddu arbedion ariannol. Bydd y bwrdd yna yn adrodd i'r Panel Cyflawni ble caiff cynnydd, llithriadau a methiannau eu trafod gyda'r Aelod Cabinet perthnasol.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb cynlluniau adrannol o wireddu'r arbedion gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhelliad yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau bod swyddogion yn ymwybodol o drefn Rheoli Prosiect y Cyngor, ond yn ei ddefnyddio mewn ffordd sydd yn gymesur â maint y prosiect.**

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR

PWYLLGOR ARCHWILIO

DYDDIAD

18 GORFFENNAF 2013

TEITL

CYNLLUN ARCHWILIO MEWNOL 2013/14

PWRPAS YR ADRODDIAD

DIWEDDARU'R PWYLLGOR AR GYNNYDD YR ADAIN ARCHWILIO MEWNOL YN ERBYN CYNLLUN ARCHWILIO 2013/14

AWDUR

DEWI MORGAN, UWCH REOLWR ARCHWILIO A RISG

GWEITHREDIAD

ER GWYBODAETH

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae'r adroddiad yma yn ddiweddariad ar y sefyllfa gyfredol o ran cwblhau cynllun archwilio mewnol 2013/14.

2. CRYNODEB O WAITH Y CYNLLUN

- 2.1 Mae cynllun archwilio mewnol 2013/14 wedi ei gynnwys yn yr atodiad, gyda statws y gwaith ar 1 Gorffennaf 2013 wedi ei nodi, yn ogystal â'r amser a dreuliwyd ar bob archwiliad. Roedd statws y gwaith yn y cynllun gweithredol ar y dyddiad hwnnw fel a ganlyn:

Statws yr Archwiliad	Nifer
Wedi ei gynllunio	80
Crëwyd Papurau Gwaith	1
Gwaith Maes ar y gweill	7
Cwblhawyd Gwaith Maes	2
Disgwyl Adolygiad	4
Adroddiad Drafft	4
Adroddiad Terfynol	9
Cyfanswm	<u>107</u>

- 2.2 Targed perfformiad 2012/13 yw i gael 95% o archwiliadau'r cynllun addasiadau unai wedi eu cau neu gydag adroddiad terfynol wedi ei ryddhau erbyn 31 Mawrth 2014. Mae proffil y dangosydd fesul chwarter fel a ganlyn:

Diwedd chwarter 1	15%
Diwedd chwarter 2	35%
Diwedd chwarter 3	60%
Diwedd chwarter 4	95%

- 2.3 Gwelir o'r tabl uchod fod gwir gyrhaeddiad Archwilio Mewnol ar ddiwedd chwarter 1 yn **8.4%** - allan o'r **107** archwiliad unigol yng nghynllun 2013/14 roedd **9** wedi eu rhyddhau yn derfynol erbyn diwedd y chwarter. Mae'r perfformiad felly yn is na'r proffil a osodwyd, sy'n achosi peth pryder ond yn destun adolygiad parhaus er mwyn adfer y sefyllfa cyn diwedd y flwyddyn.

3. ADDASIADAU I'R CYNLLUN

- 3.1 Yr unig addasiadau i'r cynllun ychwanegiad archwiliad o'r Grant Blas am Oes.

4. ARGYMHELLIAD

- 4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor nodi cynnwys yr adroddiad hwn fel diweddariad o gynnydd yn erbyn cynllun archwilio 2013/14, cynnig sylwadau arno a derbyn yr adroddiad.

Cynllun Archwilio Mewnol 2013/14

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
CORFFORAETHOL						
1-CORFF-09/2014hyff	Trefniadau eithrio o'r gyfundrefn hyfforddi gorfforaethol	15.00	0.00	15.00	6.31	Wedi ei gynllunio
1-CORFF-09/2014sys	Cefnogi Adolygiadau "Systems Thinking"	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-14/2014	Asesiadau Risg Iechyd a Diogelwch	25.00	0.00	25.00	16.57	Gwaith Maes ar y gweill
1-CORFF-15/2014gi	Prosiect Strategol Gwella Iechyd	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-17/2014	Gweithio mewn Partneriaethau	35.00	0.00	35.00	9.86	Wedi ei gynllunio
1-CPGV-01/2014a	Y Drefn Gwynion Corfforaethol	15.00	0.00	15.00	15.70	Disgwyl Adolygiad
1-CPGV-01/2014ags	Cyfrannu at baratoi Datganiadau Llywodraethu Blynyddol	15.00	0.00	15.00	9.43	Adroddiad Drafft
1-CPGV-01/2014b	Côd Llywodraethu Lleol	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
1-CPGV-01/2014c	Llywodraethu Corfforaethol - Trefniadau Dirprwy	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
1-CPGV-01/2014d	Polisi Buddiannau Swyddogion	10.00	0.00	10.00	11.07	Adroddiad Drafft
1-CPGV-02/2014	Gwaith Atal Twyll ac Atal Llygredigaeth Rhagweithiol	40.00	0.00	40.00	5.18	Wedi ei gynllunio
2-ADN-CGC-DPA/2014	Diogelu Data - Cymalau mewn Swydd Ddisgrifiadau	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
AN-ACY-03/2014	Rheolaeth Gyllidebol	25.00	0.00	25.00	1.96	Wedi ei gynllunio
AO-ARL-05/2014	NFI (Y Fenter Twyll Genedlaethol)	30.00	0.00	30.00	9.35	Gwaith Maes ar y gweill
BE-POL-07/2014	Gwirio Mesuryddion Perfformiad	25.00	0.00	25.00	5.46	Wedi ei gynllunio
ADDYSG						
Adnoddau						
4-DAT-X-ADD/2014bao	Grant Blas am Oes	0.00	5.00	5.00		Wedi ei gynllunio
4-DAT-X-ADD/2014brec	Grant y Fenter Brecwastau Am Ddim mewn Ysgolion Cynradd	7.00	0.00	7.00		Wedi ei gynllunio
4-DAT-X-ADD/2014ffe	Grant Fframwaith Effeithiolrwydd Ysgolion	7.00	0.00	7.00		Wedi ei gynllunio
4-DAT-X-ADD/2014ffg	Grant Gofal Plant Ysgolion Ffocws Cymunedol	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
4-DAT-X-ADD/2014gap	Grant Amddifadedd Disgyblion	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
4-DAT-X-ADD/2014ks23	Grant Refeniw 2012-13 y Cyfnod Sylfaen	5.00	0.00	5.00	2.43	Wedi ei gynllunio
4-DAT-X-ELWa/2014	Grant Addysg ôl-16	1.00	0.00	1.00		Wedi ei gynllunio
EADDA29/2014	Asesiadau Iechyd a Diogelwch mewn Ysgolion	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
EADDU01/2014	Gweinyddu Grantiau a Benthyciadau Myfyrwyr	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
GwE						
4-GWE/2014	GwE	25.00	0.00	25.00		Wedi ei gynllunio
Ysgolion						
EADDA15/2014	Ystadegau a Chyfrifiadau Ysgolion	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
EADDA35/2014	Trefniadau Lesu Mewn Ysgolion	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
EADDAYC/2014a	Ysgolion Uwchradd - Rheolaeth Gyllidebol	20.00	0.00	20.00	21.67	Adroddiad Drafft
EADDAYC/2014b	Ysgolion Uwchradd - Diogelwch Gwybodaeth	20.00	0.00	20.00	21.36	Disgwyf Adolygiad
EADDAYC/2014c	Ysgolion Cynradd - Lwfansau Athrawon ac Amodau Gwaith Penaethiaid	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio

ADNODDAU DYNOL

Hyfforddiant						
BE-POL-01/2014	Defnydd o Cetus - CALMS	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio

CYLLID

Ariannol						
AD-DY-01/2014kc	System Dyledwyr - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	10.00	0.00	10.00	13.24	Adroddiad Terfynol
AE-TAL-01/2014e	System eGaffael	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
AE-TAL-01/2014kc	System Taliadau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
Cyfrifeg						
AN-ACY-02/2014kc	Prif System Gyfrifo - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	10.00	0.00	10.00	8.91	Adroddiad Terfynol
AN-ACY-13/2014kc	Cysoni Banc - Adolygiad o Reolaethau Allweddol	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
Pensiynau a Chyflogau						
AL-CYF-01/2014kc	System Gyflogau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
AL-CYF-01/2014ma	Cyflogau - Tâl Mamolaeth	10.00	0.00	10.00	1.53	Wedi ei gynllunio
AL-CYF-01/2014ot	Cyflogau - Goramser	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
AL-CYF-05/2014bl	Cyflogau - Blaendaliadau	6.00	0.00	6.00	2.23	Wedi ei gynllunio
AP-PEN-01/2014kc	Cronfa Bensiwn Gwynedd - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
AP-PEN-07/2014	Pensiynau - Cyfraniadau gan gyflogwyr	25.00	0.00	25.00		Wedi ei gynllunio
Refeniw						
AB-BD-01/2014	Gwiriadau Budd-dal ar Sail Risg	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
AB-BD-01/2014kc	System Budd-daliadau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
AB-BD-08/2014	Grant Gwisg Ysgol	10.00	0.00	10.00	8.61	Gwaith Maes ar y gweill
AC-TR-01/2014dis	Treth Cyngor - Disgowntau ac Eithriadau	20.00	0.00	20.00	1.84	Wedi ei gynllunio
AC-TR-01/2014kc	System Treth Cyngor - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
AC-TR-11/2014	Ad-daliadau Treth Di-Annedd	10.00	0.00	10.00	7.90	Adroddiad Terfynol
AC-TR-11/2014kc	System Treth Di-Annedd - Adolygiad o Reolaethau Allweddol	10.00	0.00	10.00	7.50	Adroddiad Terfynol

DEMOCRATIAETH A CHYFREITHIOL

Cofrestru

BB-YSG-17/2014	Trefniadau Cofrestru Genedigaethau, Priodasau a Marwolaethau	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
----------------	--	-------	------	-------	--	-------------------

Swyddog Monitro

1-CPGV-03/2014	Rhoddion a Lletygarwch Aelodau	20.00	0.00	20.00	3.45	Gwaith Maes ar y gweill
----------------	--------------------------------	-------	------	-------	------	-------------------------

ECONOMI A CHYMUNED

Adfywio Cymunedol

BE-POL-10/2014bro	Swyddogion Adfywio Bro	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
T-TAI-C04/2014est	Cymunedau'n Gyntaf - Estyniad i'r Hen Gynllun	10.00	0.00	10.00	8.56	Adroddiad Terfynol

Archifau, Amgueddfeydd a Chelfyddydau

EDIW-TS-01/2014	Neuadd Buddug, Y Bala	4.00	0.00	4.00	4.22	Adroddiad Terfynol
-----------------	-----------------------	------	------	------	------	--------------------

Morwrol a Pharciau Gwledig

EHAMM-02/2014	Porthladdoedd	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
EHAMZ-01/2014	Parciau Gwledig	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio

Prosiectau Sylweddol

1-CTRT-04/2014a	Rheoli Contractau - Academi Hwyllo	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
DDAT-AH-01/2014	Trefniadau Sefydlu yr Academi Hwyllo	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio

Strategaeth a Datblygu

4-DAT-X-GRANT/2014r	Grantiau Clybiau Ieuenctid - Grant Refeniw	5.00	0.00	5.00		Wedi ei gynllunio
DDAT-AD-05/2014	Prosiectau Cynllun Datblygu Gwledig Cymru	12.00	0.00	12.00		Wedi ei gynllunio

Twristiaeth, Marchnata a Gofal Cwsmer

DDAT-MT-01/2014	Prosiect "Ein Treftadaeth"	22.00	0.00	22.00		Wedi ei gynllunio
-----------------	----------------------------	-------	------	-------	--	-------------------

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
DDAT-MT-02/2014cc	Canolfannau Croeso	15.00	0.00	15.00	14.50	Gwaith Maes ar y gweill
GOFAL CWSMER						
Cynllunio Argyfwng						
BC-PER-01/2014	Cynllunio Argyfwng a Pharhad Busnes	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
Cyswilt Cwsmer						
BD-PW-08/2014	Siopau Gwynedd	10.00	0.00	10.00	12.14	Adroddiad Terfynol
Llyfrgelloedd						
EDIW-LL-07/2014	Gwynedd Ni	10.00	0.00	10.00	0.30	Wedi ei gynllunio
Technoleg Gwybodaeth						
AW-TG-06/2014	Logio a Monitro	8.00	0.00	8.00		Wedi ei gynllunio
AW-TG-09/2014	Cydggyfeiriant Rhwydwaith	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
AW-TG-12/2014	Diogelwch Glinfyrddau	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
AW-TG-17/2014cor	Trwyddedau Meddalwedd (Corfforaethol)	15.00	0.00	15.00	7.07	Cwblhawyd Gwaith Maes
AW-TG-17/2014ysg	Trwyddedau Meddalwedd (Ysgolion)	15.00	0.00	15.00	8.84	Cwblhawyd Gwaith Maes
Tir ac Eiddo'r Cyngor						
BA-EID-02/2014	Cynllun Rheoli Asedau	30.00	0.00	30.00		Wedi ei gynllunio
BA-EID-02/2014off	Eiddo'r Cyngor - Offer Ymladd Tân	10.00	0.00	10.00	8.95	Disgwyl Adolygiad
GWASANAETHAU CYMDEITHASOL, TAI A HAMDDEN						
Ar draws yr adran						
GCC-03/2014	Trydydd Sector - Grantiau, Comisiynu a Chontractau	25.00	0.00	25.00		Wedi ei gynllunio
GDAPR-GC05/2014	Costau Teithio Gweithwyr Cefnogol	15.00	0.00	15.00	24.93	Disgwyl Adolygiad
GRH-GW01/2014ff	Gwasanaethau Cymdeithasol - Diogelwch Ffeiliau a Gwybodaeth	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
GRH-GW01/2014rba	"Canlyniadau'n Cyfrif"	7.00	0.00	7.00		Wedi ei gynllunio
Busnes						
5-GOF-BUS/2014hub	Prosiect Cydweithio Rhanbarthol – Canolbwynt Comisiynu Gofal	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
Cefnogi Pobl						
GDAPR-SP01/2014	Cefnogi Pobl	20.00	0.00	20.00	19.63	Adroddiad Terfynol
Digartrefedd a Thai Cefnogol						
T-TAI-D01/2014les	Cynllun Lesu Tai Sector Breifat	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
Hamdden						
E-DGO-01/2014	Trefniadau Bancio yn y Canolfannau Hamdden	20.00	0.00	20.00	24.97	Adroddiad Terfynol
EHAMV-01/2014	Grantiau Cyngor Chwaraeon	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
Oedolion						
GCC-07/2014	Taliadau Uniongyrchol	15.00	0.00	15.00	5.49	Gwaith Maes ar y gweill
GGWAS-H07/2014tel	Teleofal	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
GGWAS-OED1/2014gal	Cynlluniau Galluogi	20.00	0.00	20.00	4.97	Wedi ei gynllunio
Plant a Theuluoedd						
GGWAS-P02/2014	Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
GGWAS-P05/2014lwf	Plant - Lwfansau Ôl-ofal	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
Tai Sector Breifat						
T-TAI-G06/2014	Pobl Hŷn - Anabl - Addasiadau i Gartrefi	20.00	0.00	20.00	2.92	Wedi ei gynllunio
T-TAI-G10/2014	Prosiect Tai Gwag nôl i ddefnydd	12.00	0.00	12.00		Wedi ei gynllunio
PRIFFYRDD A BWRDEISTREFOL						
Fflyd						
PPR-GW03/2014	Rheolaeth Fflyd - Cytundeb Cydrannau NWPP	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
Gwaith Priffyrdd						
PPR-WK01/2014	Gweithiau Adenilladwy	20.00	0.00	20.00	5.33	Crewyd Papurau Gwaith
Rheoli Gwastraff a Strydoedd						
3-AMG-GORF/2014gang	Gangiau Cymunedol	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
PBW-05/2014	Gwastraff Masnachol	30.00	0.00	30.00	3.73	Wedi ei gynllunio
RHEOLEIDDIO						
Amgylchedd						
DDAT-CC-01/2014txi	Taliadau i Gwmnioedd Tacsï	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
Cynllunio						
DCYN-RD-01/2014cyn	Y Gwasanaeth Cynllunio	25.00	0.00	25.00	37.28	Adroddiad Drafft
DCYN-RD-01/2014gor	Rheolaeth Datblygu - Gorfodaeth	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
Gwarchod y Cyhoedd						
T-YC-IA01/2014	Safonau Masnach	20.00	0.00	20.00	1.02	Wedi ei gynllunio
Trafnidiaeth a Gofal Stryd						

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
3-RHE-01/2014	Gorfodaeth a Thrafnidiaeth	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
DDAT-CC-01/2014	Tocynau Teithio Rhad - Taliadau i gwmnïau bysiau	25.00	0.00	25.00	1.89	Wedi ei gynllunio

STRATEGOL A GWELLA

Caffael ac Effeithlonrwydd

BE-POL-08/2014	Strategaeth Caffael	40.00	0.00	40.00		Wedi ei gynllunio
----------------	---------------------	-------	------	--------------	--	-------------------

Cyfeiriad Strategol

BE-POL-11/2014	Cronfa SMAP	15.00	0.00	15.00	1.92	Wedi ei gynllunio
BE-POL-13/2014	Diogelwch Cymunedol	15.00	0.00	15.00	1.54	Wedi ei gynllunio

Democratiaeth

BB-YSG-18/2014	Hyfforddi Aelodau	20.00	0.00	20.00	7.14	Gwaith Maes ar y gweill
BB-YSG-19/2014	Safon Gwynedd - Papurau Eithriedig a Chyfrinachedd	15.00	0.00	15.00	0.95	Wedi ei gynllunio

Perfformiad a Chraffu

1-CORFF-05/2014	Trefniadau Rheoli Prosiectau	26.00	0.00	26.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-05/2014cm	Prosiect "Channel Migration"	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-05/2014tp	Prosiect "Total Place"	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio

YMGYNGHORIAETH GWYNEDD

Adeiladau ac Amgylcheddol

PYM01/2014	Dilyniant i Astudiaethau ar Ymgynghoriaeth Gwynedd	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
------------	--	-------	------	--------------	--	-------------------

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	18 GORFFENNAF 2013
TEITL	SIARTER ARCHWILIO MEWNOL
PWRPAS	CYFLWYNO SIARTER I'R GWASANAETH ARCHWILIO MEWNOL I'R PWYLLGOR
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR ARCHWILIO A RISG
GWEITHREDIAD	CYMERADWYO'R SIARTER

I. CYFLWYNIAD

- I.1 Cymeradwywyd Cylch Gorchwyl ar gyfer Archwilio Mewnol, a baratowyd yn unol â gofynion *Côd Ymarfer CIPFA ar gyfer Archwilio Mewnol mewn Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2006*, gan y Pwyllgor Archwilio ar 27 Medi 2012. yn datgan y dylid paratoi Cylch Gorchwyl ar gyfer Archwilio Mewnol.
- I.2 Daeth *Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus* ("y Safonau") i rym ar 1 Ebrill 2013, gan ddisodli *Côd Ymarfer CIPFA*. Un o ofynion y Safonau Archwilio Mewnol newydd yw'r angen i lunio Siarter Archwilio Mewnol yn hytrach na "Cylch Gorchwyl". Mae'r Safonau, yn ogystal â Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol ategol a gyhoeddwyd gan CIPFA, yn manylu ar yr hyn a ddylid ei gynnwys mewn Siarter Archwilio Mewnol ar gyfer Corff Llywodraeth Leol.
- I.3 Mae'r Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol yn nodi fod cymhariaeth rhwng y Cylch Gorchwyl sy'n ofynnol o dan *Côd 2006 a Siarter Archwilio Mewnol* yn dangos y gwahaniaethau canlynol yn unig:
- Roedd y Cylch Gorchwyl i nodi cyfraniad archwilio mewnol i'r adolygiad o effeithiolrwydd yr amgylchedd rheoli gan ei wneud yn angenrheidiol, a galluogi'r Pennaeth Archwilio Mewnol i gyflwyno barn archwilio blynyddol, a
 - Mae'r Safonau yn bennaf yn gofyn am yr un cynnwys ag yn y Cylch Gorchwyl ar wahân i'r rhai pwyntiau penodol a nodir yn y gofyniad sector cyhoeddus "PSIAS 1000". Y gofyniadau hyn yw'r y pedwar pwynt bwled olaf yn y rhestr ym mharagraff 1.4 isod.
- I.4 Yn ôl y Safonau, a Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol ategol a gyhoeddwyd gan CIPFA, mae'r hyn a ddylid ei gynnwys mewn Siarter Archwilio Mewnol ar gyfer Corff Llywodraeth Leol fel a ganlyn:
- Diffiniad ffurfiol o bwrpas, awdurdod, a chyfrifoldeb y gweithgarwch archwilio mewnol, sy'n gyson â'r Safonau.
 - Diffiniad o'r termau 'bwrdd' ac 'uwch reolwyr', at ddibenion y gweithgaredd archwilio mewnol. (Noder y disgwylir y bydd y pwyllgor archwilio yn cyflawni rôl y bwrdd yn y mwyafrif o achosion).
 - Nodi sefyllfa'r gweithgarwch archwilio mewnol o fewn y sefydliad.
 - Sefydlu perthynas adrodd swyddogaethol y Prif Swyddog Archwilio gyda'r bwrdd.

- Sefydlu atebolrwydd, llinell adrodd a'r berthynas rhwng y Prif Swyddog Archwilio a'r rhai y gall y Prif Swyddog Archwilio adrodd iddynt yn weinyddol.
- Sefydlu cyfrifoldeb y bwrdd a hefyd rôl y swyddogion statudol (fel y Prif Swyddog Cyllid, y swyddog monitro a phennaeth y gwasanaeth taledig) mewn perthynas ag archwilio mewnol.
- Sefydlu hawl archwilio mewnol i gael mynediad at yr holl gofnodion, asedau, personél ac adeiladau, a'i awdurdod i gael gwybodaeth ac esboniadau y mae'n eu hystyried yn angenrheidiol i gyflawni ei gyfrifoldebau.
- Diffinio cwmpas gweithgareddau archwilio mewnol.
- Cydnabyddiaeth bod cylch gwaith archwilio mewnol yn ymestyn i amgylchedd reolaeth gyfan y sefydliad.
- Sefydlu annibyniaeth sefydliadol Archwilio Mewnol.
- Ystyried y trefniadau ar gyfer adnoddau priodol.
- Diffiniad o rôl y gwasanaeth archwilio mewnol mewn unrhyw waith sy'n gysylltiedig â thwyll.
- Gosod allan y trefniadau sy'n bodoli ym mholisiau gwrth-lygredd a gwrth-dwyll y sefydliad, i gael eu hysbysu o'r holl dwyll, llygredd neu afreoleidd-dra a amheuir neu a ddarganfyddir.
- Y trefniadau ar gyfer osgoi gwrthdaro buddiannau os yw archwilio mewnol yn ymgymryd â gweithgareddau nad ydynt yn ymwneud ag archwilio.
- Diffiniad o natur y gwasanaethau sicrwydd a ddarperir i'r sefydliad, yn ogystal â sicrwydd a ddarperir i bartïon sy'n allanol i'r sefydliad.
- Diffiniad o natur gwasanaethau ymgynghori.
- Cydnabyddiaeth o natur fandadol y Safonau.

1.5 Rhoddwyd ystyriaeth i'r uchod wrth adolygu'r Cylch Gorchwyl ar gyfer Archwilio Mewnol a'i addasu er mwyn creu Siarter Archwilio Mewnol i Gyngor Gwynedd.

2. ARGYMHELLIAD

2.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio ystyried cynnwys y Siarter Archwilio Mewnol, ei gymeradwyo, a chefnogi Archwilio Mewnol i gyflawni ei rôl.

CYNGOR GWYNEDD

CYLLID

GWASANAETHAU ARCHWILIO A RHEOLI RISG

SIARTER ARCHWILIO MEWNOL

1. RÔL ARCHWILIO MEWNOL MEWN LLYWODRAETH LEOL

1.1 Mae angen statudol am wasanaeth Archwilio Mewnol mewn Llywodraeth Leol. Caiff yr angen ei ymhlygu yn Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972, sydd yn gofyn fod awdurdodau yn “gwneud trefniadau ar gyfer gweinyddiaeth briodol o’u materion ariannol ac yn sicrhau fod un o’u swyddogion yn gyfrifol am weinyddiaeth y materion hyn”.

1.2 Mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005 yn datgan:

Archwilio mewnol

6. Bydd corff llywodraeth leol yn cynnal system digonol ac effeithiol o archwilio mewnol o’i cofnodion ariannol ac o’i system o reolaeth fewnol yn unol ag ymarferion archwilio mewnol priodol, a bydd unrhyw swyddog neu aelod o’r corff, os yw’r corff yn mynnu hynny —

(a) yn gwneud unrhyw ddogfennau ar gyfer y corff sydd yn berthnasol i’w gofnodion cyfrifo a chofnodion eraill fel sy’n ymddangos i’r corff hwnnw fel bod yn angenrheidiol at bwrpasau’r archwiliad; a

(b) yn cyflenwi’r corff gyda’r cyfryw wybodaeth ac esboniad y mae’r corff hwnnw yn ystyried yn angenrheidiol at y pwrpasau hyn.

1.3 Mae’r Gosodwyr Safon Archwilio Mewnol perthnasol wedi mabwysiadu set gyffredin o **Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS)** o 1 Ebrill 2013. Mae’r Safonau yn berthnasol i bob darparwr gwasanaeth archwilio mewnol i’r sector cyhoeddus, boed yn fewnol, gwasanaethau a rennir neu allanol. Rhain a diffinnir fel “ymarferion archwilio mewnol priodol”. Mae’r Safonau yn diffinio Archwilio Mewnol fel a ganlyn:

“Mae Archwilio Mewnol yn weithgaredd sicrwydd ac ymgynghori gwrthrychol ac annibynnol sydd wedi ei gynllunio i ychwanegu gwerth a gwella gweithrediadau sefydliad. Mae'n helpu sefydliad gyflawni ei amcanion drwy werthuso a gwella effeithiolrwydd prosesau rheoli risg, rheolaeth a llywodraethu mewn modd disgybledig, systematig.”

1.4 Mae pob archwiliwr mewnol wedi derbyn copi o'r Safonau, sydd yn sail i waith y gwasanaeth (ac asesiad o'r gwasanaeth gan Swyddfa Archwilio Cymru).

1.5 Tra fod Archwilio Mewnol yn anad dim yn sicrhau priodoldeb ariannol, mae cylch gwaith Archwilio Mewnol yn ymestyn i holl amgylchedd reolaeth y Cyngor, ac nid yw wedi ei gyfyngu i risg ariannol yn unig.

2. CYFRIFOLDEBAU AC AMCANION

- 2.1 Yng Nghyngor Gwynedd, y Pennaeth Cyllid yw'r swyddog sydd â'r cyfrifoldeb am "weinyddu'n briodol faterion ariannol y Cyngor" yn unol ag Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972. Fel canlyniad, mae'r Archwilio Mewnol wedi ei leoli o fewn Cyllid.
- 2.2 Mae'r Safonau yn cynnwys terminoleg sydd angen ei ddiffinio'n glir o fewn y Siarter Lleol, sef y "Bwrdd", y "Pwyllgor Archwilio", y "Prif Swyddog Archwilio" ac "Uwch Reolwyr".

"Bwrdd" a "Pwyllgor Archwilio"

Mae'r Safonau yn diffinio'r Bwrdd ("*Board*") fel "***y lefel uchaf o gorff llywodraethol sydd â'r cyfrifoldeb i gyfarwyddo a / neu goruchwyllo gweithgareddau a rheolaeth y sefydliad. Gall 'Bwrdd' gyfeirio at bwyllgor archwilio y mae'r corff llywodraethu wedi dirprwyo swyddogaethau penodol iddo***". Maent yn diffinio "Pwyllgor Archwilio" ("*Audit Committee*") fel "***y grŵp llywodraethu sy'n gyfrifol am sicrwydd annibynnol ar ddigonolrwydd y fframwaith rheoli risg, yr amgylchedd rheolaeth fewnol a hygredd adroddiadau ariannol***". Yn unol â Cynllun Dirprwyo'r Awdurdod, mae ystyried / ymateb i adroddiadau gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn swyddogaeth sydd wedi ei ddirprwyo i'r Pwyllgor Archwilio. At bwrrpasau'r Siarter Archwilio Mewnol yma, felly, mae'r Pwyllgor Archwilio yn ymgymryd â rôl "Bwrdd" a "Pwyllgor Archwilio" yn Cyngor Gwynedd er mwyn diwallu gofynion y Safonau.

"Prif Swyddog Archwilio"

Yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg sy'n gweithredu fel Prif Swyddog Archwilio ("*Chief Audit Executive*") yn unol â'r terminoleg yn y Safonau.

"Uwch Reolwyr"

Lle mae'r Safonau yn cyfeirio at "Uwch Reolwyr" ("*Senior Management*"), yn nghyd-destun cyfathrebu canlyniadau gwaith archwilio mewnol a thrafod y cynllun gwaith, mae'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn atebol i'r Pennaeth Cyllid, ond mae ganddo'r rhyddid i adrodd yn uniongyrchol i'r Prif Weithredwr, y Cyfarwyddwr Corfforaethol perthnasol, y Swyddog Monitro neu aelodau y Pwyllgor Archwilio pe bai ef o'r farn fod hynny yn angenrheidiol, ac yn ymarferol yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg sydd yn rhyddhau'r holl adroddiadau i gwsmeriaid yr Adain

- 2.3 Er mwyn diwallu'r angen i ddarparu gwasanaethau o'r ansawdd orau bosibl o fewn yr adnoddau sydd ar gael ac yn unol ag anghenion pobl Gwynedd, mae defnydd priodol o'r adnoddau sydd ar gael yn hanfodol er mwyn sicrhau fod ansawdd y gwasanaeth o safon uchel. Nod Archwilio Mewnol yw cynnig hyder i'r Pennaeth Cyllid, ac fel canlyniad i drigolion Gwynedd, fod yr adnoddau hynny sydd ar gael wedi eu rheoli a'u defnyddio'n briodol, gyda thryloywder.
- 2.4 Mae'n gwneud hyn drwy ddarparu barn annibynnol a gwrthrychol i'r Cyngor ar yr amgylchedd reolaeth trwy gynnal archwiliadau ar systemau ariannol a trefniadau rheolaeth fewnol y Cyngor, gan gynnal cyfuniad o archwiliadau risg, system, rheoleidd-dra, cyfrifiadurol a chontractau ar ystod eang o adeiniau'r Cyngor, yn unol â strategaeth a chynllun archwilio sydd yn seiliedig ar asesiad o anghenion archwilio y Cyngor.

- 2.5 Bydd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn sicrhau fod archwilio mewnol yn cael ei ddarparu yn unol â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus cyn belled a bo hynny yn ymarferol. I'r perwyl hwn, bydd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn paratoi cynllun archwilio blynyddol wedi ei lunio drwy adolygiad gwrthrychol o'r risgiau a all amharu ar ddarpariaeth gwasanaethau'r Cyngor, ac ymgynghoriad gydag Uwch Swyddogion. Bydd yn cael ei gytuno gyda'r Pennaeth Cyllid cyn iddo gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio i'w fabwysiadu.
- 2.6 Yn ogystal â Cyngor Gwynedd, mae gan Archwilio Mewnol glientau allanol eraill. Caiff unrhyw gynnydd yn yr ymrwymiad ar gyfer y gwaith yma eu cytuno gyda'r Pennaeth Cyllid ymlaen llaw, a hysbysir y Pwyllgor Archwilio o hyn.
- 2.7 Mae Swyddfa Archwilio Cymru, fel archwilwyr allanol Cyngor Gwynedd, yn gyfrifol am ddatgan barn annibynnol ar ddatganiadau ariannol y sefydliad a chasgliad ar ei drefniadau er mwyn sicrhau economi, effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau. Bydd Archwilio Mewnol yn cydweithio â Swyddfa Archwilio Cymru, yn unol â'r *Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol*.

3. ANNIBYNNIAETH A HAWL MYNEDIAD

- 3.1 Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus yn pwysleisio annibyniaeth Archwilio Mewnol o ran trefn a hawl adrodd.
- 3.2 Mae Archwilio Mewnol yn un o dair adain o fewn Gwasanaethau Archwilio a Rheoli Risg yr Adran Gyllid. Y ddau arall yw'r Adain Ymchwiliadau Budd-dal a'r Adain Yswiriant a Risg. Ni fydd yr Archwilwyr Mewnol yn cymryd rhan mewn unrhyw weithgareddau gweithredol arall o fewn y Cyngor, oni bai fod yr angen am y gwaith â cymaint o frys nad oes adnoddau staff amgen ar gael i gyflawni'r gwaith, a fod y gwaith i'w gynnal am y cyfnod byrraf bosib.
- 3.3 Bydd pob Archwiliwr Mewnol yn arwyddo Datganiad Annibyniaeth Archwiliwr yn flynyddol.
- 3.4 Mae Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor yn cynnwys darpariaeth am wasanaeth Archwilio Mewnol o fewn yr awdurdod:

12. ARCHWILIAD MEWNOL

Pwrpas

Mae Adran 151 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 yn mynegi'r gofyniad am swyddogaeth archwilio fewnol ac felly swyddogaeth werthuso annibynnol a gwrthrychol yw hi a sefydlwyd gan yr awdurdod er mwyn adolygu'r system reoli fewnol.

- 12.1 Bydd archwiliad mewnol parhaus, dan reolaeth a chyfarwyddyd annibynnol y Pennaeth Cyllid, i gyfrifon a gweithgareddau ariannol ac eraill y Cyngor, yn unol â'r Rheoliadau Archwilio a Chyfrifo.
- 12.2 Gweithredir y swyddogaeth Archwilio Mewnol hyd ag y bo modd yn unol â *Côd Ymarfer Archwiliad Mewnol mewn Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Gyfunol CIPFA*. Y "Pennaeth Archwiliad Mewnol" dynodedig yw'r Uwch Reolwr Archwilio & Risg, yn unol â'r *Côd Ymarfer*.

- 12.3 Fel arfer bydd yr Uwch Reolwr Archwilio & Risg yn adrodd yn uniongyrchol i'r Pennaeth Cyllid. Fodd bynnag, caiff hefyd adrodd i a chael troi at y Prif Weithredwr, y Cyfarwyddwr Corfforaethol perthnasol, y Swyddog Monitro a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio os yw hynny'n angenrheidiol yn ei dyb ef mewn amgylchiadau neilltuol.
- 12.4 Bydd gan y Pennaeth Cyllid a'r Uwch Reolwr Archwilio & Risg, neu eu cynrychiolydd cydnabyddedig, awdurdod:-
- a) i fynd i mewn i unrhyw adeilad, tir neu safle contractio eiddo'r Cyngor ar unrhyw amser rhesymol;
 - b) i gael gweld yr holl gofnodion, dogfennau a llythyrau sy'n ymwneud ag unrhyw drafodion ariannol neu drafodion eraill o eiddo'r Cyngor;
 - c) i ofyn am, a derbyn, esboniadau sy'n angenrheidiol, yn ei dyb ef, ar unrhyw fater sy'n cael ei archwilio;
 - ch) i ofyn i unrhyw un sy'n gweithio i'r Cyngor ddangos unrhyw arian parod, nwyddau neu eiddo arall yn perthyn i'r Cyngor sydd yn ei ofal.
- 12.5 Bydd y Pennaeth Cyllid yn cytuno ar y cynlluniau archwilio canoldymor a blynyddol a baratowyd gan yr Uwch Reolwr Archwilio & Risg ac sy'n ystyried nodweddion a risgiau perthynol y gweithgareddau dan sylw. Bydd y Pwyllgor Archwilio yn cymeradwyo'r cynlluniau.
- 12.6 Bydd pob swyddog priodol yn ystyried ac yn ymateb i argymhellion yr adroddiadau archwilio. Bydd Prif Swyddogion yn gofalu bod unrhyw weithgaredd a gytunwyd arno ar sail argymhellion yr archwiliad wedi'i wireddu yn amserol ac effeithlon yn unol â'r cynllun gweithredu a gytunwyd.
- 12.7 Bydd yr Uwch Reolwr Archwilio & Risg yn adrodd i bob cyfarfod o'r Pwyllgor Archwilio ar ganlyniadau'r gwaith Archwilio Mewnol yn ystod y cyfnod blaenorol, a bydd yn rhoi gwybod i'r Pwyllgor Archwilio am unrhyw wendidau rheolaeth sylweddol a ddarganfuwyd neu a archwiliwyd.
- 12.8 Bydd yr Uwch Reolwr Archwilio & Risg yn adrodd i bob cyfarfod o'r Pwyllgor Archwilio ar unrhyw argymhellion archwilio na wireddwyd o fewn amserlen a gytunwyd, lle byddai methiant i weithredu ar yr argymhellion hynny wedi ymestyn gwendid rheoli sylweddol.
- 12.9 Os cyfyd unrhyw fater sydd neu y tybir ei fod yn ymwneud ag afreoleidd-dra ynglŷn ag arian parod, nwyddau neu unrhyw drefniant i hawlio taliad amhriodol gan y Cyngor (gan gynnwys taflenni amser gwaith neu geisiadau teithio) neu eiddo arall o eiddo'r Cyngor, yna rhaid i'r Prif Swyddog neu swyddog arall sy'n gwneud y darganfyddiad ddilyn Strategaeth Gwrth-Dwyll y Cyngor a rhoi gwybod yn ddiymdroi i'r Pennaeth Cyllid a/neu'r Uwch Reolwr Archwilio & Risg, a fydd yn cymryd y camau angenrheidiol i ymchwilio i'r mater a pharatoi adroddiad.
- 12.10 Pan fo'r Swyddog Monitro, ar ôl ystyried y fath adroddiad, o'r farn bod achos *prima facie* o dorri y gyfraith droseddol, yn ôl doethineb y Pennaeth Cyllid, gellir adrodd am y mater wrth yr Heddlu i'w ymchwilio ymhellach. Os bydd hynny'n ymwneud â rhywun a gyflogir gan y Cyngor, bydd disgyblu'n digwydd ar fyrder yn unol â Threfn Ddisgyblu'r Cyngor, boed y mater yn cael ei gyfeirio at yr Heddlu ynte peidio.

12.11 Pan gollir eiddo (gan gynnwys colled trwy dân) neu arian parod rhaid i'r Prif Swyddog neu'r Swyddog arall sy'n gwneud y darganfyddiad roddi gwybod am hynny ar unwaith i Swyddog Yswiriant y Cyngor a fydd yn gyfrifol am wneud yr hawliad priodol ar gwmni yswiriant y Cyngor.

4. PERTHYNAS GYDA'R RHAI SY'N GYFRIFOL AM LYWODRAETHU

- 4.1 Mae'r Cyngor wedi penderfynu mai'r Pwyllgor Archwilio yw'r "rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu" yng Nghyngor Gwynedd.
- 4.2 Fel arfer, Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio fydd y prif bwynt cyswllt rhwng yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg ac aelodau etholedig. Bydd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn sicrhau fod perthnasau gweithio a sianeli cyfathrebu da gyda Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio wedi eu cynnal.
- 4.3 Bydd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn paratoi adroddiad i bob cyfarfod o'r Pwyllgor Archwilio yn amlinellu y gwaith a gwblhawyd yn y cyfnod yn arwain i fyny i'r cyfarfod hwnnw.
- 4.4 Bydd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg hefyd yn darparu adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio ar gynydd yn erbyn y cynllun archwilio blyneddol.

5. ADRODDIADAU

- 5.1 Bydd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn sicrhau trefn o oruchwylio gwaith ac adolygu ffeiliau gan yr Arweinyddion Timau perthnasol, ac yn casglu data a paratoi adroddiadau ar berfformiad yr Adain ar gyfer y Pennaeth Cyllid yn unol â fframwaith rheoli perfformiad y Cyngor.
- 5.2 Bydd adroddiad ffurfiol yn cael ei baratoi ar gyfer y mwyafrif o archwiliadau a gwblheir, ar wahân i rai archwiliadau bychain ble na ganfuwyd gwendidau sylweddol a nad oedd adroddiad archwiliad cyflawn yn angenrheidiol. Yn yr achosion hyn, anfonir memoranda i'r swyddogion perthnasol.
- 5.3 Lle'n brodol, bydd pob adroddiad wedi ei gosod mewn un o 4 categori barn, yn ddibynol ar farn yr archwiliad o ddigonolrwydd y rheolaethau mewnol, effeithiolrwydd gweithredu'r rheolaethau mewnol a chanlyniadau unrhyw fethiant i roi rheolaethau effeithiol yn eu lle. Y categorïau hyn yw:

Barn "A" Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.

Barn "B" Mae rheolaethau mewn lle, a gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol gan fod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau.

Barn "C" Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth.

Barn "CH" Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan nad oes rheolaethau derbynol yn bodoli, a darganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth hyn.

Mae defnyddio categorïau barn yn debygol o fod yn llai priodol ar gyfer adroddiadau sydd wedi eu paratoi yn dilyn archwiliad arbennig, neu waith sydd ag agwedd “ymgyngori”.

- 5.4 Ar ôl cwblhau gwaith archwilio, caiff adroddiad drafft ei baratoi ar gyfer y rheolwyr perthnasol er mwyn iddynt gael cyfle i roi sylwadau ar y darganfyddiadau ac i gywiro unrhyw wallau ffeithiol. Rhoddir cyfnod o 2-3 wythnos i reolwyr ymateb i'r drafft, ond ystyrir cyfnod hirach pe derbynnir cais am estyniad. Os na dderbynnir ymateb erbyn y dyddiad a amlinellir, tybir fod yr adroddiad yn dderbyniol a caiff adroddiad terfynol ei ryddhau. Os derbynnir sylwadau, caiff rhain eu hystyried (a gellir addasu'r adroddiad drafft, neu beidio) cyn rhyddhau yr adroddiad terfynol.
- 5.5 Disgwylir i reolwyr arwyddo a dychwelyd copi o gynllun gweithredu pob adroddiad terfynol a gaiff ei gyhoeddi. Mae hyn yn fodd o sicrhau cytundeb y swyddogion eu bod yn derbyn ac yn cytuno i weithredu'r argymhellion. Wedi cyfnod priodol, mae Archwilio Mewnol yn cynnal profion dilyniant er mwyn sicrhau fod yr argymhellion wedi eu gweithredu. Caiff canlyniadau gwaith dilyniant ei adrodd i Brif Swyddogion ac i'r Pwyllgor Archwilio.

6. BARN ARCHWILIO BLYNYDDOL

- 6.1 Bydd yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg yn paratoi adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Archwilio yn ei gyfarfod cyntaf ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol yn unol â gofynion y Safonau.

7. GWAITH AR WAHÂN I WAITH SICRWYDD

- 7.1 Yn ogystal â'r gwaith sicrwydd a ddisgrifir mewn manau eraill o'r Cylch Gorchwyl, mae Archwilio Mewnol hefyd yn:

- Cynnig cyngor ariannol i wasanaethau'r Cyngor, yn arbennig ar Reolau Gweithdrefn Ariannol, Rheolau Gweithdrefn Contractau, Codau Ymarfer Ariannol a Strategaeth Gwrth-dwyll, Gwrth-lygredigaeth a Gwrth-lwgrwobrwo'r Cyngor.
- Cynorthwyo rheolwyr gwasanaethau i atal twyll ac ymchwilio i dwyll ar ran y Pennaeth Cyllid, a cynnig cyngor ar welliannau rheolaethol i osgoi digwyddiadau tebyg i'r dyfodol.

8. ANGHENION ADNODDAU ARCHWILIO MEWNOL

- 8.1 Mae Archwilio Mewnol yn cynnwys yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg a timau archwilio. Pe bai'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg o'r farn nad oes ganddo adnoddau digonol i'w ganiatáu i roddi barn ar yr amgylchedd reolaeth yn unol â gofynion y Safonau, bydd yn adrodd hynny i'r Pennaeth Cyllid.
- 8.2 Mae arweinyddion y timau yn gyfrifol am oruchwylio ac adolygu gwaith, ac am rannu y cynllun archwilio i brosiectau ar gyfer archwilwyr unigol.
- 8.3 Bydd Tîm Rheoli (yr Uwch Reolwr Archwilio a Risg ac arweinyddion y timau archwilio) yn cyfarfod yn rheolaidd er mwyn monitro perfformiad, rhannu gwybodaeth a cytuno ar gyfeiriad strategol y gwasanaeth Archwilio.
- 8.4 O dro i dro, i adlewyrchu'r anghenion archwilio, ac yng nghyd-destun yr adnoddau sydd ar gael a Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor, bydd y gwasanaeth Archwilio Mewnol yn prynu arbenigedd o'r tu allan i gynorthwyo gyda'r gwaith archwilio ac er mwyn cynnal lefelau sgiliau y staff parhaol. Mae hyn wedi bod yn arbennig o wir ym maes archwilio cyfrifiadurol, ond ni eithrir mathau eraill o archwiliadau o'r ddarpariaeth yma.

9. DOGFENNAETH BERTHNASOL

9.1 Yn ogystal â'r adroddiad yma, mae'r dogfennau canlynol hefyd o bwysigrwydd i'r gwasanaeth archwilio mewnol:

- Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio
- Rheoliadau Ariannol
- Codau Ymarfer Ariannol
- Rheolau Sefydlog Parthed Contractau
- Strategaeth Gwrth-Dwyll, Gwrth-Lygreddigaeth a Gwrth-Lwgrwobrwyo y Cyngor
- Polisi Canu'r Gloch y Cyngor.

Bydd Archwilio Mewnol yn adolygu a chynnig addasiadau i'r dogfennau hyn fel bo'r angen.